

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

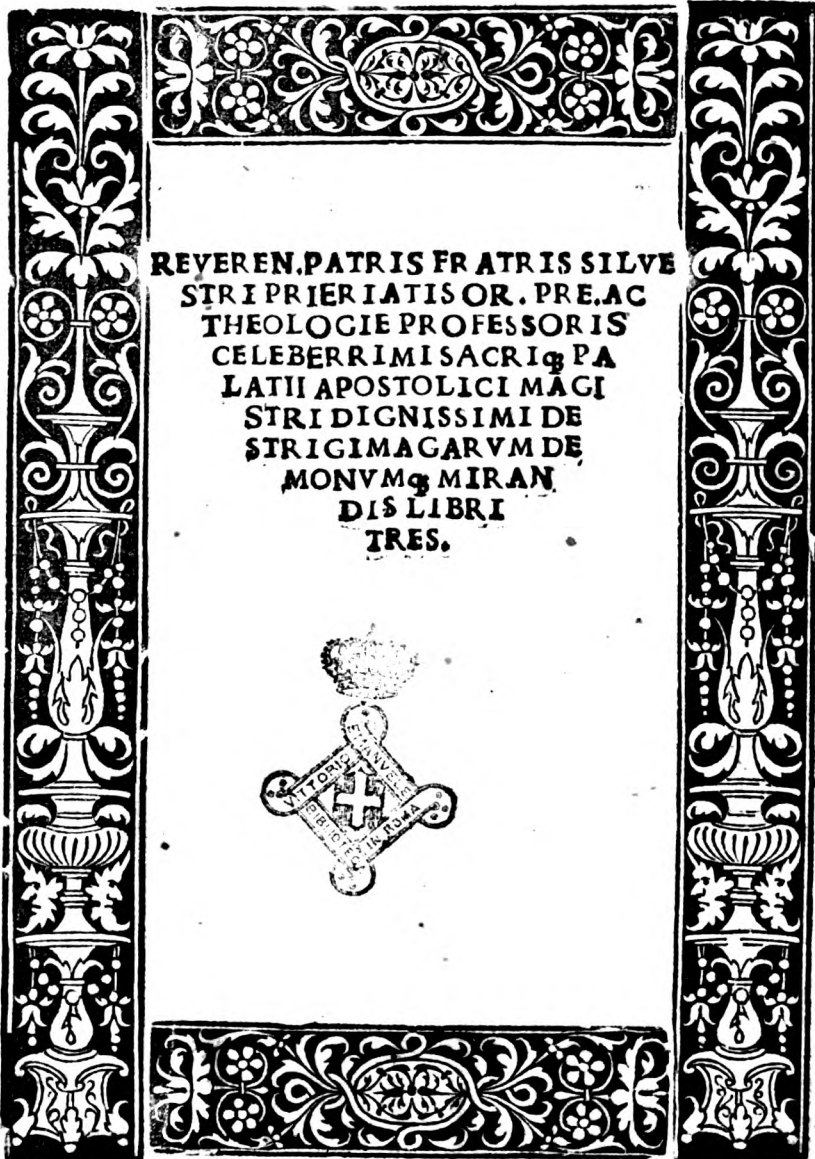
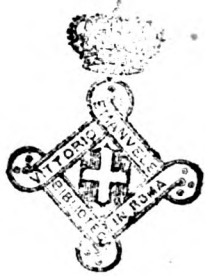
Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

REVEREN. PATRIS FRATRIS SILVE
 STRI PRIORIS OR. PR. AC
 THEOLOGIE PROFESSORIS
 CELEBERRIMI SACRI PA
 LATII APOSTOLICI MAGI
 STRI DIGNISSIMI DE
 STRIGIMAGARVM DE
 MONVM. MIRAN.
 DIS LIBRI
 TRES.

9

¶ Reuerendissimo & Illustrissimo D. D. Augustino. S. R. O. E. S. & Hadriani Diacono Cardinali Triuntio F. Syluester P. tierias Or. Pre. & Sacri Palatii Apostolici Magister S. D.

o   prabat apud Homerum Dux Græcie Agamænon Reuerendissime domine Decem sibi Nestoras diuinitus dari non dubitans quin consilio eorum breui esset Troia peritura. Quod profecto in maximâ prudentie laudē cedere fatendū est/quum tanti uiri iudicio sola ipsa illud facile & cito potuisset/quod tot imperatorum, tot principum, tot copiarum fortitudo tam difficile ac tam longo tempore uix potuerit. Quamorbrem quum in bellis conficiendis, tum in reliquis humane uite rebus bene gerendis prudentiam tantum excelere nitutibus ceteris, quas morales uocāt, uidemus. Quum solem cernimus stellis omnibus antecedere. Si igitur clari Scipiones clari Manlii quæ ob inuictas animi & corporis dotes, ob deletas urbes atque prouincias, ob deuictos hostes, illi quidem Africani, hi uero Torquati dicti sunt, quanto clarius & illustrius Gentis Triuntie cognomentum censebimus quod ab ipsa, bonorum omnium matre prudentia profectum est? Nam quum tres esse uirtutis illius partes sapientes uiri definierint preteritorum memoriam, Intelligentiæ presentium, futurorumque prouidentiam: Ianumque antiqui idcirco bifrontem finxerint quæ preterita atque futura prospiceretur nõ Trifrontem ac Triuntiam eam Gentem dicamus que ab illustriissimo tribusque illis prudentie partibus clarissimo. Heroe originem duxerit, semperque talibus uiris non secus atque celum innumeris syderibus ornata terrarum orbi spectabilis semper fuerit & admiranda: Et ut innumerabiles huiuscemodi stellas preteream ne me aut copia obruat aut inuidia defatiget illa tantum duo magna mundi lumina que nostra nuper secula uiderunt attigisse sufficiat Iohannem Iacobum & Antonium Triuntios: quorum alter Phamigeratissimus. Imperator ad omnia nostre memorie bella conficienda, ea prudentia uirtute & fortuna cunctis excelluit, ut & Hannibalis iudicio inter Alexandros Pyrrhos & Scipiones digne ueniat numerandus. Alter uero Comensis Pontifex & Cardinea dignitate insignis tanta omnibus in rebus temperantia, tanta constantia, tanta integritate, tanta fide claruit, ut in multis legationibus quibus felicissime,

pp ii

Fandus est nulla res tanta fuerit ac tam difficilis, quam ille non
et prudentissimo consilio rexit & singulari uirtute cōfecerit: Le
demum quem tu patrum habuisse semper grata cum recordatio
ne letaris. Nam quum Triuultiorum splendorem omnibus genti
bus illuxisse uideas, tum maxima etiam gaudia ex illis uirtutibus ac
dignitatis Cardineæ fulgoribus qui hereditario quasi iure ad te p
tulerunt cor tuum tacitum pertentant, dum uere & te ipsum in pa
truo & in te patrum recognoscis. Neque enim aliud quippiam de
tuis laudibus in presentia recensebo nisi quod ex Triuultius uere Tri
uultius, summis, mediis, infimis, tua facilitate, tuo ingenio, tua hu
manitate facias satis: Tanto autē doctos uiros amore prosequaris,
ut omnes obstricti tibi sint ac deuincti neque mirari non possint in
te. Luene illas tres prudentie partes enitere, quoniam bonas lite
ras in primis colas ab ipsa certe adolescentia doctus quum exem
plorum uetustate tum presentium preceptis & future glorie stimu
lis nihil magis a situ ac tenebris nostri memoriam uendicare quam lit
terarum lumen. Quas ob res iure optimo tuus est quicquid est li
ber iste quem superioribus diebus de strigimagarum demonum
et mirandis composui: atque ita nominatim tibi illum dedico non
quod partem aliquam tuorum in me meritorum hoc pacto referenda
in gratia consequi posse confidam, sed ut maximi erga te amoris
mei testis sit & obseruante sempiternæ. Et quoniam in ipso crude
les cacodemonum pugnas aduersus homines intueberis, confide
res tamen non minus formidandas mundi huius insidias, dome
sticæque uitiorum bella, que ut magna ex parte aliquando sopiatur,
optarem quemadmodum Agamemnon decem tui similes daren
tur nobis diuinitus Augustine Triuultie & patrie & urbis Romæ
decus remobile. Vale. Rome Calendis martiis. M. D. XXI.

De strigimagarum demonumq; mirandis libris t. 1.

Index libri primi.

Que sit authoris intentio capitulum primum

Qui sint demones ac strigimage: & q; eorū effect⁹ capitulū secundū

**Animam humanam esse spiritum & non corpus subsistētem & ad
inherentem capitulum tertium**

Animam humanam immortalem esse capitulum quartum

**Animam humanam immortalem esse demente aristotelis incli-
denter capitulum quintum**

**Aliquas esse substantias intellectuales humana anima prestantio-
res capitulum sextum**

Aliquas esse substantias intellectuales in corporeas capitulū septimū

**Quid de substantiarum incorporearum seu intelligētiarum natura
senferint philosophi p̄cipue Plato & Aristoteles capitulū octavū**

**Quid de intelligentiarum natura & numero: habeat philosophia
vera & christiana traditio capitulum nonum**

**Aliquas substantias immateriales seu intelligentias posse peccare
& esse malas capitulum decimum**

Aliquas itelligētiās actū & reipsa esse malas & peccatrices capi. .xii.

Qualiter & quot intelligētie peccantur capitulum duodecimum

**Intelligentias malas seu demones in naturali sapientia esse prestā-
tissimos capitulum decimum tertium**

Demōes naturali nirtute esse potētissimos capitulū quartūdecimū

**Ex dictis reddi posse rationem omnium mirandorum effectuum
demonum ac strigimagarum capitulum ultimum**

Finis primi.

Libri secundi Index

De intellectu capituli episcopi. 26. q. 5. capitulum primum

Esse in rerum natura maleficia capitulum secundum

Esse in rerum natura strigas seu lamias capitulum tertium

Esse in rerum natura strigimagas capitulum quartum

Strigimagarum genus cum incubis & succubis respectiue in ille-
cebris flagitiose domesticq; uersari capitulum quintum

Mirandos effectus maleficiales strigimagas habere circa ueneres
capitulum sextum

Morbos omnes per strigimagas a demōibus hominibus ac iumē-
tis & terre nascētibus lesiones ueraciter inferri capitulū septimum

Quod se & strigimagas demon per uarias species formasq; demō
stret capitulum octauum

Quod aduersus strigimagarum ueneficia remedia multa preserua-
tia non desint capitulum nonum

¶ aduersus strigimagarum ueneficia remedia uana non congru-
unt capitulum decimum

Quenā aduersus strigimagas uera remedia cōgruāt capitulum .xi.
Aduersus morbos omnes in gñe: per exorcismos remedia ac de
modo exorizandi capitulum ultimum.

Finis secundi.

Libri tertii Index.

An in strigimagas ut i hereticū genus sit aiaduenēdū capi. primū
Processum in strigimagas practice inchoari obiter capitulū secundū
Processum in strigimagas cōtinuari practice & obiter capit. tertiu
Sententias pro terminatione processus in strigimagas uariomō
stret pro uarietate suspicionū pbatōnū & p̄fessionū capi. ultimū.

Finis tertii.

**De Strigimagarum demonumq; mirandis per eximiu[m] sacra-
rum litterarum professorem Siluestrum de prietio. Sacri
Palatii apostolici Magistrum. Liber Primus.
Que sit authoris intentio. Capitulum primum.**

Deuorant plebem meam sicut escam panis.
ps. 13. Verba sunt psalmiste: spū sancto edi-
ta: quibus siue ipsius senacherib. siue (ut
nonnullis placet) nabuchodonosor facino-
ra patrata narrant: (quoru[m] utreq; balsphe-
mus in deum: & in dei populum iniustus
fuerit & uiolentus inuailor: in eo tā sensu
quem allegoricum dicunt: & diabolum &
diabolicos homines effingunt: qui deum
neq; aut rebus aut uerbis aut utriusq; negant. Eiusmodi. strigi magi
& crebrius femineo genere strigimage sūt: sic a nobis dicte q; nō
strige modo: uerū ēt & mage idest malefice sunt (magi enim idē
& malefici: 26. q. 5. nec mirum) que ueram fidem negantes: salutife-
re crucis admirabile signum adeo parui faciunt & uilipendunt: ut
nephario pede conculcent: neq; notū dei populum innumeris (ut ex
dicendis clarius extrahit) maleficiis afficientes uolent: insidiantes
herbis. segetibus. plantis. brutis. hominumq; corporibus: & quod
huiusce longe deterius est: etiam animabus adeo ut .s. s. de his &
quidem merito eru: tarit: deuorant plebam meam: mee uidelicet
plebis fructus pecudes corpora. itē & animas. Hec uero & pleraq;
alia: eo licentius & fidentius efficiunt: quo pastores nō dormiunt
modo: uerū etiam interdum profundissime stertunt: nō euigilan-
tes ad custodiam agnorum & ouium ueri summisq; pastonibus: uerū
ad nudationem: ad multram: ad deuorationem: imo ad peccoris
excoriationem uigilantissimi: eo uel maxime q; cum pleriq; suis
scandalis oues in precipicia cogant: addunt ignorantiam: decepti
per textum capituli epi. 26. q. 5. qua etiam inquisitoribus heretice
prauitatis: christiane doctrine & proinde fidei zel: toribus sese op-
ponāt: tot dei blasphemias. tot turpissimos actus. tot horrenda fa-
cinora. tot cru: felia & seua maleficia: fantasmata & illusiones astru-
entes. Cupiens uero & omnibus pr: cordis affectans: ne serpat. eius

A

modi tam rudis ignorantia: huius rei secreta quum .s.s. uires sub
ministrari & dedit referre statui: idque tribus uoluminibus effi
ciam. Horum unus de principiis & causis erit cum mirandorum,
tum etiam nephandorum operum strigimagarum ac demonum
specialiter in genere uero omnium eorum hominum qui malis
item & noxiis a tibus auxilio malorum demonum. uacant & inni
tuntur: cuiusmodi sunt nigromantici omnes, incantatores, sortile
gi: & omnino qui diaboli uel consilio uel auxilio aut uere nocet
aut falso suffragantur. Quia uero nostri temporis magnates diui
nis litteris aut parum aut nihil seu uacant seu credunt: ex uere phi
losophie abditissimis archanis: omnium eiusmodi mirandorum
que cernimus, necnon ex christiane pietatis philosophis, & diuo
thoma in primis: eorum omnium que oculis quidem cernimus
mente uero somnia dicimus: rationes & causas, reddere statui. Se
cundus uero liber, de ipsis mirandis erit: & de secta ipsa strigima
garum necnon de pessimis eius effectibus: item & de remediis o
portunis. Tertius autem de eo modo quo explodatur genus hoc
peruersissimum cum uirorum tum mulierum precipue: quod dia
bolus pro explosa idolatria mundo inferre curauit: quod equidem
humani generis inimicum diabolum colit, ueneratur, adorat: non
iam in sculprilibus, aut certe ignoranter: ac si spiritum bonum: ut
olim: ceterum potius scienter & in corpore ab ipso sathana: ex aere
& crasso terre uapore compaginato: in quo uanorum hominum
sensibus sese ingerat adorandum. Et quanquam de eiusmodi nonnulli
scripsere ex ordine diui patris Dominici: ueluti io. nider pene no
bis contemporaneus, in preceptorio & fornicatorio suo: necnon
directorium inquisitorum: item & postremo uir magnus Henricus
institutoris ac socius: quoque est opus quod maleficarum malleus inferi
bis uniuersitate coloniensis. pbat. & nonnulli alii quos oportunius
deducemus in medium: his tamen non obstantibus, presentem nostrum la
borē ne dum opportunum, uerum etiam necessarium duximus: siue e, quod non
nulla & quidem fundamenta precipue, ut ea omnia que toto lib. primo de
ducemus intacta reliquerint: siue quod alia breuius quam res ipsa postula
rat: nonnulla etiam plix nimium tetigere: siue quod docendi modum non ser
uarint: que res tedium maximum lectori afferat optet. Igitur deo opt. ma
ximo christoque domino ac i. tadem uero deo his uersiculis inuo-

cato: da pater angustā celi conscendere sedē: Ja facilē cursum atq;
audacibus annue ceptis: rem aggredior.

Qui sint demones, que strigimage: & que miranda quo-
rum principia exquirunt. Cap. ii.

T Vero quiq; statim norit quid querimus: quid te
molimur: & quorum exquirimus abditissima prin-
cipia: ut demones omittamus omniū, malotū eius-
modi ex animo uel occasione principia: qui aliud
sunt nihil q̄ substantie immortales intellectuales,
natura bone, uoluntate male: de quibus infra multa sumus elocu-
turi: reliqua paucis punctis explicanda sunt.

¶ Primum. Hoc genus uiro: um aut certe uerius feminatum, qui
bus demon malus acsi instrumentis in perniciē populorum uti-
tur & aburitur: & si multa simplicia nomina obtinuerit: nullum ta-
men eiusmodi nomen omnem eorum maliciam sonat & com-
plectitur. Nam plerumq; italico sermone maschare uocantur. id
est larue aut laruate persone: scilicet q̄ lauatorum instar plerumq;
incedant, demonum uirtute incognite & inuise ac itidem nocent.
Non nunq̄ uero strige per metaphoram. s. q̄ uel nocte preci-
pue in maleficiis uersentur: est enim strix auis nocturna a striden-
do dicta. q̄ scilicet clamando stridat: de qua luc. in. 6. quod trepi-
dus bubo quod strix nocturna queruntur: que & a puerorum cor-
pusculis sanguinem ebibit. V sitatius uero dicūtur lamie: non a uo-
luptuosa uita quā cum diabolo incubo aut etiam succubo ducūt
sed a maleficiorum crudelitate. Est enim lamia bestia monstuo-
sa: apud glo. isay. 54. cuius pedes equios: cetera uero mēbra huma-
nam effingūt spēm & figuram. Vnde secundū Greg. 34. mora ha-
bet humanā spēm: corpus uero bestiale. Est uero: deo crudelis ut
proprius filios dilaniet: unde & lamia quasi lania dicta est. Sed
hec nomina cum simplicia sint: naturā totam eiusmodi hominū
exprimunt minime: cum insuper ex toto genere sint infideles (a-
postatant enim a fide) sint uoluptuosi, sint malefici: adeo ut etiam
in propria pignora seuiant & sua exerceant facinora: q̄q; ad hec ple-
rumq; ab eo cui se dedere diabolo etiam inuiri coguntur. Verum
quia uoluptuosi nocte uel precipue uoluptuosi esse noscunt, male-
fici uero & nocte pariter & die maleficiis incumbunt: rectius a

A ii

nocturna aut & maleficis strigimage dicuntur & gñe quidem femi
neo q. s. abundantius sexu femineo continent.

Punctum secundum. Primus harum effectus: cuius nobis esse
causa uestiganda est: apostatarum est a christiana fide: cui sicut
& baptismo abrenunciant: ut patet: adeo ut conculcēt crucē: dia
bolum uero adorent. ei se penitus dedicantes. Qui equidem effe
ctus non est mirabilis, si libertatem humane uoluntatis cōtempla
ri libuerit: quippe que libere in omnia feratur: ē uero mirabilis si
humanum contempleremur ingenium: quoniam scilicet modo pos
sit id diiudicare hominī conducens: ac bonum: ut relicto deo bo
nitate fonte, & parēte generis nostri, sponte ac scienter se diabolo
tradere omniū (ut ita dixerim) peccatorum suggestori ac proinde
authori: atq; exequendo punitori: nec non humani generis inimi
co precipuo: non aliter q̄ si puer: parentum sinum effugiēs: aut leo
ni: aut serpenti sese agglutinet deuorādus. Vnde etiam huius cau
sa consideranda erit. Ne uero eiusmodi effectus alicui incredibilis
uideatur: ex his que dicemus nullus id potest nisi proteruendo
negare. Nam ut processus iuridice institutos (qui numerū sui mul
titudine non habent) omisso faciamus: maxime uero eos qui per
magistrum henricum institoris & socium inquisitores in parti
bus germanie editos: nunc Rome apud iudices partim & apud
inquisitorem cumanum partim sunt processus ad. 30. usq; numero
omnes in agro cumano. in terra mussi editi: ex quibus cum infinitis
aliis uidere licet nullam ad uoluptuosa flagitia que in ludo dia
bolico explentur admitti. nisi penitus auertatur a deo & ad diabo
lum conuertatur. Omnes enim his processibus affecti. quorū pars
est per abiurationem] ad penitentiam admissa: pars uero ignibus
explosa: fidem negarunt. crucem calcarunt. diabolum adorarunt
aut homine aut diabolo instigante. Cum enim ad hanc sectam cō
nirti tum mulieres inducuntur: & id aut ab homine (quod crebrius
est) aut a diabolo. quod maxime tempore tribulationum accidere
dixi s. utrouismodo fiat dictus ordo seruatur. Quin etiam
sunt aliqui modi profitēdi in hac sancti diabolica religione: ut
ex innumeris huius secte hominū cōfessionibus constat. Vnde ut
recitant & experti sunt auctores dicti mallei: duplicem obseruant
profitendi modum: ad instar religionum christi: unum scilicet sol

7

emnem alium priuatum. Et priuatus quidem fit in omni loco
 & tempore diuersis medijs. Interdum enim aduersa fortuna tristi
 bus. demon tristem alloquitur: ut per seipsum ursibiliter. aut per
 mediam personam: & si secundum eius consilia tristis se actuum
 spondet: omnia profutura ad nutum pariter spondet: & dehinc ad
 predicta inducit ordine quodam. a leuioribus sumpto principio,
 Nonnunq̄ etiam huius diabolice religion: s̄prof. flores scum ex
 sua solemnī professione ut libro. ii. patebit teneantur alios pro
 uiribus ad dictam sectam attrahere: his de quibus fidunt: p̄omit
 tunt gaudia magna cum mulieribus si uiri: aut cum uiris si sunt
 mulieres: & deinde si assentiunt inducunt ad predicta facinora: ne
 gationem scilicet fidei: conculcationem crucis: cultum diaboli:
 & eiusmodi. Et ita esse infiniti processus astruunt: Modus uero
 solemnīs professionis hic est. Determinato loco & die: diabolicis
 istis religiosi: in concionem uocatis: apprens principalis demon
 in assumpta effigie, ad seruandam sibi fidelitatem cum tempora
 lium felicitate & uite longitudine hortatur: & tūc magistra noui
 tie uel nouitiū: illam uel illum diabolo commendando offert. Qui
 si nouitiā de abneganda fide & cultu christiano & extēsa mulie
 re (sic enim reginam uirginum appellant) & sacramentis nunq̄ ue
 nerandis uoluntariam deprehenderit: protēsa hinc inde manu. sti
 pulatur. Et statim sathanas subiungit: hec sufficere minime. Noui
 tia uero querente: quid supersit spondendum: subinfert. Homagiū
 oportet exhibere: quod scilicet id continetur in corpore & in ani
 ma sibi eternaliter attineat: & quoscunq̄ alios utriusq̄ sexus pro
 uiribus sibi associare curet: adiungēs ut certa unq̄ uita ex ossibus &
 membris puerorum & precipue eorum qui fonte baptismatis re
 nati non sunt: sibi conficiat: per que inquit cunctas tuas uolunta
 tes me assistente & iuuante perficies. Hūc modum dicti inqu. sito
 res se didicisse dicunt in opido brixicho diocesis basilien. plene
 informati per iuuenulam maleficam quidem. sed penitentem
 & sub iureiurando interrogatam. Cui rei etiam fidem affert: quod
 refert uir preclatus & pene nostris temporibus uiuus ioh. nider in
 suo formicario: ex relatu inquisitor: s̄ eduenfis dioc. q̄ scilicet in
 ducatu lausā. quidam malefici proprios natos coxerant & man
 ducarant. & q̄ modus discendi hanc artem fuit. ut maleficis in cō.

cionē uocatis: opere eorum demonē in assumpta imagine homi-
 nis uiderent, cui nouitius necessario det fidem de negādo christia-
 nissimo: & eucharistia nunq̄ adorāda: & calcāda cruce ubi laten-
 ter id posset. Ad hec accedit q̄ idem ibidem refert fuisse cōmunē
 famā referente petro iudice in boltigem, tredecim infantes in ter-
 ra bernensium deuoratos: ppter quod iusticia publica animadu-
 tebat in tales. Querēti uero petro a quadā malefica: quonā mo-
 do pueros uorarent: dixit q̄ instante demone, puens insidiant ma-
 xime non baptizatis: & crucis signo nō munitis ne .i. baptizentur
 & saluentur: quos ad latera parētū uel in cunis occidimus: & de tu-
 mulo deinde exceptos in caldario usq̄ ad ossum euulsionem de-
 coquimus: tota carne in potabile quā d̄ resoluta, ex crassiori parte
 unguentum conficimus nostris artibus & translationibus acōmo-
 dum: ex reliquo humore utrem aut fiasconem replemus cū qui
 fuerit potatus: paucis additis statim secte nostre magister efficit.
 Accesserit q̄ refert idem in dicta bernēsi exequutione. captum iu-
 uenem cum uxore maleficos: afferentē si spes sibi fore posset salu-
 tis: omnia se referatū. Assētibus uero litteratis qui aderant:
 id posse fieri modo ueraciter penire: et & suadentibus: ordo inquit
 talis est: quo etiā seductus sum. Oportet enim futurū nouitium
 uel discipulum: dominica die ante aque benedicende consecra-
 tionē cum magistris ecclesiam intrare. & coram eis fidē baptisma
 & uniuersalē ecclesiā abnegare: deinde homagium prestare ma-
 gisterulo: id est demoni, quē nomine diminutiuo significant quā
 absens est. ne nomen aliud his q̄ nō plene dispositi sunt terrorē in-
 curiatis: licet interdū. s. a bene dispositis ipse demon homagiū pre-
 sentialiter excipiat: deinde inquit. bibit de utre predicto: quo facto
 statim sentit se interius artis nostre imagines concipere. & retine-
 re super secte huins ritus precipuos. In hūc inquit modū seductus
 sum & uxor mea: quā tñ tante obstinatiōis existimo: q̄ malit mo-
 ri & cōburi potiusq̄ fateti: & ita actum est, iuuenē mira negatio-
 ne ut uidebat extincto. Ecce ergo qualiter primo deum negant: q̄
 adoret diabolū: & prius diabolū adorāt q̄ admittant ad secre-
 tiora ludorum & maleficiorū. Vnde contra eum qui factus est lu-
 dū diaboli se gratia uoluptatis intrasse, est suspitio uiolenta q̄ ne-
 ganit fidē, & diabolū adorarit: cū alias nunq̄ aliter uisum sit.

Punctum tertium. Secundus effectus uoluptas est incuborum
 & succuborū seu certe cū incubis & succubis respectiue. Qui equi
 dem effectus est mirabilis: ut homo cum spiritu habeat coitum ae
 tium aut etiā passiuū: & adeo realiter ut inde nascatur nō homo
 modo uerū etiā gigas: ut omnibus theologis placet. Huius er
 go cā inuestiganda est in hoc primo libro: ex qua in secundo sol
 uent infinite questōes. Quod uero sint hmōi cōcubitus inter ho
 mines & spiritus, etiā nullus nisi proteruendo negare pōt: cū hoc
 infiniti p̄cessus astuant: & sit sacris doctoribus ac litteris diuinis
 consentaneum. Dicit enim per mosem gen̄ 6. Gigantes aut̄ erant
 super terram in diebus illis. Postq̄ enim ingressi sunt filii dei ad fi
 lias hominum: illeq̄ genuerunt: isti sunt potentes a seculo uiri fa
 mosi. Quod pertractans aug. et si in ordine ad poetarum fabulas.
 3. de ci. dei ca. 11. sub dubio relinquit, dicēs: utrū potuerit uenus ex
 cōcubitu anchise eneam parere, sub dubio relinquamus: tñ q̄tum
 ad p̄cessum scripture: pene inq̄t in scripturis talis questio oritur
 q̄ queritur: utiū preuaricatores sp̄s cum filiabus hominum concu
 buerint: unde natis gigātibus. i. nimiū grandibus & fortibus uiris
 tunc terra repleta est. Sed in ordine ad sacras scripturas libro. 5. ca.
 23. quæstionē determinans ait. Creberrima fama est. mu. tiq̄ se exp
 tos, uel ab eis qui experti erant (de quorū fide dubitandū non est)
 se audiuisse confirmari: siluanos & faunos quos uulgos incubos
 uocat, improbos extitisse mulieribus: ac earum appetisse & pere
 gisse concubitum. Et quosdam demones quos dufios galli nuncu
 pant, assidue hanc immunditiam & tentare & efficere: plures ta
 lesq̄ asseuerant: ut hoc negare. impudentie uideatur. Hec ille. Po
 stea uero ibi determinat illam questionē gen̄. 6. super illis uerbis
 uidētes filii dei filias hominū an. s. cum filie hominum essent filie
 cain & successorum: filii dei debeant intelligi per gratiā. i. filii seti
 uel per creationē. i. angeli mali: & dicitq̄ nō de incubis solū intel
 ligi: ubi uid. t̄ uelle q̄ utroq̄ modo possit intelligi. v̄ bi dicit gl.
 Nō est incredibile nō ab hominibus sed ab angelis uel quibusdā
 demonibus qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines. i.
 gigantes procreatos: de quibus in littera dicitur gigantes autē erāt
 super terram. I s̄do. quoq̄ libro octauo capitulo ultimo tractās il
 lud isay. 13. pilosi ibi saltabant: huic sententie testimoniū adiciis

dice s in hec uerba . Pilosi qui grece panisci. Iarine incubi appel-
 lantur. unde & incubi dicuntur ab incubando. hoc est stuprandos:
 sepe enim improbi existunt etiam mulieribus. & earum peragunt
 concubitus: quos demones galli dusios uocant: quia assidue hęc
 peragunt immundi: iam . Quem autem uulgo incubonem uo-
 cant. huic Romani faunum ficanũ dicũt: ad quẽ Horatius dicit.
 faune nympharum fugientium amator: per meos fines: & aprica
 rura . lenis incedas . Transco infinita experimentasque ipse noui
 qualiter plerumq; uiolat per uim : deo permittente : castas sed
 forte elatas moniales: qualiter noui mulieres sponte tales amafios
 habentes. que ab hoc morbo curari nolunt. Ista uero aut declama-
 ri. aut ad seminarum aures attingere: pessimum foret: q̄ facile suis
 libidinibus explendis: demones aduocarent.

¶ Punctum quartum. Effectus tertius est delatio uelox per multa
 spacia terrarum. Qui equidẽ mirabilis est rudibus: peritus aut non:
 quippe qui nouit inferiora corpora. quo ad locale motũ. angelis
 ẽt sathane obedire ad nutũ & qui hominẽ si debilitas eius & anhe-
 litus pateret: possẽt tempore in preceptibili sicut mouere. ita & fer-
 re ab ortu solis ad occasum: de quo ad presens super sedeo: in hoc
 eodem uolumine speciali capite multa ex archanis p̄hie dicturus.
 Ita autem esse posse. ut demon permittente deo hominem setati
 & littere sacre. & philosophie documenta testantur: ut patebit: ita
 autem aliqñ esse. & experimenta & magorum opera & inquisito-
 rum infiniti processus attestantur: sed quia de huius in secundo uo-
 lumine intellectũ. ca. cpi. 26. q. . daturi multa dicemus: ad preterens
 uerba succido.

¶ Punctum quintum. Effectus quartus est apparitio: qua diabolus
 apparet nedum fantasie modo: uel etiam ipsis sensibus corpo-
 ris: in forma uiri aut mulieris aut bestie aut alicuius insensibilis: si-
 cuti teste Greg in dialogo mulier in spẽ latuce apparuit. Qui equi-
 dem effectus mirandus est: quo nam scilicet pacto aliquod corpus
 sic compaginare diabolus possit: ut humanum. uel equinum. uel
 eiusmodi uideatur. Ita uero in facto quandoq; esse etiam littere
 sacre astruunt: angelus enim sathane: apostolo docente: transfigu-
 rat se in angelum lucis: quem scilicet dubium non est in uariis spe-
 ciebus apparere: tam in sompno q̄ etiã in uigilia. Astruũt & histo-
 ric & experimenta

nie & experimēta uūero īfinita & theologi ac oēs poete clamant.

¶ Punctum sextum. Effectus uero quintus. rerum occultatio est presentium. per eam passionem quam theologi acrisiam: aug. uero aorasiā uocat: que cecitas est non simpliciter: uerum ex parte qua unum uidere uetamur: non autem aliud: ut sit interdum malefica inuisibiliter & moueatur: & opejetur. Ita autem esse experimur interdum: cum deperditum quippiam. ter. quater. & pluries. eodem loco perquirimus: ubi deinde illud inuenimus: testantur etiam processus multi. item & experimenta multa: ut latius in libro secundo probabitur.

¶ Punctum septimum. Effectus uero sextus est iudificatio sensuum cum interiorum tū etiam exteriorum: ut fieri plerumq; cernitur in prestigiis: dum aut in ungue. aut ī speculo. seu aqua. seu certe quocunq; corpore exposito & terfo figure uidentur: qua de re & terra & catholica ecclesia plena est: lōge aut magis iudeoꝝ sinagoga refertior.

¶ Punctum ultimum. Effectus ultimus maleficia sunt: que dixeris miranda pfecto: ut per ea liquet: q̄ de firi. & male. lura deciderūt: dixerunt uero doctores in. 4. sententiā: libro: ubi de matrimonii impedimentis pertactatur. Et hec sine numero sūt circa homines iumentata & fruges: quas eiusmōi homines demonum cooperatone seuiſſimis turbibus ac grādibus euertūt. Ad hec que q; re ducūtur ēt corpore beneficia miranda: sanationū: que incantationibus & carminibus fiunt. Vtrūq; enī & morbus & sanitas eiusmodi: a uolente diabolo fit: qui interdū uisitat aias. corpora sanat: sicut & inficit. Oppositæ enī eadē est disciplina. Predictoꝝ ergo oīum cause principia: & fundamēta: hoc primouolumine scrutanda & referanda statuuntur.

Animam hūanam esse spiritū & nō corpus: subsistentē & nō inherentem. Capitulū tertium.

incipiū ergo p̄dictoꝝ oīum indagaturi: nō ex diuinis litteris modo: uerū etiā ex uere phie principiis & naturalis nri luminis intellectualis uirtute: ab nre anime natura exordiū primū p multa pūcta sumamus.

¶ Punctū primū. Humanā animā. i. eā rem qua pri
B

mo uim⁹ & operamur intelligēdo maxime (aiā enī mīua dicim⁹
 reliqua aut uita carere) eē corpus uel naturā corporeā: multi falso
 existimauerūt. Nā Galenus medicus animam dixit elemētoꝝ aut
 qualitātū elemētariū cōplexionē esse: motus inde q̄ uideamus ex
 diuersis cōplexionibus in nobis educi uarios effectus: quos passio
 nes dicūque aiē cū humane tū brutali ascribunt: sicut facile ira
 scuntur uolentis & malēconici tristant. Errant uero decept⁹: q̄ nō
 distinxit passiones quonā pacto. & cōplexioni & aiē attribuūt:
 quippe cōplexioni attribuunt quasi disponēti & q̄tū ad illud dū
 taxat quod in passione est materiale: ut in ira est accessio & motus
 sanguinis circa uite principiū cor: aiē uero nō equidē sicut dispo
 nentis: sed sicut principio principaliter efficiēti: & q̄tū ad id quod
 in passione formale est: ut in ira est uindictē cōcupiscētia. Contra
 Galenū ergo sic arguo. ¶ Primo. Si enī aiā cōplexio est elemētoꝝ
 aut qualitātū elemētariū: aut ergo cōplexio est materialiter. i. ele
 menta cōplexa: aut formaliter. i. ipsa habitudo siue ordo siue rō
 elemētoꝝ cōplexoꝝ. Et profecto primū falsum est: alioquin aiā
 esset simul: terra: aqua: aer: & ignis: aut hoꝝ qualitates: & cōsequen
 ter erit quedā quattuor distincta. qd̄ statim impossibile dixeris: uel
 unū mixtū corpus ex quattuor: qd̄ pene statim improbab. s. uel una
 qualitas mixta ex quattuor: & cōsequenter nō erit substantia: nec
 hō. uel pars hoīs. neq̄ hoī spēm cōferret. Similiter aut & secundū:
 alioquin aiā sicut & relatio nulli⁹ eēt operatiōis p̄ncipiū: imo nec
 subsistēt: nec ens absolutum aliqd̄ uel ēt reale: si id tm̄ eēt qd̄ for
 maliter ē relatio. Nō est ergo elemētoꝝ cōplexio aiā. ¶ Secūdo. Cō
 plexio ista qualitātibus elemētarib⁹ inferior sit oportet: q̄ppe que
 ab eis causat. Aiā uero nedū hūa ueruetiā brutoꝝ atq̄ plantarum:
 qualitātibus elemētoꝝ p̄stantior & superior sit necesse est: quippe
 aiē uegetabilis operatio & lōge plus cognitio aiē sensitue: elemē
 tates qualitates excedit: cum talū qualitātū opatio ab extrinseco
 fit: nō enī ignis seipm̄ calefacit & sic i ceteris: oīs uero opatio aiē
 ab intrinseco est: ut digerere: getere: & eiusmodi: uia enī dicimus
 que seipsa monēt. Nō ē igit aiā cōplexio: alioqui idē respectu eius
 dem: & superius & inferius foret. ¶ Tertio corp⁹ aiā localī motu
 a cōplexione nō mouet: moueret enī motu p̄dominātis eēt: quip
 pe fortius sp̄ uincit & cōsequēter sp̄ deorsum ferret. Aiā aut aiāle

corp^o mouet: & in omnē partē mouet. Nō est ergo aīa cōplexiō.
 ¶ Quarto. Nā qd' cōplexionē corporis regit: frenat: & uincit: cō-
 plexiō nō sit oportet: ut planū ē. Aīa uero hūana (q̄cquid sit de bru-
 tali) humanū corpus regit: frenat corporeas passiōes. & uicit: que
 corpis sequunt cōplexionē: interdū enī ad iras & cōcupiscētias
 pniores: agēte aīa min^o irascunt: minus ēt cōcupiscēt: ut in cōtinētī
 bus patet. Nō est ergo aīa ipsa cōplexiō: aut corpore: aut corporea
 rum qualitātū. ¶ Predictē uero opiūioni Galeni: similis est opi-
 nio eoy: qui animā armoniā dixerunt: quippe qui nō sonoy: sed cō-
 trationum armoniā intendebāt: ex quibus aīata corpora componi
 uidebant. Et hec quidē sentētia ab Ari. in libro de aīa empedocli:
 a Grego. ueroniseno disorcho ascribit. Impugnatur uero ut p̄ce-
 dens: & ulterius ēt rationibus ppriis. ¶ Primo. Oē enī corpus mi-
 xitū armoniā habeat oportet: & cōplexionē: nec armonia corpus
 aut mouere aut regere pōt: uel frenare passiōes: sicut neq; cōplexiō
 intēdit ēt & remittit: sicut & cōplexiō. Ex quib^o oibns liquet aīam
 nō esse armoniā sicut neq; cōplexiōnē. ¶ Secūdo. Armonie rō: ima-
 gis corpore: qualitātibus q̄ aīe cōgruit: nā sanitas armonia quedā
 humorum est: fortitudo neruoy: & ossiū: pulchritudo uero mēbro-
 rum atq; coloroy: quoy: aut armonia sit. sensus uel intellectus: assi-
 gnari nō pōt: nec ceteroy: que ad aīam spectant. Nō est igit aīa ar-
 monia. ¶ Tertio. Nā armoniā duplicē esse cōstat: ipsam. s. compo-
 sitionem: & ipsius cōpositionis rationem seu proportionē & mo-
 dum. Anima uero cōpositio nō sit oportet: quippe qualibet aīe
 partē esse cōpositionē. aliquarū partiū corporis oporteret: quod
 assignare non cōtingit: similiter aut cōpositionis rō esse nō po-
 test: quia cum in partibus corporis diuersis diuersa sit eiusmodi: cō-
 positionis ratio: singule partes corporis singulas animas necessa-
 rio haberēt: ut os: caro: & neruus: que in diuersa proportione con-
 stituta sunt. Hoc aut falsum constat: quippe homo nō esset aliqua
 una species. Nō est igitur armonia aīa. ¶ Rursus alii lōge graui^o
 errantes: animam corpus esse astruxerūt: ut antiqui naturales philo-
 sophi: q̄ nihil preter corpora esse crediderūt: ut infra patebit: quoy
 opinionēs & si uarie fuerunt: cōmuni tamē cōcordia sic refellun-
 tur. ¶ Primo. Anima est in his inferioribus principium uite
 non quodcumq; sic enim & oculus & omne instrumentum anime

esset aīa quippe quod esset principū uite. i. uitālis operatiōis: sed
 animam principū uite dicimus p̄ imū. i. quo primo uiuimus:
 quasi principio omnium principiorum uite. Et si uero aliquod
 corpus principium uite esse potest: ueluti cor in animali est uite
 principium: nullum tamen corpus potest esse uite principium: pri
 mum: quippe esse uiuēs. aut uite principium. corpori nō congruit
 ea ratione qua corpus est: alioquin omne corpus aut uiuens aut ui
 ue principium esset: unde id ei congruit ex eo q̄ est tale corpus:
 quod aut est actu tale. ex aliquo ei principio cōgruat oportet: quod
 actus eius est: sicut calidū calore: & homo humanitate homo: &
 animatum corpus anima animatum est. Non ergo corpus anima
 est: consequenter aut nec anima corpus. ¶ Secūdo. Viuentia cū res
 sint naturales: ex materia & forma cōposita sint oportet. Ex corpo
 re aut & aīa que actu uiuens facit: cōponunt. Igitur animā & cor
 pus formā & materiā esse oportet: ut altere forma: alterū materia
 sit. Corpus aut forma eē nequit: quippe quod in altero sicut in ma
 teria & subiecto nō est. Anima igitur forma erit si altere eorū forma
 est. Nō ergo aīa ē corpus: quia nullū corpus forma est. ¶ Tertio duo
 corpora in loco uno eodē tpe eē: impossibile est. Aīa uero ibi est
 ubi & corp⁹ qd̄ aīa uegetat: nō enī seorsum a corpore aīa est: aut ui
 uit. Nō est igitur aīa corp⁹. ¶ Quarto. Oē diuisibile: cuiusmodi oē
 corp⁹ est: cōtinēte idiget & uniēte partes. Igitur si aīa corp⁹ est: ali
 quid aliud suas partes uniēs habeat necesse est: illudq; utiq; magis
 erit aīa: si anima aīe: corp⁹ em̄ aīa recedente dissolui uidemus:
 & si iterū illud cōtinens diuisibile sit: ad aliquid & indiuisibile. &
 incorporeū deuenire oportebit: qd̄ utiq; erit aīa. aut in infinitum
 erit pcedere: quod omnino impossibile eē: etiā phis. monstrauit. 2.
 me. & s. phy. Nō est igitur aīa corpus. ¶ Quinto. Quēadmodū in
 sequētibus ostēdetur: intelligere ullius corporis actus eē nequit: est
 uero actus aīe: & cōsequēter aīa corpus esse nequit. Vñ hęc opinio
 q̄. i. aīa corpus sit: a diuina scriptura. sap. 2. ex stultoꝝ p̄sona poni
 tur: unde anima profitentiū atq; dicentiū. Fumus & flatus est in nari
 bus nostris: & sermo scintille ad mouendum cor.

¶ Punctū scđm. Principiū nre intellectionis: quod hoīs animā
 dicimus: eē quodā nō incorporeū modo: ut pbauimus: uerū etiā
 & subsistēs: sicut lapis aut arbor: uel equus & hō: nō aut inherens

alicui ut albedo vel calor. ¶ Primo. Nā hominē p̄ intellectū oīm corporū formas & naturas posse cognoscere: manifestū est. Quod uero aliqua pōt cognoscere: nullū eorū in sua natura habeat oportet: sicut pupillā oī colore carere que oēs colores percipit necesse ē: & gñaliter omnem sensum priuari suo sensibili: rō uero huius est: quippe illud qđ potētie cognitiue naturaliter inest: alioq; cognitio nem necessario p̄pediret sicut lingua infecta colerico ac perindel amaro humore: dulce nō percipit: sed amara oīa nunciat. Tgitur si intellectuāle principiū. i. intellectus uel aīa nostra: in se cuiusuis corporis naturā cōplecteretur: oīa corpora cognoscere & diiudicare nō posset. Impossibile est igit̄ intellectuāle principiū. habere corpus: impossibile est qđ p̄ organū corporale intelligat. Nā & illius organi corporei determinata natura: oīm corporū noticiā excluderet: ueluti si quis determinat⁹ color sit nō in pupilla mō: uerū etiam in uitreo uase: infusus liquor uidet̄ coloris eiusdē. Ipsum igit̄ intelligibile principiū. quod intellectus dī: operationē perfe habeat oportet: cui corp⁹ ullatenus nō cōicet. Nihil uero p̄ se operari pōt: quod p̄ se subsistere nō pōt: operari enī solū entis in actu est & ipm operari ipsum eē p̄supponit: unde eomodo aliquid operatur quo existit: ppter qđ calidū & nō calore calefacere dicimus: quippe calidū est qđ est: calor uero nō est: sed calore aliquid tale. puta calidū est. Reliquum est igitur ut anima humana: que mens uel intellectus dicitur: aliquid & incorporeū & subsistens sit.

¶ Punctū tertiū. Bruta q; uero aīe subsistentes minime sunt. Et si em̄ antiqui naturales: inter sensū & itellectū nō distinxerūt: utrūq; corporeo principio ascribētes: ex quo sequebat̄ utrūq; eē inherēs plato uero inter ea distinxit: utrūq; ascribēs icorporeo & imateria hī principio. i. aīe s̄ seipsant: ex quo ittidē sequebat̄ utrūq; eē subsistēs cōsequēter aut̄ & brutales aīas: aristoteles tñ distinxit: astruēs inter oēs anime operationes intelligere: cōsequēter aut̄ & uellesolum sine corporali organo explem̄ sentire uero & cōsequētes operationes aīe manifeste cū transmutatiōe corporea accidere: sicut pupilla uidēdo spē coloris imutatur: & idē in aliis. Sic igitur manifestū sit: aīam sensituiā p̄ se sine corpore nō habere eē: sed omnē talē eē cōiūctā: & cōsequēter aīa brutalis q̄ est sensitua dūtaxat̄ p̄ se non operat̄: & cōsequēter p̄ se nō subsistit: cū unūquodq; similiter sit &

operet p se uel cū aliom nec posse qđ i se subsistit eē ociosū. ¶ Nec
 preditis obstat primo qđ aīa hoīs est aliquid subsistēs. cōsequenter
 aut & aīa brutis: cū sint eiusdē generis: qđ licet hō cōueniat in gñe
 cū brutis: spē in differt: differentia aut speciei attenditur sm diffe-
 rentiam forme: & consequēter differt aīa seu forma bruti a forma
 hominis. ¶ Nec. 2. qđ sensus ad sensibilia sic se habeat ut intellectus
 ad intelligibilia: qui ea sine corpore intelligit: & cōsequēter utiq;
 p se operatur & subsistit: quia se hñt quodāmodo similitē. inq̄tū
 utrūq; est in potentia ad sua obiecta p similitudinē excipienda: &
 quodāmodo dissimiliter: inq̄tū sensus a sensibili cū corporis hmu-
 tatione patitur: unde ab excellēti sensibili corrumpitur: puta uisus
 a luce nimia: qđ in intellectu nō contingit: quippeq; post maxima
 intelligibilia magis pōt uidere minora. Et si intelligēdo fatigatur
 corpus p accidēs ē: q. s. uires sensiuē obiecta illi ministrēt q̄ sunt i
 corpore. ¶ Nec obstat. 3. qđ brutorū aīa: corpus mouet: qđ nō mo-
 uetur a seipso: & cōsequēter opationē habet sine corpore: qđ uis mo-
 tiua duplex ē. s. uis appetitiua ipetans motū. cuius opatio in aīa sen-
 sitiuā nō est sine corpore: imo ira gaudiū & hmōi passiōes sunt cū
 trāsmutatione corporea: alia uero est exequens motū per quā mē
 bra motui habilia reddunt: cuius actus nō est mouere sed moueri
 unde mouere patet nō esse actū sensiuē anime sine corpore.

¶ Animā humanā imortalē esse. Capitulū quartū.

T si ex hiis iā haberi potest: qđ aīa humana immorta-
 lis ē: quippe que sine corpore potest operari: cōsequē-
 ter aut & essentū nōnullis pūctis id habūdāt? astruet
 ¶ Punctū primū. Circa istā questionē multipliciter
 olim opinatū est. Quidā enī. i. antiqui & naturales
 phi: intellectū a sensū distinctū minime putātes: sicut sentire ira &
 intelligere. a corpore pēdere putarūt: cōsequenter uero aīam intel-
 lectiuā: esse corruptibile & naturam corporeā sequi: unde eorū ali-
 qui eam esse ignē putarunt: alii uaporē: alii armoniā. Quam quidē
 opinionē Aristoteles plenius extinxit: ostendēs intellectū abso-
 lutum esse & a corpore independēs habere: oīa enim corpora intelli-
 git consequenter aut & in se omnia corpora recipit: sicut & uisus
 omnia uisā: consequenter autē ab omni corpore nudus sit oportet.

ter: sicut & omne recipiens a natura recepti mundum est: alioquin
 si quam naturam corpoream in sua natura complecteretur: illa in exis-
 phiberet aliorum notionem: sicut si pupilla colorata esset: omnes co-
 lores nequaquam exciperet: nemo si per medium coloratum uideat ceu p-
 utrum uirides omnia uiridia uidebuntur. unde intellectus dicitur
 corporis actus minime esse: & ab Auicena dicitur non esse forma
 submersa in materia: & in libro de causis dicitur non esse super cor-
 pus delatus. Quidam uero ut pythagoras ac plato aiunt rationalem
 immortalē norunt: de corpore tamen in corpus migrare putant: quod
 quidē Ari. in primo de anima ea ratione destruxit: quod anima corpori
 & forma & motor sit: determinate autē forme determinatam mate-
 riam subesse: & determinato motori determinatum organum necesse
 est: quemadmodum & ars quolibet propriis utitur instrumentis: quo actus
 putetur hec anima non nisi huius corporis forma et motor esse
 possit. Quidam rursus ut auerroes & sectatores: & quidam alii ir-
 rationalem animam ex parte corruptibilem. s. quod ad id quod de
 anima huic corpori proprium est: ex parte uero incorruptibile esse di-
 xere. s. quod ad id quod de anima omnibus commune est. Intellectum enim agen-
 tem & quidam etiā intellectum possibile. unum omnium hominum esse pu-
 tarunt: & hunc substantiam incorruptibilem & separatam in nobis autē
 esse tantummodo fantasmata lumine intellectus agentis lustrata. quod pos-
 sibile intellectum moueat ac sic eis: ut putarunt: intelligimus. Sed hec
 opinio hodie ita est damnata nedum catholica assertioni: uerum etiā
 philosophicis rationibus: ut nos fatigare non sit opus. Quarta igitur
 positio est: quā uera philosophia & catholica pietas profert: aiunt. scilicet
 rationalem substantiam esse a corpore minime dependentem: corpus
 tamen humanum uiuificantem ac uegetantem: & secundum humano-
 rum corporum multitudinem multiplicatam: ut quisque homo habeat
 propriam nulli alteri communem: quod quod corporibus resolutis ipse anime se-
 parate subsistant: nulla alia corpora ulterius aduenientes.
 ¶ Punctum secundum. Necesse est ergo quod catholica fides astruit:
 etiam philosophice non negare: animam scilicet rationalem immor-
 talem fore. ¶ Primo. Nam ex duplici ratione aliqua res cor-
 rumpi posse deprehenditur: aut uidelicet per se aut per accidens.
 Impossibile uero est substantiam id est rem subsistentem: per ac-
 cidens aut generari aut corrumpi: id est altero aut generato aut cor-

rupto: quippe sic aliquid aut generat aut corrumpit: sicut nascitur
aut deperdit ipsum esse: quod necessario res subsistentes per se patitur
non per accidens: unde peracta generatione ipsa est: non quia aliud
sed quia ipsa est: similiter autem & corrumpitur: que uero non subsistit
sicut nec per se sunt. sed per aliud cui inuitum (ut qualitates & gene-
raliter accidentia adforme materiales que non subsistunt) sic, nec per se
acquirunt uel perdunt esse: sed alio acquirente aut perdente. Ani-
ma autem rationalis est per se subsistens: quippe que est per se operans:
non enim intelligendo utitur corporeo organo ut probatum est: non
autem anima bruta est per se subsistens: sicut nec per se operans: non enim
opus habet sine corpore: quod solum intelligere inter operationes ani-
me sine corporeo organo sit: quippe operationes sensus & infra:
manifeste per corpus exercent. Igitur humana anima non nisi per
se corrumpi potest: consequenter autem si corruptibilis est per se
corrumpatur oportet. Hoc autem ostendit omnino impossibile ne dum
de anima hac ueritatem de omni subsistere: quod est forma tantum. Nam quod ali-
cui secundum se conuenit, ab eo inseparabile sit oportet: ceu ab homine inse-
parabile est esse animal: & a numero parum esse uel imparum: esse autem
per se conuenit forme que actus est: unde materia ex hoc acquirit esse
in actu quod formam quod acquirit & ex hoc est corruptioni obnoxia
quod ab ea forma perfectioque recedit: unde subsistentem formam esse desi-
nere. omnino impossibile est. Est igitur humana anima incorruptibilis. Esto ue-
ro humana anima ex materia & forma componatur: nec sit forma tantum
ut nonnulli putant: nihilominus tamen incorruptibile eam esse oportet.
Non enim est alicubi corruptio, nisi etiam ibi contrarietas sit: quod generatio-
nes & corruptiones ex contrariis & in contraria sunt: unde & incorrupti-
bilia sunt sol luna & omnino celestia corpora: quod materia careat contrarie-
tati obnoxia. In rationali uero anima contrarietas ulla esse nequit: quip-
pe que secundum sui esse modum: recepta recipiat: recipit uero absque contra-
rietate quecumque recipit: quinetiam ipsa contraria sine contrarietate reci-
piuntur: ibi contrarietates que de natura contrarietatis sunt. & ibi reci-
piuntur: ibi sunt contrarie: quin potius eadem scientia contrarietatum est.
Impossibile est, igitur rationale maiorem corruptibile fore. ¶ Secundo. Nul-
la res ex eo uel in eo corrumpitur: ex quo uel in quo sua perfectio con-
sistit: quod uidelicet contrarie sint hee mutationes: ad rei perfectionem
ad rei corruptionem. Anima autem humane perfectio in quadam abstractio

ne a corpore cōsistit: p̄ficitur enī aīa hūana duobus scīa videlicet
 atq; uirtute: & scīa quidē eo amplius quō amplius imaterialia cō-
 templatur uirtute uero in hoc q̄ corporis passiones nō modo nō
 sequit: uerū asp̄mat & s̄m ratiōis iudiciū temperatas modet ac
 frenat. Nō ergo in eo cōsistit aīe corruptio: q̄ a corporea mole se-
 paratur. Qd̄ si dixeris aīe p̄fectionē in separatiōe a corpore cōsiste-
 re quidē, uerū s̄m operationē nō uero s̄m eī: p̄dicte rōni sufficien-
 ter nequaq; occurrens. Opatio enī rei. rei substātiā esseq; mōstrat
 quippe unūquodq; operat s̄m q̄ est: ens & p̄pria operatio rei. pro-
 priā rei naturā cōsequit. Cōsequēter aut̄ rei alicuius operatio pro-
 pria p̄fici nequit: nisi etiā rei substātiā p̄fecta. Igitur si ī reliquēdo
 corpus aīe operatio p̄ficitur: substātiā sua in suo eē ex hoc q̄ a cor-
 pore separatur minime deficit. ¶ Tercio. Perfectibilibus suas perfe-
 ctiones p̄portionatas eē oportet: ut. i. utrumq; uel corruptibile uel
 icorruptibile sit: alioquin uel sine p̄fectione p̄fectibile: uel p̄fectio
 sine p̄fectibili p̄petuo eēt: & cōsequēter qd̄ cōtra naturā ē. p̄petuū
 eēt. P̄fectiuū aut̄ hoīs p̄priū s̄m aīam. aliquid incorruptibile sit
 oportet: p̄fici enī intellectu formaliter qua a brutis & ceterisq;
 infra sunt fecerit: effectiue aut̄ re intellecta: que cū uersalis sit:
 icorruptibilis ēt sit oportet. Est ergo hūana aīa icorruptibilis utiq;.

¶ Quarto. Appetitū naturalē esse frustra: utiq; impossibile sit oportet:
 alioquin deus al. quid naturale frustra indidisset: hominē autē
 perpetuo esse. hoīs naturalis appetitus efflagitat: quod inde liquet:
 quia esse ab oībus appetit eomodo quo apprehēditur: pura a bru-
 tis hīc & nūc: ab hoīe aut̄ ēt perpetuo: & ut aiunt simpliciter: & id
 ip̄m & in aliis & in nobis experimur. Consequit ergo homo p̄pe-
 tuitatem s̄m aīam: qua esse perpetuo & s̄m omne rēpus apprehen-
 dit. ¶ Quinto. Quicquid in alio excipit: nūcra modū excipiētis ex-
 cipitur: ut experiētia docet: & libro de causis inscribitur. f. erū autē
 naturaliū forme & simulacra: in passibile nostram intellectu exci-
 piuntur: ut sunt actu intelligibiles: cōsequenter aut̄ aniuersales: &
 immateriales: & cōsequēter quoq; etiā incorruptibiles. Intellectus
 igitur possibilis q̄ icorruptibilis sit oportet: cōsequēter uero & hu-
 mana anima cuius intellectus possibilis est aliquid. ¶ Sexto. Esse
 intelligibile ip̄so esse sensibili: permanentius esse: liquet & cōfessū
 est. Quod autem in rebus sensibilibus. primum recipiens: materia

scilicet prima & ille ipsum. s̄m substantiā suā incorruptibile sit oportet: alioquin si corrūpatur eiusmodi corruptiōis aliquōd subiectum prius sit oportet: consequenter aut̄ primum subiectū non erit primum. Igitur longe magis intellectus possibilis: qui intelligibilium formatū primū susceptiū est: quid incorruptibile est: consequēter uero & anima cuius ipse aliquid est. ¶ Septimo. Faciens nullo contradicente nobilior factus est: saltē in ipso fieri: uel antē: quia illud actu est: hoc uero in potētia. Cōsequēter uero intellectus agens noster nobilior sit oportet intelligibilibus q̄ nos intelligimus: cū apud plios illa actu intelligibilia efficiat. Cū igit̄ talia intelligibilia actu ut sic: incorruptibilia sint: multo forti⁹ intellectus agens incorruptibilis est: cōsequenter aut̄ & anima cuius lumē is intellectus est. ¶ Octauo. Nulla forma corrūpitur: nisi aut actione cōtrariū: ut calor actione frigidis: aut destructione subiectis: sicut corrupto oculo uisus quoq; corrūpitur: aut defitione sue causę: quę admodum sublata presentia solis lumē quoq; ab aere tollitur. Anima uero humana corrūpi nequit per actionem contrariū: cū per intellectum possibile ipsa simul receptiua & cognitio: oim̄ contrariorū sit: similiter autem neq; corruptione sui subiectis non enim s̄m esse: depēdet a corpore. uerum potius subsistēse est: ut probatum est: similiter quoq; neq; per deficientiā sue causę: quippe q̄ non pōt habere aliquam causam nisi eternā & deū cum inessentiali per creationē non prodeatur pote q̄ substantia simplex subsistēs sit. Nullo igitur modo corrūpi pōt. ¶ Nono. Si humana corrupto hūano corpore corrumpatur: eo etiā debilitato animā p̄ se debilitari oportebit: cū enim substantia subito nō desinat q̄ simul desinunt: simul & in defitionē disponuntur. Nō debilitat̄ aut̄ aia corpore debilitato (nisi per accidens inq̄tum. i. uis anime organo corporis indiget: sicut debilitatur uisus debilitata pupilla) qđ inde patet: qđ si uirtuti ipsi debilitas aliqua per se accideret: organo reparato non reparatur: quod falsum utiq; cernimus: quippe quantumcūq; uis uisua debilitata uideatur. reparato organo reparatur: unde non debilitatur anima corpore debilitato: nec etiā sensitina: ut etiam per illud aristotelis primo de anima. uideat̄ licet: scilicet si senex inuenis oculum acceperit: uidebit utiq; ut

15
iuuenis. Ex hiis manifestissime liquet: actiōis debilitatem propter
anime debilitatē; non accidere: sed organi. Cum igitur intellectus
sit uirtus anime non indigens corpore aut liquet ex dictis: neque
se neque per accidens debilis efficitur: aut senio aut quis corporis
debilitate. Et si interdū in operatione intellectuāli. debilitas emer-
git aut fatigatio: non ex debilitate dixeris ipsius intellectus: uerū
potius ipsarum uirium quibus eget mortalium intellectus: imagi-
nationis: scilicet memoratiue & cogitatiue ac: sensuum. Est ergo
intellectus noster immortalis: cōsequenter autem: & anima intelle-
ctiua substantia. ¶ Decimo. Deus iustus sit oportet: quippe qui ueluti
uniuersorum causa omnē perfectionem contineat oportet: cō-
sequenter autē & iustitiam que est perfectio creature per maxima.
Omnibus ergo pro cuiusque operibus tribuat necesse est: quod hoc ef-
fectus iusticie sit. Aut ergo in presenti seculo: aut certe in futuro.
Et quidem in presenti nequaquam: experimur enim plerūque peiores ac-
cipere meliora: & peiora meliores. Ergo in futuro. Ergo post cor-
poris depositionē uiuat anima oportet. Hec autē tā egregia de
anime immortalitate sententia aristotelē minime latuit: qui in
primo de anima dicit quod intellectus (i. aia intellectiua) uidetur substantia
quedam esse & non corrūpitur. Nec uerbum illud de substantia
aliqua separata que sit intellectus agens aut etiam possibilis potest
intelligi: quod ex ipsis uerbis aristotelis in xi. meta potest intelligi: qui
aduersus platonem dicit: quod cause mouentes preexistunt: (scilicet
ipsis effectibus) cause uero formales sunt simul cum his quorum
sunt cause: quando enim sanatur homo: tunc sanitas est & nō pri-
us. contra hoc quod plato posuit formas rerum preexistere rebus. Et
hiis dictis subdit. Si autem & posternis aliquid manet: perscrutan-
dum est: nam in quibusdam nihil prohibet ut si anima tale: non
omnis sed intellectus. Ex quibus liquet primo: quod cum de formis
loquatur: uult intellectum qui est forma hominis post materiam:
id est post corpus posse remanere. Patet. 2. quod ille intellectus de quo
loquitur in primo de anima substantia separata non sit. Pateat
etiam. 3. quod licet aristoteles senserit animam humanam esse formam:
non tamen senserit eam nō subsistere: et cōsequenter corrūptibile: (quod
tamen greg. nise. illi imposuit:) nā a generalitate aliarum formarum: aiam

intellectiua excludit: dicens ea post corpus manere: & substantiam
 quandam esse. ¶ Punctum ultimum. Brutorū anime nequaquam immor-
 tales putande sunt. ¶ Primo. Si. n. immortaliter uiueret bruta anima,
 seu certe post corporis depositionem, sine corpore quoque operari posset:
 quippe operari uiuere presupponat oportet. Nulla autem cuiusmodi anima
 operatio sine corpore esse potest: neque. n. aliqua sensus operatio sine
 corpore est: nec superior aliqua in homini anima potest inueniri sensuali
 perclarior: neque. n. intelligunt aut ratiocinantur, quod inde liquet: quia
 omnia eiusdem speciei uno modo quasi a natura mota operantur, & non
 ex arte operantur: omnis. n. hirundo similiter nidificat: & omnis aranea si-
 militer telam ordit & perficit. Perire ergo corpore, pereat bruta anima
 oportet. ¶ Secundo. Quocumque forma a materia separata est, intellectiua
 in actu sic necesse est: primo quod intellectus agens ea ratione facit species
 intelligibiles actu, qua has a materia abstrahit: consequenter autem si
 manet post materiam. i. corpus, bruta anima, perit forma intelligibilis
 in actu siue actu intellectus: quippe que erit forma a materia separata
 & consequenter etiam erit intellectiua: quippe in separatis a materia
 idem est intellectus & intellectus primum: secundo. quia sicut se habet
 forma ad eleuari super materiam: ita & ad esse cognitiua se habet:
 ut experientia docet in gradibus entium que cognoscunt: consequenter
 uero quod in supremo gradu est eleuationis a materia: ut quia est abstractum
 realiter ab ea. in supremo gradu cognitionis sit oportet, .i. in gradu eorum
 que intelligunt: consequenter uero omnis forma immaterialis intellectiua est:
 sed bruta anima intellectiua non est: alioquin bruta intelligat oportet, quod
 est insanire. Ergo a materia separabilis non est. ¶ Tertio. In omni re que ad
 perfectionem quis attingere potest: eius perfectionis appetitus naturalis
 inuenitur: bonum. n. est quod omnia appetunt: singula autem pro primum. ¶ In
 brutis autem perpetuitatis esse non appetitus naturalis inuenitur nullus, nisi
 ut perpetuetur secundum speciem, in quantum in eis inuenitur appetitus generationis qua
 species perpetuo sit: quod est & plantis & rebus inanimatis eodem modo at quantum ad
 proprium appetitum animalis in quantum animal est. qui est appetitus consequens appe-
 tentis apprehensionem: quippe cum anima sensitua non nisi hic & nunc app-
 hēdat, esse perpetuum apprehēdere non potest: & consequenter neque illud appe-
 titu animali appetat oportet. Non est igitur anima bruta capax
 ipsius esse perpetui & sempiterni.

15
C Aiam humanam immortalé esse: de mente
Aristotelis. Capitulū quīntum.

P I si mei nō est instituti: quid de immortalitate nostri
animi senserit philosophorū sapiēt. sūmus Aristote-
les afferre: quippe q nō hūana auctoritate pbare. cu-
pio qd' sentio: in crēderē tñ de sūa & opinione Ari-
in re hac cogor rōnem habere: quo me ipm ab hiis q̄
mihi falso & leuiter (i. me non audito uerbo aut scripto) petus
pōponaciū ī apolōgetico suo iposuit expurgē: q. s. uiso suo. libro
quē de immortalitate (imo de mortalitate) aie cudit: subtriserim &
pbarim. Hec enī falso & leuiter dicunt: quin potius eo uiso inge-
mūi ac dolui: q̄ ita catholica fides in paruulorū mētib⁹ p xpianos
elidat. & eneruetur: & erroribus inumeris sit occasio data: qd' iam
experiētia docet: & si meū fuisset in librū p ignes uenetorū exēplo
adiuertissem. Illusterrimos aut dños uenetos potius laudauī &
miratns sum: q̄ nulla habita rōne amicitie ad petretū uenetiis id ef-
fecerūt: qd' ubiq̄ fatiendū erat: tñ. s. scelus flāmis ultricib⁹ expiasse
Quāq̄ uero copiosissime luculenter & eruditissime: dilectus & fi-
lius & discipulus bartho. pissanus or. predi. eiusmodi opinionē cō-
futarit: adducā tñ & ego que quōndā in cōmentariis primi uolu-
minis nost: i conflatī cōtra eiūsmodi opinionē anteq̄ scriberet p-
retus cōpendiose ediderā & si nec in hāc diē propalata: sic. Quan-
tum ad hoc quattuor ex ordine facturus sum. Primo enim tactis
breuiter opinionibus. 2. adducā que dubitationē ingerunt. 3. cōclu-
siones pauculas statuam: deniq̄ uero aduertantū rationibus respō-
debo. **¶** Quātmū uero ad primū attinet: tres de re hac opiniones
relegerim: primā quidē eorum qui astruxerunt: nō esse euīdēs
quid de hoc senserit Aristoteles: quorū nōnulli astruxere principia
eiusdem illud magis innuere q̄ mortalis sit anima: ut herue. &
sequaces quol. primo. q. xi. Alii uero ecōtra illud magis innueret
q̄ immortalis sit: ut scotus & scotiste in. 4. di. 43. Opinio uero. 2. eo-
rum est: qui senserunt Aristotelē expresse sensisse eam fore morta-
lem: quorum primus q̄tū legerim inter catholicos tractatores gre-
nice. fuit: qui ī deceptioni subiacuit: ut capitulo priore liquet: &
idem uidetur sensisse Alexander afrodiscus sectator Aristot. qui
intellectum possibilem corruptibile putauit: ut recitat diuus Tho

mas: qui eam opinionē iam diu euerterat: & si eam nunc nonnulli rediuuere moluntur philosophi: cū laici: tū etiam religiosi: albertum magnum diuum thomā & alios preclaros cū humane tū: diuine sapiētie studiosissimos tractatores: aut ignaros aut simulatores statuētes: dū aristo. aut nō intellexerunt. aut ex christiana pietate aliter exposuere q̄ proueritate exponendū sensissent. .3. uero opinio eorū est qui dixerunt: nec primā nec secundā opinionē stare posse cū uerbis aristotelis: sed & p̄ illa & p̄ rationes ex illis deductas euerit: in: qua opinione nō albertus modo & diuus tho. uerū cōis theodogoye scola est: in qua & ego qui nihil sum p̄sūto. Nec me ad diuū thomā affectio portat: nisi quatenus ita sentio: quippe .sicut deus ita & sancti eius. nō indigent nostro mendatio: ut p̄ huius dolos loquamur: sed neq; i huius me aliqua portat elatio: sed dolor magnus quo uor ex scandalo pusillo: & desiderii ingens: firmā diuinos i fide: quibus ad firmiter credendū adiutorio maximo est. phorum. aristotelis uero in primis testimonium: quemamodū econtra: titubant quidam imbecilles: si ea que fidei sunt in dubiū uerti apud uiros preclaros forte audiuerint & hec de primo.

¶ Quantum uero attinet ad secundum. aristotelis textus tres. & contextum unicum citabo: quibus secundi opinantes inuitur. Et primus quidem in prohemio est primi de anima: ubi tex. co. 12. & 13. sic in forma loquitur. Dubitationem autem habent & passiōes anime: utrum sint omnes cōmunis & habentis: an aliqua ēt anime ppria ipsius. Hoc enī accipere quidē necessariū est: nō autē leue. Vt aut plurimoye quidē nullū sine corpore pati: neq; facere: ut irasci cōfidere desiderare & omnino sentire: maxime autem assimilatur p̄prio intelligere. Si autē & hoc fantasia quedam: aut non sine fantasia non continget utiq; neq; hoc sine corpore. Si quidem igitur est aliquid anime operū aut passiōnū propriū: cōtinget utiq; ipsam separari: si uero nullū est propriū ipsius: non utiq; separabilis. Hec aristo. qni huius quidem uerbis sane intellectis ad probandam aut etiam improbandam animi nostrū mortalitatem: fundamēta iecit. ¶ Vbi etiam illud in primis aduertendum est. q̄ tres conditionales ediderit. Prima. Si intelligere est fantasia quedam: aut nō sine fantasia: non erit hoc sine corpore. Secunda. Si est aliquid anime operum aut passiōnum propriū: continget utiq; ipsam se

parari. Tertia. Si uero nullum est ipsius proprium (scilicet opus uel passio) non utiq; separabilis supple est. ¶ Aduertendum. 2. est: quod dam & scotistas & alios dū clarissime ueritati thome obuiare conātus: in fauorē infidelitatis loqui & dicere: q; tripliciter operatio queuis: dē anime propria. aut cōis anime & corpori: scilicet organice: obiectiue & partialiter. Et organice quidem cōem dicunt eā que elicitur quidem a corpore: nō tamen toto: uerū ab aliqua parte corporis: perfecta per aliquā aīe partem potestatiuā: eo modo quo ab oculo elicitur uisio: in quo potentiā uisiuā residere liquet. Deinde uero ut aiunt dicitur. 2. operatio cōis obiectiue: illa uidelicet cuius elicituū principium. est aīa sola quidem: uerū absq; obiecto corporeo exerceri nequit: uti est nra intellectio in statu uie: que fantasmata necessario nō quasi organa sed quasi obiecta exgrit. Tandē uero cōis dicitur operatio partialiter negatiue tñ: ut si qua a toto composito primo producitur: ita uidelicet q; aīa nulli certe parti corporis esset ratio elicitua aut productiua eiusmodi operationis aut accidebat in communi primo modonec ipsa etiā anima se sola eam eliceret ut dicebatur de communi modo. 2. sed esset ratio operandi toti composito primo: sicut si dicamus animam se uolūtatis aut reuentis ab alto esse tali corpori rationem q; moueatur ad ima. Similiter quoq; secundum istos per oppositū dicitur opus anime proprium tripliciter: aut quia non est per corpus ueluti per organum: aut quia per illud non sit tamq; per obiectum: aut quia non est per corpus totum tamq; per partem alicuius compositi: quod primo operetur. ¶ Tertio. quoq; aduertēdum est q; ipsa predictorum diuisio est mala & a diabolo excogitata: ad obnubilandum uere philosophie & christiane pietatis doctinam. Quod equidem ex hiis liquet. Nam tertium in ordine membrum esto in natura constare possit: tamen a primo utiq; nō differt: nisi ea rōne q; illud qd in mēbro primo facit pars corporis: hoc in mēbro tertio. corpus totū efficit: nō autē corporis pars certa determinata ac signata. Patet uero in tertio de anima textu com. quarti & quinti. ab operatione intellectus organū excludi: quia corpus est non autē quia corporis pars aut corpus totū est: quippe ex utroq; eiq; sequit q; itell. ctus aut qualis aut calidus aut

certe frigidus sit: seu corporis totius seu partis alicuius actus sit: imo
 hoc magis inferri dixeris si totius corporis. ut a parte organica p-
 scindit actus sit: q. s. organum iam sit tali corpore immaterialius
 ut pote: quod species reru sine materia excipiat. Tertiu ergo istud
 membrum q̄tum ad presentem institutionem pertinet: cōtra pri-
 mum distingui nec debet nec pōt. Et preterea cum anima rōnalis
 nō operetur nisi per potentias ut nunc suppono: omnis aut poten-
 tia anime ut inductiue patet: aut habet organū aut in parte est. itel-
 lectiua: oēs enī potentie sensitiue & uegetatiue hūc organū corpo-
 rale: apud oēs cum medicos tū phos: consequenter autem omnis
 passio uel operatio cōis anime & corporis: per partem corporis .i.
 organū sit oportet: nisi dicatur ipsa tangere esse operationē que
 per totum corpus fit: ea ratione q̄ organum tactus per corpus oē
 dilatetur: & tamen patens est q̄ nuq̄ homo toto corpore tangit:
 imo corporis partes alique sunt: in quibus nequaqū existit anima
 s̄m rationem tactus: uerum secundum potentias uegetatiuas dum
 taxat: cuiusmodi sunt dētes & unguēs ac caro tactus organū prote-
 gens. Non est ergo illa diuisio philosophica sed diabolica. .i. dia-
 bolice malignitati acomoda. ¶ Aduertendū est. 4. q̄ Aristoteles i
 prima cōditionali quicquid de reliquis dicitur: nō loquitur asse-
 rtiue aut determinando ueritatem: sed inquisitiue & disputatiue po-
 tius: uolens ostendere difficultatem accipiendi de anima ueritatē:
 sicut etiā facit in multis que post ista uerba dicit: unde illa uerba q̄
 post hac sequuntur: scilicet. intelligere & amare & odire non sunt
 anime passionēs. remix. exponens dicit: q̄ Aristotele. ibi. assimilatur
 magis dubitanti q̄ docenti: nondum enim destruxerat opinionē
 dicentium non differre intellectum & sensum. Et ita etiam in pro-
 posito cum necdum eiusmodi opinionem euertisset: dictas condi-
 tionales argumentando profert: uolens per primam ostendere q̄
 de passionibus anime accipere notionem difficile sit: quippe etiā
 illa que uidentur maxime propria anime: ut intelligere: uidentur
 esse coniuncti: cum intelligere sit aut fantasia quedā. .i. sensus. aut
 non sine fantasia: unde etiā in hoc. s. tho. introducitur Aristotelem
 quasi argumentatē: cōcludens in fine ac dicens. Et in hoc erit diffi-
 cultas huius questionis: quia scilicet oēs passioēs anime s̄m appa-
 rentiā uident esse cōiuncti. hec. s. tho. qui etiā dicit q̄ p duas sequē-
 tes conditionales

tes conditionales ostendit necessitatē dicte questionis: scilicet an omnes anime passionēs cōiuncti sunt necne. Quia tñ argotizandō ari. quomodo uerū dicit: non aut omnino: sed plenā determinationem reseruans ad librū tertium: ideo diuus tho. eius determinationem quasi preueniens: dicit hoc ex parte uerum. & falsum similiter ex parte. Intelligere enim est aīe propriū. i. sine corporeo organo & non proprium. i. sine obiecto corporeo: adducēs aristotelem dicentē q̄ fantasmata se habent ad intellectū sicut colores ad uisum: qui. scilicet. ad uisum se habent ut obiectamō autē ut organa uel instrumenta: ut soluendo dicitur. ¶ Secundus autē tex. est in 3. de aīa tex. com. 17. usq; ad tex. co. 20. ubi ari. loquens de intellectu agente sic dicit. Quoniā autē sicut in omni natura est aliquid hoc quidē materia unicuiq; generi (hoc autem est potentia omnia illa) alterum autē causa & factiuū: quod in faciendo oīa ut ars ad materiam sustinuit: necesse est in aīa has esse differentias. Et est intellectus hic quidē talis in oīa fieri. ille uero in oīa facere: sicut habitus quidā: & sicut lumē: quodā enim modo & lumen facit potentia existentes colores. ¶ Et hic intellectus separabilis & impassibilis & inmixtus: substantia actu ens: sp̄ enim honorabilius est agens patiente & principiū materia. ¶ Idē autē est s̄m actum sciētia rei: q̄ uero s̄m potentiā tempore prior in uno est: omnino autē neq; tempore. Sed nō aliqñ quidem intelligit: aliquando autem non intelligit. ¶ Separans autē est solum in hoc quod uere est: & hoc solum immortale & perpetuum. ¶ Non reminiscimur autē quia hoc quidem impassibile: passiuus uero intellectus corruptibilis: & sine hoc nihil intelligit anima. Hec aristoteles. Quem equidem textum diuus thomas diuidit per particulas quinque: iuxta ea que signauimus in quarum prima dicit aristotelem probare: q̄ in anima sit intellectus agens quia in omni natura que est: id est que operatur quandoq; i actu & quādoq; in potentia. principiū actiuū & passiuum sit oportet: & consequenter ista esse oportet in aīa: qd̄ ut idem innuit intelligere oportet aliter q̄ in aliis naturis que nō agunt sed aguntur: in hiis enim agens extrinsecum esse potest nō in anima: quia non esset arbitrio libera: nec a natura sufficienter i suo gradu instituta. In secunda uero particula que incipit ibi: & hic intellectus separabilis sponuntur quattuor conditiones i intellectu

D

agentis. s. esse separabilem: impassibilem: immixtum. s. ex corpore
bus uel immixtum organo: (& in his tribus conuenit cum possibili
li) & in actu s. m. substantiam in quo differt a possibili qui s. m. sua
substantiam est in potentia quod intellige: quia intellectus agens
s. m. suam substantiam uel essentiam est actus non ordinatus ad alium
actum quo perficiatur: secus de possibili. Et hoc probat quia agens
agit in quantum est actus: unde est nobilius passio. In tertia autem que in
cipit ibi: idem autem est s. m. actum scientia rei incipit loqui de in
tellectu in actu: dicens quod est idem rei intellecte: & quod in eo po
tentia ad scientiam est prior actu: & quod non quicquam intelligit & quicquam non
cum sit in ipso intelligere: per quod differt a possibili & habituali.
In quarta autem que incipit ibi: separatus autem loquitur de tota
parte intellectus: que separata est: ex hoc quod sine organo operatur
quod non potest dici solum de possibili, uel solum de agente. & est il
lud quod dixerat in 2. quod hoc genus anime separatur ab aliis sicut p
petuum a corruptibili. In quinta autem que incipit ibi: non remi
niscimus autem excludit obiectionem: ne scilicet quis credat quod in
anima si manet post mortem sit rerum remiscencia eo modo
quo nunc: quod falsum est: quia pars manens est impassibilis: ideo
in ea non sunt passiones: ut sunt amor odium & remiscencia &
huiusmodi: que ex aliqua passione corporali contingunt: passius
uero intellectus id est pars anime que non est sine dictis passio
nibus: est corruptibilis: pertinet enim ad partem sensitiuam que dici
tur intellectus & rationalis participatiue primo ethi. & sine hoc
intellectus nihil intelligit anima. Hec est sententia & mens diui thome
in sua expositione. ¶ Circa istum autem textum quidam di
cunt multa prolixè: & per plura nihil ad nostrum institutum attinen
tia: unde eorum doctrinam obiter recitabo. Sic autem habent. Nam
primo multum laborant in declarando quomodo in particula
prima natura sumatur: & tandem inferunt quod ex ratione aristoteli non
habetur quod in anima sit agens & patiens diuersis potentissimè: sed solum quod hec dif
ferentie sunt in anima sicut in omni natura: pro quod uolunt isti habere quod s. m.
ari. intellectus agens sit substantia separata uti possint perpetuitate qua
ari. ascripsit intellectui: attribuere ipsi intellectui agenti: consequen
ter uero negare a possibili: & consequenter ab anima nostra. Vel
idem autem quemadmodum & equum est: isti ita secus somniam

tes:& sine probatione imponentes aristoteli q̄ intellectus agens sit substantia separata:responderent ad rationes divi thome preceptoris sui:qui.2.contra genti.ca.78.alias.77.probat hoc esse falsum in hec verba: Quia vero plures crediderunt intellectum agentē esse intelligentiam separatam fuisse de mente aristotelis ostendēdum ex verbis eius q̄ ipse hoc non sensit. ¶ Dicit enim primo q̄ sicut in omni natura est aliquid quasi materia i unoquoq̄ ḡne:& hoc est in potētia ad oīa que sunt illius generis:& altera cā ē qua si efficiēs quod facit oīa q̄ sunt illius generis:sicut se habet ars ad materiā:neceffe est & in aīa esse has differentias:& hmōi quidē. s. q̄ in aīa ē sicut materia intellect⁹ possibilis in quo fiunt oīa iutelligibilia:ille uero qui in aīa est sicut efficiens causa: est intellectus in quo est omnia facere.s.intelligibilia in actu.i.intellectus agens qui est sicut habitus:& non sicut potentia. Qualiter autem dixerit intellectum agentem habitum exponit subiungens quod est sicut lumen:quodam enim modo lumē facit potentia colores eē actu colores inq̄tum.s.facit eos uisibiles actu:hoc aurem circa intelligibilia attribuitur intellectui agenti. ¶ Ex his autem manifeste habetur q̄ intellectus agens non sit substantia separata:sed magis aliquid anime expresse enim dicit q̄ intellectus possibilis & agens sunt differentie anime:& q̄ sunt in anima:neutra ergo eaze est substantia separata. ¶ Adhuc ratio eius hoc idem ostendit. In omni materia in qua inuenit potentia& actus ē aliquid quasi materia qd̄ est in potētia ad ea que sunt illius generis:& aliquid quasi agēs quod reducit potentiam in actū. Sicut in artificialibus est ars & materia:sed aīa intellectiua est q̄dam natura in qua inuenit potētia & actus:cū q̄nq̄ sit actu intelligēs:& q̄nq̄ in potētia ē igitur in natura aīe intellectiue aliquid quasi materia qd̄ est i potētia ad oīa intelligibilia qd̄ dicitur intellect⁹ possibilis:& aliquid quasi causa efficiens quod facit omnia in actu & dicit intellect⁹ agēs: uterq̄ igitur intellectus s̄m demonstrationē ari. est in natura aīe & non aliquod separatum s̄m esse a corpore:cuius aīa est actus. ¶ Amplius aristo.dicit q̄ intellectus agens est sicut habitus quod est lumē:habitus autem non signatur ut aliquid per se existēs: sed alicuius habitiss:non est igitur intellectus agens aliqua substantia separata per se existens sed est aliquid aīe humane. ¶ Nō autem

D ii

Intelligitur littera aristo. ut habitus dicatur esse effectus intellectus agentis: sed ut sit sensus: intellectus agens facit hominē intelligere oia quod est sicut habitus. hec enī est diffinitio habitus. (ut comē. auerrois ibidē dicit) q̄ habens habitū intelligat per ipsum qd̄ est sibi propriū ex se: & quando uoluerit absq; hoc q̄ indigeat in eo aliquo extrinseco: expresse enim assimilat habitui nō ipsum factū sed intellectum quo est oia facere. ¶ Nec tñ intelligendum est q̄ intellectus agens sit habitus per modū quo habitus est in secūda spē qualitatis: s̄m q̄ quidā dixerunt intellectū agentē esse habitū principiorum: quia habitus ille principiorū est acceptus a sensibilibus (ut probat ari. 2. posteriorū) & sic op̄ ortet qd̄ sit effectus intellectus agentis: cui⁹ est fantasmata que sunt intellecta in potentia facere intellecta in actu: sed accipitur habitus s̄m q̄ diuiditur contra priuationem & potentiā: sicut omnis forma & actus potest dici habitus: & hoc apparet quia dicit hoc modo intellectum agentem esse habitū: sicut lumē habitus est. ¶ Deinde subiungit (q̄ hic intellectus. s. agens est separatus & immixtus & impassibilis & substantia actu est) horū autem quattuor que attribuit intellectui agēti duo supra expresse de intellectu possibili dixerat. s. q̄ sit immixt⁹ & q̄ sit separatus: tertium. s. quod sit impassibilis sub distinctione dixerat (ostendit enim primo) quod non est passibilis sicut sensus Et post modum ostēdit quod communiter accipiēdo pati passibilis est inq̄tum est. s. in potentia ad intelligibilia. ¶ Quartum uero omnino negauerat de intellectu possibili: dicendo quod erat in potentia ad intelligibilia & nihil horum erat actu ante intelligere. Sic igitur in duobus primis intellectus passibilis conuenit cum agente: in tertio partim conuenit. & partim differt: in quarto autem omnino differt agens a possibili. Has quattuor cōditiones agētis probat per unam rationē subiungens (semper enim honorabilius est agens patiente & principiū. s. actiuū materia) supra. n. dixerat (quod intellectus agens est sicut causa efficiens: & possibilis sicut materia). Per hoc autem medium concluduntur duo prima: sicut agens est honorabilius patiente & materia: sed possibilis qui ē sicut prius & materia est separatus & immixtus. (ut supra probatum est): ergo multo magis agens: alia uero per hoc medium sic excluduntur: agens in hoc est honorabilius patiente & materia q̄

comparatur ad ipsum: sicut agens & actu ens ad patiens & ens in potentia intellectus autem possibilis est patiens quodammodo & potentia ens: intellectus igitur agens: est non patiens & actu ens.

¶ Patet autem quod nec ex his uerbis aristote. haberi potest quod intellectus agens sit quedam substantia separata: sed quod sit separatus hoc modo quo supra dixit de possibili: scilicet ut non habeat organum.

¶ Quod autem dicit quod est substantia actu ens non repugnat ei quod substantia anime est in potentia (ut supra ostensum est) deinde subiungit. (Idem autem est secundum actum scientia rei) in quo com. dicit) quod differt intellectus agens a possibili. nam in intellectu agente idem est intelligens & intellectum non autem in possibili. Hoc autem manifeste est contra intentionem aristote. Nam supra eadem uerba dixerat de intellectu possibili ubi dixit de intellectu possibili (quod ipse intelligibilis est sicut intelligibilia. in his enim que sine materia sunt idem est intelligens & quod intelligitur: scientia namque speculatiua & quod speculatum est idem est) manifeste enim per hoc quod intellectus possibilis prout est actu intelligens idem est cum eo quod intelligitur: uult ostendere quod intellectus possibilis intelligitur sicut alia intelligibilia: & primum supra dixerat. (quod intellectus possibilis est quodammodo intelligibilia: sed nihil actu est antequam intelligatur: ubi expresse dat intelligere quod per hoc quod intelligit actu sit ipsa intelligibilia.

¶ Nec est mirum si hoc dicit de intellectu possibili: quia hoc etiam supra dixerat de sensu ac sensibili secundum actum: sensus enim fit actu per speciem sensatam in actu: & similiter intellectus possibilis fit actu per speciem intelligibilem in actu.

¶ Est igitur dicendum quod postquam aristoteles determinauit de intellectu possibili & agente: hic incipit determinare de intellectu in actu dicens (quod scientia in actu est idem rei scite in actu) deinde dicit (qui uero secundum potentiam tempore priori in uno est: omnino autem neque in tempore): qua quidem distinctione inter potentiam & actum in pluribus locis: utitur: scilicet quod actus secundum naturam est prior potentia actu: simpliciter uero loquendo non est potentia etiam tempore prior actu: quia potentia non reducitur in actum nisi per actum: dicit ergo quod intellectus qui est secundum potentiam. possibilis prout est in potentia prior est tempore quam intellectus in actu: &

hoc dico in uno & eodē: non tñ oīo. i. uniuersaliter quia intellect⁹
 possibilis reducitur in actum per intellectū agentē q̄ est in actu ut
 dixit: iterū per aliquē intellectum possibilē factum actu (unde di-
 cit i. 3. phy. q̄ ante addiscere indiget aliquis docente ut reducatur
 de potentia in actū) sic igitur in uerbis istis ostendit ordinē intel-
 lectus possibilis prout est in potētia ad intellectū in actu. Deinde
 dicit (sed nō aliqñ quidē intelligit) & aliqñ non intelligit in quo
 oñdit differētiā intellectus in actu & intellectus possibilis (supra em̄
 dixit de intellectu possibili q̄ nō semp̄ intelligit: sed qñq; nō itelli-
 git) qñ. s. ē in potētia ad intelligibilia: qñq; intelligit qñ. s. in actu
 est ipsa: intellectus autē per hoc fit actu q̄ est ipsa intelligibilia ut
 iam dixit unde non competit ei qñq; intelligere & qñq; non itel-
 ligere. ¶ Deinde subiūgit. (Separatū autē hoc solū qđ uere est) qđ
 nō pōt intelligi de agēte nō. n. ipse solus est separatus q̄ iā idē di-
 xerat de intellectu possibili: nec pōt intelligi de possibili q̄ iā idē
 dixerat de agente. Relinquitur ergo q̄ dicatur de eo quod cōpre-
 hendit utrumq; .s. de intellectu in actu de quo loquebatur: q̄ hoc
 solum in anima nostra est separatum nō utens organo quod pri-
 net ad intellectū in actu. i. illa pars anime qua intelligimus actu cō-
 prehensens possibile & agentem. ¶ Et ideo subiūgit (q̄ hoc solū
 aīe est immortale & perpetuū) quasi a corpore non depēdēs
 cum sit separatum. Hec diuus tho. ibi ex quibus liquet qđ grauitē
 & sapienter probet aristotelem ita sensisse: consequenter autem qđ
 leuiter sine probatione sui discipuli ab eius mente cum tanta fidei
 iactura & tanto pusilloꝝ scandalo recedant. Vnde dictam particu-
 lam lōge melius diuus thomas exponit: inferēs intellectū agentē
 esse aliquid anime: aliter nō ageret anima uerum potius ageretur.
 ¶ Dicunt. 2. isti q̄ sicut cum dico intellectus possibilis duo dico: li
 intellectū & li possibilē: & quatenus est intellectus opus eius est
 intelligere: quatenus uero est possibilis actus eius est pati: ita cū di-
 cis intellectu agentem uocē tuam percipe: & sicut quatenus agēs
 est q̄ operatio eius sit omnia facere nō negas: sic quatenus intelle-
 ctus est q̄ operatio eius intelligere sit: non inficiare. Vnde in hoc
 capitulo inquirunt utramq; operationem ei attribuit Aristote. pri-
 mam quasi transeuntem dicens: q̄ est quo est omnia facere: secun-
 dam quasi immanentem cū dicit q̄ est honorabilior paciente: qđ

est immateriale imaterialitas enī dat esse intellectiuū. & cū dicit q̄ scīa s̄m actū est eadē rei: & cū dicit q̄ non q̄nq̄ intelligit & c. Hec isti qui primo quidem omnes contrariū sentientes arguunt quasi propriam uocem ignorarint: consequenter autem & diuum tho. & capreo. a quibus habent omne quod sunt. Deinde uero ipsi suā uocē ignorā: quippe qui putant omne qd̄ dicitur intellectus imediate intelligere: oī alio preciso: quod in aīa rationali falsū liquet que intellectus dicitur: ut hoc eodē capitulo ex. xi. me. liquet: nec t̄n̄ intelligit nisi per potentiam. i. intellectum potentiā ad cuius actū ordinatur: & similiter intellectus agens intellectus dicitur: non quia intelligat: sed q̄ ad hoc ut intellectus possibilis intelligat ordinatur. Deinde uero ex ista sua positiōe hīc uolūt & expresse fatētur q̄ quia prima operatio nequit a sensibilibus absolui: quippe que terminatur ad illam et ad que intellectus possibilis: ideo ad secūdam se transtulit aristoteles & illā separatam ac perpetuā astruxit: & ex ea immortalitē intellectus illius statim intulit hec isti. Dico uero q̄ ut aristotelē ad rōnalis anime mortalitē trahant: intellectum agentē cū sit aīe potentia ut patuit: faciūt p̄ceptiā potentiam: nec mirū cū illum faciant substantiā separatam s̄m aristo. cōtra predicta: & consequenter etiam animā non intelligit ex se & libere: sed ad intelligendum agitur ab alio: nec habet iudiciū liberum plusq̄ bruta. que a sensibilibus ad sentiendum aguntur q̄ oīa nulli dubium est esse cōtra mentē arist. & consequenter & hec expositio: unde propter eam cōmunis expositio minime p̄termittenda aut postergāda fuit. ¶ Tertio dicūt circa operationē intellectus agentis aduertendū: q̄ & si hec tria. s. idētitas scientie cum re scita: prioritas potētie respectu actus & cōtinuitas intellectiōnis: s̄m diuersas expositiōes diuersis attribuuntur a littera tamē aliene sunt omnes: quippe que uel fictum aliquid asserant: uel dicant aliquid puerile. Fingunt enim que eiusmodi intellectui agenti uel possibili s̄m se uel secundum totam speciem ascribunt: leuis autem est qui hec attribuit intellectui s̄m actu. 2. quia a nullius mente quasi dubium excludendum est de intellectu in actu. 2. q̄ non quādoq̄ intelligit: quandoq̄ uero non intelligit. cū de omni actu operāte certum sit q̄ non q̄nq̄ operatur q̄nq̄ uero nō operatur. Deinde uero suam expositionē asserunt. Ego autem dico diuum thomā

caus expositio hic puerilis pueriliter astruitur semper grauissime
& modestissime. etiam in iuuentute docuit: quippe qui nūq̄ uerbū
elatu protulit nec alicuius offensiuum nisi contra impugnatores.
aut religionum aut pietatis fidei christiane. Quod uero hic dicit
de intellectu in actu q̄ semp̄ intelligi: & nō quandoq; sic q̄nq; nō;
pueriliter dictū nō ē & si forte pueriliter intellectu ē; quippe euidēs
quidē est q̄ operatio cōtinuata nō ē interrupta: ut q̄nq; sit q̄nq; nō
fit: euidēs t̄m nō erat q̄ i habitioe talis operatiois differat intellectu
in actu ab intellectu agēte & ēt a possibili: quoq; gratia de intellectu
in actu illud dictū fuit: ut inter eū & alios intellectus differētia do
ceretur: & ut doctrina de intellectu completeretur: qui cum s̄m phi
losophos quadruplex in n̄ra anima astruat agens. s̄. possibilis ha
bitu & adeptus. i. in actu: s̄m grauissimā expositionē diui tho. de
hiis omnibus. & de substantia anime prout ex ea pululant he potē
tie. ibi ab aristotele in textu habetur: ubi & expletur sermo de po
tentia intellectiua: de qua ab inde in eo libro minime tractatur: ue
rum de actibus anime & quibusdam aliis. At uero expositio quā
isti subiungūt de mente ari. s̄m quā totus hic textus de intellectu
agente ab eis exponitur: primo animā a natura sufficienter institu
tam negat: ut pote ex se minime habentem unde libere iudicet &
agat. Et. 2. astruere cogitur de mente ari. esse fictionem auerrois de
modo intelligendi per unum omniū intellectum immortalem: si
nullo nos immortali proprio intelligimus: quod uiso. s̄. tho. con
tra auerroistas & in cōtra gen. in prima parte: nullus nisi proteruē
dō diceret. Et. 3. aristotelē facit diminutū: quippe qui apud istos de
adepto intellectu nihil dixisset: nec de separabilitate uel inseparabi
litate aie s̄m substantiam nisi implicite tantū: ea. s̄. ratione qua s̄m
istos intellectum possibilem dicit corruptibile: quod nō est rōna
bile: q̄t cum ista conclusio aiam. s̄. rōnalem eē mortale sit falsa Et
philosophice: & cōtrariū senserit p̄ceptor aristotelis plato & prece
ptor p̄ceptoris socrates: nō est pbabile q̄ aristo. cōtra phiam & su
um p̄ceptorē unico & dubio uerbo & iplicite t̄m prolato eā uo
luerit astruere: nec minus est iprobabile q̄ aristo. in cuius doctrina
hactenus cōtra fidem aut ueritatem inuentum est nihil uel in mo
ralibus uel in logicis uel in phisicis aut diuinis: preter id quod du
bitando non ut certū sed ut probabile de mundi eternitate sensu
in hac

in hac conclusione de animi nostri immortalitate defecit: in qua
tota naturalis consideratio uidetur ordinari: nec doctrine sui pre-
ceptoris que in hoc uera erat fuerit capax. Sed hec est temporis no-
stri superba malignitas: qua multi putant se inter preclaros philo-
sophos non censendos: nisi contra ueram fidem & christianam pie-
tatem aliquid astruant: non quasi uerum. sed quasi de mente auerrois
aut certe aristotelis uel eiusmodi: adeo ut pene nihil in gymnasiis
de reru ueritate disputetur: sed de mente philosophorum: maxime
auerrois: cum enervatione uigoris fidei in mentibus pusillorum: qua
si auerrois eis sit mensura ueritatis: quod ex magna ruditate proce-
dit ut. s. qui rationu capaces non sunt: scientiam in humana auctori-
tate possideant huius uiri precipue qui ueram phi-
sophiam deprauauit: & multa rudissime docuit: ut pote quod una forma omnes operamur: siue
quod uno intellectu omnes intelligimus: & quod substantie separate a no-
bis intelligi possunt in hac uita: alioquin frustra inquit essent si non in-
telligerentur a nobis: quod equidem contra experientiam dixeris
probatio uero sua est puerilis: quia ad hoc ordinate uon sunt: etiam
habent operationem propter quam principaliter sunt: & consequenter
si a nostra intellectione passiuam deficiunt non sunt frustra: quia su-
um principalem finem assequuntur: qui est operatio propria ut di-
citur in libro de celo & mundo. Sectatores autem eius conantur hoc
honeste colorare: quia ad hoc sunt ordinate inquit inquit entia
& si non inquit substantie tales: quod adhuc non bene dicitur: tum quia
pari ratione intelligeremus deum: & cordium secreta: & que mala
in seculo fiunt: & omnes species uermiculorum in terra & mari: cum
omnia ista inquit entia sub obiecto nostri intellectus cadant: & ad id
ordinentur ut intelligantur: tum quia esto inquit entia sint ad
hoc ordinata ut intelligantur: dico quod intelliguntur a se & si non a
nobis: consequenter autem non sunt frustra: tum etiam quia ista
glo. ex dictis eius non habetur: tum etiam quia cum hoc habent
alium finem ut dictum est. E contra uero doctores sancti ea que
philosophie sunt: longe subtilius & copiosius item & clarius quam phi-
losophi tradidere: in qua re precipue diuus thomas in libro contra
gentiles: testis est: in quo ad eas conclusiones ad quas philosophi
rationes paucas & obscuras adduxere: diuus thomas multas ad-
ducit & clariores & meliores: conclusiones innumeras affruit: de

quibus philosophi nec cogitarunt quidem. Verum quia & ue-
ritatis: & christiane pietatis zelus me longius abduxit: & a specula-
tibus ad practiciam ad propositum redeamus. ¶ Quarto uero pre-
dicti circa separationem intellectus agentis dicunt Aristotelem
iacto illo fundamento in prohemio: quod intelligere si fantasia aut
non sine fantasia est: non erit sine corpore: quia non inuenit intel-
lectui possibili aliquam operationem sine fantasmate: quam tamen
intellectui agenti inuenit: quia scilicet secundum substantiam suam
scilicet actu & semper: statim intulisse illius immortalitatem: & mortali-
tatem istius: unde & dicit quod est separatus sicut quod uere est: id est
separatus est in essendo & substantialiter. Quasi diceret. Intelle-
ctus possibilis quem etiam supradixerat separatum est: separatus si-
cut rectum: & habet operationem sine corpore sicut spera tangit re-
ctum in puncto. Et quia plato ponens animam nostram habere eter-
nam scientiam secundum se: dicere cogebatur nostrum addiscere
aut inuenire esse: aut reminisci: ne quis ad dictam positionem idem
sequi putarit: huic tacte obiectioni respondet aristote. dicens. Non
reminiscimur autem. id est nostrum scire non est reminisci: & cau-
sa est: quia iste intellectus perpetuus impassibilis est: ea passioe qua
intellectus patitur ab intelligibili: quia per suam substantiam est
actu intelligens: passiuus uero intellectus. id est possibilis: qui patitur ab
intelligibili dum fit singula sicut sensus: est corruptibilis secundum rem:
& sine hoc intellectu possibili anima nihil intelligit: qui tamen secundum
platonem: quia ideis informatus erat a principio: sequebatur scire
nostrum aliud nihil esse quam reminisci. Nescire autem isti se dicunt quis
in hac littera primus mortem somnauit: & inchoauerit exponere
quod non reminiscuntur post mortem. Si. n. inquit uis falsam istam
expositionem conuincere: uide primo li. reminiscimur: de nobis enim
hominibus loquitur in numero plurali: & non de anima: dicendum. n.
fuisset non reminiscitur autem. Vide. 2. li. quia: causalis enim nota est: &
illi expositioni seruit ad nihil: imo dicendum fuisset: licet hic intel-
lectus sit possibilis. Vide. 3. li. passiuus intellectus: in nullo enim unquam
opere aristotelis inuenitur significatum intellectus nomine nisi uere
intellectum. Quare hic solum equocatio. Vide. 4. & sine hoc nihil in-
telligit anima: si enim de reminiscencia post mortem. & de cogitati-
oni sermo erat: dicendum erat: & sine hoc nihil reminiscitur anima

& non nihil intelligit: quia hoc & falsum & extra propositum ē.
Vide. s. q. uerba aristotelis in primo libro tex. com. 66. que afferū-
tur ad insinuandum q̄ que illic disputauit & hic affirmauit: extra
propositum sunt: quia manifeste ibi loquitur de ipsa anima: ut di-
stinguitur contra nos: unde dicit q̄ non sunt illius passionēs: sed
habentis: quia & hoc corrupto non memoratur neq; amat: hic ue-
ro manifeste loquitur de nobis ut dictum est: dum dicit non remi-
niscimur autem. hec ex illis quasi formaliter. ¶ Circa istam autem
particulam dico multa. ¶ Primum. Aristot. neq; e experientia neq;
ratione intellectu agentē intelligere probat: aut quis operatio-
nem haberem nisi in fantasmata: isti autem expositores illud ex eo
haberi uolunt: q̄ in textu dicitur honorabilior patientē. i. possibilē
Ex hoc enim inferunt q̄ sit immaterialis. i. separatus a materia: ex
quo inde inferunt q̄ sit intellectus seu intellectiuus & consequē-
ter intelligat. Ex his autem eorum dictis: duo infero: primum q̄
apud istos uoluntas sit intellectus: quia est immaterialis. Secundū
uero q̄ isti expositores sint circulātes: quia ex immaterialitate seu
separatione a materia inferunt operationē sine fantasmate: ex qua
operatione rursus inferunt illius intellectus separationem seu im-
mortalitatem. ¶ Scđm. apud istos expositores aristote. incongrue
probat intellectu agentem esse substantiam separatam & immate-
rialem. Sic enim arguitur. Intellectus agens est nobilior possibilē
qui. s. apud istos est materialis & corruptibilis: ergo est immate-
rialis & incorruptibilis ubi fallacia consequentis utiq; interuenit.
Imo isti expositores ueritate ēt ab iuitis pectoribus emergēte: dū
intellectus agentis immaterialitatem concludere moliantur po-
tunt ipsum possibilē esse immaterialem quem materiale & cor-
ruptibile de mente aristotelis concludere moliant. Arguunt. n. ex
p̄sona aristote. hoc pacto. Cum enim agens honorabilius sit patiē-
te: & patiens sit imateriale: oportet hoc agens quoq; separatū eē a
materia. Et si dicat q̄ nō eodē modo sumit immaterialiter: sequi-
tur q̄ p̄betur nihil. ¶ Tertiu. s̄m istam expositionē: illa particula
nō reminiscimur aut: minime cōgruit: q̄ posito q̄ ille itelle^{ct} sit
a nobis s̄m substantiā separatus: operatio eius nō ē nostra: ideoq;
uanū est reddere rationē: quare s̄m illū intellectum nostrum scire
nō est reminisci: cū ille itelle^{ct} eque ad nos spectet ut sol ad ocu

lum noctue uel ad colorem de particulá illam. f. tho. cōgruētis
introducitur: qui etiā in expositiōe huius tex. mortē seu separationē
introducitur: ex quo s̄m istorum dictum sequitur q̄ primo somnia
uit aut primū somniantē sit sequit̄. Verū isti somniant illud di-
ctum eē somniū: quod tamē ueritas est & plena aristotelice mētis
penetratio: apud quem separatio anime rationalis a corpore: non
somnium sed res certa est: uel saltem meditata & credita: conse-
quenter autem fundamentum illius glo. f. post mortē ab aristote-
le sumptū est: qui de ista separatione crebro mentionē fecit: ut do-
cet. f. tho. in opus contra auerroistas in principio. Nam ipse aristo.
in. 2. phy. excusat se q̄ ibi de separatione anime a corpore non per-
tractet: sed se ad locum alium: id est metaphisicam referret: dicens
Quomodo separabilis hec: scilicet anima se habeat: aut quid sit
philosophie prime est determinare. Itē in tertio de anima mouet
questionem utrum intellectus noster non separatus a magnitudi-
ne id est q̄ diu anima cuius est potētia est in corpore: possit intelli-
gere substantias separatas: in quo innuit q̄ aliquid possit intelli-
gere separatus quod non cōiunctus. Itē in. 12. me. tex. com. 17. postq̄
ostenderit formas nō precedere sua susceptiua siue suas materias:
consequenter inquit utrum earum aliqua maneat post materiā:
& sic dicit apud intellectum boetii, Si autem aliquid: id est aliqua
forma postērius remanet. f. post materiā: considerandū est: in qui-
busdam enī nihil prohibet: ut si anima huiusmodi est: nō omnis
sed intellectus. Omnē enī impossibile est fortasse hec ari. Vbi li si
primo loco ponitur assertiue pro quia: uel saltem dubitatiue pro
utrum. Alioquin de hoc: nō se tractaturum astruxisset: nec hoc iō
quia ipse in se de separabilitate intellectus dubitaret: sed quia in li-
bris metaphisicalibus ad quos spectat determinare de substantiis
separatis hoc nundum probat: uelut ibi dicit diuus tho. q̄ non
erat illius speculationis: gratia cuius ponitur ēt li fortasse. Et p̄fite-
tur diuus tho. ubi supra ari. h̄mōi questionēs soluisse certissime: in
libris quos patet eū scripsisse ex his q̄ dicit i principio. 12. me. quos
libros dicit se uidisse licet nec dū in nostrū idioma cōuersos. Pa-
ret ergo q̄ separatio aie a corpore apud ari. nō est somniū. ¶ Quar-
tū. Sctūs tho. hoc loco intellectū passiuū nō dicit cogitatuā solū
sed totā partem sensitiuā ut obedit rationi: quā ari. ipse in. 1. eth. uel

intellectū uel rōnem; participatiue nominat. Et ipse auerrois in
deliū studentū xpianorū deus; in aristotele inuenit id qđ isti expo
sitores & xpiani & religiosi ī fauo: ē fidei nō inuenerūt. Nā s. tho.
2. cōtra gen. ca. 54. in principio ipōnit auerrois; qđ apud eū de mēte
ari. hō a brutis spē differt. p intellectū passiuū qui est ipsa uis cogi
tatiua; & clare patet hoc in. 3. de aīa cō. 20. ī duobus aut trib⁹ locis.

¶ Quintū. Dicit autē textus nō reminiscimur: qđ oīs operatio aīe
hoīs quoq; opatio cōsueuit dici: cū aīa aliquid hoīs sit ipse etiam
homo aīa separata est: hō nō essentialiter quidē uerū per principa
litatē: quippe unū quodq; illud ē dī: qđ est in eo principale: apud
ari. in libro eth. Et li qđ deseruit in pposito ut inducta diui tho.
expositio docet. Et li passiuus de cogitatu sua dī: ut patuit: licet for
te isti nō uiderint quibus in hoc parcendū est: qđ in iuuentute scri
pserunt qñ nō poterant oīa uidisse: potuissent tñ esse ad alios reue
rentiores. Ad cetera uero q̄ uidenda dicūt: patet ex dictis. **¶** Ter
tius textus est in primo de aīa in. plo. & ē tex. cō. 13. qui iā ex parte
citatus est: & nihilominus hic repetit: pro intellectu subitendi cō
textus: & sic habet. Si quidē igitur est aliquid aīe operū aut passio
num pprū cōtingit utiq; ipsam separari: si uero nullū est propriū
ipsius: nō utiq; erit separabilis: sed sicut recto inq̄tū rectum multa
accidūt: ut tangere enēā speram s̄m punctū: nō tñ tanget ab hoc se
paratum rectum: in separabile. n. si quidē semp cum quodā corpo
re est. Hec ibi ubi. s. tho. elucidans illa uerba: sed sicut recto: sic di
cit. Si uero nō esset aliqua propria operatio seu passio anime: ip
sam animam a corpore separari nō continget: sed erit de anima si
cut de recto. Licet enim multa accidant recto inq̄tum rectū: scili
cet tāgere enēā speram s̄m punctum: non tñ accidit ei nisi in ma
teria: non enī tangit rectū enēā speram nisi in materia. Sic erit de
aīa si non habet propriā operationem: qđ licet ei multa accidant:
nō tñ accidunt ei nisi in materia. hec diuus tho. Cōtextus autē est
in. 2. de anima tex. cō. xi. ubi sic hī. Quod quidē igitur nō sit ani
ma separabilis a corpore. aut partes quedā ipsius si partibilis apta
nata est: nō immanifestū est: quārdam enim partium actus est ip
sarum: ut uero s̄m quāsdam nihil prohibet propter id quod nul
lius corporis sunt actus. hec ibi. Hunc autem contextum exponē
tes prediti expositores: dicunt qđ separabilitas hic sumitur pro ea

separabilitate que est s^m esse sita q^d esse unius sit separabile ab esse
alterius: & unum in alio secundum rem non recipiatur: nec ambo
in. 3. Nec refertur utrū littera legatur de actuali separatione: ut trans
latio arabica habet: aut de potentiali: ut nostra sonat quia utraq^{ue}
separatio bene infertur ex nō esse actum alicuius corporis: hec isti
in forma. Qui licet possint intelligi ut loquantur exponendo te
xtum ex persona diui tho. & diui albertiū ex hoc habetur primo
q^d si ipsi aliter sentiant: aut s^m suam expositionē sentire deberent
in sue doctrine ruinā. habent hec duo magna luminaria cōtraria:
& ulterius dico. 2. q^d necesse est ita esse: ut dicunt hic: quia si q^d ac
cidens est aīe corpore nō sustentatū: nec ab illo inesse dependēs:
illud a subsistente spū sustentur oportet: & consequenter subsistit
anima & immortalis est: & rursus oportet q^d si nō dependet a cor
pore s^m esse: q^d nec s^m operari: nisi forte in rōne obiecti: quod nō
arguit principium operandi: non cōe inseparabile ut pbabitur &
istimet cōcedunt: & s^m catholicā fidē concedere oportet: licet isti
de mēte aris. faciant questionē: qui oppositū non dixit assertiue &
si disputatiue. I mo si sensit aristoteles ut isti astruūt: suā uocē igno
ret oportet: qui animā ponit mortālē ut isti dicunt & cū hoc ha
bere partes que nullius corporis actus sint: & consequēter sine or
gano operentur. Et hec de cōtextu. ¶ Quantū uero ad textū illud
in primis aduertendū est: q^d istimet exponendo textū com. 3. in. 3.
de anima. s. necesse est inq̄tum oīa intelligit immixtū esse: sicut di
cit anaxa. ut impeter: hoc aut est ut cognoscat: intus apprensus enī
prohiberet extraneum & obstrueret: multa dicunt. ¶ Primū. Cū du
pliciter aliqua forma dici possit & esse corporea uel sensibilis: pri
mo ut in se quiditatiue sit talis: ut forma ignis. 2. ut etiam si in se
non sit talis. sit tamen ex sua natura perfectio rei sensibilis seu cor
poree: cum aristote. ostendisset intellectum non habere in sua qui
ditate admixtionem rei corporee: nunc ostendit q^d non habet eius
dem admixtionem in sua actuatione: ita q^d nec in se est aliqua de
hiis naturis: nec est perfectio alicuius huiusmodi nature: & ad pro
bandum utrunq^{ue} inquit, medium est: quia intellectus esset deter
minate nature, aut determinate nature perfectio, que aliorum co
gnitionem prepediret: & probat eadem ratione oportere. intellectu
esse separatū a parte corporis, & a corpore toto. Scd^m. Quia uero

37
eis uidebat, q̄ ista eorū positionem euerterent, excogitarunt quō
sustinere possent apud Aristotelem intellectū & separabilē a cor-
pore & mortalē esse: & sic dicunt. Tripliciter aliqua res dicitur na-
turalis, siue physica quiditatiue, perfectiue, & existiēter. Et similiter
tripliciter negatur esse physica; quiditatiue, perfectiue, & existiēter.
Verbi gratia. Spera non est ens physicum quiditatiue, cū nō inclu-
dat ex sua quiditate materiā sensibilē: nec perfectiue: quia non est
de ratione sphere q̄ perficiat materiā sensibilē: seu sit p̄fectio eius
sicut est de ratione anime q̄ sit perfectio corporis sensibilis: & tñ
non dicimus spherā non esse ens physicū existiēter: quia in rerū
natura inueniri nequit nisi in materia sensibili. Ita rē aliquā esse
imixtam corpori; tripliciter contingit, scilicet quiditatiue, perfectiue, &
existēter. Et ita potest dici de intellectu: sicut insinuauit Aristo. in
p̄mio, q̄ est separatus a corpore, sicut sphaera a natura physica: &
quēadmodū nō repugnat q̄ sphaera neq̄ est natura physica; neq̄
perfectio nature physice: & tamē existit solū in physicis & phyceis:
ita potest esse q̄ intellectus neq̄ est in se aliqua natura corporea:
neq̄ ē p̄fectio alicuius nature corporee: & tñ nō existit nisi in cor-
pore & corporaliter. Vtrū aut̄ ratio Aristo. probans illū imixtum
quiditatiue, & perfectiue, probet eū imixtū existiēter: dicit̄ uideri
q̄ sic: quia eorū impeditur omniū cognitio, si intellectus sit igneus.
quiditatiue siue realiter: ut patet in gustu amaricato: & dicunt non
posse responderi nisi dicendo q̄ intellectus impeditur de facto &
per accidens in singulis hominibus a cognitione omnium. sicut
spera de facto non est nisi ignea & terrea: quā formaliter & perfe-
ctiue sit neutra: & sic erit de anima sicut de spera cui attribuitur tā-
gere rectum in puncto: & tamen nulla spera inuenitur tangere re-
ctum in puncto: quia non inuenitur nisi ignea &c. Hec ex illis.
Qui deinde respondētes ad argumentum a se contra se per istam
aristotelis auctoritatem factū: q̄ aliquę partes anime sunt separabi-
les: respondent per dictam doctrinam: de quiditatiue perfectiue &
existēter traditam: dicentes q̄ in omnibus que docuit aristoteles
de separatione intellectus possibilis: intendit de separatione for-
mali: quia ut ipsemer docuit non ducunt ad animam magis se-
paratam q̄ rectum, si ad opus proprium non uenitur. hec isti.
¶ Ego autem dico de duobus alterum necessario dicendum:

aut q̄ textus aristotelis istorū expositionem non patitur: aut q̄
aristotelem oportet concedere falsa & inopinabilia. Primo enim
s̄m istū modū dicēdi: oportebit philosophie speculatiue realis eē
genra quattuor: quippe preter phisicam mathematicam & diui-
nam: oportebit de intellectu possibili dare aliam: quia s̄m istos
abstrahit a materia sensibili quemadmodum & mathematica &
non ab intelligibili: cū sit in corpore sine quo nō intelligitur: sicut
nec accidens aliquod sine subiecto. 2. Nam oportebit dicere acci-
dens corporale s̄m suam propriam quiditatem nō perficere suum
proprium susceptiuum. quod est corpus sensibile cui dat esse ali-
quod puta esse intellectiuum uel aliud: & ita nō erit de ratione p̄
p̄rii actus esse in propria potentia. Et si dicatur q̄ intellectus perfic-
cit id quod est corpus sensibile: sed non inq̄tum est sensibile: sequi-
tur q̄ calor nō erit accidens uel ens phisicum: quippe qui nō per-
ficit substantiam sensibilem ut sic: cum in subiecto suo nullam pre-
supponat sensibilem qualitatem. sed insit ei mediante q̄ritate: non
enim ante calorem inest igni alia qualitas sensibilis. 3. quia fateri
oportebit q̄ uirtus corporea & indiuidua suscipiat formas uniuersales
& immateriales. 4. quia sequitur q̄ intellectus possibilis i uniuersali
operetur siue intelligat: quia possibilis intellectus potest in-
telligere omnia: & nullus talis intellectus in particulari potest in-
telligere omnia. 5. dicere oportebit q̄ substantia intellectualis & cui
insit naturalis appetitus perpetuitatis: sit expertus & suo naturali de-
siderio frustretur. Et infinita alia absurda sequuntur ex ista expo-
sitione & positione: & consequenter non est rationabilis. Q. ne autē
dicit opinio ista de eo q̄ est tripliciter ens esse phisicum est chi-
mera diaboli pro ueritate euertenda: & dico omne ens mundi rea-
liter esse diuinum aut phisicum. i. spirituale aut corporale: mathe-
matica autem sunt phisica. i. accidentia corpore naturaliu licet p̄
intellectum considerari possint non naturaliter: dico etiam omne
ens non metaphisicum esse naturale quiditatiue ad hunc sensum
q̄ includit in aliqua sua diffinitione materiam sensibilem intrin-
sece uel per aditamentum: cum sit corpus uel accidens corporis.
Dico ulterius q̄ spera naturalis est ens phisicum: licet possit consi-
derari metaphisice: & omne quod existenter est ens phisicum: est
etiam quiditatiue: quia licet in aliqua sui diffinitione non inclu-
dat explicite

dat explicitē materiam sensibilem seu physicā accidens: in aliqua tamen alia includitur: unde nec ipsa q̄ntitas sine substantia diffinitur.

¶ Quantum ad tertium autem contra dictam positionem cōclusionem oppositā positurus: aliquas alias preparatorias prelibabo. Sit ergo hec prima. Tam intellectus possibilis q̄ agens: apud aristotelē est pars. i. potentia aīe rationalis. Nā de possibili ēt p̄ istos patet: & pars tho. abundanter contra averroistas probatur de agēte aut̄ probatū est supra p. s. tho. & probo tripliciter. ¶ Primo. Nā ari. in. 2. de aīa tex. com. xi. dicit q̄ aīam separari s̄m partes quas dā nihil prohibet: propter id quod nullius corporis sunt actus. Aut ergo iste partes que non sunt subiective in corpore: sunt intellectus agens & possibilis: aut possibilis & uoluntas: aut uoluntas & intellectus agens a sufficienti diuisione: cū alie potentie nō sint quibus. separatio conuenire aut credatur aut possit: apud quoscūq; expositores. Nō aut̄ possunt isti respondere. Tertiu quippe q̄ intellectum possibilem apud arist. actum corporis credunt: & a fortiori uoluntate: que & imperfectior & posterior sit oportet. Nec s̄m ea dem rōne. Ergo primū dicant oportet: cōsequenter autem apud ari. uterq; intellectus potētia aīe est. ¶ Scd̄o probat̄ idem. Nam aristot. ratio inducta q̄ in omni natura oportet esse agēs & patiēns hoc probat: quia licet propriū agens in natura acta & mota possit esse extrinsecū: in natura tamen libera quod intra sit oportet: quippe nihil ab alio motum ut sic: actui suo dominaf: unde diuus tho. suo diuinitus rectus ingenio: sic ari. rationem deduxit: ¶ Tertio. Nā diuus tho. 2. con. gen. ca. 78. hoc multis rationibus probat: qui bus isti sui discipuli anteq̄ eum postergarent debuissent res̄p̄ōdere. supra uideatur. ¶ Secunda uterq; intellectus tam agens q̄ possibilis immortalis est & incorruptibilis: pud aristot. Nam de agēte per istos positores pateat: de possibili autem multipliciter probatur. Primo. Nam omnis res corruptibilis apud aristot. aut corpus est: aut uirtus in corpore: substantie enim spirituales aut earum accidentia apud ipsum alterationi minime subduntur: quippe que solum sit apud contraria. Apud ipsum autem intellectus possibilis neq; corpus est nec uirtus in corpore: quippe qui nō miscetur corpori ut dicitur in .3. de anima tex. com. 4. Ergo apud Aristotelem immortalis est & consequenter anima rationalis. Dicunt hi posu-

F

totes q̄ non miscetur corpori quiditatiue aut perfectiue, sed existē
 ter tm̄ quod nō arguit immortalitē. Sed cōtra hocq̄z omne acci-
 dens corporeū in sua quiditate includit corpus: cū per additamen-
 tum diffiniatur: & cōsequenter materiā sensibilem saltem in cōi.
 Preterea iam probatū est: q̄ ad istam doctrinā multa absurda sequū-
 tur. Et preterea si intellectus possibilis est in corpore: est i eo ut for-
 ma substantialis uel accidentalis: & sic dat ei aliquod esse: & cōse-
 quenter perficiat oportet: & cōsequenter est in eo perfectiue & ue-
 raciter perficit corpus sensibile. Et si dicatur qd̄ corpori assistit, iā
 subsistit: contra istos. Et si dicatur q̄ illud quidē perficit: sed hoc
 ex quiditate sua minime habet: hoc utiq̄ nihil est: quia forte nullū
 accidens habet q̄ ex sua quiditate perficiat corpus sensibile ut sic:
 quicquid tamen sit de aliis: hoc nulla ex primis qualitatibus sensi-
 bilibus habet: sed facit aliquod corpus esse sensibile ut sic: unde in-
 tellectus a corpore non erit caliditate aut sensu separator. ¶ Et
 preterea si intellectus est in corpore existenter: aut ergo in toto aut
 in parte: non in toto quidem: quippe ad cuiusq̄ partis lesionem
 eius prepediretur operatio: nec secundū: quia idem esset iudicium
 de eo & sensu qui & ipse sensibile corpus quiditatiue non perficit:
 consequenter autē intellectus non nisi indiuidualiter reciperet. Et
 preterea si est in corpore existenter: cum sit ibi: realiter: siue pre-
 cedant eum qualitates sensibiles siue sequantur: & q̄tus & extensus:
 & diuisibilis: esset: consequenter autē & calidus aut frigidus per se
 uel per accidens: & eiusmodi: sicut & sensus contra aristo. 2. de aia.
 ¶ Secūdo probatur idem. Quicquid apud ari. est corruptibile: etiam
 est alterabile: quia corruptio non nisi per contrarietatem s̄m quā
 alteratio inducitur. Sed intellectus possibilis apud ari. est inaltera-
 bilis: quia & impassibilis: patet in. 3. de anima tex. com. 3. quod de
 passione corruptiua intelligitur oportet: que abicit a subiecto: ut pa-
 tet etiam per istos expositores: unde neq̄ ab excellenti intelligibi-
 li patitur: nisi per accidens ratione corporis: ut libro eodem patet.
 Est ergo incorruptibilis & cōsequenter etiam anima rationalis.
 ¶ Tertio. Quicquid apud ari. est corruptibile etiam debilitabile sit
 oportet sicut & alterabile. Intellectus autē possibilis apud ari. non
 est debilitabilis: sicut nec n̄: uisus & a fortiori nisi gr̄a organi: q̄
 apud eū si senex accipiat oculū iuuenis utiq̄ uidebit ut iuuenis ut

dē in .i. de aīa. Igitur idē q̄ prius sc̄ quā f̄ oportet. ¶ **Quarto** quē
 quid a corpore ē separabilita q̄ est quidē: & in nō est corpore
 r̄ctus: est immortalē apud ari. quippe quod sine corpore existit inalte
 rabile est: q̄ & immobile ex .6. phy. Intellectus autē p̄ssibilis eius
 modi est: quōquidē aliq̄e aīe rationalis partes sunt separabiles.
 2. de aīa tex. com. xi. & ist̄ esse nequeunt nisi intellectus agens &
 possibilis: ut in prima cōclusionē probatū est. Ergo idem. ¶ **Quin**
 to. Si apud aristo. intellectus possibilis est mortalis, aut corpus aut
 aliquid corporeū sit oportet: ut patuit. Neutrum uero apud eū est:
 quō p̄e qui putat eum super actum suū flecti ut in .3. de anima pa
 ter: q̄ nulla corporea uia facere pōt: ut uice. docuit & experimur
 Ergo idē. ¶ **Sexto.** Si intellectus possibilis apud ari. sit in corpore
 existenter ut spera accidens corporeum sit oportet: habēs determi
 natam naturam corpoream: cum nihil in genere sit uel in mundo
 quod in aliqua specia iissima specie esse non oportet: Hoc autem
 falsum esse liquet: quia omnia nequaquā intelligeret: ut ip̄emet di
 cit in .3. de anima. Ergo idem. Sed dicitur q̄ est cognoscitiuus
 omnium de se formaliter: quīs per accidens impediatur respectu
 singulorum hoīm. Sed contra hoc: tum quia sequitur q̄ in uniuersa
 sali possit intelligere (& loquor ex parte itelligentis & nō obiecti)
 cum omnia possit intelligere: & non ut est in singularibus: quod
 est absolum: quia actus sunt suppositorum: tum quia natura i suis
 operibus nō impeditur nisi raro: & per accidens: & huiusmodi nō
 est in omnibus sed in paucioribus solū. ¶ **Septimo.** Nā ip̄e arist.
 1. de aīa tex. 8. loquens de eo intellectu quo intelligimus dici. Ra
 tionabilissimū est: hunc eē nobilissimū & diuinū s̄m naturā. Et in
 2. eiusdē tex. com. xi. dicit. Intellectus & p̄spectiua potētia uidetur
 genus alterum aīe esse. & hoc solum contingere separari: sicut p̄pe
 tuum a corruptibili: relique autē partes aīe manifestū ex hiis q̄ nō
 separabiles sunt. Intellectum ergo qui est pars anime aristo. dicit
 perpetuū: quod s̄m istos expositores de agente non pōt intelligi
 quē apud ari. ponunt substantiā separatam. ¶ **Circa istum autē textū**
 qui contra eos euidenter concludit: sicco pede transeunt. ¶ **Tertia**
Cōclusio. Aīa rationalis apud aristo. est immortalis. Probat̄ .i.
 Nam omne subiectum perpetuorum & immortalū accidentium
 apud omnes philosophos p̄petuum & immortalē est. Apud arist.
 autē rationalis aīa perpetuorū & immortalū accidētū subiectū est

F ii

idest intellectus agentis & possibilis: qui partes seu potētie uel acci-
dentia anime sunt: ut patet per] cōclusionem primā: & immorta-
les: ut patet per scđam. Ergo apud aristo. aīa rationalis imortalis
est. 2. Nā apud aristo. ut patet. 1. de aīa tex. cō. 13. si anima habet ope-
rationē propriā (itellige actu uel habilitate seu aptitudine) est sepa-
rabilis a corpore: & consequēter imortalis actu uel aptitudine nō
enī est separata a corpore uel apta separari: nisi & esse apta nata sit
unde si absq; corpore operari pōt: absq; corpore esse possit necesse
est. Ipsa autē anima apud arist. propriū opus habet utiq; actu uel
aptitudine in quo corpus partē & cōmunionem habere nō possit:
quippe apud ipsum habet uirtutē & potestatem propriā in qua po-
tentia separabilis est: inquit ipse. 2. de aīa tex. cō. 21. & intellect⁹ imi-
xtus est corpori supple actu. 3. de aīa tex. com. 4. & si ppriā habes
potētiā aīa propriā habeat operationē necesse est: q; cuius est po-
tentia: eius est & operatio: ut in libro de som. & uigilia ipsemet ari,
astruxit. Ergo apud aristote. imortalis sit noster animus oportet.
¶ Tertio. Nā omnis substantia operationē sine corpore habere na-
ta imortalis est apud omnes: nullo reclamante & ratione liquet
q; ppe quod sine corpore operari potest & si alterabile ē & sine cor-
pore esse possit oportet: alioquin possibiliter operaretur quidem:
nec tñ. esset: liquet etiam idē p eam conditionālē quā supra: ex pro-
logo primi de aīa ex aristo. deduximus: si aīa inquit habet opera-
tionem propriā cōtinget eā separari: que conditionalis utiq; uera
non esset: nisi omne tale esset imortalē quippe semper conditio-
nalis uera necessaria cū sit uniuersalē categoricā icludat oportet:
Anima autē humana apud aristo. operationem habet sine corpore
ut in. 15. de animali. ca. 3. clare patet ubi sic: mēs sola inquit extrise-
cus accedit: ea q; sola diuina est: nihil enī cū eius actiōe cōicat actio
corporalis. Igitur apud eum: aīa rationalis imortalis sit oportet
¶ Quarto. Nā ipse idem in primo de aīa tex. com. 21. intellectus in-
quit. i. aīa intellectiua: & pspēctiua potentia. i. intellectus noster: sui
detur genus alterum aīe esse: alterum inq; subaudi a uegetatiua &
sensitiua: & hoc solum inquit contingere separari: sicut perpetuum
a corruptibili. Itē idem in. 12. me. tex. cō. 17. Mouētes quidē igitur
inquit cause: uel prius factō existentes: q̄ aut ut ratio simul: quādo
enim sanatur hō tunc est sanitas & figura eree spere simul & erea

spira. Si aut posterius aliquid maneat perscrutandum est. In quibusdam enim nihil prohibetur si est anima talis: non omnibus: sed intellectus: omnem namque impossibile forsan. Vbi patet quod cause moventes: secundum eum. id est. efficientes sunt effectibus prioribus: non autem formae: sed sunt simul: ut anima cum homine: utrum vero post effectum remaneat aliqua forma: dicit absolute quod aliquae manere possunt: sed non forsitan omnes: & dicit forsitan: quia hoc determinandi non erat ibi locus: ut docuit diuus thomas. dicit vero quod aliquae possunt manere: ut si est anima talis: non omnis: sed intellectus: ubi si fiat per quia quis sicut & de li forsitan dici possit. Nec prodest si dicatur quod omnia ibi ponuntur sub illa conditione si: quippe liquet quod nisi illa conditionem absolute dixit: nihil prohibere: aliqua formam esse talem: & quod subditur: ut si ea ratio dicit que tacta est. Et sic illum textum non. s. thomas. modo uerum & com. intellexit (quis in intellectu natura fallatur) & omnes pene expositores. Et hec de tercio.

¶ Quantum ad quartum preter ea que supra sparsim soluta sunt unicum principale motiuum predictorum reperi tale. Si intelligere est fantasia aut non sine fantasia non erit hoc sine corpore ut inquit ari. r. de anima. Intelligere autem non est sine fantasmate ut patet in. 3. de anima tex. com. 30. & 39. Non est ergo intelligere sine corpore consequenter autem nec anima. So. Ad horum intellectum illud in primis notandum sit: quod assumpta conditionalis licet sit argumentatiue prolata ab ari. ut dictum est: tamen est si pariformiter & unomodo intelligatur antecedens & consequens. id est. utriusque actus: uel utrumque aptitudine: ut sit sensus. Si intelligere est fantasia uel non est sine fantasia in actu: non est sine corpore in actu siue non est separatum a corpore in actu: si uero est fantasia uel non sine fantasia in aptitudine: non est sine corpore in aptitudine siue non est separabilis a corpore. Dico autem quod est sine fantasia aptitudine: licet non actu in uita ista mortali: & ideo est a corpore separabilis licet non haec uita durante. Vnde in aptitudine loquendo negatur minor: siue positio antecedentis. Igitur ex precisa organi exclusione non infertur separabilitas in actu: secus uero in aptitudine: quia operatio nisi que sine organo est non repugnat esse sine fantasmate cum eliciatur a substantia spiritali per se subsistente: nec dependere a corpore: & que consequenter esse potest extra corpus & habet poten

tiam propriā corpori non cōem que. s. omnino esse pōt sine cor-
pore: & consequēter operatiōē similiter propriā: quippe cuius est
potentia eius que q̄ sit operatio oportet: ut d. scū est. Est autē uerissī
me ista mens aritō. ut patet in. 2. de ai. tex. cō. xi. ubi ut patuit sic
dicit. Quod quidem igitur non sit a nima separabilis a corpore,
aut partes quedam ipsius, si partibilis op̄ta nata est, non imānis. scū
e. l. quorundam enim partium. (.s. corporis) actus est ipsa. At ne id
sūm quādam nihil prohibet propter id q̄ nullius corporis sunt
actus. hec ibi. Ex quibus liquet q̄ sunt aliquę partes. .i. aliquę poteri
tie anime, que non sunt: scūs alicuius partis corporis, que sunt se-
parabiles, ut intellectus uterq̄: ut dictum est etiam si pro sto tem-
pore nō cperentur sine corporali obiecto. Depēdere enim in ope-
rando a corpore ut ab obiecto: nō tollit substantiā operantis nā
subsistunt b. utā que nec uisionē nec quācumq̄ operatiōē habēt
inextrinseca a corpore ut obiecto: inde pendētē. Ex hiis autē dis-
sūnantia quedam inter uiros illustres aufertur. Operari. n. sine corpo-
re ut obiecto: sine contradiciōe infert operari sine corpore ut or-
gano: e conuerso autē operari sine organo corporeo: apud aliquos
non infert operari sine corporeo obiecto: & uerū est sine tali obie-
cto in actu pro uita ista: apud alios autē operari sine organo infert
operari sine obiecto corporeo: & uerū est in aptitudine: quippe qđ
operatur sine organo licet nō sine obiecto corporeo: sine organo
sit oportet: cū operari presupponat esse: quod autē sine organo ē a
corpore non dependeat inesse oportet: consequenter autem inter-
eunte corpore stabit: & tñ tunc non erit ociosum sicut nec substā-
tia queuis operabilis ergo sine obiecto corporeo seu sine fantasia.
Hanc tñ dissonantiam alii aliter tollunt. Ad argumentū ergo dico
primo q̄ illam conditionalem arit. arguendo & inquirendo indu-
cit. dico. 2. q̄ in sensu aliquo uera est: quia si intelligere nō est sine
fantasia in actu: non est sine corpore in actu: & in aptitudine si in
aptitudine: sed ex non esse sine fantasia in actu nō infertur non eē
sine corpore in aptitudine: actio enim que a fantasia pēdet solum
ut obiecto sine organo elicitā: est potentie q̄ corpori nō imitatur
consequenter autem pereunte corpore non peribit: uerum potius
in suo subiecto icorruptibili manebit, & tñ poterit eē sine fanta-
mate ente. Arguitur etiā. 2. sic. Nā dictum est q̄ in proposito pro-

29

prium & cōe tripliciter dicitur organice obiective & partialiter.
 Si ergo proprium & cōe Primomodo capitur. secunda conditio
 nalis non est necessaria. consequenter autem erit falsa. si est aliqd
 anime operum aut passionū propriū: contingeret ipsam separari quia
 stat corpus ad illā operationē concurrere modo. Tertio stat enim
 q̄ aia excludat quācūq; partem corporis ab alicuius operationis
 cōione: & tā sit ratio operandi toti cōposito: primo: & sic opera-
 tio & non erit p̄ organum & erit cōis. Nō ergo exoperari sine or-
 gano: bene inferitur separabilitas. So. Iam patet ex dictis: quia ille
 tertius modus concurrendi non est dabilis: & si daretur esset illa
 operatio cōis: primo modo idest organice s̄tum ad illud quod
 operationem modo primo cōem facit: quod est ratio corporis nō
 ratio partis aut totius: ut supra dictū est. Multa alia argumēta s̄nt
 ab aliquibus que omnia p̄ predicta soluntur. Ad perrettū respō-
 di minime: quia de his ante eum scripseram: nunc uero respōdere
 non oportet: quia per fratrem Ieronimum fornarium bachalarium: &
 per fratrem bartolomeū pi anum: fundamenta eius euerfa sunt. Et
 hec de tota ista questi one.

¶ Aliquas esse substantias intellectuales: humana
 anima prestantiores. Capitulum Sextum.

P Rincipiū aut aliud rursus nre considerationis ex eo
 uel maxime lubet assumere: ut ex uere phiē p̄icipiis
 cōtra fideles infideles xp̄ianos: qui xp̄i fidē minime
 ea reuerētia qua decet cōplectuntur: expeditionē pa-
 remus: ut q̄ in diuinis lris & legūt & decedunt: aut
 uix credūt: ex uera phiā docti credāt: & id uel in primis eē aliquas
 substātiās q̄ intellectu uigeāt aia hūana p̄stantiores. Nec. n. de intel-
 lectuali creaturā ex p̄ticipatione loquimur: cuiusmodi est hō: intel-
 lectu pollēs s̄m partē. i. aiam: sed de ea q̄ est intellectualis cōplete
 quasi quedā p̄fecta & cōpleta natura subsistēs. Qd' equidē: multis
 p̄ctis efficiemus illo uel maxime supposito q̄ deus sit: & q̄ rerū
 cā uolūtaria sit: qd' & theologi ac phi p̄bant: & null' nisi isan' de
 credit. Quis. n. exiguo uolumine omnia probarit. Supposita ergo
 sint hec. **¶** Punctū primū. Quia nra cognitio oīs a sensu icipit:
 q̄ corporaliū ē & corporalia nouit: hoies phi a p̄cipio de uerita-
 te rex naliū cōquirētes: solā naturā corporeā capere potuerūt: adeo

ut nihil nisi corpora esse existimarent: et etiam ipsam nostram contra ea que monstrauimus corpus esse dicentes: quos etiam sequuti uidentur heretici manichei: deum lucem quadam esse corpoream infinitis spaciis distate rati: sic quoque atropomorphite heretici: deum lineamentis humani corporis figurarunt: nihil ultra corpora esse putantes. Sed posteriores philosophi ad incorporee substantie noticiam deuenere & horum primus anaxagoras: qui a principio astruens omnia corpora fuisse commixta coactus est supra corpora aliquid immixtum & incorporeum astruere: quod corporalia cuncta mouendo ab inuicem ea distingueret. illud uocans intellectum mouentem & distinguentem omnia quem religio & pietas christiana deum uocat. Plato uero ad eiusmodi substantias incorporeas astruendas atque monstrandas. alia uia processit quod scilicet existimari necesse fore ut ante omne participans ipso esse: aliquid esset abstractius participatum: consequenter uero cum omnia corpora sensibilia ea participent que de ipsis predicantur naturas scilicet generum ac specierum: & aliorum que de ipsis uniuersaliter dicuntur: sicut socrates participat naturam hominis (neque enim in socrate est omnis humanitas sed pars una humanitatis) equus iste naturam equi: & hic ceruus naturam cerui: etiam omnium huiusmodi rerum naturas siue species posuit plato a sensibilibus abstractas subsistere: & has substantias separatas noxiabat. Aristoteli uero ad idem substantias scilicet incorporeas astruendas processit ex motus celestis perpetuitate. Oportet enim celestis motus (sicut & actionum omnium ac motionum) aliquem finem esse: qui equidem finis si non semper modo uno se habeat: sed uel per se uel per accidens moueatur illum celestem motum non semper uniformiter se habere necesse est: nam etiam id uidemus quod motus naturalis grauium & leuium intenditur cum fini. id est loco proprio uicinatur: aliter scilicet se habente sine motus que prius: propter maiorem uel minorem propinquitatem ad mobile quod mouetur. In motibus autem celestium corporum uniformitatem semper obseruari perspicuum est: (unde & astronomi per millia annorum ante enunciare possunt futuras ecclipses) ex qua etiam perpetuitate huius motus aristoteli argumentatus est. Oportebat igitur eum astruere finem huiusmodi motus nec per se nec per accidens moueri posse: consequenter autem illum non esse corpus: quod semper est mobile. Igitur ei necessarium fuit astruere substantiam aliquam omnino

a corpore separatāq̄ respectu celestis mot⁹ finis esset: & gra cuius.
Punctum secundū. Tres aut iam dicte positiōes in hoc diffide-
 re uidentur: q̄ anaxagoram quidem s̄m principia ab eo supposita
 unicam immaterialem substantiam asseuerare oportuit. Platonī
 autem multas ponere incumberebat: & inuicem ordinatas: saltē ad
 numerum & ordinē sensibiliū specierū quas abstractas astruebat:
 quicquid de generibus aut aliquibus transcendentibus dicat. Po-
 suit. n. primū abstractum quod essentialiter: & unum & bonū esset
 & consequenter diuersos ordines intelligibiliū, ut etiam dicitur.
 Aristo. quoq; ideo posuit plures q̄ in celo appareant multi motus
 apud eūp̄petui & uniformes: cuiuslibet aut mot⁹ eiusmodi oportet
 eē aliq̄ finē propriū, qui substantia est incorporea, ut paruit: cō-
 sequenter autem necesse fuit eum ponere multas substantias incor-
 poreas ordinatas s̄m numerum & ordinem celestium motuū: nec
 excessit ultra: quippe qui in suis philosophicis documentis hoc ha-
 buerit propriū: a manifestis minime discedere. Sed iste uie trestriū
 philosophorum, christiane pietati nō sunt multū accōmode: quip-
 pe qui nec cum anaxagora sensibilibus mixtionem ponimus: nec
 uniuersalium realem abstractionem cū platone, nec celestis mot⁹
 eternam perpetuitatem: cum aristotele & consequenter ad mani-
 festationem instituti nostri, aliis uis incedamus oportet.

Punctum tertiū. Ostensuri ergo sumus ex diuina prouidentia
 (q̄ rebus oībus p̄fectionē s̄m eaꝝ modū optime assignauit) conse-
 quens fuisse q̄ quedā substantie intellectuales crearentur in sūmo
 rerum uertice constitute. Primo. Nā tunc effectus maxime perfe-
 ctus est, quando redierit in suum principium, unde & figurarum p̄-
 fectissima circulus est, & motuum omniū qui circularis est, q̄ in
 his ad principium redeatur. Redeūt uero ad suum principium, &
 singule & omnes creature ea ratione qua principii sui similitudi-
 nem attingunt s̄m esse suum suāq; naturam: quod in quadam assi-
 milatione est, in qua perfectionē nāciscuntur sicut & oēs effectus
 perfectos dixeris. ubi causa agenti simulantur: ut ignis igni, & hō
 homini generanti: & domus arti edificatorie. Cum igitur diuinus
 intellectus & uolūtas p̄ductarum creaturāꝝ principii sit: (sicut &
 oīm artificatorū intellect⁹ & uolūtas artificis) deus. n. mūdū fecit
 & nō nisi uolēs ut artifex: ad uniuersi ex creaturis cōstituti p̄fectio

G

dem necessariū fuit aliquas eē intellectuales in intellectuāli nā deo
cōsimiles. ¶ Secundo. Supra pfectionē primā in rebus addit pfe-
ctio secūda, quippe due perfectiones finite aliquid plus sunt oportet
q̄ altera tm. Sicut autē ad pfectionē primā rei esse eius & natura
cōcurrit: sic rei operatio ad secūdā. Igitur ad cōsumationē uni-
uersi pfecti: eē aliquas creaturas oportuit: q̄ redirēt in deū, nedum
nature uerūetiā operatiōi similimes: q̄ equidē aliter q̄ per actū intel-
lectus & uolūtatis esse non pōt: quippe nec deus aliter erga seipm
operatur. Igitur ad optimā pfectionem uniuersi, oportuit aliquas
esse creaturas intellectuales. Tertio. Ad hoc ut pfecte diuine boni-
tatis representatio per creaturas esset, non solū q̄ res bone fierent,
uerūetiā q̄ ad aliorū bonitatem agerēt oportuit: quippe & deus
& bonus est & aliis bonitatē largitur. Pfecte autē aliquid alicui
in agendo similatur, q̄n non modo eadē est spēs actionis, uerum
etiā idem modus agendi. Ad summā igitur re: pfectionē: oportu-
num fuit, ut creature essent alique q̄ agerent eomodo quo de⁹
qui per intellectū & uoluntatē agit: ut dictū est. Quarto. Similitu-
do effectus ad eā causam quā efficientē dicunt: in ipsa forma effe-
ctus cōsistit, q̄ in agente pfect: agit. n. omne agēs simile in ea for-
ma qua agit. Hec autē agentis forma plerūq; in effectu ipso eque
& in eadē natura. ut in agente erat recipitur: ut cū ignis ignem &
homo hominem generat: plerūq; uero recipitur mō longe inferiore:
sicut domus q̄ in mente artificis intelligibiliter existens quid spi-
rituale est, & tñ in rebus materialibus materialiter recipitur: uideli-
cet in lignis lapidibus & cemento. Igitur uniuersi summa pfectio
id exquirat: ut non mō s̄m secūdā uerūetiā s̄m primā assimilatio-
nem creature deū imitentur. Forma autē qua deus creaturā efficit,
forma est intelligibilis seu intellectualis eius cōceptio: est. n. agēs
p̄ intellectū ut dictū est. Ad summā igitur uniuersi pfectionē: creatu-
ras aliquas eē necesse ē: in q̄bus s̄m se forma diuini intellect⁹ & ex-
primatur & imprimat q̄ est eas eē natura intellectuales. Quinto
Ad efficiendum creaturas deū mouet aliud nihil nisi sua bonitas
quā rebus aliis cōicere statuit: per modū assimilationis ad ipsum
quippe qui in agendo finē aliū q̄ seipsum qui sua bonitas est habe-
re nequit: alioquin aliquid foret eo nobilius. Inuenit autē unius si-
militudo in alio dupliciter: & quidē in primis q̄tū ad eē nature ceu

similitudo caloris ignis in re est ignita p illū: deinde uero sm co-
 gnitionē: ueluti est similitudo ignis i uisu aut tactu: ut igit diuina
 similitudo i reb⁹ pfecte sit modis possibilibus, diuinā bonitatē re-
 bus modis p̄dictis duobus cōicari oportuit. s. in essendo & cogno-
 scendo. Eā uero cognoscere sol⁹ intellect⁹ pōt: quippe q̄ sub sensu
 nō cadat. Igit⁹ creaturas intellectuales eē necesse fuit. Sexto. In oī
 bus q̄ decēter ordinata sūt: hūdo sc̄doꝝ ad ultima imittat hū-
 dinē primi ad oīa secūda & ultima: licet q̄nq; deficiēter. Deus autē
 oēs in se creaturas cōprehēdit (quippe q̄ sit prima cā uirtute conti-
 nens oēs eff: ctus) & hoc in corporalibus creaturis representat &
 oñditur: et p aliū modū: q̄nquidē semp corpus superius inferi⁹
 cōtinet & cōprehēdit: nā sm extēsiōne q̄tītatis: cum creaturas oēs
 deus mō simpliciore & minime q̄tītatis cōtineat: ut igit nec i hoc
 mō simpliciter cōtinēdi, dei imitatio deesset creaturis, creature in-
 tellectuales facte sunt: q̄ corporales cōtinerēt: nō quidē extēsiōne
 q̄tītatiu: uerū p intelligibilē modū: quippe qd̄ intelligit in intel-
 ligente ē & eius intellectuali opatione cōprehēdit. Sic ergo li-
 quet supra aiā hūanam eē aliquas substātiās intellectuales: quas
 phi intelligentias: diuine līe angelos uocāt. i. nuncios: q; nobis. s.
 ānūciant diuina. ¶ Punctū quartū. Ex dictis uero iā ostēdi pos-
 set: nullā substātiā ex toto intellectualē eē corpus. ¶ Primo. Nul-
 lū. n. corpus (ea ratione qua corpus: secus ut cā effectiua) aliud cō-
 tinet nisi q̄tītatiua mēsuratiōne: unde & se toto aliquid totū con-
 tinet: & partē parte: maiore quidē maiore: & minore minore. At
 uero intellectus non cōprehēdit rem intellectā eiusmodi q̄tita-
 tiua cōmensuratione: cū se toto intelligat & cōprehēdat totum &
 partē, maiora quoq; in q̄titate: & minora. Igitur nulla substātia
 ex toto intelligēs est corp⁹. ¶ Sc̄do. Corpus nullū corporis alteri-
 substātiālē formā pōt excipere: nisi interueniēte corruptione suam
 perdidit: ut experimenta testātur. Intellectus autē ex eo q; corpo-
 rum omnium formas exceperit: corrumpitur minime. uerū perficitur
 magis: intelligēdo. n. pficitur: intelligit autē ex eo uel maxime
 q; in se intellectoꝝ formas excipiat. Igitur sequitur idē quod prio-
 re rōne. ¶ Tertio. Indiuiduoꝝ eiusdē speciei diuersitatis p̄cipiūs
 est diuisio q̄tītatiua materie: hui⁹. n. ignis forma ab ignis illius for-
 ma nō alia ratione secernitur, nisi q; sint in diuersis partibus per

quas materia diuisa est. Haud dubiū diuisione q̄tatis solius sine qua materia utiq̄ indiuisibilis est. Quod aut̄ recipitur in corpore s̄m q̄tatis diuisionē recipiatur oportet. Ergo forma nō recipitur in corpore nisi ut indiuiduata. Si igitur intellectus esset corpus: forme rerū intelligibiles in eo minime reciperent, nisi ut indiuiduatae. Intelligit uero intellectus res p̄ res formas apud se habitas. Nō ergo intelligeret uniuersalia, sed particularia sola, quod falsum experimur. Ergo idem. ¶ Quarto. secundū suā speciē solam agit oē agens; quippe cuiuslibet agenti sua forma a qua speciē nāciscit, est agendi principiū. Igitur si intellectus corpus est, intellectus operatio ordinē corpore non excedit. Igitur sola corpora intelligat necesse est, cuius oppositū experimur in nobis, qui nō sumus intellectus, sed habemus intellectū. i. animam intellectiuam. Ergo idē ¶ Quinto. Si substātia intellectus ē corpus, aut finitū igit̄ aut infinitum corpus sit oportet. Nō aut̄ erit corpus infinitū, quippe tale esse nō posse actu, in phisicis ostēsū est, & nos supponamus. Igitur si corpus est, corpus finitū est. Hoc non esse impossibile uel ex hoc pateat, q̄ in nullo finito corpore infinita potētia eē pōt, ut ēt in phisicis demonstratū est: potētia uero intellectus quodāmodo infinita ē, quippe q̄ infinitū intelligat numeroꝝ spēs semp̄ augendo: & similiter figurarū ac p̄portionū, uniuersale quoq̄ cognoscit puta hoīem uel animal, qd̄ s̄m suū ambitū uirtute infinitū est, quippe quod infinita indiuidua sub se cōtinere possit. Ergo substātia intellectualis corpus nō est. ¶ Sexto. Impossibile ē duo corpora in iuicem se cōcludere & cōtinere, quippe cōtinens semp̄ cōtentū excedat oportet. Duo uero intellectus se inuicē cōtinēt & cōprehendūt quippe qui se inuicē intelligūt. Ergo idē. ¶ Septimo. Nullius corporis actio sup̄ agens ip̄m reflecti pōt ostēsū ē. n. in phisicis nullum corpus a seip̄so moueri nisi forte s̄m partē: ita uidelicet q̄ una pars eius mouēs sit, & alia mota. Intellectus uero supra seip̄m agēdo reflectit, quippe qui seip̄m nō s̄m partē modoueruetiā s̄m totum intelligat. Ergo idē. ¶ Octauo. Actio corporis ad actionē aliquā minimā terminat: sicut nec motus ad motū: ut in phisicis probatū est. Actio substātie intelligentis, ad actionē terminari pōt quippe intellectus sicut rē intelligit, ita & se intelligere utiq̄ intelligit: & se intelligere, ip̄sum intelligere, & sic in infinitū. Vnde substantiam

32
ex toto intelligentē esse corpus ipossibile ē. Que uero habet partē
intellectiua, & partē nō intellectiua, ut hō: corpus utiq; esse pōt.

¶ Aliquas eē substātiās intellectuāles incorporeas. Cap. vii

I si uero ex dictis iā haberi potest aliquas esse substā-
tiās intellectuāles: omnino incorporeas: quas phi itel-
ligentias, christiana uero pietas angelos dicit: id tamē
clarius ex sequentibus punctis elucescet.

¶ Primū. Nulla substantia intellectualis alteri corpo-
ri elementari uniri ut forma pōtūq; humano. Notanter dicitur ele-
mentari, quatenus a celestibus preseruemur: id quibus an animas
habeant, ut sol luna & uniuersaliter astrā: dubitatio & iter phos: &
inter ipsos theologos fideles extitit: quā equidem quēstionē con-
sulte pretereo q; nostro instituto nihil attinet. Notanter etiā dicitur
ut forma, ppter ea q; aliud sit esse motorē, atq; aliud eē formā
unde qui celestia corpora ab intelligentia animali formaliter ne-
gant, admittunt tñ intelligentiam etiam eis uniri ut motorē mo-
bili & equidē naturaliter proportionato, & cōmensurato ac pro-
prio. Sic ergo pns punctum deducitur philosophice. Si enim na-
tura, intellectualis alteri corpori elementari q; humano unitur, ut
forma: utiq; aut mixto aut simplici uniatur oportet: cum inter hec
mediū sit nullum. Non pōt aut uniri mixto quia illud a toto suo
genere oporteret esse cōplexionis maxime tēperate iter omnia mi-
xta: cū talia cernamus tanto nobiliores formas sortiri: q̄to magis
ad cōplexionis temperamentum attingunt: consequenter autem
quod formam nobilissimā: utpote substantiam intellectuāle nan-
ciscit: ut tēperatissimum sit oportet: unde etiā uidemus canis mo-
litiem & tactus bonitatem: equalitati cōplexionis attestātia signa
esse bonitatis intellectus. Complexio uero maxime equalitatis una
tantum sit oportet: & ea est que humano corpori cōgruit. Igitur
si intellectualis substantia alicui corpori mixto uniatur, illud eius-
dem nature cum humano corpore sit oportet, forma quoq; eius
necessario eiusdem nature erit cū humana anima: & consequenter
inter hōiem & animal illud differentia specifica minime erit. Si
militer at neq; corpori simplici, puta uni quattuor elemētoꝝ, utri-
usq; pōt intellectualis substantia. Primo. Nā unūquodq; corpus eiu

modi & in toto & in partibus simile est; eiusd. n. nature ac spēs
 totus aer & pars aeris ē: & tota aqua & aque pars habet. n. eundē
 motū & itidē de aliis ē. Similibus autē mobilibus & motib⁹: simi
 les forme debent. Si igitur dictorū corporū aliqua pars animata sit
 aīa intellectuali, pura aeris: aer totus oēsq; aeris partes eadē ratiōe ea
 aīa erunt animata. Hoc autē manifeste & plane falsum est, nulla. n.
 operatio uitalis in aeris aut alterius elemēti partibus apparet. Nō
 igit̄ alicui parti aeris uel similiū corporū: substantia intellectualis
 unitur ut forma. ¶ Secūdo. Si alicui corporū simpliciū substantia
 aliqua intellectualis unitur ut forma, aut intellectu tñ habebit aut
 etiā potētias alias, pura sensiuas aut nutritiuas, ut in hoīe liquet.
 Et equidē si intellectu tantū mō habet: corpori frustra uniat̄ oportet
 oīs. n. forma corporis aliquā habet operationē pp. iā p corpus
 intellectus aut nullā habet operationē ad corp⁹ ptinentē: nisi fm
 q; mouet corpus: intelligere. n. nō est operatio talis q; p corpus ex
 pleatur ut pbat ari. 3. de aīa: & pari rōne etiā uelle, elementorū etiā
 motus sunt a mouentibus naturalibus. i. generatibus: nec mouent
 seipsa, unde ppter eorū motū ea esse aīata non oportet. Si uero di
 cta substātia habet et̄ alias potētias aīe: cū partes ille aliquorū or
 ganorū partes sint, oportebit in partibus elementorū diuersitatem
 organorū esse, quod sensui & simplicitati eorū utiq; repugnat. Nō
 ergo substātia intellectualis alicui elemēto aut eius partibus uniri
 pōt. ¶ Tertio. Quanto aliquod corpus est propinquius materie pri
 me, tanto est ignobilius: quippe quod magis in potētia & minus
 ī actu cōpleto sit. Elemēta autē ip̄a: materie primē sunt pp̄ioa q; mi
 xta corpa, cū & ipsa sint mixtorū corporū materia prima. Sūt igit̄
 elementorū corpora fm speciē suā ignobiliora corporibus mixtis
 Cū ergo nobilioris corporis nobilior forma sit oportet: ip̄osibile
 est formā nobilissimā aīam. s. intellectualē elementorū corpori
 bus uniri. ¶ Quarto. Si corpora elementorū aut eorum partes aliq̄
 nobilissimis animabus q; sunt intellectuales aīe, animata foret̄ q̄to
 aliqua corpora elementis uiciniora sunt propinquiora quoq; ad uī
 tam sint oportet: q; est ab anima. Hoc uero minime apparet: uerum
 contrarium magis: nā plante minus hnt de uita q; bruta: cū tñ ele
 mento terre uiciniores sint: mineralia quoq; q; adhuc pp̄iora sunt
 de uita hnt nihil. Nō igitur substantia intellectualis aut elemēto

ant parti elementi unis. ¶ Quarto. Nā oim uiuētium corruptibiliū
 uita: p cōtrarietatis excellentiā corūpat oportet: bruta. n. & plante
 ab excellēti calido & frigido humido ac sicco mortificāf. In cor
 poribus uero elemētōꝝ harū contrarietatū excellētie p̄cipue sunt.
 Impossibile igif ē in eis eē uitā & cōsequēter intellectuālē substā
 tiā eis esse unitā eomō quo forma. ¶ Sexto. Elemēta & si s̄m totū
 sūt icorruptibilia: partes in singule corruptibiles sunt: ut pote q̄ cō
 trarietati subiecte sint. Igit si he partes substātiās cognoscētes hnt
 unitas, maxime uidet̄ eis cōpetere uis discretiua corūpentiū: que
 equidē sensus tactus ē: q̄ calidi & frigidi: ac similiū cōtrarietatū di
 scretiu⁹ ē: propter qd̄ ēt quasi necessarius ut a corruptione p̄seruet
 oibus animalibus adest. Hūc aut̄ sensum in eē corpori simplici im
 possibile utiq; sit oportet: cū organū tactus oporteat cōtrarietatib⁹
 actu carere: & si nō potētia quod solū in mixtis tēperatis cōtingit
 Igit̄ ipossibile dixeris aliquas elemētōꝝ partes aiatas fore aīa
 cognitiua nedū intellectuā. ¶ Septimo. C. ē corpus uiuēs aliquo mō
 s̄m aīam localiter moueaf oportet: nā corpora celestia si tñ aiata
 sunt circulariter rotata mouent̄: aīalia uero p̄fecta motu p̄gressiuo
 ostrea uero & similia motu dilatationis & cōstricōis: plāte quoq;
 motu augmēti & decrementi quod ē utcūq; localiter moueri. Sed
 in elemētis motus q̄ sit ab aīa apparet nullus: sed naturalis tñ mō
 sursum uel deorsum: aut circularis q̄tū ad ignē aut aerē attinet: q̄
 ex celi motu & ipsa rotantur, Nō sunt igitur corpora uiuentia.

¶ Pūctū secūdū. Si uero dicaf qd̄ substātia intellectuālis: & si elemē
 to uel pri ei⁹ nō unis ut forma: unis tñ ut motor: pprius & cōna
 turalis eomō quo itelligētie corpib⁹ celestib⁹ uniuñt̄: ut ifra p̄ba
 bit̄. P̄rimū qdē in aere hoc dici ipossibile ē. Nā cū pars aeris p̄ se
 ipm̄ terminabilis nō sit: nō pōt ps eius aliq̄ determinata motū p̄
 priū hte gr̄a cui⁹ rei intellectuālis substātia illā motura iūgaf. Et p̄
 terea si qua substātia intellectuālis unis alicui corpi nāliter: sicut mo
 tor pprio mobili: oportet substātie illi⁹ uirturē motiuā limitari ad
 corp⁹ mobile cui nāliter unis: nā cuiuslibet motoris pprii uirtutē
 in mouēdo ppriū mobile nō excedit: alioquin nā operādo super
 efflueret faciēdo p̄ maius quod ē que bñ pōt facere p̄ minus. F̄ idi
 culū aut̄ uidet̄ dicere: uirturē cuiusq; substātie intellectuālis aliquā
 determinatā partē alicui⁹ elemēti aut corp⁹ mixtū in mouēdo nō

excedere. Non ergo dicendū uidetur q̄ aliqua substantia intellectu-
lis uniatur alicui corpori elemētari, aut simplici aut mixto natura
liter ut motor nisi etiā sibi uniatur ut forma. Preterea motus cor-
poris elementaris ex aliis principiis causari potest; q̄ ex substantia
intellectuali. Igitur superflūū esset gr̄a motuū hmōi substantias in-
tellectuales corporib⁹ elemētariis naturaliter uniri. Ex hiis uero
correlarie liceat inferre, falsam eē opinionē apuleii: & quorūdam
platonicoꝝ qui dixerunt demonia esse aialia corpore aerea: mēte
rationalia aīo passiuā tpe eterna; falsam quoq; itidē esse quorūdā
gentiliū sententiā, q̄ elementa sint animata, ac perinde more deo-
rum colenda; falsam itidem eē opinionē dicentiū angelos & de-
mones hīe corpora naturaliter unita; q̄ quidē corpora de natura
esse superiorū uel inferiorū elementorum astruebant.

¶ Punctum tertiu. Sunt ergo aliquę substantie intellectuales cor-
poribus nō unite, quas intelligētias uel angelos dicūt siue bonos
siue malos, ut uero xpiani qui theologis minusq; philosophis cre-
dunt erubescāt; rationē ari. ad hoc; probandum ultimo loco relin-
quentes, id ex sacris theologis astruamus, ut horū rōnes q̄rum nu-
mero & uirtute aristotelice prestēt, quisq; uel rudis intelligat.

¶ Arguitur ergo sic. Primo. Nā quod supra alias ostēsum ē; & nūc
ab omnibus e st cōfessum, supponētes uidelicet q̄ destructis cor-
poribus humanis substantia intellectualis quasi ppetua maneat, sic
proceditur. Nā si substantia intellectus, q̄ remanet una sit oīm (sicut
quidā. i. auerroes & auerroiste dicunt aut uerius fingūt) necessario
sequitur eā s̄m suū esse a corpore esse separatā, sicq; nostra intētio
stabilita est: q̄. s. aliqua intellectualis substantia, sine corpore subsistat.
At uero si corporibus destructis plures intellectuę aīę manēt, ali-
quibus substantiis intellectualibus, sine corpore subsistere cōueniat
oportet; p̄sentim cūa iam de corpore transire ad corpus; alias ostēsum
est & nūc supponat eē ipossibile. Nō tñ aīab⁹ cōuenit p se ea subsi-
stētia quā hnt a corpe separate; sed p accidētū, cū naturaliter sint
corpore forme & naturaliter appetāt eē in corpore ut experimur
& pbat rō, quippe oīs pars in suo toto esse cupit. Vñ hinc natura-
li rōe et ad futurā resurrectionē argumētatur, quasi. s. esse aīę ex-
tra corpus cū sit cōtra naturam nō possit esse perpetuū. Cum autē
eo q̄ est per accidēs, prius sit id quod est p se oporteat; etiā aliquę
substantie

substantie separate aibus priores p se separate sint oportet. ¶ **Secundo.** Quicquid de ratione gñis ē: puta aialis de rōne quoq; spēi sit oportet, puta hoīs, nō tñ contra de rōne gñis est quicquid ē de rōne spēi: sicut rōnale de ratione est hoīs: nō aut aialis. Quicquid uero est de rōne spēi & nō gñis: ut rationale: nō est necesse oibus spēibus generis inesse. multe. n. sunt brutorū seu irrationabiliū animalium species. Substantie aut intellectuali cōuenit s̄m suū gen^o q̄ sit per se subsistens, cū habeat p se operationē. i. intelligere: qd̄ nullū habet organū corporale p qd̄ expleat: imo oportet ab oī corpore eē denudatū: alioquin intelligere nequiret oīa corporata ut deducit ari. sicut nec pupilla uideret oēs colores si aliquē haberet innatū. De ratione uero rei p se subsistētis nō est q̄ alteri uniat̄ alioquin oīs substantia corporea in spē cōpleta uniret̄ alteri: ad cōstituendā aliā in infinitū: qd̄ est insanire. Nō est igit̄ de rōne substantie intellectualis s̄m suū genus q̄ sit corpori unita: & si hoc sit de ratione alicuius substantie intellectualis q̄ est aīa. Sunt igitur aliq̄ substantie intellectuales corporibus nō unite. ¶ **Tertio.** Nam superior in suo ultimo semp̄ inferiorē cōtingit in eius supremo, sicut & in corporibus integratibus mundū superficies cōcaua superioris & cōuexa inferioris adeo se cōtingunt q̄ mathematice siue situ, sūt una: phisice tñ siue subiecto sunt due. Natura aut̄ intellectualis ē corporali superior & eā cōtingit s̄m aliquā partē sui q̄ est aīa rationalis. Oportet igitur q̄ quēadmodū corpus pfectū rationali uel intellectiua aīa in genere corpore: supremū est: ita aīa rationalis: q̄ unitur corpori in gñe substantiarū intellectualiū infima sit. Sūt igitur aliquę intellectuales substantie, nō unite corporibus, superiores aīa s̄m ordinē nature. ¶ **Quarto.** Si quid ī genere quo piā imperfectū inuenitur: ante illud in gñe eodē nature ordine aliquid perfectū sit oportet: perfectū. n. imperfecto natura prius est: q̄ hoc indiuiduum quod modo generatur puta bos aut equus uel homo prius imperfectū sit, deinde uero perfectum: in quolibet tñ genere horum oportet imperfecta a perfectis oriri, non ecōtra: Vnde simpliciter perfecti a sunt priora & actus prior potentia ut patet in .ro. meta. Forme aut̄ q̄ sunt in materis: actus imperfecti sunt: quippe q̄ nō habeāt esse cōpletum. Sunt igitur aliquę forme que sunt actus completi per se subsistentes in completo esse uel specie. **Omnis**

H

uero forma per se absq; materia subsistēs & substātia intellectu-
 lis: immunitas. n. materie cōfert esse intelligibile cuius signum est
 quia unūquodq; est cognitiuū magis uel minus s̄m remotionem
 a materia unde maxime materialia nō cognoscunt uel elementa
 mineralia & plante: & cōsequenter q̄ est in summo gradu imma-
 terialitatis: ut q̄ est immateriale in summo gradu cognitionis q̄
 est intellectuū esse sit oportet, s̄m regulā logicalem: sicut sic ad sic
 & magis ad magis, ita maxime ad maxime. Sunt ergo aliquę sub-
 stantie intellectuales corporibus non unite. ¶ Quinto. Substātia
 sine quantitate esse pōt: & si non econtra: substantia. n. aliorū ge-
 nerum prima est tēpore ratione & cognitione apud plios. Nulla
 aut substantia corporea est sine quantitate. Possunt igitur quedā
 esse in genere substātie absq; corpore omnino. Oēs aut nature pos-
 sibiles in rerum ordine inueniuntur, aliter. n. uniuersum imperfe-
 ctum esset, in sempiternis etiā non differt esse & posse. Sunt igitur
 aliquę substantie absq; corporibus subsistentes post primam que
 deus est, qui in genere non est: ut per se cōfessum est. & supra ani-
 mam que corpori unita est ¶ Sexto. Si ex duobus aliquibus inue-
 nitur aliquid cōpositum & alterū eorū inuenitur per se, quod est
 minus perfectum: etiā reliquum quod est p̄fectius, & reliquo mi-
 nus egens per se inueniatur necesse est. Inuenitur aut aliqua sub-
 stantia cōposita ex substantia intellectuali & corpore, ut, per se, de
 homine patet: corpus aut inuenitur per se sine natura intellectuali
 sicut in brutis ac plantis, & in omnibus inferioribus corporibus.
 Igitur multo fortius substantie intellectuales corporibus non uni-
 te: inueniantur oportet. ¶ Septimo. Substantiā rei sue operationi
 proportionatā eē necesse ē: q̄ operatio rei actus fit & bonū substā-
 tie operantis: maximeq; ea quā immanentem uocant: actus enim
 in susceptio dispositio & cōuenienti fit oportet. Substantie autē
 intellectualis operatio propria intelligere est, ut cōfessum est. Igi-
 tur intellectualē substantiā talem esse oportet: que dicte operatio-
 ni congruat. Intelligere autē cū operatio sit per organū corporeū
 nō exercita (nullus. n. plius aut medicus: unq; poruit intellectui or-
 ganum designare: sed solū fantasie & ceteris sensibus) nō indiget
 corpore nisi ea ratione q̄ intelligibilia a sensibilibus sumunt: oīs
 enim nostra cognitio a sensibus proficiscitur ari. & experiētia do

centibus. Hic autē modus intelligendi imperfectus est: perfectus n. est ut ea intelligentur q̄ s̄m suā naturā intelligibilia sunt: q̄ uero nō intelligent nisi ea q̄ s̄m se intelligibilia nō sunt; sed fiunt intelligibilia p̄ intellectum accipientē ac abstrahentē a sensibus imperfectissimus modus intelligendi est. Si igitur ante omne imperfectū in quolibet genere oportet esse perfectum aliquod: ut probatū est: oportet añ aīas humanas intelligētes p̄ dictū imperfectū modum: aliquas eē intellectuales substātiās q̄ ea intelligent, q̄ s̄m se intelligibilia sunt, a sensibus cognitionē minime capiētes: ac per hoc oīno a corporib⁹ separatas. ¶ Octauo ac ultimo argumentatur p̄ rationem aristo. Nam ipse. 12. me. tex. cō. 43. sic argumentatur. Motum continuum regularem & q̄tum in se est indeficientē oportet esse a motore qui nec per se nec per accidens mouetur: propter ea. n. motus animalium non est perpetuus quia mouens .i. aīa per accidens mouetur moto corpore: & cōsequenter mouēs non semper est in eadem dispositione mouēdi: plures etiam motus oportet eē a pluribus motoribus. Motus autē celi continuus & regularis & q̄tum in se est indeficiens est: & preter primum motū sunt multi tales motus in celo: ut astrologorum consideratio manifestat. Igitur esse oportet plures motores qui non moueantur nec p̄ se nec per accidens. Nullum autē corpus mouet motu locali precise nisi localiter moueatur: quippe oportet q̄ impellat uel trahat uel giret: q̄ omnia sine locali motu mouentis minime perficiūtur: motor autem incorporeus unitus corpori mouetur per accidens ad motū corporis: ut de anima liquet. Oportet igitur esse plures motores: qui non moueantur: neq; sint corpora neq; corporibus uniti. Motus autē celestes sunt ab aliquo intellectu, ut infra probabitur. Sūt igitur plures substantie intellectuales corporibus non unite. Quod etiam dio. 4. ca. de di. no. firmat dicens angelos & immateriales & incorporeos esse. Per hoc uero saduceorum positio tollitur: qui dicunt spiritum non esse. Et positio antiquorum naturalium: qui dicebant omnem substantiā esse corpoream. Et positio orige. q̄ nulla substantia post diuinam trinitatem absq; corpore subsistere potest. Et positio multorum aliorum q̄ angeli & boni & mali habeant corpora naturaliter unita.

¶ Punctum quartū. Substantie intellectuales incorporee ab aīa

H ii

hūana specificē distinguit. ¶ Primo. Maior est differētia aīe hūane ad substātiā separātā q̄ unius talis substātie ab alia. Substantie autē separate oēs adinuicē sp̄e distinguit: ut ostendit p̄cto sequēti. Multo igit̄ magis: & substātia separata quā intelligentiā dicunt specie differt ab aīa. ¶ Secūdo. Vnaqueq; res habet propr̄ū eē: s̄m rōnē sue speciei: quorū. n. ratio essendi diuersa est: horū sp̄es quoq; diuersa sit oportet. Esse uero humane aīe & itelligētie nō est unū rōnis: nā in eē substantie separate corp⁹ cōicere nō pōt: sicut in eē hūane aīe pōt: quippe q̄ s̄m esse unū corpi sicut forma matene. Aīa igit̄ hūana ab angelicis spiritib⁹ sp̄e differt. Tertio. Qd̄ s̄m seipm specie habet: cū eo qd̄ s̄m se specie nō habet: eiusdē sp̄ei eē neq;. Substātia autē separata habet p se specie ut liq̄: q̄ pars cōpositi ex m̄ā & forma eē nequit: eēt. n. corporeata uero specie, p seipsā nō habet: sed pars ē hūane sp̄ei. Impossibile est igit̄ q̄ eiusdē speciei sit cū substantiis separatis. ¶ Quarto. Sp̄es rei ex propria operatione percipit: operatio. n. uirtutē & uirtus essentiā demonstrat. Propria autē operatio aīe humane ē intelligere accipiēdo a fantasmatibus & sensibus ut experientia testatur nō autē substātie separate cū non habeat organa corpora in quibus oportet eē fantasmata & sensus unde ē alius oīno modus intelligēdi utriusq;. Nō sunt igitur hec eiusdē nature uel sp̄ei. ¶ Quinto. Vbi sunt partes diuersę & multo fortius ubi unū habet cōpartē & non aliud: nō pōt eē species una quippe cū partiū diuersitate nō stat unitas totius. Sed intelligētia & aīa humana sunt eiusmodi: q̄ aīa habet corpus cōpartē hominis: intelligentia autē est sine corpore ut p̄batū est. Nō sunt ergo unū specie rōnalis aīa & angelus. ¶ Punctū quintū. Sed neq; aliq̄ due intelligētie cōueniunt in una specie: uerū omnes sunt specie differētes. ¶ Primo. Ostēsum est. n. q̄ intelligētie sunt quedā quiditates sine corpore subsistentes. Species autē rei est quā significat diffinitio: q̄ signum est quiditatis rei. Vnde quiditates subsistentes sunt sp̄es subsistentes. Plures ergo substātie separate esse nō possunt nisi sint sp̄es plures. ¶ Secūdo. Quecunq; sunt idē sp̄e, numero uero differunt: materiā habeant oportet: differētia. n. q̄ est ex forma speciei: que uero est ex m̄ā numerū uariat. Substantie autē separate non hnt omnino materiā neq; que sit pars earū neq; cui uniantur ut forme. Igitur plures eiusdē speciei eē est omnino impossibile.

Tertio. Nā in rebus corruptibilibus ad hoc in specie una sunt indiuidua plura ut natura speciei que ppetuo in uno indiuiduo saluari nō pōt:saluatur in pluribus:unde etiā in corporibus incorruptibilibus:in specie una nō est nisi indiuiduū unū:ut unus sol una luna. Substantie nero separate natura in indiuiduo uno perpetuo saluari pōt:quippe incorruptibilis est:ut alias probatū est. Nō igit oportet esse in eis indiuidua plura sub specie una. ¶ Quarto. In unoquoq; id quod est speciei eo quod est indiuiduationis principium nobilius est:preter rationē speciei existēs. Igitur specierum multiplicatio plus perfectionis plusq; nobilitatis uniuerso addit quam multiplicatio indiuiduorum in specie una. Perfectio autem uniuersi maxime consistit in substantiis separatis. Magis igitur competit ad uniuersi pfectionē q̄ plures sint substantie s̄m speciem diuerse q̄ q̄ in eadem specie multe sint s̄m numerum.

¶ Quinto. Corporibus celestibus intelligentie potiores sunt & perfectiores. In corporibus autē celestibus propter eorū perfectionem nō inuenitur in specie una nisi indiuiduū unū:rum q̄ unūquodq; eorum cōstat ex materia tota sue specieitū quia in indiuiduo uno est perfecte uirtus speciei ad cōplendum illud in uniuerso ad qd̄ sua species ordinatur:sicut in sole & iuna precipue patet. Multo igitur magis in substantiis separatis:non inuenitur nisi indiuiduū unum in specie una.

¶ Quid de substantiā incorporeatū seu intelligentiarum natura ac numero philosophi senserint:precipue plato & aristoteles. Capitulum. viii.

Via uero iam ali quas intelligentias aut angelos esse mōstrauimus superest. ut etiā de numero eorū aliqd̄ dicamus:sic.n.etiā plenius diabolica figmenta detegemus:quod in toto hoc opere est nostrum principalius institutū. Hoc autem multis punctisfaciemus: prius tamen gentilium falsas opiniones prelibantes.

¶ Punctū primum, De natura rerū qui primo. i. añ oēs alios philosophari ceperūt: sola corpora in rerū natura esse existimātes: prima rerū principia corpora aliqua siue elementa posuerat unū; aut plura, quibus omnibus eorumq; sequacibus uidebatur nullas esse substantias incorporeas:quas nos angelos dicimus: sed eorū

quisq; illud idem elementū cui auctoritatem principii ascribat
 deum putauit:uerum; Epicurei ex doctrina democriti originem
 trahentes, posuerunt quosdā deos corporeos quidem: sed tamen
 in effigie humana:& penitus ociosos, nihil curantes, ut fruendo
 uoluptatibus beati essent. Huic autem opinioni antiqui restiterūt.
 Anaxagoras enim primus, & si cū ceteris naturalibus phis:princi-
 pia corporalia poneret. Primus tñ inter philosophos posuit rerū
 incorporale principium. i. intellectū, credēs corporalia omnia que
 sunt cū essent mixta nō posse distinguī: nisi per omnino immixtū
 nihil habens cōe cum reliquis. Licet aut opinio hec ceteris uerior
 sit: que solū materialē naturam ponebant: tñ a ueritate multipli-
 ter deficit. Et quidē primo quia unicū intellectū posuit qui mū-
 dum fecit distinguendo cōmixta: qui est deus: & consequenter de
 angelis nihil edocuit. Secūdo quia intellectū illum nō posuit uni-
 uersale essendi principii: uerum distinguendi solū: quippe qui nō
 dicebat corpora cōmixta ab eo intellectu esse: sed solū distingui:
 unde iste suus intellectus uidetur fuisse similis in officio intelligē-
 tie que mouet primum celum uel certe solem: que herbas in ele-
 mento terre confusas & cōmixtas: inde educendo distinguit. Pre-
 ter hoc tamen debuisset alium intellectū posuisse: qui res commi-
 xtas effecisset. ¶ Punctū secundum. Contra hanc autem opi-
 nionem primorū philosophorū naturalium: sufficientiori uia pla-
 to processit, dicēs naturas quasdā a materia fluxibiliū separatas: in
 quibus ueritas fixa resideret: quibus herendo humana aia cogno-
 sceret ueritatē: cōtra sententiā antiquorum: qui omnes cōcorditer
 asseuerabant certā rerum ueritatē minime posse sciri: & corpora-
 lia in fluxu iugiter essent, ac perinde sensus nostros decipi: qui so-
 la corpora discernūt. Posuit autē plato duo rerū genera a sensibili-
 bus abstracta mathematica. s. ut quantitates: & uniuersalia que di-
 cebat species uel ideas: & id ea ratione quia existimauit aliqua ita
 esse abstracta & subsistētia in re: sicut sunt in nostri intellectus ap-
 prehensione: qui id quod in sensibilibus est sine sensibilibus app-
 hendit, ut hominem sine hoc & illo hoīe puta sorte & petro: qđ
 quidem intellectus noster dupliciter efficit: primo uidelicet abstra-
 hendo mathematica a materia sensibili: ut dum superficiem sine
 colore speculatur uel abstrahendo uniuersalia a singularibus ut

hominē a socrate & platone. Mathematica autē posuit media itē species & sensibilia: q̄ cū illis conueniant in esse separata, & cum his inesse plura in specie una, possumus enim i mathematicis plura apprehendere unius speciei: puta duas lineas equales: quod nō est in speciebus: quippe homo in uniuersali & s̄m specie est unus tm̄. In speciebus quoq; talem ordinem statuit: ut q̄ in intellectu simplicius erat: etiā in rerum ordine prius esset. Itaq; primum rerum principium & deū summū dicebat primā ideā unius: qd̄ nominabat s̄m se unū, & s̄m se bonū, quia primum quod est in itellectu inquitur est unū & bonū: quippe qui non intelligit unum & bonum nihil intelligit: unum autē & bonū se consequuntur. Sub hoc autē uno primo diuersos ordines participantū & participatorum statuebat in substantiis a materia separatis: quos quidem ordines omnes deos secundos dicebat: quasi quasdam unitates secundas post primā & simplicē unitatem. Rursus quia omnes alie species participant uno: ita etiā intellectus, ad hoc q̄ intelligat, oportet entium speciebus participet: unde sicut sub uno deo qui ē unitas prima simplex, sunt alie rerū species quasi unitates secunde & dii secundi: ita sub ordine harū species: seu unitatū ponebat ordinem intellectuū separatō: qui supra dictis speciebus participarēt ad hoc q̄ actu intelligentes forent inter quos tanto quisq; erat superior: q̄to primo intellectui propior, qui specierū participationem plenissimam habere dicebatur, sicut & in diis, & unitatibus: tanto quisq; erat superior q̄to unitatē primam perfectius participabat. Nec tamen per separationem intellectuum a diis excludere uolebat intelligentiā qua intelligentes essent, sed uolebat q̄ super intellectualiter intelligerent per seipos: & non participatione specierum: ita tamen q̄ nullus esset unus uel bonus: nisi primi unius & boni participio. Tertiū quoq; ordinem statuebat animarū, quarum superiores tm̄ intellectiuam uirtutem participarent, non. n. anima intelligit ex eo q̄ anima. Alioquin intelligeret anima oīs: & anima secundum totum id quod est: esset intellectus: cuius contrarium experimur: quippe nec bruta uel plante intelligunt: nec in homine uires sensitiue aut regetatiue sunt intellectus. Sub animarum uero ordine quarum proprium dicebat mouere se s̄m se ipsas: ordinem corporum ponebat: q̄. s. per se non moueātur nisi

stata sint: ut p se moueri accidat corpori nō ex eo q̄ corpus sed q̄
 aiatum sit: q̄ uero carent aia ab alio moueantur. Supremū tñ cor-
 porum. i. primū celū. primo motu rotatū dicebat motū ab supre-
 ma aia participare & sic deinceps usq; ad infimū celestiuū corpo-
 rum. Sub hiis apud corporibus posuere platonici alia corpora imor-
 talia: q̄ apud eos ppetuo aias participabāt scilicet aerea uel etherea
 quorū corporū q̄dam dicebant a terrenis corporibus penitus abso-
 luta q̄ dicebant corpora demonū: quedā uero terrenis corporibus
 inditauit corpus quod dicebāt habere aiam nostrā incorruptibile
 & inuisibile cū quo est & habitat in corpore isto terreo quod ge-
 ramus sicut naua in naua est. Nō. n. ponebant hoc corpus qd̄ ui-
 demus immediate participare aiam. Dicebat uero plato hominū
 ac demonū quosdā bonos & quosdā malos eē: sed celestes aias
 & intellectus separatos. & deos oēs bonos esse firmabat. Igitur
 plato inter deū summū & nos quattuor rez̄ ordines statuebat uel
 potius somniabat: scilicet secundoꝝ deoꝝ: intellectuū separatorū
 aiarum celestiuū & demonū: qui ordines uniuersi angeloꝝ nomie
 censerentur, si uera docuisset: quippe & demones in scriptura ange-
 li dicuntur: uerū sathan: ipse etiā celestiuū corporum aies: tñ aia
 sunt: de quo alias inter angelos cōnumerande sunt: ut in enche-
 aug. diffiniuit. Ex hac narratione liquet q̄ substantiatū immate-
 rialitū multitudinē copiosam ualde plato crediderit. Huius autē pla-
 tonice positionis radix efficacitā nō habere: manifestū est. Non. n.
 est necesse ut ea q̄ separatim intellectus cōcipit & intelligit: separa-
 tim etiā in rerū natura cōsistant: ceu intelligimus hoīem nō intel-
 lecto colore uel calore aut frigore: qui tñ sine hiis esse nequit. Vñ
 nec uniuersalia puta hoīem equū, ceruū: oportet ponere separata
 extra singulares hoīes: aut ceruos: subsistētia: & similiter nec
 mathematica preter sensibilia: quippe uniuersalia sunt essentie ip-
 sorum particulariū & mathematica quedā sunt corpoꝝ sensibili-
 um terminationes: & ut dicunt accidētia. ¶ Punctū tertium. Et
 iō nature miraculū ac stupor ari. manifestiori & exploratori uia
 ad substātiā separatas uestigandas incesit p uia. s. motus: conclu-
 dens cū oē qd̄ mouet moueat ab alio & nō eatur in infinitū: stan-
 dum in uno primo mouente immobili: & in uno primo mobili
 qd̄ mouet se: & ulterius intendēs cōcludere celestis motus eterni

tatem. & cōsequenter infinitatē uirtutis mouentis primi (nihil. m. eterno mouet nisi infinita uirtus) & cōsequēter eius imaterialitatē cū nulla uirtus in magnitudine infinita sit: unde oportet apud ipsum primū motorē esse incorporeū. Item cū in genere mobilium appetibile sit mouens nō motū: appetens uero & mouēs & motū cōcludit q̄ primū mouens imobile: ē sicut bonū quoddā appetibile: & q̄ primū mouens seipsum est primū mobile: quod mouet per appetitū quo appetit primū mouens. Qui equidē appetitus intellectualis est: quippe cū in genere appetibiliū & appetentiū primum est qd̄ est s̄m intellectu: quia appetitus sensitiuus nō pōt attingere s̄m se bonū. seu simpliciter & absolute, cū tale non cadat sub apprehensione sensus: uerū solius intellectus. Igitur primum mobile & appetens & intelligens est. & cōsequenter est corp⁹ animatum aīa intellectuali: quia nihil mouetur nisi corpus: cōsequenter aut̄ oīa celestia corpora citra primū erunt animata, aīa ppria, & habentia unūquodq̄ suū appetibile separātū quod est proprius finis sui motus, quia unūquodq̄ eorū mouetur eterno motu sicut & primū. Sic igitur s̄m opinionē ari. sunt multe substantie separate, nullis penitus unite corporibus, que fines sunt celestiuū motuū, sunt & multe intellectuales substantie celestibus corporibus unite. Harū aut̄ numerum ari. inuestigare conatur s̄m numerū celestiuū motuū: seu celestiuū lationū. Quidam tñ sectatorū eius: auicena. s. harum numerū assignat, nō quidē s̄m motuū numerū, sed magis s̄m numerū planetarū & aliorū superiorū corporū. i. stellati & sine stellis, orbiū: q̄. s. multi motus ordinari uideantur ad unius stelle motū. Et quēadmodum oīa reliqua celestia corpora, sub uno primo celo cōtinentur, cuius motu oīa alia reuoluūtur: ita quoq̄ sub prima substantia separata, que deus unus est: oēs reliquę separate substantie ordinētur oportet, & sic etiā sub anima primi orbis anime oēs celorū & orbiū secundorum. Sub corporibus autē celestibus s̄m ari. ponuntur animata, sola corpora animalium, & planarū: non aut̄ elementorū: ut quidā posuere. Et sic nullum corpus animatū inter nos & celū. Arist. posuit: quippe s̄m eū nullum elementū aiatum est, consequenter aut̄ inter nos & deū solum duplicē ordinē intellectualium substantiarum esse putauit, aiarum. s. celestiuū celestia corpora per appetitum & desideriuū mouētium: &

I

earum substantiarū separatarū q̄ fines sunt celestium motuum.

¶ Punctū quartū. Et quidē hec positio aristotelis platonica cer-
 rior uidetur: q̄. s. ab his q̄ sensui manifesta sunt parū secedat: eadē
 tñ minus sufficientior uidet. Et primo quidē q̄ multa s̄m sensum
 uideantur: quoꝝ ratio reddi pōt minime s̄m ea q̄ ab ari. tradūtur
 ut patet in hominibus energuminis seu arreptis a diabolo: & in
 operibus magorum in quibus aliqua fiunt que nō nisi ab intel-
 lectuali substantia fieri possunt. Tentauerunt igitur quidā sectato-
 res aristo. ut ex epistola porphirii ad eubontē egiptium uidere li-
 cer: ad celestiū constellationū influxus ista reducere: quod in qui-
 busdā eoz̄ minime posse fieri manifestū ē: q̄ nō nisi ab intellectu p̄-
 ficisci p̄nt: ut q̄ idiota arrepti⁹ latine loquat: uel de ignotis sciētis
 aut disciplinis uel iusta uulgare alteri⁹ gētis sibi iauditū: uel q̄ ope-
 ribus magoz̄ facte imagines loquant respōsa dātes aut ēt se mo-
 ueāt: hoz̄ at oīm causa s̄m platonicos assignabit si p̄ demones fie-
 ri dicant. Et. 2. q̄ congruū nō uidetur immateriales substantias ad
 numerū corporaliū substantiaz̄ coartari: quippe rō finis ex his q̄
 ad finē sunt cōueniēter nō accipitur: sed ecōtra inferiora at̄ p̄pter
 superiora eē quasi propter finē: nullus dubitat cū propter nobili⁹
 ignobilis sit. Vnde uirtus & magnitudo superior̄ non accipitur
 cōgrue ex inferior̄ contēplatione: ut celestiū corpoꝝ magnitudo
 ac numerus ex elementariū corpoꝝ dispositione: q̄ ad illa cōpara-
 ta quasi sunt nihil in quibus tot sunt species quot sydera. Numer⁹
 aut̄ uirtus & dispositio substantiarum immaterialiū longe magis
 substantias corporales excedit q̄ celestia corpora reliqua excedāt.
 Vnde numerus uirtus ac dispositio imaterialiū substantiaz̄: ex ce-
 lestium motu uel corpoꝝ numero apprehēdi p̄fecte non potest.

Quod ut euidentius cōstet ipsum p̄cessum aristotelice p̄bationis
 assumamus. Assumit. n. primo q̄ nullus motus esse pōt ī celo: nisi
 qui ad alicuius stelle delationem ordinatus sit: quod equidem
 satis probabiliter dictū est: oēs. n. orbium substātie esse uident̄ pro-
 pter astra: q̄ inter celestia corpora & nobiliora & manifestiorē ef-
 fectum habentia sunt. Assumit deinde q̄ oēs substantie superiores
 impassibiles & imateriales fines sunt: quippe que optima quedā sunt
 quod itidem rationabiliter dictū est: nam bonum habet rationem
 finis: unde per se optima in entibus fines sunt aliorum necesse est.

Quod uero concludit hunc esse numerū substantiarū immate-
 rialium: qui est celestium motuum: ex necessitate non sequitur: est
 enim finis proximus, est & finis remotus: nec oportet finem proxi-
 mum supremi celi esse substantiā primam immaterialē que deus
 est op. maxi. uerū id probabilius est: inter deū & primum orbem
 multos esse immaterialiū substantiarū ordines: quarum inferior
 ad superiorē ut ad finem ordinetur: & ad eam infimam ordinē
 proxime primus celestis orbis. Oportet. n. rem quālibet suo proxi-
 mo fini esse cōgruentē ac proportionatam quoquomodo: unde
 propter maximā imo infinitam distantiam prime imaterialis sub-
 stantie ad primum orbē corporeū & aliud corpus omne: non est
 probabile q̄ primus orbis ordinetur ad primā immaterialem sub-
 stantiam: sicut ad proximum finē alicuius celestium motuum: sed
 ad quādam intelligentiā creatā: & idem de inferioribus celestib⁹
 motibus dici potest. Igitur necessariū non est nō esse plures ima-
 teriales substantias: q̄ sit numerus celestium motuum. Quod ē ipse
 ari. presertiens & preuidens: non induxit hoc quasi necessariū: ne-
 rum quasi probabile dictum: dicens: tot rationale est susciperet
 necessarium. n. dimittatur fortioribus dicere. Nō enim se reputa-
 bat idoneū: qui posset in talibus aliquid ex necessitate cōcludere.
 Posset etiam alicui uideri dictum processum ari. ad substantias im-
 mortales astruendas insufficientē & incōgruū esse: quippe qui p-
 cessit ex sempiternitate motus: que falsa est: cum fidei ueritati repu-
 gnet: uerū si quis eius rationē solerter inspiciat: etiā motus eterni-
 tate sublata processus nō tollitur: quippe sicut ex motus eternita-
 te motoris infinita potentia concluditur: ita idē ex motus unifor-
 mitate concludatur oportet. Motor enim qui semper mouere nō
 potest: necessario. quandoq; tardius: & quādoq; citius mouet: se-
 cundum q̄ paulatim motiua uirtus eius expirat. In motibus
 autem celestibus omnimodo uniformitas est. Vnde utiq; con-
 cludi potest q̄ motori primi motus ad semper mouendum uir-
 tus in sit: & consequenter idem sequatur oportet. ¶ Punctum
 quartum. Ex dictis facile deprehendi potest plato & Aristoteles
 in quo consonent. & in quo dissideant quantum attinet ad sub-
 stantias immateriales. Cōueniunt. n. primo in modo existendi ip-

farum. Nā plato oēs immateriales substantias inferiores citra pri-
 mam: dixit esse unum & bonum participatione primi: quod s̄m
 se est unū & bonum: omne autē participans aliquid ab eo accipit a
 quo participat: & q̄tum ad hoc effectus eius est: sicut aer habet lu-
 men participatū a sole: qui causa est illuminationis aereae: & conse-
 quenter apud pla. summus deus oībus substantiis immaterialibus
 causa est q̄ earum quelibet & una & bona sit. Quod etiā ari. sensit
 quippe qui dicit necesse eē: ut quod maxime ens est: aliis effendi
 causa sit. ¶ Coueniunt. 2. q̄tum ad naturalē ipsarū qualitātē seu cō-
 ditionem: quippe uterq; has substantias a materia immunes astru-
 xit: non autē a cōpositione actus & potentie. Quicquid enim ens
 participat ex potentia & actu cōpositum sit oportet: quia quod re-
 cipitur ut participatū: actus sit participantis oportet: & consequen-
 ter cū oēs substantie preter primā sint participantes apud plato.
 oēs ex potentia: & actu esse cōpositas oportet. Quod itidē dicere
 apud ari. necesse est: quippe qui dicit rationem ueri & boni actui
 cōgruere: unde q̄ est primū uerū & primum bonum actus: purus
 sit oportet: ab hoc uero que deficiunt permixtionem potentie ali-
 quam habeant oportet. ¶ Coueniunt. 3. in ratione prouidentie.
 Nā apud plato. summo deo: qui id quod est ipsum unū & ipsum
 bonum est: ex primeua bonitatis ratione propriū est: inferioribus
 cunctis prouidere: & inferiorū cuiq; in quātum primi boni rōnem
 participat: prouidere his qui post se sunt: non eiisdē ordinis mo-
 do: uerū etiā diuersorū: & consequenter primus intellectus separa-
 tus: toti ordini separatō: intellectuū prouidet: & superior quilibet
 suo inferiori: totusq; dictus ordo animarū ordini & inferioribus
 ordinibus prouidet: rursusq; idē obseruari putatur in ipsis anima-
 bus: ut supreme quidē uidelicet celorū: inferioribus animabus prouideant.
 & toti inferiorū corporū generationi: item superiores aīe
 demonum. s. inferioribus .i. animabus hominū: astruebant enim
 platonici demones inter nos & superiores substantias esse media-
 tores. Ab hac uero prouidentie ratione: etiam ari. non discordat
 ponēs bonum unū separatū: quod oībus prouidet: sicut unū ipe-
 ratorem uel regē: sub quo diuersi rerum ordines sunt: ita uidelicet
 q̄ rerum ordines superiores perfecte ordinē prouidentie assequū

tur: in eis defectus ullus minime inueniatur: inferiores uero illum assequuntur minus perfecte: unde multis defectibus subiaceret quemadmodum in priuata domo liberi qui perfecte assequuntur regimen patrisfamilias: deficiunt in paucis aut etiam in nullis: seruorum autem actiones in pluribus deficiant oportet: unde in corporibus inferioribus naturalis ordinis defectus: quod plures emergunt: in superioribus aut corporibus. i. celestibus minime. Propter quod etiam plato demonum quosdam bonos: quosdam uero malos astruxit: sicut & homines: deos uero & intellectus & celestes animas omnino absque malitia esse. Sunt uero alia in quibus predicti duo philosophi dissident. ¶ Primo quidem quia ut etiam supra dictum est: supra celestes animas dupliciter substantiarum immaterialium ordinem plato astruxit intellectus. i. & deos quos omnes asserbat esse species intelligibiles separatas: quare participatione intellectus intelligunt. Ari. uero universalis separata non ponens unum solum ordinem re: supra celos animas astruxit: in quo etiam ordine primum esse posuit summum deum: sicut & plato summum deum primum dixit in ordine specierum: quasi summus deus sit prima idea unius ac boni. Hunc autem ordinem ari. utrumque habere astruxit: ut scilicet & intelligens & intellectum esset siue species intellecta: ita uidelicet quod summus deus intelligeret non superioris alicuius participatione: quod perfectio eius esset: sed per suam ipsam essentiam: & idem dicendum esse existimauit in ceteris substantiis separatis sub deo summo ordinatis: preter id quod in quantum a primi simplicitate deficiunt & eius perfectione summa eorum intelligere superiorum participatione perficitur. Sic igitur secundum ari. huiusmodi substantie: que sunt fines celestium motuum: sunt etiam intellectus intelligentes: & intelligibiles species: non tamen eodem modo species quo plato species posuit quas uidelicet existimauit esse horum sensibilium naturas sine materia subsistentes: sensit enim arist. quod sint omnino altiores. ¶ Secundo uero quia plato intellectu separato: numerum ad numerum celestium motuum non coartauit: non enim ex causa ista ad eorum positionem mouebatur: sed ipsam rerum naturam secundum se considerans. Aristoteles uero a sensibilibus recedere recusans: ex sola motuum consideratione ad ponendas substantias separatas deuenit: ideoque numerum earum celestibus motibus coarptauit. ¶ Tertio autem quia ari. inter animas celos & hominum medias animas non posuit: sicut

posuit plato: unde nec ipse ari. nec sectatores ari. de demonib' qd'q' terigere. Et hec quidē de opinionibus aristo. & platonis.

¶ Punctū quintū. Quid uero de substantiis separatis alii phi senserint, dicendū est q' eorū qui plato. & ari. sequuti sunt: quidam ab eorum positionibus declinantes errarunt indeterius circa eiusmodi: q'tum ad conditionē siue naturā originē & prouidentia. Et q'tū ad naturā quidem auicebron in libro fontis uite contra ea q' superioris demonstrata sunt: existimauit oēs substantias sub deo ex materia & forma cōpositas: deceptus primo q' sicut in intellectu ex genere & specie res cōpositas uidit: existimari i re itidē eē: deinde uero q' eē subiectū & receptiuū eodē modo in oībus dici crediderit.

¶ Quantū ad originē uero errarunt quidā dicentes hmōi substantias causam effectiuā sui esse nō habere: quidā uero alii q' habeāt quidē causam: sed non a primo principio oēs immediate: quidam quoq' existimarunt eas oēs a primo principio immediate quidē habere esse: non autē uiuere & intelligere: sed hec inferiores a superioribus habere: quidā uero eorū processum immediatū a primo principio seruare uolentes. dixerunt eas oēs a deo immediate processisse: & iuicē equales qd' sensit origenes. Quidā uero circa eorū prouidentia errantes: eis singulariū rerū cognitionē subtraxerūt. Omnes tñ pdictos errores manicheorū error lōge transcendit: re: originē non reducentes in unū principiū sed in principia duo bonorum. s. & malorū: & utrūq' corporale: bona. s. in lucē infinitā corpoream quidē: sed tñ uim intellectiuā habentē: & mala in infinitas quasdam corporeas tenebras: & cōsequenter etiā errantes circa prouidentia oīa non sub uno principio sed sub cōtrariis stantes: unde in oībus pdictis articulis .s. cōditione origine & prouidentia aberrarūt. Et quidē ualde irrationabiliter. Nihil. n. agere potest nisi quatenus ens aliquid in actu est: quia unū quodq' quale ipsum est tale agit alterū: agitur autē alterū ex hoc q' in actu sit siue nunc primo est. Nihil igitur uel agit uel agitur: nisi inq'tum bonum est: quippe bonū dicit aliquid ex hoc q' actū & propriā pfectionem consequitur: malū uero quia his priuatur. Inq'tum aut aliquid ē malū intantū ab eo quod est pfecte agere uel agi deficiēs est: sicut edificatorem malū dicitur in arte edificatoria deficiens sit & malam domum aut structurā: q' pfectionē ppriam nō attingat. Pre-

64
tereā & si forma corporis intelligendi uirtutem habere possit
ut aīa rationalis: ipsum tamen corpus: hanc hīc uirtutē omnino
īpossibile ē: quippe intellectus nec corpus nec corporis actus est:
alioquin non esset omnium cognitiuus ut in. 3. de anima pbauit
ari. Si igit primū principiū habet intellectū: ut supra probatū est:
& sentiunt oēs sane mentis hoīes neq; lux corporea neq; corpus
aliquid sit oportet. Et preterea non potest esse principatus & regi
men: malū inq̄tum est malū: q̄ bonū habet rationē finis: in quē. s.
aliquē finē oīs gubernatio tendit: s̄m cuius rationem q̄ sunt ad fi
nem in eū ordinant. Omnis igit gubernatio est s̄m rationē boni:
consequenter aut nō potest eē regimen malū inq̄tum est malum
Frustra igitur posuerunt duo predicta regna aut etiam principia.
Videtur autem hic error quēadmodum & alii predicti precessisse:
ex eo q̄ ea que circa particulares causas considerant: in uniuersa
salet̄ rerum omnium causam transferre conati sunt: sicut quia uide
runt cōtrarios particulares effectus: ut calefactio & frigefactio
num: a contrariis particularibus causis effluere: hunc cōtrarioꝝ a
cōtrariis processum putarunt usq; ad prima rerum principia mi
nime cessare: que bonum & malum crediderunt: sub quibus uidē
tur cōtineri contraria omnia: cum eorum semper alterum sit defi
ciens: ut nigrum & alterum perfectum: ut album. Verum in con
trarioꝝ consideratione defecere: quippe sicut habent contrarias
causas proximas ex eo q̄ specificis differentiis secernuntur: ita com
munem rationem generis qua conueniunt habeāt oportet. Causa
autem q̄to communior & ad plura se extendens tanto superior
est. Contraria igitur prima principia non sunt: uerum potius om
nium unam communem causam esse oportet.

¶ Quid de intelligentiarum: natura & numero
habeat philosophia uera: & christiana traditio.
Capitulum nonum.

Via iam esse intelligentias: id est incorporeas & in
tellectiuas separatas substantias monstrauiamus: nec
non quid philosophi multipliciter aberrantes: de eae
numero & naturali cōditione p̄senserint: nūc iā cir
ca predicta s̄m uere phie principia & christiane reli

gionis documētā: ueritatē edoceam⁹ oportet: & qđ multis pñctis

Punctū primū. Quantū ergo ad cōditionē & naturales pprie-
tates attinet: quidā ex christicolis angelos corporeos astruxerūt: &
ex materia formaq; cōpositos; quod i primis sensisse uidet orige.
in periarchon quidā uero dixerunt eos quidē incorporeos eē, ue-
rum ex materia formaq; cōstantes. ut auicebron in libro fontis
uite. tñ sm ueram phiam: & incorporei & immateriales sūt: ut ex
his patuit que supra capite. 3. & 4. deduximus. Quod etiā diuine
littere & diuinarum litterarū tractatores astruxerunt. Quod enim
incorporei sint liquet per illud, quia spiritus dicuntur. hebre. i. oēs
sunt administratorii spūs. & in psalmo. qui facit angelos suos spi-
ritus: noie aut spiritus in diuinis litteris aliquid incorporeum de-
signari consueuit: sm illud io. 4. spūs est deus. & isay. 31. equi eo-
rum caro, & non spūs. Ex uerbis etiā diuinarum scripturā: id ha-
beri pōt, qđ sint angeli nō incorporei modo: uerū etiam omnino
imateriales. Nam eos uirtutes littere diuine appellāt sm illud
psalmi. Benedicite dño oēs uirtutes eius. & Luc. 21. uirtutes celoꝝ
mouebuntur: quod de sanctis angelis; doctores oēs exponunt.
Nullum aut materiale uirtus est: uerum potius uirtutē habet: sicut
nec est essentia quam uirtus sequitur: sed essentiā habet: ceu homo
non est sua essentia siue humanitas, sed id est quod humanitatem
habet. Vtrūq; etiam eoꝝ. s. angelos & incorporeos & immateria-
les esse: tenuisse dionisium. 4. ca. de di. no. patet: ubi eos a materia
mundos astruit: & in primo ca. cel. hier. ubi eos incorporeos dicit
unde frequēter eos dicit celestes itellect⁹: seu diuinas mētes, qđ ali-
quid & incorporeū & imateriale sonat: ut. 3. de anima probatur.

Punctū secundū. Quantū uero ad originē atinet supra omnes
a deo factos supposuimus: sicut & omnē aliā creaturam qđ ex phi-
losophicis demonstrationibus quibus oīa ab uno esse probantur
astruere potuissimus: ex diuo tho. & aliūde nisi mihi esset breuita-
tis cura precipua. Religio aut christiana firmissime docet eos oēs
a deo esse productos: ut de sum. tri. & si. ca. firmiter unus de⁹ eter-
nus pater & filius & S. S. sua omnipotēti uirtute simul ab initio tē-
poris: utraq; simul de nihilo condidit creaturā spiritualē & corpo-
ralem angelicam uidelicet & mundanam, ac demum humanam
quali communem ex corpore & spiritu constitutam. Quod etiam

diuinis litteris probatur quia in psal. dicitur. Laudate eum oēs an-
geli eius: & enumeratis aliis subditur: quia ipse dixit & facta sunt.
Vnde & dio. 4. ca. cel. hier. dicit celestes substantias esse primo & mul-
tipliciter in participatione dei factas. & in 5. ca. de di. no. & expres-
sius. 4. ca. cel. hier. dat intelligere quod a deo immediate oēs sunt pro-
ducti: dicens quod super omnia bonitas unquamque se constituit in or-
dine qui competit sue nature. Repugnat uero christiane pietati si di-
catur cum platonice & peripatheticis: eos a summa quidem deitate ori-
ginem traxisse: sed tamen ab eterno: quippe qui dicit eos incepisse postquam
aliquam non fuerant: unde isay. 40. Leuate in excelsum oculos ue-
stros & uidete quis creauit hec. scilicet superiora omnia. Et ne id intellige-
tur de corporibus celestibus solum: subditur. Qui adducit. scilicet ad esse
de non esse militiam celi. id est spiritualium & celestium substantiarum exer-
citurum quem sic scriptura nominare consuevit propter ordinem earum
& uirtutem in exequendo que deo placuerunt iuxta illud luc. 2. facta
est cum angelo multitudo militie celestis: unde dio. 10. ca. de di. no.
dicit quod ea que in scripturis dicuntur eterna: non oportet simpliciter
intelligere coeterna deo: qui est ante eum: quia eterna dicit ea que in-
corruptibilia sunt: quod de substantiis spiritualibus precipue dictum
uidetur. Quando autem sint creati ex scriptura expresse non habentur
tamen quod post corpora non sint creati ratio suadet. Neque enim decuit perfectio-
ra simplicia posterius creari: unde & in principio gen. ubi res crea-
tio describitur: celum quod dignius est terre antefertur: cum dicitur.
In principio creauit deus celum & terram. Quod etiam scripture aucto-
ritate firmatur. Nam ex illo uerbo iob. 38. cum me laudarent astra
matutina: & iubilarent omnes filii dei. Aug. 11. de ci. dei arguit: quod iam
erant angeli quando facta sunt astra. id est 4. die: nec sunt inquit facti
3. die: quia quid tunc factum sit patet: quia scilicet terra ab aquis discreta est
nec secunda quod tunc firmamentum factum est: & subdit quod sunt illa lux
que diei nomen accepit. Igitur secundum ipsum cum rebus corporeis crea-
ti sunt: & ipsius celi nomine signatur cum dicitur in principio creaf-
se deum celum & terram: forma uero eorum perfectioque lucis pro-
ductione denotatur: ut idem super gen. ad lit. astruxit. Sed ut dama-
s. libro testatur: quidam angelos genitos ante omnem corporee
materie creationem asseruere: quia ut grego. theologus dixit: deus
primum excogitauit angelicas uirtutes: & celestes: & eius excogi.

K

tatio eius opus fuit. Et huic sententie ipse damascōsentit: & sequit̄ hieronim⁹ dicti gregorii nazāzeni discipulus super epi. ad titum. sic dicens. Sex milia necdum nostri temporis cōplentur annorū & q̄tas prius eternitates q̄ta tempora q̄tas origines seculorū fuisse arbitrandum est: in quibus angeli: troni & dominationes: ceteriq̄ ordines seruiert̄ deo: absq̄ tempore uicibus atq̄ mēsuris: & deo iubente substiterunt. Neutrum aut̄ sane doctrine contrarium fore diuus tho. attestatur: quippe nimis presumptuosum uideret̄ asserere tantos ecclesie doctores a sana doctrina pietatis deuiasse: quod dictum diui tho. uerum subintellige pro eo tempore quo illi ita scripseret: sex post factō tū sane fidei illud repugnat: cū iam ecclesia oppositum credat & statuerit. s. spiritualement. i. angelicam corporalemq̄ naturam simul creatam de sum. tri. & fide catho. firmiter.

¶ Punctum tertium. Quantum aut̄ ad distinctionē eorum attinet q̄tum quidem ad naturalia supra dictū est q̄ oēs specie differunt: & cōsequenter naturales proprietates habeant differentes oportet q̄. s. speciem cōsequantur: sicut alia est qualitas propria ignis: calor uidelicet, alia aeris: quia humiditas: alia aque: quia frigiditas: & alia terre. i. siccitas: q̄tum uero ad gratuita & uoluntaria dicitur cap. sequenti: q̄ quidam eorū boni & quidam mali sunt: licet deus oēs fecerit bonos: ipsorū uero quidam se sua uolūtate fecerint malos.

¶ Punctum quartum. Quantum uero ad numerum intelligentiarum s̄m uerā philosophiā & christianam pietatē sunt lōge plures q̄ philosophorū: quisq̄ potuerit uel somnare quidē: ut lumine fidei suffragante christiani tractatores dixerunt & cū philosophice tū etiam theologice ex diuinis litteris probarunt. Quāobrem anteq̄ id probemus illud notandū est in primis: ut etiā patet ex his q̄ superiore capite dicta sunt: q̄ ab intelligentiarū p̄fecta notionē: humana aīa longe deficiat oportet: quippe que ad intelligentias que ex natura notissima quedā sunt, eo modo se habet quo etiā ad lumen & iubar solis oculus noctue: q̄ non nisi in obscuris graditur & uidet: ut. z. metaphysice docuit ari. unde ut idē in. xi. de animalibus dicit. de eis pauca ualde scire possumus: q̄ illud quod nosce possumus de hmōi: licet p̄ exiguū & topica tū ratione teneamus p̄ uicundū sit & peramatū. Igitur philosophi de eiusmodi demōstratiue quidem pene nihil: topice uero seu probabiliter parū enū

ciarunt:quod in numero angelorum statuendo eorum diuersitas arguit.
 Quidam.n.eorum ut etiā aliquahiter patet ex dictis intelligentiarū
 numerū s̄m nūmerū motuū celi existimauerūt:sut ari.ri.me. qui ē
 numerū eiusmodi motuum ab astronomis sui tēporis exquisiuit
 quidē uero s̄m numerum sperarū:ut auice. quidā quoq; s̄m nūme-
 rum specierū sensibiliū:ut plato. quidam etiā tm̄ unam intelli-
 gentiam posuerūt:sut anaxagoras intellectum separātē mixta:& qui-
 dam heretici qui unum tm̄ dixerunt esse angelū:quē uaria nomi-
 na sortiri putant s̄m uarietate suarum actionū:quidā uero eas om-
 nino negarunt nihil incorporeū putantes:sut empe.& democri. ac
 ceteri philosophorum naturalium primorum:& saducei iudeorum:qui-
 dam postremo eas quidē non negarunt:uerum dixerunt eas in nu-
 mero esse nobis incerto:uolentes in scripturis angelū intelligi om-
 nem uirtutē qua expletur ordo providentiē diuine, quasi nūcium
 diuine uoluntatis siue spiritalis sit siue corporea:ut rabby moi-
 ses:adeo ut uim cōcupiscibilem angelum concupiscentie uocet:sub-
 stantias tm̄ separatas dicit esse in eo nūero quo philosophi dixerūt
 ¶ Punctū quintū. Vt uero stilum ad p̄cipuos philosophos dedu-
 camus:sententiā platonis uolētis substantias separatas eē reꝝ sen-
 sibiliū spēs:utpote si ponerem⁹ ip̄am hūanitatē uel equinitatē se-
 paratas:ac p̄ hoc intelligētias eē in eo nūero quo & sensibiliū spe-
 cies. Ari. hac rōne dānat & explodit: q̄ de rōne sensibiliū specieꝝ
 mā sit:unde ipsa humanitas si a materia uel hūano corpe separata
 est:ia nō hūanitas sed natura altior est:& sic de aliis. Sententiā ue-
 ro ari. nō eē necessariā etiam ex dictis supra capite quinto planum
 est. In his.n. q̄ ad finem quēpiam ordinantur necessitas ex fine su-
 matur oportet:nō econtra ut ip̄emet. 2. phy. docuit:unde si in ce-
 lestes substantias, celestes motus eo teste ordinantur:earum nūme-
 rus ex motuum illorū numero necessario cōcludi non pōt. Dicit
 n. q̄ sūt substātie alie ordinis altioris q̄ ille sint:que fines sunt pro-
 ximi celestium motuum:quēadmodum si instrumenta artificialia
 ut ferra & dolabra, propter homines mecanicos sunt qui eis utun-
 tur:nihil prohibet esse & alios homines qui eiusmodi instrumen-
 tis non utuntur:sed his qui utuntur imperitant. Vnde ut supra pa-
 tuit ip̄emet Aristoteles suam rationem non esse necessariam &
 uidit & fassus est.

C Punctum sextū. Reliquū igitur est ut ex nera phiā angelos lo-
 ge plures esse q̄ celestes motus astruamus. ¶ Primo. Nā substantiæ
 intellectuales: s̄m suum genus transcendent omnē naturā corpo-
 ream: consequenter at̄ in eis gradū & superioritatē accipere oporter
 s̄m eleuationem earum supra corporeā naturā. Sunt aut̄ quedā
 spirituales substantiæ supra corpoream naturā s̄m naturam sui ge-
 neris: que tñ corporibus uniuntur ut forme: ut patet ex dictis: & in
 humanis animabus experimur. Et quia esse substantiarū intellectu-
 aliū s̄m suū genus a corpe depēdentiā minime habet: ut supra ostē-
 sum est: inuenitur alius eiusmodi substantiarum altior gradus: que
 est corpus ut forme nō uniuntur: sunt tñ aliquoꝝ determina-
 torum corpore motoris: ut de his que celum mouent infra pro-
 babitur. Similiter aut̄ natura intellectualis a mouendo nō depen-
 det quippe mouere ad eaz̄ primā ac p̄cipuā operationē. s. intelli-
 gere cōsequens est: & cōsequenter est aliquis substantiarū intelle-
 ctualium gradus in quo nō motores p̄p̄rii: aliquoꝝ corpore sunt:
 sed substantiæ motoribus superiores. ¶ Secundo. Sicut per suā natu-
 ralem formā agit quod naturaliter agit: ut ignis: ita q̄ p̄ intellectu
 agit per formā sui intellectus agit: ut in artificibus liquet. Igitur
 sicut agens per naturā proportionatū est patienti ratione sue natu-
 ralis formata & agens p̄ intellectum per formā intellectus patie-
 ti proportionatū est: ut uidelicet eiusmodi sit forma intellectiua q̄
 in recipientē materiā p̄ actionem agentis induci possit. Igitur p̄
 prios orbium celestium motores: qui per intellectu mouent (si in hoc
 opinionē sustinere uolum⁹ ari.) tales intelligētias habeāt oportet
 q̄ sint p̄ orbium motus explicabiles: & q̄ in naturalibus educi & per-
 duci queant. Sed supra cōceptiones intelligibiles eiusmodi: aliæ uni-
 uersaliores sint oportet: quia intellectus rerum formas uniuersali⁹
 q̄ earū esse sit in rebus apprehendit: unde & uidemus speculatiui
 intellectus formā uniuersaliorē esse q̄ practici: & inter artes practi-
 cas uniuersalior est imperantis q̄ exequentis conceptio. Oportet
 autem substantiarū intellectualium gradus accipere s̄m gradū in-
 tellectualis operationis p̄p̄ie quibusq̄. Ergo supra intellectuales
 substantias: proxime oibes mouentes: alias superiores eē oportet.
 ¶ Tertio. Nā inter ea que naturali ordine distant: multos est gra-
 dus: medios inuenire: sicut inter perfecta bruta & plantas: quedā

imperfectiora aialia sunt:que & cū plantis communicant q̄tū ad
 fixationem:ut ostrea & cōchilia:& cū brutis perfectis q̄tum ad sen-
 sum.Cū ergo deus qui est substantia prima a corpore natura maxi-
 me distet:ualde rationale est:ut in rerum ordine multi gradus
 interiaceāt. ¶ Quarto.Nā deus nō solū uniuersalē reꝝ corporeꝝ
 prouidentiam habet:uerum potius suam prouidentiam etiam ad
 res singulares etiā minimas extendit:quippe qui tanq̄ prima cau-
 sa efficiens.& mouens in omni efficiente efficit & in omni mouē-
 te ad finem motus mouet: & hoc per intellectum: cū sit artifex
 uoluntarius:ut diximus:quod est prouidere.s.per intellectum in
 finem dirigere & mouere.In rebus autem singularibus prouiden-
 tia diuina directis:deus interdū preter ordinem uniuersalium cau-
 sarum celorum uidelicet & intelligentiarum motricum:quedam
 operatur,ut dum suscitatur mortuos:& morbos icurabiles curat: &
 generaliter miracula operatur:uel hoīm mentes celo eminentio-
 res illuminat. Igit̄ nō solū substantias incorporeas deo deseruien-
 tes in uniuersalibus nature causis ponere oportet:uerū etiam & de-
 seruientes deo in his que particulariter deus operatur:precipue in
 mentibus que celestibus motibus non subduntur.

Punctū septimū. Immo angelici spiritus & intelligentie siue
 substantie incorporee & immateriales sunt in multitudine maxi-
 ma & nobis incōprehensibili:quod & philosophice & theologice
 probatur. Et philosophice quidem. ¶ Primo.Nam deus inter oīa
 uniuersi perfectionē maxime intendit in rerum creatione: quippe
 omne agens sui effectus totū parte plus diligit. vnde q̄to pfectio-
 ra sunt aliqua:tanto in excessu maiori creata sunt: sicut experi-
 mur in corporibus incorruptibilibus:que simplicia elemēta quat-
 tuor & continua & discreta q̄titate precellūt:quippe orbis periplu-
 res & stelle sine numero sunt specie & substantia differentes.Cum
 igitur intelligentie sint prima & p̄cipua pars uniuersinnumero ex-
 cedunt oēs reꝝ creaturarum species. ¶ Secundo. Etsi.n. indiuidua
 materialia corruptibilia:p materiā multiplicentur:spēs tñ reꝝ ma-
 terialiū:nō p materiā sed p formā multiplicentur oportet:non.n.
 hoīem & lupū duꝝ eē spēs materia facit:cū eadem possibiliter in
 utraq; spē sit:ut si lupushoīem uel homo lupū comedat.Si autem
 forme materiales multiplicant spēs materialiu:loꝝe magis forme

imateriales species immateriales multiplicabunt: quia habent esse completius & uniuersalius q̄ materiales que ad materie capacitatem limitantur. Non ergo sunt minoris numeri q̄ species rerum materialium: cuiusmodi sunt elementa, mineralia, herbe plante: bruta: pisces: aues: & stelle. ¶ Tertio. Magis est unum quodq; multiplicabile secundum suum intellectuale esse: q̄ secundum materiale: multa enim intellectu capimus que nequeunt esse in materia: ex quo contingit q̄ linee recte & finite cuilibet additio mathematice fieri potest: non autem naturaliter: quippe aliqua est tam longa linea qua nulla possit esse maior: ut axis celestis: raritas etiam corporum: uelocitas motuum & diuersitas figurarum: in infinitum intellectuali apprehensione augeri potest: quod tamē in natura esse nequit. Substantie autem quas separatas dicimus sunt in esse intelligibili secundum suam naturam. Maior igitur multitudo in eis esse potest q̄ in rebus materialibus pensata utri usq; generis ratione. In perpetuis autem non differt esse & posse. Excedit igitur multitudo substantiarum separatarum materialium corporum multitudinem. Theologice quoq; sic probatur. Nam diuina scriptura danieli. 7. de celestibus spiritibus dicit. Milia milium ministrabant eis: & decies milies centena milia assistebant ei. Quod non ideo dicitur quasi hoc numero cōprehendantur apud sanctos: sed ut eorum numerus nobis incomprehensibilis p̄ hos magnos numeros ostendatur. Vnde dioni. 13. capi. cel. hier. & gregorius in glo. dan. numerum illarum substantiarum attestantur omnem naturalem multitudinem excedere. Deinde quanta sit angelorum multitudo ipsa eorū custodia ostēdit: quippe ut theologi docent & tenet doctorum christiana traditio: solum infimi angeli custodiunt: id est de infimo ordine: & consequenter illius ordinis multitudo tanta est, quanta ullo tempore in mundo est multitudo uiuentium: cum quilibet habeat unum angelum ex communi sectatorum doctrina. Alii uero ordines quanto superiores tanto copiosiores sunt. Sicut ego infiniti quodammodo sunt homines nunc uiuentes ita infiniti sunt angeli infimi ordinis: ut de aliis & de demonibus taceamus.

¶ Aliquas substantias immateriales posse peccare & esse malas. Capitulum decimum.

Vm igitur angelos uel intelligentias esse löge plures q̄
 philosophi somniarunt ostēdenimus: iā ex his nonnul
 las esse posse malas sequētibus punctis ostēsurī sumus.
C Primū. Substantie intellectuales quas intelligētias
 uocat sūt uolentes necessario. ¶ Primo. Inest. n. oibus
 appetit⁹ boni: cū bonū id sit qđ appetūt oīa: ut phi tradūt: q̄ equi
 dē appetit⁹ i his q̄ ppria cognitiōe carēt nālis dī: ea rōe qua dici
 mus lapidē appetere eē deorsū: in his uero q̄ sēsitiua cognitiōe po
 tiunt⁹, dī appetitus aīalis: i cōcupiscibilē irascibilēq; scīssus: in irelli
 gētibus at appetitus irellectualis seu rōnalis dī: qui ē uolūtas. Sub
 stātie igit̄, intellectuales create uolūtate hñt. ¶ Scđo. Qđ p aliud
 ē: ad id tāq; ad prius reducīt qđ p se ē: vñ apud plim. 8. phy. tex. cō.
 33. mota ab alio, i prima reducunt mouētia seipsa: i sillogismis iti
 dē cōclutiones q̄ ex aliis innotescūt: in prima principia p se nota
 reducunt. unt uero in substātiis creatis nōnulla: q̄ ad operādum
 seipsa nō agūt: agunt aut nature ui: ut inaiata plāte: & bruta: neq;
 n. in eis ē agere & nō agere. Ad alia ergo prima q̄ seipsa agūt: redu
 ctio fiat oportet. Prima aut̄ in reb⁹ creatis intelligētie sunt seu sub
 stātie separate: ut ettā supra oñsum ē. He igit̄ substātie ad operan
 dū se agāt oportet: qđ uolūtatis ē ppriū: qua substātia queq; suo
 actui dñatur: utpote in se hñs qđ agat aut ēr nō agat. Igit̄ create
 irelligētie uolūtate utiq; hñt. ¶ Tertio. Cuiuslibet opationis prin
 cipiū forma ē: p quā unūquodq; actu ē. Igit̄ fm modū forme mo
 dus opationis formā cōsequēs sit oportet. Igit̄ forma q̄ nō ē ab
 ipso agēte p formā, opationē causat cuius agēs dñs nō ē: siqua for
 ma uero ē q̄ ab ipso sit qđ p ipsam opat̄: et cōsequētis operis dñi
 um habebit. Forme aut̄ nāles ex qbus & naturales motus & nāles
 opationes sequūt̄, ab his minime sunt quoq; sunt forme: sed tota
 liter ab extrinsecis agētib⁹: cū p nālem formā unūqđ q; eē habeat
 i sua nā: nihil at̄ sibi causa effendi eē pōt. Et ideo q̄ mouent̄ natura
 liter a seipsis minie mouent̄: nō. n. seipm graue deorsū mouet: sed
 qđ ei formā grauitatis dedit gñans. In brutis quoq; forme aut se
 fate aut imaginatē q̄ bruta mouēt: ab ipsis brutis adinuēte nō sunt
 sed recepte i eis ab exteriorib⁹ sensibilib⁹, agētib⁹ i sensū: & diiudi
 cate p extimationē nālē: vñ licet quoquo mō dicant̄ mouere se
 ipsa iqtū eoz; una ps mouēs c, alia mota: ipm tñ mouere eis ex eis
 nō ē: sed partī ex exteriorib⁹ sensatis: & partī quoq; a nā: inqtū. n.
 appetit⁹ mouet mēbra dicunt̄ seipsa mouere: qđ supra inanimata

habet ac plantasinquum uero ipsum appetere in eis necessario est
 ex formis acceptis p sensum & iudiciu naturalis extimationis ne
 sibi sunt ca q moueant: vn no hnt actus sui dñium. Forma uero
 intellecta seu cōceptio p qua substātia intellectualis operat ab ipso ē
 intellectu: utpote p ipm cōcepta: & quodāmodo excogitata: ut de
 forma artis liquet: quā artifex & cōcipit & excogitat: & per eā ope
 ratur. Ad operandū igit seipsas agūt intelligēt: ut opationis sue
 dñium habētes. Habēt igit uoluntatē. ¶ Quarto. Actiuū passiuo &
 motiuū mobili pportionatū esse oportet. In habētibus aut cogni
 tionē uis apprehensiuā ad appetitū se habet ut motiuū ad mobile
 nā cōprehensum p sensum uel imaginationē aut intellectū intelle
 ctualem uel aiālem appetitū mouet. Apprehensio aut intellectiua
 nō determinat ad quedā: sed oīm est potius: unde & de intellectu
 possibili dicit phis in. 3. de aiā: q sit quo est oīa fieri. Appetitus igit
 tur intellectualis substantie: est ad oīa se habens. Hoc aut uolunta
 tis est propriū ad oīa se habere: ut liquet in. 3. ethi. q possibiliū sit
 & impossibiliū. Igitur substātie intellectualis: uolūtatem habeant
 oportet. ¶ Punctū secundū. Sunt quoque in agendo arbitrii li
 beri. ¶ Primo. Quod. n. ex arbitrio agant: ex eo uel maxime ma
 nifestum sit q per intellectuā cognitionē iudiciū de operandis
 habent: libertatē aut necesse est eas habere: si habent dominiū sui
 actus: ut ostensum est. Sunt igitur dicte substantie liberi arbitrii in
 agendo. ¶ Secundo. Nā liberū est quod sui causa est: consequēter
 aut quod nō est sibi causa agendi: non est liberū in agendo. Que
 cunq; uero neq; mouentur neq; agunt nisi ab aliis mota: nō sunt
 sibiipsis causa agendi. Sola ergo mouentia seipsa libertatē in agē
 do habent: & hec sola iudicio agunt: nā mouens seipsum diuidit
 in mouēs & motum: motus aut est appetitus ab intellectu uel fan
 tasia aut sensu: motus quoq; est iudicare. Horum igitur hec sola li
 bere iudicant: quecunq; in iudicando seipsa mouent. Nulla autem
 potentia iudicans seipsam ad iudicandū mouet: nisi supra suū actū
 flectat: oportet. n. si se ad iudicandū agit: q suū iudiciū cognoscat
 qd quidē solius intellectus ē. Sūt igit aiālia irrationalia quodāmo
 liberi quidē moti siue actionis: nō aut liberi iudicii inaiata autē q
 solū ab aliis mouent: neq; libere actionis aut moti sunt: intellectua
 lia aut nō solū actionis sed et liberi iudicii qd ē liberū arbitriū ha
 bere.

bere. ¶ **Tertio.** Forma apprehēsa est principū mouētes rōne qua
 apprehēdit sub rōne boni uel cōueniētis: actio. n. exterior in his q̄
 seipsa mouēt p̄cedit ex iudicio quo iudicat aliqd eē bonū uel cō
 ueniens p̄ dictā formā. Si igif iudicās ad iudicandū seipsum mo
 ueat: oportet q̄ p̄ aliquā altiorē formā apprehēsam se moueat ad
 iudicandū: q̄ quidē esse nequit nisi ipsa rō boni uel cōueniētis: per
 quā de quolibet determinato bono uel cōuenienti iudicat. Illa
 igif sola se ad iudicādū mouēt q̄ cōem boni uel cōueniētis rōem
 apprehēdit. Hec aut sunt sola itellectiua. Sola igif itellectiua se
 nō solū ad agendū: sed etiā ad iudicādū mouent. Sola igif ipsa in
 iudicādo sunt libera: quod est liberū arbitriū habere. ¶ **Quarto.**
A cōceptione uniuersali: actio motusq̄ nō sequit̄: nisi particulari
 apprehēsiōne mediāte: eo q̄ motus & actio erga particularia sit.
 Intellectus aut naturaliter est uniuersaliū apprehēsiuus. Igitur ut
 ex apprehēsiōne intellectus sequat̄ motus aut actio que libet: o por
 tet uniuersalē conceptionem intellectus applicari ad particularia.
 Sed uniuersale cōtinet in potētia particularia multa. Pōt igif ap
 plicatio cōceptionis itellectualis fieri ad plura atq̄ diuersa. Iudic
 cium igif intellectus de agibilibus ad unū tm̄ determinatū nō ē.
 Habēt igif oīa itellectiua arbitriū liberū. ¶ **Quinto.** Iudicii li
 bertate carent aliqua: uel q̄ nullū habeant iudiciū: ceu cognitioē
 carentia: ut lapides ac plante: uel q̄ hnt quidē iudiciū sed a natura
 determinatū, ad unū ut bruta: naturali. n. extimatione ouis lupum
 inimicū iudicat & nociuū: ip̄mq̄ ex hoc iudicio fugit: similiter at
 in aliis ē. Quēcūq̄ igif de agēdis iudiciū hnt nō a natura ad unū
 determinatū & fixū necesse est liberi eē arbitrii: hmoi uero sunt in
 itellectiua cūcta: intellectus. n. apprehēdit nō solū hoc uel illud
 bonū: sed ip̄m bonū cōe. Vñ cū intellectus p̄ formā apprehēsa mo
 ueat uoluntatē: in oībus aut mouēs & motū oportet eē p̄portio
 nata uolūtas substātie itellectualis nō erit determinata a nā nisi ad
 bonū cōe. Quicqd igif sibi offert sub rōe boni: in illud uoluntas
 inclinari pōt: nulla determinatiōe naturali phibente in cōtrariū.
 Oīa igif itellectiua liberā uolūtatē habeāt oportet ex iudicio in
 tellectus ueniētē: qd̄ est liberū h̄e arbitriū: qd̄ diffinit liberū de
 ratione iudiciū. ¶ **Punctū tertiū.** Pōssunt aut intelligentie p̄ li
 berū arbitriū male eē & peccatrices: cōsequēter aut malos demo
 L

nes esse. Nā oīs creatura rōnalis in sua natura contēplata peccare
 possit oportet: si alicui rōnali creature q̄ peccare nequeat ascriba
 tur hoc nō ex cōditione nature: sed ex dono gratie sit oportet. Cu
 ius rō hec ē. Nā aliquē peccare aliud nihil est q̄ a rectitudine act̄
 quā hīc debet declinare: siue accipiamus pctm̄ in naturalibus siue
 in artificialibus siue in moralibus. Solū aut̄ illū actū a debita recti
 tudine declinare nō contingit, cuius regula est ipsa uirtus agētis:
 quippe si manus artificis regula ipsa foret, nunq̄ nisi recte lignum
 incidere artifex posset: et si incisionis rectitudo ab alia sit regula: in
 cisionē rectā & nō rectā esse cōtinget. Sola aut̄ diuina uolūtas sui
 actus est regula: quippe q̄ ad superiorē finem quo regulet̄ minime
 ordinatur: oīs uero creature uoluntas in suo actū rectitudinē mini
 me habet: nisi ea ratione qua diuina uoluntate regulaē ad quam fi
 nis ultimus attinet: quē admodum cuiusq̄ inferioris uoluntas iu
 xta superioris uoluntatē regulanda est: ut uoluntas militis s̄m uo
 luntatē ducis. Sic igitur in sola uoluntate diuina pctm̄ esse nequit:
 in qualibet uero uolūtate creata pctm̄ esse pōt. vñ & iob. 4. de deo
 dī: q̄ in suis angelis reperit prauitatē. Nec predictis obstat primo
 q̄ s̄m p̄hos in corporibus celestibus (q̄ angelis inferiora sunt) nō
 pōt esse malū: & cōsequenter neq̄ in angelis. Nō obstat inq̄ quia
 illa corpora nō hnt̄ operationē nisi naturalē: unde quē admodū
 in eorū natura corruptionis malū esse non potest: ita & in eorum
 naturali actione inordinationis malū esse nequit. Non est uero si
 mile de angelis: quippe qui propter actionē naturalē habent eam
 q̄ est liberi arbitrii s̄m quā in eis cōtingit esse malū. ¶ Non obstat
 secundo q̄ naturale est angelis moueri motu dilectionis: in deum
 in quo nō peccatur: qd̄ aut̄ eis est naturale semper inesse: & cōse q̄n
 ter nunq̄ peccant. Non obstat inq̄: quippe eis naturale est diligere
 deū, ut ipse est principiū naturalis eē naturalisq̄ bonorū: nō est ue
 ro eis naturale eū diligere ea ratione qua obiectū est sup̄naturalis
 beatitudinis: sed hic amor ē gratuitus: a quo angel⁹ auerti peccan
 do potuit. ¶ Punctum quartū. Pōt aut̄ in intelligentiis pri
 mo & immediate eē solū pctm̄ sup̄bie s̄m affectū. Nā cū dupliciter ī
 aliquo possit eē pctm̄ aliqd̄: s̄m reatū uidelicet & s̄m affectū uel
 appetitū: s̄m reatū qd̄ ē ī eis oē pctm̄ eē pōt: dū hoīes ad oīa crimi
 na pnt̄ iducere: & cōsequēter oīm p̄cōrū reatū icurrere: s̄m affectū

uero i eis oia pctā eē nequiti: sed illa solū ad q̄ spūalē nām affici
cōtingit: q̄ nō cōtingit eē bona: corpi ppriā: sed q̄ spūali nature cō
gruāt. q̄ppe nihil afficit nisi ad id qd̄ sue nature pōt esse cōueni
ens. In bonis uero spūalib⁹ q̄ sola itelligētis cōgruere posse liqui
dū dixeris pctm̄ eē nequit dū ad ea quis afficit s̄m secū uera bona
sint: sed solū p hoc tm̄ q̄ in effectu eiusmodi superioris regula nō
obseruat: qd̄ uidelicet aliud nihil ē q̄ sup̄bire. s. sup̄iori nō subdi: &
qdē in eo qd̄ debitū ē. Vñ pctm̄ primū angelorū aliud eē nequit
q̄ sup̄bia. Cōsequēter aut̄ in eis eē pōt ēt inuidia. Nā eiusdē rōnis
est affectū aliqd̄ appetere: & cōtra ei⁹ oppositū reniti. Inuidus aut̄
ex hoc de alterius bono tristat: q̄ illud sui boni ipeditiū putat:
qd̄ in angelis eē nequit: nisi singularē excellentiā affectēt: q̄ eqd̄
singularitas p̄ alterius excellētiam eēt oportet: vñ post pctm̄ super
bie in eis cōsequi potuit inuidie morbus: q̄ de hoīs bono dolere
potuere & ēt de excellētia diuina: s̄m q̄ deus malis intelligentiis
cōtra eay uoluntatē nti pōt in gloriam diuinā: qd̄ sup̄bis imo su
perbissimis illis āgelicis spiritibus grauissimū dixeris. Hec duo igl̄
tur pctā superbia & inuidia sola in malis angelis esse possunt s̄m
affectum: & que sub istis cōprehenduntur: uel ad ista ut aiunt redū
cuntur. Etsi enim delectātur obscenitatibus carnaliū peccatorum
aug. teste. 4. de ciui. dei. Hoc nō est ideo quasi ad huiusmodi dele
ctationes afficiantur: uerū potius hoc totū ex inuida mētē p̄cesse
rit: q̄ in pctis hoīm quibuscunq; letent: inq̄tum humani boni ip̄e
dimenta sunt. Nec obstat q̄ spiritui spūalia sicut carni carnalia ul
tia cōgruunt: spūritualia aut̄ sunt non modo superbia & inuidia: ne
rumetiam auaritia accidia & ira: & cōsequenter etiā ista in angelis
esse possunt. Non obstat inq̄. Nā auaritia s̄m q̄ peccatum sp̄cia
le est immoderatus est, appetitus rerū tēporaliū que pecunia mē
surari possunt: sed auri maxime & argēti: unde & greco uocabulo
philargiria dicta est: id est amor argenti: & ad eiusmodi intelligē
tie minime afficiuntur: sicut nec ad carnis uoluptates. Vnde in eis
auaritia proprie dicta esse nequit. Si uero auaritia dicatur omnis
cuiuscunq; boni creati immoderata cupiditas: sub superbia cōn
tineatur oportet: que in eis esse potest. Ira uero: sicut & concu
piscencia cum quadam corporea passione est: unde in angelis esse
nequit nisi metaphorice. Accidia uero tristitia quedam est: qua

hō ad spūales actus: ppter corporis laborē moraf: qui Intelligen-
tis nō cōgruit. Et sic liquet q̄ sola superbia & inuidia peccata sūt
spūalia pura q̄ demonibus cōgruāt: ita tñ ut nec inuidia p passio-
ne sed pro uoluntate sumatur alterius bono renitenti.

Aliquas intelligētias actu & re ipsa esse malas
& peccatrices. Capitulum undecimum.

Via intelligentias posse peccare & malas fieri osten-
sum est: ita esse mōstramus oportet. Quod licet ex
diuinis lris clarū sit: nunc tñ qñ principaliter rationi
nataali ppter christianos infideles innitimur id se-
quētibus punctis astruet. ¶ Punctū primū. Intel-
ligentie aliqua mira operant apud auicēnā. Nā fuit eius positio
q̄ lōge magis ad aliquorū pductionē substātiis spūalib⁹ materia
obsequat q̄ cōtrariis agentibus in natura: vñ ad earū apprehensio-
nem interdū in istis inferioribus q̄ effectus aliquis sequat astruxit
aut pluuiaū aut sanitaū: et nullo corpore medio agēte. Cuius eq̄
dem rei signū ab aīa nōstra capiendū putat: q̄ cū in sua imagina-
tione fortis extiterit ad solā apprehensionē suū corpus imutat: si-
cut qui graditur in trabe alta de facili ruit: quippe qui ex timore
imaginatur casum: non caderet aūt si esset: trabs ita in imo ut time-
re nequiret: manifestū etiam est ad solā imaginationē corpus aut
ad irā, aut ad libidinem incallescere: & similiter ad solā apprehen-
sionem infrigidari ut in timentibus liquet: immo plerūq̄ ex ima-
ginatione forti, ad egritudinē trahitur: puta febrē aut lepram, per
quē etiam modū putauit aīam purā & passionibus corporeis non
subiectā: uerum dominantē potius in sua apprehensione fortem
dominari corpori nedum proprio, uerū etiam alieno: adeo ut eorū
utrumq̄ apprehensioni obediat: ut sanetur ad eius apprehensionē
infirmitas: aut eiusmodi aliquid sequatur & accidat. Et id fascina-
tionis causam putat: quippe inquit anima cuiusq̄ in malitia seu
certe maliuolentia uehementer affecta: impressionem nocuenti
habet in quosdam: precipue uero propter carnū tēneritudinem fa-
cile susceptiuos impressionū. Vñ existimauit lōge magis ad sustan-
tialū separatā apprehensionē: quas aīas seu motores orbium ce-
lestiū dixit: legi in his inferioribus effectus nullo corpe medio.

Que quidem auicene sententia atq; positio aliis suis positionibus
 satis est consona: quippe qui putauit oēs inferiorum corporū for-
 mas substantiales a separata quadā substantia effluere & corpora-
 lia agētia solum materiā disponere ad separati agentis impressio-
 nem excipiendā. Hoc tñ non est uerum apud aristo. qui probat in
 II. meth. formas entes in materia nō esse a formis immaterialibus
 sed ab eis q̄ itidem in materia sunt: sic. n. inter faciens & factum si-
 militudo est. Et de hoc infra ubi de angelica potestate tractabitur.

Quod uero ex fascinatione sumitur extra de impressiōe anime in
 corpus eius positionē parum firmat: neq; n. ex apprehensione aie
 corporalis immutatio sequitur nisi apprehensioni aliqua iūgatur
 affectio: aut cōcupiscentie, aut gaudii, uel timoris; & eiusmodi: q̄
 cum determinato aliquo motu cordis eueniunt: ex quo ulterius
 totius corporis immutatio sequitur: uel s̄m locum. uel s̄m altera-
 tionem. Vñ adhuc stat q̄ spiritualis apprehēsiō corpus nō alteret
 nisi locali motu medio. Fascinatio uero nō ideo accidit q̄ unius
 apprehensio alterius corpus immutat: sed quia per motum cordis
 adiunctū corpus immutat: cuius immutatio ad oculum pertingēs
 afficere potest corpus extrinsecū precipue si facile immutabile sit
 ueluti etiam oculus menstruate speculum inficit.

¶ Punctū secundū. Intelligentie in his inferioribus etsi miracula
 propria uirtute facere nequeunt: tñ res miras ueraciter efficiūt. Nā
 ut patuit, & rursus etiam infra clarius patebit: substantia spiritualis
 creata propria uirtute in inferioribus nihil efficit nisi medio loca-
 li motu. Est enim hoc in uirtute earum ut patebit: q̄ ad locale mo-
 tum inferius corpus illis obsequatur: consequenter autē per loca-
 lem motum ad effectus aliquos educēdos aliqua actiua natura li-
 ter aduouere possunt: ceu etiā ars fabrilis ad ferrum emollendū
 ignē aduouet. Hoc tñ miraculum cū non sit intelligentie miracu-
 la sua uirtute (quicquid sit de diuina) non faciunt. Cū tñ naturales
 res locali motu naturalibus uel artificialib⁹ rebus localiter admo-
 uerint: utuntur eis acsi quibusdā instrumentis ueluti etiam medi-
 cina herbis nōnullis ad sanitatem utitur. Ex instrumento uero pro-
 cedit effectus non solum proprie uirtuti respondens: uerum etiam
 ultra propriā uirtutē inq̄tum agentis principalis uirtute agit: sicut
 si serra & securis lectū nō efficiūt: nisi ea ratione qua agūt ab arte

ad talem effectū admotat nec naturalis calor carnē adgeneraret nisi uirtute aie uegetabilis eo ut instrumēto utētis. Conueniēs igitur est ex ipsis rebus naturalibus aliquos altiores effectus emergere ex eo quod quasi instrumētis intelligentie spūales utunt. Igitur effectus eiusmodi quod simpliciter miracula dici nequeunt; quod ex naturalibus causis proueniant nobis tñ dupliciter mirabiles redduntur ex eo in primis quod per eiusmodi intelligentias eiusmodi res naturales ad aliquos effectus admouent modo nobis disuetos unde ingeniosorū artificum opera miramur; quod scilicet qualiter operentur non attingimus; deinde uero quod cause naturales admote aliquid uirtutis sortiuntur, ex hoc quod sunt instrumēta spiritū: quod etiā ad miraculi rationē magis accesserit. His autē modis demonū astutia & efficacia mira faciunt magis ut tandē probabo nonnullis p̄libatis.

Punctū tertiu. Opera mira magorū ex corporum celestiuū impressione esse nequeunt: fuerunt. n. qui dicere uoluerunt mira per artes magicas effecta celestium corporū influxibus perfici: non autē a substantiis spiritualibus: cuius rei signum dixerunt quod eiusmodi operum patratores siderum situs obseruant; & herbarū ac aliarū rerum corporalium auxilia quedam admoueant quasi materiam paratā ad celestis uirtutis influxum. Hoc tñ his que nobis apparent & experimentis patenter aduersatur. ¶ Primo. Cum enim ex principiis corporeis intellectum causari posse impossibile probauerimus supra: impossibile est effectus intellectualis nature proprios, celestis corporis uirtute causari: In eiusmodi autē magorum operatis: quedam uidentur: que non nisi creature spiritualis opera esse dixeris: ut ea quibus de furtis sublati responsa dantur & de eiusmodi quod solo intellectu fieri posse cōfessum est. Non igitur uerū est omnes eiusmodi effectus: sola corporū celestium uirtute causari. ¶ Secūdo. Ipsa loquela cū ratione rationalis nature effectus est: ut cernitur. In dictis uero operibus aliqui hominibus colloquentes apparent & de rebus uariis ratiocinātes. Igitur eiusmodi sola celesti uirtute p̄fici plane est impossibile. Si uero dicatur huiusmodi apparētias s̄m exteriorem sensum non esse uerum potius apud imaginationem tantūmodo: hoc dupliciter expugnatur. Et quidē in primis quia nulli forme imagine apparent quasi res uerē nisi ab exteri-

49

ribus sensibus alienatio fiat: esse enim minime potest quod similitudinibus quasi rebus attendatur: nisi sensus naturali iudicio ligato. Huiusmodi uero apparitiones ad homines fiunt: qui exterioribus sensibus libere utuntur. Igitur quod hec uisa uel audita secundum solam imaginationem sint est impossibile. Deinde uero ex quibuscumque formis imaginatis intellectualis cognitio ulli conuenire non potest: ultra naturalem uel acquisitam sui intellectus facultatem quod & in somnis apparet in quibus & siqua futurorum presignatio fit: non tamen quicumque somnia uiderit eorum signata etiam intellexerit. Per eiusmodi uero audita aut uisa in maiorum operatis: plerumque aliquibus intellectualis cognitio aduenit: ultra eorum intellectus facultatem: ueluti secretorum thesaurorum reuelatio: futurorum & occultorum manifestatio: & quoniam etiam de disciplinarum documentis uera responsa. Igitur oportet quod aut illi apparentes & colloquentes secundum imaginationem tantum non uideant: aut saltem alicuius superioris intellectus uirtute hoc fiat: ut homo in eiusmodi notitiam educatur: non autem celestium uirtutum operatione fiat. ¶ Tertio. Principaliter quod uirtute celestium corporum sit effectus naturalis sit oportet. Nam forme naturales sunt que in his inferioribus celestium corporum uirtute causantur. Quod igitur nulli rei potest esse naturale: celestium corporum uirtute non fiat oportet. Quod uero talia per dictas operationes fieri dicuntur: ceu quod ad alicuius presentiam: quecumque sera pandatur, quod quis inuisibilis reddatur: & multa eiusmodi que narrantur. Non est igitur possibile hoc fieri celestium uirtute corporum. ¶ Quarto. Cuicumque celestis corporis uirtute confertur quod posterius est: eorumque & quod prius est conferatur oportet. Moueri autem ad habere animam per se consequitur: animatorum enim proprium est mouere seipsa. Impossibile est igitur fieri uirtute celestium corporum quod aliquod inanimatum per se moueatur. Fieri autem hoc per magicas artes compertum est: quod statua aliqua per se moueatur: aut uocem edat. Igitur magicarum artium effectus celesti uirtute effici possibile non est. Si dixeris statuam illam celestium corporum uirtute sortiri aliquid uite principium: hoc utique impossibile sit oportet. Et quod est in primis quod in uiuentibus omnibus, uite principium forma est subiecta.

tialis que dat esse uiuū uiuete. n. esse uiuentibus teste pho. 2. de
aia. Aliquid uero substantialē formam recipere nouiter nisi amit
tat antiquam impossibile est: generatio enim unius necessario alte
rius corruptio est. In fabricatione aut alicuius statuenulla forma
substantialis addicit sed s̄m figuram solam transmutatio fit q̄ acci
dens est: manet enim forma cupri uel alterius eiusmodi. Igit̄ im
possibile est eiusmodi statuas sortiri aliquod uite principii. Dein
de uero siquid p̄ uite principium moueatur illud habere sensum
necesse est: mouens enim aut sensus aut intellectus est. Intellectus
uero in generabilibus & sensibilibus non est sine sensu: sensus aut̄
nequaq̄ est ubi tactus non est: nec tactus sine organo medie tempe
rato: que tēperies in lapide cera uel metallo & hmōi ex quibus sta
tua fit nō inuenitur. Igitur huiusmodi statuas moueri p̄ uite prin
cipium nō est uerum. Demum uero uiuentia perfecta non generā
tur solum ex uirtute celesti. uerum cū hoc etiam ex semine: homo
n. hominē generat & sol: que uero ex celesti uirtute sine semine ge
nerantur: aialia sūt ex putrefactione genita infirmiora inter cetera
& ignobiliora. Igitur si per solam celestem uirtutem huiusmodi
statue uite principium sortiuntur per quod seipsa moueant, inter
animalia ignobilissima quedam sunt: oportet: quod tñ falsum eēt
si per uite principium intrinsecum operarentur: nam in eorū acti
bus operationes nobiles apparent: cum de abditissimis rebus re
sponsa ferant. Non igitur possibile est: q̄ per uite principium mo
ueantur. ¶ Quinto. Effectum naturalem celestium corporum uir
tute productum absq̄ artis operatione inueniri contingit: etsi enī
aliquorum artificio quis ad ranarum generationem operetur uel
alicuius eiusmodi: absq̄ omni tamen artificio ranas gigni contin
git. Si ergo celesti uirtute huiusmodi statue que arte nigromatica
fiunt sortiantur uite principium, absq̄ arte huiusmodi etiam dabi
tur inuenire eiusmodi statuarum generationem: quod falsum cō
stat. Igitur eiusmodi statue uirtute corporis celestis nec mouen
tur, nec habent uite principium. ¶ Preter hec uero positio herme
tis exploditur teste aug. 8. de ciui. dei. profitentis: q̄ sicut deus cele
stium deorum, ita homo effictor est deorum qui in templis sunt
humana proximitate contenti: statuas dico animatas sensu & spi
ritu plenas &c. Quam etiam positionem euertit scriptura diuina:
que dicit

que dicit simulacra gentium argentum & aurū &c. Non uidetur
tñ omnino negādum; quin in predictis magorum effectib⁹ ex ce-
lestium corporum influxu aliquid uirtutis esse possit: ad illos ta-
men solos effectus quos uirtute celi inferiora aliqua corpora pos-
sunt efficere: id enim neq; diuus thomas negarit.

¶ Punctū quartum. Ex aliqua intelligētia opera magorū efficaciam
fortiuntur. **¶** Primo. Nam unde magice artes habeāt efficaciam: faci-
le perpendi potest si earū in operando modus obseruetur. Virtutū
n. uocibus quibusdā significatiuis ad determinatos effectus pdu-
cendos: uox autē inq̄tū significatiua est: nō nisi ab aliquo intellectu
uirtutē habet: uel ex intellectu p̄ferētis: uel eius ad quē p̄ferit. Ex
p̄ferētis quidē intellectu: sicut si quis intellectus tāte uirtutis sit q̄
sua cōceptione res posset efficere: quā quidē cōceptionē uocis of-
ficio pducēdis effectib⁹ quodā mō p̄sentat: ex intellectu uero eius
ad quē s̄mo dirigit: ut cū p̄ significationē uocis in intellectu rece-
ptam ad aliquid efficiendū inducit audiens. Nō autē dici pōt q̄ uo-
ces ille significatiue plate a magis: ex intellectu proferentis effica-
ciam nāciscant: q̄ cū uirtus essentiā consequat: uirtutis diuersitas
principiorū essentialiū diuersitatē arguit: intellectus autē hoīm cōi-
ter huius dispositionis inuenit q̄ eius cognitio ex rebus causatur:
magis q̄ sua cōceptione res causare possit. Si igit̄ sint aliq̄ hoīes q̄
uerbis cōceptionē sui intellectus exprimentes res possint propria
uirtute transmutare: alterius erunt sp̄ci & hoīes equiuoce dicēt̄.
¶ Secūdo. Virtus faciendi p̄ disciplinā minime acquirit: sed cogni-
tio solū aliquid faciendi. Per disciplinā uero acquirūt aliqui q̄ hu-
iusmodi operationes magicas efficiāt. Nō est igit̄ in eis ad hmōi
effectus pducendos uirtus aliqua: sed cognitio sola. Si uero dicat̄
q̄ hmōi hoīes in sua natiuitate ex uirtute stellarū sortiunt̄ p̄ceteris
dictā uirtutē ita q̄ q̄tūuis instruant̄ ceteri id ex natiuitate nō habē-
tes: in opibus eiusmodi efficaces eē nequeūt: primo quidē dicen-
dum ē: q̄ sup̄ intellectū celestia corpora nō possunt imprimere: ut
alias multipliciter ostēs sum ē: cōsequēter autē ex stellarū uirtute in-
tellectus cuiusq; hāc uirtutē sortiri non pōt, q̄ representatio sue con-
ceptionis p̄ uocē sit alicuius effectiua. Si uero dicat̄ q̄ ēt imagina-
tio aliquid in uocū significatiuarū p̄latione operet̄: sup̄ quā im-
primere p̄nt celestia corpora: cū huius operatio p̄ corporale organū

M

si hoc eēt nequit q̄rū ad effectus oēs q̄ p artes huiusmodi sunt
ostēsum est. n. q̄ h̄mōi effectus oēs nō possunt stellay uirtute pro
duci : & cōsequēter neq̄ ex stellay uirtute pōt quis hāc uirtutē sor
tiri: ut eōsdē effectus p̄ducatur. Relinquit ergo q̄ effectus eiusmodi
p̄ intellectū aliquē cōpleant: ad quē sermo eiusmodi uoces p̄ferē
tis dirigit. Huius autē rei signū est. Nā eiusmodi significatiue uo
ces quib⁹ magi utunt: inuocationes sunt: supplicatiōes, adiuratio
nes, aut et̄ ip̄eria quasi ad alteq̄ colloquētis. ¶ Tertio. In artis hu
ius obseruationibus utunt magi quibusdā caracteribus & figuris
determinatis. Figura autē nullius actionis principiū est. neq̄ passio
nis alia mathematica corpa & actiua & passiua essent. Non ergo
p̄ determinatas figuras materia disponi pōt ad effectū aliq̄ natu
ralē suscipiendū. Nō ergo utunt magi figuris aliquibus quasi di
spositionib⁹. Relinquit ergo q̄ eis utunt solū quasi signis. nō. n. ē
aliud determinatū dare. Signis autē nō utunt nisi ad alios intelli
gentes. Habent ergo magice artes efficaciam ab illo intelligētē ad
quē magi sermo dirigit. Si dicat uero q̄ figure aliq̄ aliquib⁹ figu
ris celestium corporū aptant: & ita inferiora corpora p̄ aliquas cele
stium corporū figuras ad impressiones excipiendas determinantur
uidet hoc irrationabiliter dici. Nō. n. ordinat aliquod patiens ad
suscipiendas determinationes agētis: nisi p̄ hoc qd̄ est in potētia
& cōsequēter ea sola ipsum determinant ad spirituale impressio
nem excipiendā p̄ q̄ fit quodā modo in potentia. Per figuras autē
nō disponit materia ut i potētia sit ad aliquā formā: q̄ figura s̄m
suā rationē ab oī abstrahit mā & forma sensibili: quippe q̄ est ma
thematicū quoddā. Nō ergo p̄ figuras & characteres determinat
corp⁹ quodcūq̄ ad celestis corporis influentiā recipiendā. ¶ Quarto.
Figure aliq̄ celestibus corporib⁹ appropriant ut effect⁹, nā ab eis
causant inferiorū figure. Predictę autē artes caracterib⁹ aut figuris
nō utunt quasi celestium corporū effectibus: uerū poti⁹ sunt effectus
hoīs operātis p̄ artē. Igit̄ appropriatio figuray ad aliqua corpora
celestia: ad p̄positū facere uidet nihil. ¶ Quinto. Per figurā minie
disponit aliqua mā naturalis ad formā sur̄ patuit. Corpora igitur
in quibus eiusmodi figure ip̄resse sūt, eisdē sunt habilitatis ad cele
stē influxū excipiendū cū corporib⁹ aliis eiusdē sp̄ei. Qd̄ autē aliqd̄
imprimat in unū eorū q̄ sunt eque disposita propter aliquid sibi

appropriatū ibi inuentū: & nō in aliud nō est operātis p necessitatem nature, sed p electionē. Patet ergo q̄ artes eiusmodi figuris utētes ad effectus pducēdos, ab aliquo p naturā agēte efficaciatā nō hnt: sed ab aliqua intellectuāli substātia p intellectu operāte. Hoc etiā & ipsum nomē demōstrat qd̄ figuris iponunt: caracteres eas dicētes: caracter. n. signū est: in quo dat̄ intelligi q̄ figuris eiusmodi nō utunt̄ nisi ut signis alicui intellectuāli nature exhibitis. Quia uero figure in artificialibus sunt quasi forme specificę: pōt quis dicere apud diuū tho. q̄ nihil phibet, quin p̄stitutionē figure q̄ imagini speciē dat, cōsequat̄ aliqua uirtus ex influētia celestimo s̄m q̄ figura est: sed s̄m q̄ causat speciē artificiati: qd̄ adipiscit̄ uirtutē ex stellis. Sed de lris quibus aliquid in imagine inscribit̄ uel aliis caracteribus nihil aliud pōt dici q̄ q̄ signa sunt: unde nō habent ordinē nisi ad aliquē intellectu. Quod ē ostendit̄ p sacrificia prostrationes & alia eiusmodi: quib⁹ utunt̄, q̄ aliud nihil esse possunt nisi signa reuerentie exhibite alicui intellectuāli nature.

Punctū quintū. Ea intelligentia q̄ magoꝝ operibus efficaciam prestat mala est. ¶ Primo. Prestare. n. patrociniū his que sunt contraria uirtuti: nō est intellectus bene dispositi. Hoc aut̄ i eiusmodi artibus contingit: sunt. n. plerūq; adulteria, furta, homicidia, & multa alia eiusmodi maleficia pcurantur: unde utentes his artib⁹ malefici uocant̄. Nō est ergo bñ disposita s̄m uirtutē intelligētia cuius auxilio huiusmodi artes innituntur. ¶ Secūdo. Nō est intellectus bene dispositi s̄m uirtutē, familiarē esse sceleratis & eis patrocinaris: nō aut̄ quibuslibet optimis. Huiusmodi aut̄ artibus utuntur plerūq; hoies scelerari. Nō est igitur intellectuālis natura cui⁹ suffragio artes huiusmodi sunt efficaces bñ disposita s̄m uirtutē. ¶ Tertio. Nā intellectus bñ dispositi est reducere hoies in ea que sunt hoim ppria bona: q̄ equidē sunt bona rōnis: cōsequēter uero ab his ad qdam bona minima hoies abducere, intellectus est dispositi indecenter. Per eiusmodi uero artes nō acquirunt homies profectum quempiā in bonis rationis: q̄ uidelicet scientie sunt & uirtutes: sed in quibusdam minimis ueluti furtoꝝ inuentiones deprehensione latronū: & eiusmodi. Igitur intelligentie quę auxilio he artes utuntur: non sunt s̄m uirtutem bene dispositę.

¶ Quarto. In dictarum artium operibus illusio quedam &

irrationabilitas uidetur: requirunt. n. hoïem re uenerèa non attra-
ctum: cum tñ plerumq; ad illicitos concubitus conciliandos ad
hibeantur. In opere uero intellectus bene dispositi nihil irrationa-
bile & sibi diuersum apparet. Igitur idem quod prius. ¶ Quinto.
Non est s̄m intellectum dispositus bene: qui propter cõmissa sce-
lera alicui ad suffragadũprouocatur. Hoc uero in istis artibus fit:
nam in harum executione innocentes pueros aliqui necasse legũ-
tur. Non igitur sunt intellectus boni quoq; auxilio ista fiunt.

¶ Sexto. Nam intellectus bonum proprium ueritas est. Cũ igitur
boni sit bonum adducere: cuiuslibet intellectus bene dispositi esse
uidentur alios ad ueritatem perducere. In operibus uero magorũ
plerũq; ea fiunt quibus homines ludificantur & fallant. Igitur in-
tellectus cuius suffragio utunt: s̄m mores bñ dispositus nõ est. ¶ Se-
pti no. Intellectus bñ dispositus ueritate q̄ delectat alliciat: nõ mē-
datio. Magi aut̄ in suis operibus quibusdã mēdatiis utunt: quib⁹
eos alliciãt quoq; auxilio utunt: õminãtur. n. q̄dam: ueluti q̄ nisi
inuocãti succurrat, celũ ipse inuocans cõminuet: aut deponet s̄de-
ra: ut porphiritus narrat in epistola ad enebõrẽ. Ille igitur substantie
inuate non sunt bene dispositi s̄m intellectũ. ¶ Octauo. Nõ ui-
detur esse habẽris intellectum bene dispositũ: ut si superior sit sub-
datur: imperãti acsi inferior: aut si inferior sit ab eo sibi quasi a su-
periore supplicari patiat. Magi aut̄ eos quoq; auxilio utuntur sup-
pliciter inuocant quasi superiores: & cum aduenerint eis quasi in-
ferioribus imperant. Nullo igitur modo uidentur bene dispositi
secundum intellectum.

¶ Punctum ultimum. Alique sunt intelligentie male quæ dicuntur
idiomate greco malos demones. latino uero demones simpliciter. Nam rationes predictæ quibus
quæ aliquæ sint intelligentie non bone probatũ est: probant quæ sint
aliquæ male: ut patet discurrendo per singulas: & ex hoc quæ omne
opus liberi arbitrii cum deliberatione scilicet elicitum: si non est
bonum malum sit oportet ut diffuse theologi probarunt. Et hoc
littere diuine minime tacuerunt. Dicitur enim ioan. 3. quæ diabo-
lus ab initio peccat: & io. 8. dicitur de eodem quæ est mendax & mē-
dati pater & quæ homicida erat ab initio: & sapi. 2. quæ eius inuidia
mors introiuit in orbem terrarum: & in locis innumeris scriptu-
rarum eiusmodi patent.

Qualiter & quot intelligentie peccarunt.
Capitulum duodecesimum.

Disi uero ad nostrū institutum necessariū minime est qualiter aut quot ex intelligentiis peccarunt: propter curiosos tñ lectores quibus eiusmodi ex theologorum fonte haurire nō uacat: id multis pūctis efficiemus.

Punctū primū. Nullā intelligentiā naturaliter esse moraliter malā. ¶ Primo. Si qua. n. intelligentia s̄m naturā suā mala eēt moraliter: naturaliter tēderet ī malū: cōsequēter aut in illud p se nō p accidēs tēderet: nō. n. aliqd p accēs ī id tēdit in qđ naturaliter tēdit: ut lapis deorsū. Hoc uero ē oīno īpossibile: oīa. n. tendūt ī bonū uerū uel apparens: q̄r in id tendūt qđ iudicat sibi cōueniens: vñ & bonū dī quod oīa appetunt. i. ethi. Nō igit s̄m suā naturam male sunt spūales intelligentie. ¶ Scđo. Quicquid in rebus est: aut causa aut causatū sit oportet: alioquin non oīa adinuicē ordinarentur. Aut igit eiusmodi substantie sunt cause tm̄: aut etiam causate. Et quidem si cause: malū alicuius causa esse nequit nisi per accidens: est. n. priuatio quedā q̄ non nisi p accidens principiū eēt. Omne aut quod est per accidens ad id reduci oportet qđ est p se & consequenter oportet in eis esse aliud prius eorū malitia p qđ sunt cause: primum aut in unoquoq; ē eius natura & essentia. Nō igit s̄m suā naturā sunt male. dē ēt sequit si sunt causate. Nullū n. agēs agit nisi intendēs ad bonū: & cōsequenter malū non pōt eē effectus cause cuiuscūq; nisi p accidēs. Qđ aut s̄m accidēs tm̄ causat s̄m naturā eē non pōt: cū oīs natura modū determinatum habeat: quo p se pcedit in esse. Nō est igit possibile eiusmodi substantias s̄m naturā esse malas. ¶ Tertio. Scđm modū nature pprie oē ens h̄re propriū eē manifestū est. Esse uero inq̄rū eiusmodi bonum ē: cuius signū hinc habet qđ esse ab oībus desideratur & appetitur. Igit si substantie huiusmodi s̄m suā naturā essent male: esse haberent nullū. ¶ Quarto. Nihil esse pōt quin a primo ente eē habeat: ut suppositū est: & a pl̄is multipliciter probatū. Primum uero ens est primū & summum bonū: ut liquet. Cū aut omne agēs inq̄rum huiusmodi agat sibi simile: oportet qđ a primo ente sunt bona esse. Predictę igitur substantie s̄m qđ sunt & naturā aliquā

habēt, male esse nō possunt. ¶ Quinto. Aliquid uniuersaliter boni participatione priuatum esse impossibile est: quippe cum idē sit appetibile & bonū: siquid esset oīno expers boni, appetibile in se haberet nihil. Vnicuiq; autē est appetibile suum esse. Igitur siquid s̄m naturam suā dicat malū: illud nō esse quasi simpliciter malū oportet: sed ideo sic dici q̄ sit malū huic uel quantū ad hoc: sicut nenaū nō est simpliciter malū, sed huic cui est nociuū: unde q̄ uni uenenum alteri cibus est. Hoc autē ex eo contingit, q̄ particulare bonū: quod propriū est huius: contrariū est bono particulari quod est proprium alterius: ueluti bonū propriū ignis caloremque bono proprio frigori contrariatur: illudq; pro uiribus destruit. Quod igit̄ s̄m suā naturā ordinat̄ in bonū nō particulare: sed simpliciter impossibile est ēt s̄m hūc modū naturaliter esse malū. Talis uero est oīs intellectus: nā bonū eius in ppria opatiōe est: q̄ uniuersaliū ē: & corq; sūt simpliciter. Nō ē igit̄ possibile intellectū aliquē s̄m suā naturā esse malū: nō simpliciter mō, uerū etiam s̄m quid.

¶ Sexto. In oī habente intellectum: naturali ordine intellectus appetitū moueat oportet, ppriū. n. obiectū uolūtatis, bonū intellectū est. Bonū autē uolūtatis in eo est q̄ ipsa intellectū sequitur, sicut in nobis bonū est q̄ est s̄m rationē esse: quod autē est preter hoc malū est. Igitur naturali ordine substantia intellectualis uult bonū. Impossibile est igitur dictas substantias naturaliter esse malas.

¶ Septimo. Cū uoluntas in bonū intellectum sicut in propriū obiectum & finē naturaliter ferat: impossibile est q̄ intellectualis substantia, malā s̄m naturam habeat uoluntatem: nisi eius intellectus naturaliter erret circa iudiciū boni. Nullus uero intellectus eiusmodi esse potest: falsa. n. iudicia in operationibus intellectus sunt sicut monstra in rebus naturalibus q̄ nō sunt s̄m suam naturā: sed p̄ter naturā: nā bonū & finis naturalis intellectus: cognitio ueritatis ē. Impossibile igitur est aliquē intellectū esse qui naturaliter in ueri iudicio erret. Neq; igitur possibile est q̄ sit aliqua substantia intellectualis: hūc naturaliter uoluntatē malā.

¶ Octauo. Nulla potētia cogniua a sui obiecti cognitione deficit: nisi aut p̄pter defectū aliquem aut propter aliquā sui corruptionem: quippe q̄ s̄m propriā naturā ad cognitionem talis obiecti ordinat̄: sicuti uisus a coloris notionē nō deficit: nisi circa ipsum corruptio aliqua extiterit. Oīs

vero corruptio & defectus preter naturā sit oportet: quia natura intendit esse & perfectionē rei. Impossibile igitur est quod sit aliqua uirtus cognitiua: quā a recto sui obiecti iudicio naturaliter deficiat. Proprium uero obiectū intellectus uerū est. Impossibile igitur est aliquē intellectū eē circa ueri cognitionē naturaliter oberrantē. Neque igitur uolūtas aliqua potest naturaliter a bono deficere. Quod etiā diuine littere cōfirmarunt: inā oīs creatura dei bona. .i. thimo. 4. & uidit deus cuncta quę fecerat & erāt ualde bona gen. 1. & intellige unumquodque in genere suo. s. nature uel moris. Per hoc uero manicheorum error excludit qui eiusmodi substantias intellectuales quas assueto nomine demones uel diabolos uocamus naturaliter esse malas asseruere. Excluditur etiā opinio quā porphirius in epistola ad ebonentē. narrat dicentium esse quoddam spiritū genus: cui exaudire magos sit proprium: natura fallax omniforme simulans deos & demones & aīas defunctorū: & hoc est quod efficit hec omnia que uidentur esse praua ceterūque circa ea quę uere sunt bona nihil opitulari: immo uero ista nec noscens mala cōciliare & insimulare atque impedire. & inuidere uirtutis sedulos sectatores: & plenum esse temeritatis & faustus gaudere odoribus, adulationibus capi: hec quidē porphirii uerba nām demonū quoque auxilio magice artes utuntur satis aperte declarant: in hoc solo reprehensibilis quod eis hanc malitiam naturaliter inesse firmarunt.

Punctum secundū. Consequenter uero his loquendo dicimus nec in primo instāti sue creationis intelligentias malas esse potuissē: nam actus qui rei conuenit in suo primo instanti, inest ei a suo authore naturaliter: sicut motus lapidis deorsum inest ei a suo generāte: & generaliter motus grauium & leuium qui cum rei natura incipiunt a generante insunt. Author uero angeli deus sit oportet: cum sola creatione producat: qui deus non potest esse causa peccati. Non ergo in primo instanti angeli peccare potuerunt. Augustinus tamen. .ii. super gen. ad lit. & .ro. de ciuitate dei hęc pertractans questionem in neutro loco aliquid determinat: & in primo uidetur in illud inclinari quod in primo instanti sue creationis peccarint in secundo uero quod non peccarint: sed id quod diximus uerum est.

Punctum Tertium. Sunt ergo intelligentie male ex suo libero arbitrio. **P**rimo. Nam aut natura

sunt uoluntate sunt male: quia malū peccati de quo sermo labitur est actio agens autem oē aut naturale aut uoluntarium est. Sed nō sunt male natura: ut probatū est. Ergo uoluntate & arbitrio libero male sint oportet. ¶ Secundo. Si nō sunt male uoluntate nā male sint oportet: ut patuit. Non sunt aut male natura: quia in primo instanti suo male fuissent: quippe ea que ex natura conueniūt simul insūt cū natura: alioquin esset causa aliquādo & nō esset effectus. Sunt ergo male uoluntate. ¶ Tertio. Omne uolūtarium a uoluntate est. Omne uero pctm̄ seu malum morale uoluntarium sic oportet: quia pctm̄ est actus humanus malus: humanus uero actus non est nisi deliberatus sit, siue ab homine inq̄tū homo: etsi possit esse hominis. Omne ergo pctm̄ a uoluntate est. Ergo & quod intelligentiarum est.

¶ Punctum quartum. De multitudine autem malarum intelligentiarum uel demonum per naturalē rōem demonstratiue aut parum aut nihil possumus enunciare: probabiliter aut constat esse plurimos ex his que experimur: quippe qui uidemus multos energuminos siue arrepticios: quos non est probabile ab uno demone in partibus maxime tam distātibus obsideri: uidemus etiā q̄ simul innumerabiles homines de uitis tentant. Secundū scripturas uero non est dubiū q̄ sint plures: dicente domino: q̄ ignis paratus sit diabolo & angelis eius & pau. ad ephē. s. non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē: sed aduersus principatus & potesta. aduersus mūdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in celestibus: & in apoc. iducuntur adeo multi: ut cū angelis bonis cōgredi auderent. Immo ex scripturis colligunt septem duces in malignis spiritibus: s̄m septē uicia capitalia: qui cōtra genus hominum cum suis turmis assidue pugnant. Immo uoluerē nōnulli theologi q̄ singulis hoībus sunt in exercitium dati singuli spiritus mali, uide diuū tho. 2. di. 11. q. 1. ar. 5. ex quo sequitur demonū multitudinem esse maximā. Et hoc indubie credendū est q̄ sit demonū innumerabilis multitudo.

¶ Punctū quintū. Vtrum uero de intelligentiis plures peccauerit & facte sint demones q̄ remanserint: dicendū est q̄ non. Nam peccatum est contra naturalē inclinationem intellectualis nature: q̄c quid sit de animali uel brutali: ea uero q̄ contra naturam fiunt, ut in paucioribus accidunt: natura. n. suū effectū consequit aut semp aut in

aut in pluribus experientia teste: unde plures sunt angeli boni q̄
mali. Quod ē scriptura diuina in spiritali sensu nō tacuit, q̄ppe
4. reg. 6. ubi cū minister elisei plenū montē sicut cōspe-
xisset ac timeret: eliseus hortatus eum non timere: dixit plures no-
bis cū sunt q̄ cū illis: qd̄ de bonis angelis qui p̄ra malos nobis sūt
in auxiliū exponit. Nec obstat primo q̄ bonū dicit esse i paucio-
ribus: malū uero in pluribus. quippe de hominibus hoc a phō di-
citur: qui cū duplicē habeant inclinationē nāe spūs. s. ad intelli-
gibilia bona: & carnis ad sensibilia: sensibilia utpote notiora magis
sequunt: in quo eorū peccata sunt. Nō est aut̄ simile de spiritib⁹ in
quibus est unica solū & illa ad bonū. ¶ **Punctū Sextū.** Vtrū
uero intelligētia inter peccātes nobilior & prior, prima fuerit iter
oēs bonas & malas nature ordine: dicendum est de hoc esse opi-
niones: demonstratiue. n. nihil de re ista scimus. Damascenus. n.
sensit q̄ maior inter peccantes terrestri ordini fuit platus. gregor.
uero in ea omelia quā de centū ouib⁹ edidit: dixit. q̄ primus ange-
lus qui peccauit dum cunctis agminibus angelorum prelatus eo-
rum claritatem transcenderet: ex eorū cōparatione clarior fuit.
Vtraq̄ aut̄ opinio habet probabile fundamentum. Nam in pec-
cato est aduertere, & contēplari duo. i. pronitatem uel inclinatio-
nem ad peccandū: & motiuū. i. obiectum respectu cuius eorū pec-
catum fuit. Et quidē si pronitas ad peccandū in angelis attēdat:
minus uidēt peccasse superiores: ideoq̄ hoc aduertēs, & p̄siderās
dam. dixit peccantiū maximū terrestri. i. corporeo regē inferiorū
ordini p̄fuisse. Que quidē opinio opinioni platonicoꝝ quā aug.
9. &. 10. de ciui. dei recitat cōsona uidet, q̄ dixere oēs deos fuisse
bonos: sed demonū quosdā bonos & quosdā malos: deos ap-
pellantes substātiās intellectuales q̄ sunt a globo lunari superior:
demonēs uero substātiās intellectuales q̄ sunt a globo lunari infe-
rius: superiores tñ hominibus ordine nature. Que quidem opi-
nio nō est quasi a fide aliena abiicienda, quippe tota creatura cor-
poralis administratur a deo p̄ angelos: ut aug. 3. de tri. li. astrixit.
cōsequenter aut̄ nihil prohibet dicere inferiores angelos diuinit⁹
distributos: ad inferiorē corporū ministeria. superiores uero ad
superiorum corpore regimē: supremos uero ad assistendū deo: &
p̄m hoc dama. eos q̄ ceciderūt de inferiorib⁹ extitisse dicit in quo-

N

rum etiã ordinib⁹ boni aliqui remanere. Si uero motiu⁹ ange-
lorum ad peccandũ contempleris in superioribus maius fue-
rit: quippe demonum peccatum superbia fuit: ut supra dictum est
cuius motiuum excellentia est: que in superioribus fuit longe ma-
ior, maxime uero in supremo: cũ enim sint pene infiniti: ut pro-
batum est: quisq; tamẽ eorũ ab inferiore specie differt sicut equus
ab asino: ut probatum est supra. Vnde supremus infimum tot gra-
dibus superat quot angeli sunt creati. & p̄sequenter quodammo-
do infinitis. Vnde eũ qui inter peccantes maior fuit gregorius ra-
tionabiliter supremum putauit: quasi maximum ad peccandũ mo-
tiuum habuerit. Et est hec opinio probabilior: quia angelicum
pctm̄ non processit ex pronitate quã considerauit dam. sed ex so-
lo libero arbitrio. qđ fuit excellentia propria delectatũ: quam cõ-
siderauit greg. cõsequenter autẽ magis uidetur cõsideranda ratio
a motiuo peccandi q̄ a pronitate sumpta. Non est tñ inde alteri
opinionis preiudicandũ: quia etiã in principe inferiorum angelo-
rum aliquod ad peccandũ motiuũ potuit affuisse. Si autem ue-
ra esset opinio damas. de quolibet nouem angelorum ordinum
non potuerunt aliqui cecidisse: ut liquet: ac sic uera est gregori-
ana ut credimus: & possibile & uerisimile est de ordine quolibet
aliquos cecidisse: quemadmodum etiam in quemlibet predicto-
rum ordinum ad ruine angelice reparationem homines assumũ-
tur: qđ in litteris diuinis quorũdam angelorum nomina demo-
nibus non attribuantur. ut seraphim & tronorum: quippe que ab
ardore charitatis & a dei inhabitatione sumantur: que duo pecca-
to mortali in quo demones sunt compugnant. Nec tamen pre-
dictis obstat qđ eze. 28. angelus inter peccantes supremus dicitur
cherubordo autem cherubim non est primus sed secundus: pri-
mus uero est ordo seraphim apud dion. 7. capi. angel. hierar. & cõ-
sequenter non uidetur inter omnes angelos primus h̄xtitisse.
Non obstat inquam: quippe cherubim interpre. atur plenitudo
scientie: seraphim uero ardentes seu incendentes: & consequẽter
cherubim a scientia nominatur que cũ mortali esse p̄t̄: seraphim
uero a charitatis ardore: qui mortali peccato repugnat. ¶ Et
ideo primus angelus peccans quamq; fuerit seraph: tamen che-

sub dictus est; in detestationem peccati. ¶ Non obstat etiā q̄
 si angelus inter omnes summus peccavit diuina intentio que est
 ut intellectualis natura beatificet in nobilissima creatura frustrata
 fuisset. Non obstat inq̄: quippe intentio diuina in neutris fru-
 stratur: siue stātib⁹, siue cadentibus angelis: utiorūq̄ enī euentū
 deus prenouit: & ex utroq̄ gloriam habet: dum illos bonitate sal-
 uat: punit uero illos iustitia sua. Ipsa uero intellectualis natura a
 suo fine cadit si peccat: nec hoc icōuenit i creatura q̄ tuncē q̄ subli-
 mi. Sic. n. a deo intellectualis creatura instituta est: ut i arbitrio
 eius sit agere propter finem: & ut possit saluari & dāna. i: & saluet
 si malit. ¶ Non obstat ultimo q̄ angelus q̄to superior tanto in
 deū inclinatio est: & cōsequenter tanto minus a deo potest pec-
 cando recedere. ¶ Ico. n. q̄ illa inclinatio & in eo & in oī crea-
 tura factibili in īfinitū nobiliore semper est cū libertate arbitrii: us
 semper possit peccare si uelit. Quomodo autem peccātis angeli
 p̄ctm̄ aliis angelis cadētibus fuerit occasio cadendi presentis ne-
 quaq̄ est speculationis. ¶ Punctum Vltimū. Contra uero
 ea q̄ & rationibus & litteris diuinis astruximus. scilicet malas intel-
 ligentias quas demones appellant: uideretur omnino posse argumē-
 tus adniti septē: quibus vī oīno probari posse cōtrariū. Argumētū
 Primū. Nā q̄ nulla ītellectualis substantia naturaliter coponi unita
 sit preter aiām hūanam, iā supra ostensum est: nisi s̄m quosdā id
 de aiabus cœlestiū corpore astruatur: quas tñ malas credere nō est
 congruū: eū celestium corpore motus adeo sit bonus & ordinat⁹:
 ut ordinis uniuersi in istis inferiorib⁹ principiū sit: oīs aut alia co-
 gnitiua potentia preter intellectū corporeo & animato utitur or-
 gano: & cōsequenter in huiusmodi substantiis q̄ corpora nō ue-
 getant preter intellectum potentia cognitiua est nulla: & cōsequē-
 ter quicquid cognoscunt intelligunt in eo aut quod quis intel-
 ligit nō errat: ex defectu. n. intelligēdi prouenit omnis error. Nō
 potest igitur in substantiarum intellectualium cognitione esse er-
 ror. Nullum autem peccatum uoluntatis absq̄ errore esse po-
 test: quippe uoluntas in apprehensum bonum semper tenditur:
 de nisi in apprehensione sit error in uoluntate: error idest pecca-
 tum esse non potest. Igitur in substantiis eiusmodi erro-
 rem esse posse non uidetur. ¶ Secundum. Peccatum

N ii

uoluntatis in nobis circa ea accidit, de quibus ueram scientiã in
 uniuersali habemus, ppter qd̄ in particulari rōnis iudicium exili-
 gante aliqua passione prepeditur. Que equidem passionēs in de-
 monibus esse nequeunt, q̄ sint sensitiue part̄s: que sine corporeo
 organo minime operat̄. Igitur si eiusmodi substantie ab omni
 organo separate in uniuersali rectum iudicium & ueram scientiã
 habent in particulari falsam habere nequeunt. consequēter autē
 nec peccare. ¶ Tertium. Circa obiectū p̄prium uirtus cognitua
 decipitur nulla, sed circa extraneum solum. in coloris enim iu-
 dicio uisus decipitur minime. uerum cum homo per colorē de sa-
 pore uel rei natura diiudicat, deceptio euenit. Propriū uero intel-
 lectus obiectum rei quiditas est: & consequenter intellectus dece-
 ptio interuenire non potest, modo puras rerum quiditates appre-
 hendat: sed omnis intellectiua deceptio inde pueniat oportet q̄
 forma rei fantasmatis mixta concipitur, & apprehenditur: ut in
 nobis euenire liquet. In substantiis uero intellectuālibus & incor-
 poreis talis intelligendi modus est minime, q̄ fantasmata sine
 corpore esse nequeant. Non est ergo possibile in earum cog-
 nitione errorem incidere: consequenter autem nec in earum uolun-
 tate peccatum. ¶ Quartum. Propterea in operatione intellectus
 cōponentis ac diuidētis falsitas accidit. q̄ absolute rei quiditatē
 non apprehendat: sed apprehense rei componat aliquid. in ea ue-
 ro operatione qua quodquid est apphēdit, falsum non accidat
 oportet, nisi forte per accidēs, s̄m q̄ in hac quoq̄ opatione aliqd̄
 de ea que est intellectus cōponentis & diuidētis admiscetur: qd̄
 equidem contingit, inq̄tum noster intellectus nō statim, sed quo-
 dam inquisitionis ordine ad notitiã quiditatis rei cuiuspiã pertin-
 git: ueluti cū primo apphēdimus animal, & deinceps oppositas
 differentias una reiecta, alterã generi colligamus, eousq̄ dū ad
 speciei diffinitionē attingamus. in quo equidem processu falsitas
 posset accidere, ut generis differentia capiatur quod generis diffe-
 rentia non est. Sic autē procedere ad quod quid est de aliquo co-
 gnoscendum, intellectus est ratiocinando de uno excurrentis in
 aliud, quod substantiis separatis cōgruit minime: cū discurrere sit
 rationis & non intellectus. In hęc igit̄ substantiã notionē error
 incidere non posset: cōsequēter autē nec in eaz̄ uolūtate peccatū.

¶ Quintum. Cum nullius rei appetitus nisi in bonum proprium tendat: impossibile dixeris id cuius est unū solū bonum in suo appetitu aberrare: propter qđ & si in rebus natu. alibus peccatū accidit propter defectū in executione appetitus cōtingentem: in naturali tamen appetitu nunq̄ accidat peccatū necesse est. semper enī lapis tendit deorsum, siue perueniat, siue impediatur. In nobis autē accidit in appetendo peccatū: quia cum ex spūali & corporali natura nostra cōponatur, sunt in nobis bona plura. i. s̄m intellectum & sensum, uel etiam s̄m corpus: quoꝝ bonorum nostrorū ordo quidam est: s̄m q̄ minus principale ad principalius est referendū & propterea in nobis uolūtatis peccatū accidat oportet: cum tali ordine postergato, id quod nobis est bonum s̄m quid, contra illud appetimus, quod nobis est bonum simpliciter: Talis uero cōpositio, & bonorū diuersitas non adest eiūmodi substantiis separatis, quin potius omne earū bonū s̄m intellectū est. Non igit̄ possibile est, ut uideat̄, qđ in eis sit uolūtatis peccatū. **¶ Sextum.** Ex superabundātia aut defectu uolūtatis peccatū in nobis accidit, in quoꝝ medio uirtus cōsistit. Vnde in iis, in quibus superabundātia & defectū nequaq̄ est accipere: sed mediū solum uolūtate peccare non contingit. nullus enī peccare potest in appetendo iustitiā. nā ipsa iustitia mediū quoddā est. Substātie uero intellectuales p̄dicte nihil nisi intellectualia bona possunt appetere: ridiculū enī est astruere qđ bona corporalia uelint angeli, aut cupiāt: qui s̄m suā naturam sunt incorporei, aut bona sensibilia, quibus nō est sensus. In bonis uero intellectualibus superabundantiā aut defectū esse impossibile est: quippe que s̄m se media sunt superabundantie, & defectus: sicut uerum inter duos errores: mediatur: quoꝝ unus s̄m plus alius uero s̄m minus est: unde & sensibilia & corporalia bona in medio sunt si s̄m rōnem sunt. Non uideat̄ igit̄ qđ substantie intellectuales separate possint uolūtate peccare. **¶ Septimū.** Substantie incorporee a defectibus remotior est substantia corporea. In substantiis autem corporalibus, que a contrarietate remote sunt, nullus pōt defectus accidere i corporibus uidelicet celestibus. Multo igitur minus accidere potest in substantiis separatis nedum a contrarietate, uerum et ab ea & a materia & a motu remotis: ex quibus uidetur defectus aliquis posse contingere, potest peccatum

cōtingere. Et hec quidē sunt cōtra predicta quorundā argumē
 ta: ad que soluenda uia pateret facilis, ei qui uellet platonicoꝝ
 fragmenta sectari: apud quos demones corpora hñt naturaliter uni
 ta ac partem sensitiuā & passiones. i. irā odiū & eiusmodi: & cōse
 quenter etiā in eis posset s̄m eos aliud genus cognitionis inueni
 ri q̄ intellect. ue: quia apud plato. aīa sensitiua incorruptibilis est:
 & cōsequenter operationē habeat oportet cui corpus nō cōicet:
 & q̄r cognitio sensitiua esse posset in substantia spiritali etiam
 corpori nō unita: & cōsequēter passiones: & sic manet eis radix ea
 dem peccandi q̄ & in nobis. Sed illorū utrūq; falsum est: & pri
 mo quidē q̄ corpa habeāt unita: ut probatū est supra. Scđo uero
 q̄ operationes aīe sensitiue sine corpore esse queant: qđ hinc patet
 q̄ aliquo sentiendi organo corrupto sensus operatio una corru
 pitur: sicut uisio corrupto oculo: ppter quod tactus organo cor
 rupto (sine quo animal esse requirit) q̄ animal moriatur oportet.
 Ad euidētē autē hōe solutionē: illud in primis considerandū oc
 currit: q̄ sicut in agentibus ita & in finalibus causis ordo est: ut ul
 delicit a fine principali pendeat secundarius sicut & secundariū
 agens a principali. In causis autē agentibus p̄ctm̄ tunc accidit
 cum secundarium agens ab ordine exorbitauerit principalis: si
 cut cū ex curuitate tibia deficit ab exequutione eius motus, quē
 appetitiua uirtus imperabat. Pari ergo modo & in finalibus cau
 sis p̄ctm̄ uoluntatis cuius obiectū bonū est, incidat oportet: cum
 secundarius finis sub ordine principalis minime concluditur.
 Quelibet autē uoluntas naturaliter illud uult: quod est uolētis bo
 num proprium. s. ipsum esse, cuius etiam cōtrarium uelle nequit.
 In eo igitur uolente nullū uoluntatis p̄ctm̄ potest accidere: cuius
 bonū ultimus finis est: quod sub alterius finis ordine non cōtine
 tur uerū potius sub eius ordine p̄tinent alii fines uniuersi. Eiusmo
 di autē uolēs solus deus est: cuius esse bonitas summa est: q̄ & finis
 ultimus est. In deo igitur uoluntatis p̄ctm̄ esse nequit: in oī
 autem uolente alio, cuius bonū propriū sub alterius boni ordine
 contineat oportet. peccatum uoluntatis potest incidere: modo in
 sua natura consideretur. Etsi enim cuiq; uolenti naturalis incli
 natio uoluntatis est ad sui ipsius perfectionem uolendam & amā

57

dam: ita ut huius contrarium uelle non possit: non tamen est ei naturaliter inditum ut ita perfectionem suam in aliū finem ordinet q̄ ab eo deficere non possit: cū superior finis sue nature nō sit proprius merum superiori nature potius. Relinquitur igitur suo arbitrio q̄ p̄fectionem suā in superiorē ordinet finē, aut certe nō ordinet: in hoc enim q̄ uoluntatē habent ab his differunt que uoluntate carent: q̄ habentia eā se suaq̄ ordinant in finem: unde & liberi arbitrii esse dicuntur: nō habentia uero se minime ordinant in finem: ordinantur uero a superiore agente: quasi in finē acta ab alio nō a se. Potuit igitur pctm̄ incidere in separate substantie uoluntate: ex eo uel maxime, q̄ bonum propriū propriāq̄ p̄fectionem in deū finē ultimum nō ordinauerit: sed proprio bono inhesit ut fini. Et quia ex fine regulas actionum sumi oportet necesse est ut ex seipsa in qua finem statuit, alia regulariter disponeret: nec eius uolūtas a superiore aliquo regularetur: quod soli deo congruit. Secundū hoc uero illud intelligendū est: q̄ dei equalitatem appetiuerit: nō equidē ut suū bonum diuino bono esset equalē. Hic enim error eius intellectui non potuit insidere: & hoc appetendo appeteret se nō esse: cū sp̄rum distinctio s̄m gradus uarios rege proueniat. Velle autē alios regulare & suā uoluntatem a superiori non regulari, est uelle p̄esse & quodāmodo non subiici: quod est sup̄bie crimen. Vnde cōuenientissime dicit: q̄ primū demonis pctm̄ superbia fuerit. Verū quia ex errore uno circa p̄cipiū: uariis & multiplex error consequitur: ideo ex prima inordinatione diabolice uoluntatis multiplex culpa prouenit: & odii scilicet ad deum se & punientem & resistentem eius superbie: & inuidie ad hominem & eiusmodi. Illud quoq̄ considerandum est: q̄ cum proprium alicuius bonum ad plura superiora ordinatur: uolenti liberum est ab ordine alicuius eorum recedere & ab ordine alterius nō recedere: siue superior siue inferior sit: sicut miles sub rege & duce exercitus ordinatus suam uoluntatem in bonum ducis & non regis ordinare potest: aut e contra: si tamen Dux ab ordine recesserit regio bona militis uoluntas

erit ab ordine ducis recedens, & nō regis: mala uero si ducis uoluntatem contra uoluntatē regiā sequatur: ordo. n. inferioris principii ab ordine pendet superioris. Substantie autē separate non modo sub deo ordinant: uerū etiā a primā ad ultimā usq; earum una sub alia ordinatur: cū oēs spē differant ut ostensum est. Et cōsequenter inuicē differant oportet sicut nobilior ac perinde superior: & minus nobilis ac per inde inferior. Et quia in quo libet uolente sub deo pōt esse pcrū uoluntatis si in sua natura pēsetur: possibile fuit ut aliqua de superioribus intelligentiis aut etiā suprema inter oēs haberet in uoluntate culpā. Et hoc quidē factis probabile est: ut earū suprema peccaret ut dictum est: non n. in suo bono prima peccārium quieuiset sicut in fine sibi supremo & ultimo nisi bonum suum ualde perfectum extitisset. Igitur fieri potuit, ut de inferioribus aliquę suū bonū sua uoluntate in ipsam primā ordinaret, a diuino ordine recedentes: q̄ similiter cū prima peccatūt: alie uero in uolūtatis sue motu diuinū ordinē quates ab ordine supreme peccātis quis nāc ordine superioris sine culpa recederēt. His prelibatis salire dicta argumēta soluant.

¶ Ad quattuor prima. Non cogimur dicere errorem in angelico intellectu extitisse: quasi aliquid bonū iudicari quod bonū non sit: sed bonū superius ad quod bonū propriū referendum erat nō cōsiderauit, ut debuit: ideoq; peccauit: cuius quidē incōsiderationis occasio fuisse potuit uoluntas in propriū bonū intense conuersa. Est enim liberū uoluntati in hoc uel in illud magis uel minus cōuerri.

¶ Ad Quintū. Patet angelum bonū aliquod nō appetuisse, nisi unum & sibi proprium: in hoc uero fuit eius culpa: quod superius bonum in quod sponte debuit ordinari: pretermisit: sic enim in nobis peccatum ex hoc est q̄ inferiora bona. s. corporis absq; rationis ordine concupimus. Et ita in hoc peccatum fuit in diabolo: q̄ bonum proprium, non retulit in diuinum.

¶ Ad Sextum. Patet q̄ etiam uirtutis mediū, pretermisit: inq̄tum superiori ordini se non subiecit: sicq; sibi dedit plusq; debuisset: deo uero minus q̄ ei deberetur: cui omnia ueluti prime regule debent esse subiecta. Non est ergo ibi pretermisum mediū per superabundantiam passionis: sed solū per iusticie inæqualitatem, que circa operationes est. In substantiis enim

illis

illis operationes esse possunt: passiones uero esse non possunt.

¶ Ad Septimum. Non oportet si in superioribus corporibus error potest esse nullus aut certe defectus, propter ea in eiusmodi substantiis culpā esse non posse: corpora enim & queq; ratione carentia solum agunt: non uero seipsa agunt: unde exire nequeunt a regula primi illa agentis & mouentis: nisi ex hoc qd prime regule sufficienter rectitudinē non excipiunt: quod equidē ex materie indispositione contingit: propter quod etiā corpora superiora in quibus materie indispositio locum minime habet, nunq̄ a regule prime rectitudie deficere potuere nec possunt. Substantie uero imateriales non agūt immuerum se ad actus proprios agunt: qd̄ in eis tanto magis est q̄to fuerit earum natura perfectior. Quorū enim est perfectior natura: est & in agendo uirtus perfectior: unde quin eis culpa dicto modo iesse possit nō impedit nature perfectior: ex hoc scilicet qd sibiipsis inherent, superioris agentis ordinem minime attendentes.

Intelligentias malas seu demones esse in naturali sapientia prestantissimos. Cap. Tertiuēdecimum.

q Via igitur aliquas esse intelligentias malas in magorum operibus suffragantes quas demones appellarūt probatū est: iam nunc ad nostrū in hoc primo li. institutum propius accedētes: inuestigare tētabimur quonam pacto effectū quos supra ca. 2. commemorauim⁹

demones causa esse possint: & causa sint scientia, malicia, potestate: eorū scientiam presenti capite non nullis punctis referare tētabimur: nō quidē q̄tū exoptulat res ipsa: sed q̄tū p̄ns exigit in se uirtū.

¶ Punctum primum. Substantie separate seu certe intelligentie uel angelici spiritus, siue boni sint siue mali, non accipiunt cognitionem a rebus sensibilibus: seu per species a rebus acceptas ut accipit genus humanum. ¶ Primo. Sensibilia enim s̄m suā naturam nata sunt apprehendi per sensum sicut per intellēctū intelligibilia: consequenter autē omnis substantia cognitiua ex sensibilib⁹ cognitionē capiēs sensum habeat oportet: & sequēter organum corporeum: & consequenter corpus naturaliter unitum. Substantie autem separate non habent corpora naturaliter unita

o

ut superius probatum est. Non igitur intellectivam cognitionem ex rebus sensibilibus sumunt. ¶ Secundo. Altioris uirtutis altius obiectum sit oportet. Virtus uero intellectiua intelligentie, uirtute intellectiua anime humane altior sit necesse est: quippe cum humanus intellectus in ordine intellectuum infimus sit, ut ex premissis haberi potest. Obiectum autem humane anime aut fantasma aut non sine fantasmate est: ut experimur: quod in ordine obiectorum re sensibili exteriori superius est: sicut ex ordine uirtutum cognitiuarum planum est. Obiectum igitur substantie separate, res extra animam existens esse non potest: ut immediate ab ea accipiat cognitionem: sed neque fantasma, quod est proprium anime nostre: unde relinquatur, ut aliquid sit fantasmate alius: & consequenter oportet quod sit aliquid spirituale intelligibile actu: cum nihil propter hoc in ordine obiectorum sit fantasmate altius. ¶ Tertio. Secundum ordinem intellectuum, intelligibilium ordo sit oportet. Sed ea que sunt secundum se intelligibilia in ordine intelligibilium, his superiora sunt que intelligibilia nequaquam sunt, nisi nos ea intelligibilia faciamus cuiusmodi oportet esse omnia a sensibilibus accepta: quippe sensibilia non sunt intelligibilia secundum se: quod noster intellectus intelligit. Igitur intellectus substantie separate cum nostro intellectu superior sit: non intelligit intelligibilia a sensibilibus accepta, sed que sunt secundum se intelligibilia actu. ¶ Quarto. Cuiusque rei operationis proprie modus proportionaliter modo nature & substantie eius respondet ut sigillatim uidere licet quod nobilioris nature sit modus operandi nobilior, ut animalium & plantarum: unde illa sentiunt & non ista. Substantia uero separata intellectus est per se existens non in corpore quouis. Igitur eius intellectualis operatio intelligibilium erit que in corpore nullo fundatur: consequenter autem eorum erit que a sensibus non accipiuntur: quippe talia sunt in corpore aliquo quoquo modo fundata ut nostra in fantasmatibus sunt que sunt in organis corporeis. Igitur intelligentie cognitionem a sensibilibus accipiunt minime. ¶ Quinto. Sicut in rerum sensibilibus ordine materia prima ultimum & infimum est: ac pro hoc in potentia tantum est ad formas sensibiles uniuersa ita intellectus noster possibilis infimus in ordine intelligibili existens in potentia ad omnia intelligibilia sit oportet: sicut tabula in qua nihil est

13
pictum : Sed que in ordine sensibilium sunt supra materiam primam : actu habent formam propriam qua constituuntur in esse sensibili . Igitur pari modo intelligentie que in ordine intelligibili sunt supra, intellectum possibilem humanum actu sunt in esse intelligibili . Intellectus autem a sensibilibus notionem accipiens in esse intelligibili non est actu, sed potentia .

Igitur intelligentie a sensibilibus cognitionem non capiunt .

¶ Sexto . Superioris nature perfectio ab inferiori natura non pendet, ut liquet . Perfectio autem substantie separate in intelligendo est: quippe que intellectualis est . Igitur eius intelligere a rebus sensibilibus non dependet: quasi ex eis capiat notionem .

¶ Punctum Secundum . Esti uero angeli aut boni aut mali p species a rebus sensibilibus scientiam non accipiunt: non tamen etiam omnia per suam substantiam intelligunt : sed oportet eorum essentie species aliquas uel idola rerum representatiua superaddere: ut omnia intelligant contenta sub ente: quod obiectum est intellectus eorum . Si enim omnia per suam substantiam intelligerent oporteret omnia in eorum substantia contineri. i. quantum est ad ea in quibus ab una intelligentia distinguuntur omnia alia: oportet enim intellectum esse in intelligente quantum ad ea omnia que de eo intelliguntur sicut & sensata oportet esse in sensu . unde anima per intellectum & sensum dei fieri omnia. i. intelligibilia & sensibilia. Sed per angeli substantiam nequeunt omnia in angelo esse: nam que infra & que supra angelum sunt, in substantia quidem eius sunt quodammodo . s. quantum ad ea in quibus coincant: non tamen sunt in ea perfecte . i. secundum propriam rationem: quippe angelica substantia finita & limitata existens secundum propriam rationem ab aliis distinguitur in essentia autem dei sunt omnia perfecte & secundum propriam rationem: sicut in ea operatiua uirtute non limitata ad genus & speciem, a qua est quicquid in re est tam commune quam proprium . Unde solus deus per suam essentiam habet noticiam propriam de rebus omnibus: non autem intelligentia bona uel mala: consequenter autem per superadditas species intelligat oportet .

¶ Punctum Tertium . Quanto autem superiores nature ordine sunt angeli siue boni siue mali tanto per superadditas species universalio-

res intelligant oportet. Nā solus deus oīa p unum intelligit: ut
 offensum est. Quanto ergo aliqua nature ordine uni deo omnia
 uno intelligenti propiora sunt, tanto magis unite & cōsequenter
 paucioribus eadē intelligant oportet: & cōsequenter superiores
 angeli quasi deo uiciniōres paucioribus speciebus ea oīa intelli-
 gunt que inferiores pluribus. Cuius rei etiā in nobis exemplū est.
 Quidam enim a deo rudes sunt ut ueritatē intelligibilē non nisi
 minutatim capiant: alii eleuationis ingenii unico principio mul-
 tas cōclusiones capientibus. Nec obstat si dicatur q̄ s̄m hoc una
 superioris angeli species erit propria multoꝝ rō: que angelus infe-
 rior multis speciebus nouit. Dico enim q̄ idē esse nequit ratio
 propria multoꝝ adequata: eminenter uero secus: ut de essentia di-
 uina patet: unde sicut illa propria ratio est oīum: ita una creata spe-
 cies esse potest non oīum quidem, sed multoꝝ: sicut etiā in ani-
 ma humana continet ratio propria sensitiue & uegetatiue.

¶ Punctum Quartum. Ex dictis uero iā pateat q̄ distantia lo-
 calis intelligentiarum cognitionē minime impedit. ¶ Primo.
 Nam localis distantia per se cōparat ad sensum: nō uero ad intel-
 lectum, nisi per accidens pro quanto notitiā accipit a sensu: nā
 sensibilia ad determinatam distantia sensum mouēt: intelligibilia
 uero actu s̄m q̄ intellectū mouēt nō sunt i loco: quippe que a cor-
 porali materia separata sunt. Cū igit̄ intelligentie a sensibilibus no-
 titiam minime capiant: in eaȳ cognitione localis distantia ope-
 ratur nihil. ¶ Secundo. Nā humana aīa separata a corpore in sua
 intellectuione locali distantia non impeditur: non. n. tunc cogno-
 scit abstrahendo (sic. n. determinata distātia exquireret ut uel sen-
 sibilia agerent in animā uel ecōtra) sed ex influ. u luminis diuini
 seu specieꝝ ex lumine diuino in eius intellectū: cum sensibus ca-
 reat: tūc aut̄ cognitio distantia locali nō impedit. Vnde & diues
 cognouit abraham in limbo a longe luc. 16. A fortiori ergo intel-
 ligentie intelligūt ex locali quacūq; distātia. Nec obstat q̄ aug.
 dicit in libro de di. demō. q̄ demones propter celeritatē mor̄ ali-
 qua nobis ignota denunciant: qđ equidē nihil est: dictū, si eorū
 notitiā localis distantia non impediret. Non obstat inq; quia s̄m
 eam opinionē loquitur qua quidā demones habere corpora na-
 turaliter unita putarunt: s̄m quā sensus quoq; habere potuissent &

consequenter in noscendo locali distantia prepediri : quã equidẽ opinionem etiã libro eodẽ recitando tangit , magis q̃ afferando ut liquet de ciuitate dei libro .21.

Punctum Quintum. Palam etiã ex dictis est : q̃ operationi intellectuali intelligentiarum tempus nõ miscetur . Nam sicut intelligibilia actu absq̃ loco sunt . ita absq̃ tẽpore etiã sint oportet : nam localẽ motum tempus consequit̃ : unde ea sola mensurat que ut cunq̃ in loco sunt . Et ideo intelligere substantie separate supra tps est . Operationi autẽ intellectuali nostre tẽpus adiaceat oportet : q̃ ex fantasmatibus noticiã capiamus que determinatum tempus aspiciunt . Inde est q̃ in compositione ac diuisione intellectus noster aut preteritum aut presens aut futurũ tempus semper adiungit̃ : intelligendo autem quodquid est nequaquã : intelligit enim illud abstrahendo intelligibilia a sensibilibus conditionib⁹ : unde s̃m illam operationẽ neq̃ sub tẽpore neq̃ sub aliqua rerum sensibilibus cõditione intelligibile apprehendit . Componit autẽ aut etiã diuidit applicando prius abstracta intelligibilia ad res : in qua applicatione tempus cointelligatur oportet .

Punctum Sextum. Ex dictis etiam liquet intellectũ intelligentiarum actu semper intelligere . ¶ Primo. Qd̃ enim qñq̃ in actu quandoq̃ in potentia est , tempore mensuretur oportet : ibi enim successio est que tempore solo diiudicatur : quod numerus omnis motus est : nec obest si successio illa cõtinua non sit : quippe etiã tempus aliquod discretum sit oportet : alioquin successiua discreta non haberent mensurã . Intellectũ autem intelligentie supra tempus esse probatum est . Nõ est igit̃ quandoq̃ actu intelligens : & quandoq̃ non iutelligens . ¶ Secundo . Omnis substantia uiuens , operationem aliquam uite actu habeat oportet : ex sua natura que inest ei semper : licet alie quandoq̃ insint illi potentia tñs ueluti semper nutriunt animalia etsi non sentiunt semper . Substantie autem separate sunt substantie uiuentes : ut liquet ex dictis : alioquin essent ignobiliores nobis & omnibus uiuentibus : nec habent aliã operationẽ uite preter intelligere : & si qua ad intelligere sequatur : ut uelle ac posse . Igitur semper actu intelligentes sint oportet . ¶ Tertio . Nam celestia corpora intelligentie p̃ intellectũ mouent apud phos . Motus uero ille semp cõtinuus est . Igitur .

intelligentiæ intelligere semp actu sit oportet. Idē uero sequitur, & si dicta corpora mouere nō dicantur: quippe que celestibus corporibus altiores sunt: unde si eiusmodi corporis operatio propria .i. motus cōtinua est longe magis p̄tinua erit ea que intelligentiarum est. .i. intelligere. ¶ Quarto. Oē quod opatur q̄nq; : q̄nq; uero non operatur: aut per se aut per accidens moueat necesse est: unde & q̄ nos quandoq; intelligamus, q̄nq; non intelligamus: ex alteratione circa partem sensibilē accidit ut in .8. .ph y. dicit. Substantiæ uero separate nequaq; per se mouent: quippe q̄ non sunt corpora: neq; per accidens, quippe que non sunt unite corporibus. Igitur suum intelligere cōtinuum nō autem intercisum sit oportet. ¶ Punctum Septimū. Similiter quoq; ex dictis liquet angelum aut bonū aut malū nō intelligere discurrendo a magis noto ad minus notū, aut ad notū ab ignoto. Nā cum rerum creatarū uniuersitas graduata sit s̄m inferioritatis superioritatisq; naturam: nec due sint rerum species realiter equales quod generum differentie pre se ferūt: quarum semp una reliqua nobilior est: sicut natura infima ad proximā sibi superiore se habet, ita illa ad aliam usq; ad supremā se habeat oportet. Illum itaq; in substantiis spiritualibus gradum & ordinē tenent: intelligentiæ siue bone siue male: quē in natura corporea celestia corpora sortiuntur. Nam sicut ille supra humanos sunt intellectus quos infimos in eo genere nouimus: ita hec corpora supra corruptibilia sunt: que itidem in corporeo genere infima sunt: unde & celestes mentes a dio. dicuntur. Distāt uero in eo celestia & terrestria corpora: quia hec suam ultimam perfectionē motu & mutatione cōquirunt: illa uero ex ipsa sua natura eam statim nanciscuntur. Sic ergo & infimi .i. hominum intellectus quodā intellectua lis operationis motu siue discursu ueritatis cognitionem nanciscuntur: ut experimur: dum scilicet ex uno cognito in aliud cognoscendum nituntur: qui si statim in ipsa notione noti principii conclusiones inde educibiles omnes agnoscerēt: locum in eis discursus non haberet. Et hoc in angelis sit oportet: quippe qui in his que naturaliter norūt, quecunq; in eis nosci possunt, statim inspicunt: quasi a natura ipsa suam perfectionem statim nacti.

Vnde & intellectuales dicuntur: quia etiam apud nos intelligi dicuntur, que statim naturaliter nota sunt: quo fit ut etiam habitus principiorum que naturaliter statim nouimus, intellectus dicatur: animas uero humanas hoc modo ueritatem non cognoscentes: sed discursu quodam non intellectuales sed rationales dicimus: quod ex influxu superiorum intellectuum aliquid intellectualis luminis participant in principiorum noticia: sicut & elementa mundi a celo circula rem motum utcumque participant: ut de aere consequenter & de igne monstrat stella comata: & de mari fluxus refluxusque. ¶ Nec obstat quod angeli unum per aliud norunt: sicut boni creaturas per uerbum, & mali per suam substantiam & species inditas. Neque enim cognoscere unum in alio uel per aliud: puta speculum & simul uisa in speculo, est discurrere: sed cognoscere unum ignotum ex alio prius noto, hoc discursus est. ¶ Nec. 2. obstat quod superior uirtus, i. angelica possit omnia que & inferior, i. humana: & consequenter sillogizare. Nam superior & inferior uirtus quando eiusdem sunt ordinis, potest superior quod & inferior: alias nequaquam (sicut homo asino superior asinum generare nequeat) nisi altiori modo: & sic angeli sillogizare possunt quod sillogismum cognoscant, & in principiis conclusiones & in causis effectus, & econtra: non tamen sic sillogizant ut ignote rei notitiam sillogizando ex causis in causata uel econtra perquirant. ¶ Non obstat etiam quod apud isidorum demones per experientiam multa cognoscant: experimentalis autem notitia discursiua sit: ut in fine libri posteriorum patet. Nam in angelis tam malis quam bonis experientia per quandam similitudinem dicitur: prout scilicet sensibilia presentia norunt: tamen absque omni discursu.

¶ Punctum Octauum. Sed neque componendo aut diuidendo intelligunt. Nam quod noster intellectus aut discurrendo aut componendo intelligat: ex radice manat quia uidelicet statim in prima rei apprehensione notitia propter intellectualis luminis debilitatem inspicere nequit quicquid in ea continet: sicut enim in ratiocinante intellectu conclusio principii, ita in componente & diuidente predicatum subiecto comparat: & sicut si statim in principio ipso intellectus conclusio nem uideret nequaquam discurreret ut eam uideret: similiter si statim in

apprehensione quiditatis subiecti notitiã haberet oïum q̄ possunt
 ascribi subiecto ,nō intelligeret cōponendo & diuidendo:uerum
 solū intelligendo quodquid ē. Cū igit in angelo sit lumen intel-
 lectuale perfectū:adeo ut in rerū naturaliū notitiã p̄ficere nequeat
 sed statim eã nanciscat:ut p̄batū est:neq; diuidit,neq; componit:
 q̄q; & diuisiones & cōpositiones intelligit,sicut & sillogismoꝝ di-
 scursus :cuius signum dixeris q̄ cū uoces in subiecta creatura cor-
 poreã formant angeli ,affirmando & negando loquunt:quis nō
 affirmando aut,negando intelligant . Nec obstat q̄ cōpositio
 aut diuisio ut in .3. de aia dī:est ubi & intellectuū multitudo :
 ut in intelligentia que p̄ diuersas species intelligit & nō oia simul
 ut dicitur. Dico .n. q̄ non omnis intellectuū multitudo cōposi-
 tionem causat:sed eoꝝ tantū quoꝝ unum aut,alteri attribuit aut
 ab altero remouetur:quod in angelo est minime:qui rei quidita-
 tem intelligendo oia simul iutelligit :q̄ nos aut negando aut cō-
 ponendo de ea possumus intelligere . ¶ Punctum Nonum
 Non pōt autē in intellectu intelligentie siue bone siue male in
 ordine ad naturaliter cognoscibilia error aut falsitas interciderē .
 Nam huius rei ueritas ex superioribus , utcūq; dependet . Nā q̄
 nec cōponendo nec diuidendo angelus intelligat superius mon-
 stratum est:sed tātummodo intelligēdo quodquid est.Intellectus
 uero circa quodquid semp̄ uerus ē:sicut & sensus circa proprium
 obiectū ut in 3.de aia ari. profiretur. Per accidens tñ in nobis de-
 ceptio intelligendo quodquid est contingit s̄m. s̄rationē alicuiꝝ
 cōpositionis :uel cum unius rei diffinitionē ut rei alterius diffini-
 tionem accipimus:uel cū diffinitionis partes inuicē non coherēt:
 sicut si pro alicuius rei diffinitione:animal quadrupes uolatile ca-
 piatur:nullū enim animal tale ē.Et hoc quidem in cōpositis acci-
 dit :quorū diffinitio ex diuersis sumitur: quoꝝ alterū materiale
 atq; alterū formale est . Intelligendo aut quiditates immateria-
 les non est falsitas:ut in .9. met.dī:quippe que uel totaliter nō at-
 tinguntur & de eis intelligitur nihil:uel cognoscunt , ut sunt . Sic
 igitur in angelico intellectu per se falsitas esse nequit :per accidēs
 tamen cotingit alio modo q̄ in nobis . Nos enim quandoq; cō-
 ponendo & diuidendo ad quiditatis intellectuū uenimus : ueluti
 cum diffinitionē diuidendo demonstrandoq; inuestigamus quod
 equidem

equidem in intelligentiis non contingit: sed modo alio. Nam rei quod quid est res omnes que ad re attinent norunt: quod equidem potest esse respectu eorum que rei naturaliter ascribuntur aut ab ea remouentur innotescendi principium: non autem eorum que a supernaturali dei ordinatione dependet. Angeli igitur siue intelligentie bone: recte & ordinate voluntatis cum sint: per rei quiditatem de his que rei supernaturaliter attinent non iudicantes, nisi salua ordinatione diuina, nec in naturalibus nec in supernaturalibus rebus falluntur, seu nec per se nec per accidens falluntur. At uero demones id est: intelligentie male atque damnate per suam perversam uoluntatem intellectum a diuina sapientia subducentes, de rebus interdum absolute sine naturalem conditionem iudicia ferunt: & in his quidem que rei naturaliter attinent non falluntur: decipiunt uero interdum possibiliter quantum ad ea que supernaturalia sunt: sicut si considerantes hominem mortuum non resurrecturum iudicent & uidentes christum hominem deum esse non putent.

Punctum Decimum. Circa immaterialia autem intelligentia siue bona siue mala tria cognoscit. Et primo quidem seipsam. Nam & si in actione transeunte materia siue obiectum in quod actus transit ab agente separatim sicut calefactum a calefaciente & ab edificante edificatum: in actione tamen que in agente manet: ad hoc ut ab agente actio procedat obiectum agenti uniaque oportet: sicut sensibile uniri oportet sensui ut sentiat actu: & ita se habet obiectum unitum potentie in huiusmodi actione sicut forma que est actionis principium in agentibus aliis: sicut enim calor in igne calefactionis est formale principium ita spes rei uise (que est res uisa in esse uisibili) in oculo est uisionis formale principium. Considerandum uero est quod eiusmodi species obiecti in cognitiua uirtute quandoque est potentia tantum: & tunc est cognoscens in potentia tantum: & ad hoc ut cognoscat oportet potentiam reduci in actum speciei. Si autem semper eam habeat absque mutatione uel prioris eius receptione nihilominus cognoscere potest. Ex quo inferre liceat: quod moueri ab obiecto de ratione cognoscentis non est in quantum cognoscens est: sed solum in quantum potentia cognoscens. Nihil est differt ad hoc ut forma sit actionis principium an inherat necne: nam species que est intelligendi principium aliquando in

e.

retent in nobis: aliquando autem non inheret sed subsistit: ut in
deo. Igitur siquid in genere intelligibilium sit forma subsistens
intelligibilis, intelligit quidē: quia immaterialitas intellectuā uir-
tutē p̄fert: ut probatū est: & intelligit, quia intelligibilis actu est: &
a seipso intelligitur, quia sibiipsi intelligibiliter & obiectiue imo
identice presens est. Angelus autē cum subsistat & immateria-
lis sit, forma intelligibilis subsistens sit necesse est: cōsequenter &
& actu intelligibilis: se ergo per se intelligit. Nec predictis obstat
q̄ dicitur. 6. ca. ange. hieret. dicit angelos ignorare pprias uirtutes: &
consequenter substantiā propriam. Hoc. n. s̄m antiquā translatio-
nem dictū est: que per nouam in hoc est correctā: q̄q̄ & illud uere
sit: ut. s. ignorent angeli suas uirtutes s̄m q̄ ab ordine diuine
sapientie proficiscuntur, que angelis incomprehensibilis est. Nec
similiter obstat q̄ intellectuā cognitione que sola angelis adest,
singularia materialia non intelliguntur a nobis. Singularia enim
materialia non intelliguntur a nobis nō quia singularia, uerum
quia materialia potius unde siqua singularia immaterialiter sub-
sistunt ceu angeli: illa nihil prohibet intelligibilia esse actu. ¶ Se-
cundo. Circa immaterialia oīs intelligētia intelligit & nouit om-
nem aliam. Nam substantie separate intelligunt ea que p se sunt
intelligibilia, ut ostensum est. Per se aut intelligibilia sunt substā-
tie separate: immunitas. n. a materia facit aliquid esse p se intelli-
gibile, ut ex superioribus patet. Igitur substantie separate sicut obiecta
propria substātiis separatas intelligūt: unaqueq. s. seipsam & alias
unde apud aug. 2 sup gen. ad lit. que in dei uerbo eternaliter pre-
existerunt, ab eo fluxere dupliciter: & primo in angelicū intelli-
ctum: p hoc q̄ deus angelice menti. re. quas in naturali esse pro-
duxit similitudines i fluxit. 2. uero ut in propriis naturis subsisterēt.
Hoc aut quidam ea ratione posse fieri dicunt: q̄ una intelligentia
alterius causa sit: prima quidem secunde: & sic deinceps in omni
autem causa est similitudo effectus & in omni effectū similitudo
cause. Sed hoc non bñ dicitur. Nā cum intelligentie sine mate-
ria subsistant, ut probatū est: possunt sola creatione produci: crea-
re aut solius dei est, ut nunc supponimus: unde p̄ter deū nulla in-
telligentia alterius causa est: unde una aliā p spēs superadditas

nonificia & se per, se ut dictum est. Et species quidē qua unū
 aliū nouit ab angelo noto differt cuius est similitudo : quia spēs
 habet eē intētionale; angelus uero cui⁹ ē similitudo habet eē natu
 rale & reale. Nec predictis obstat primo q̄ quilibet intellectus an
 gelicus habet in se aliquā naturā determinatā; & cōsequenter illa
 uidetur alterius impedire notionē intus apparēs iuxta uerbū ari.
 in 3. de aia. de humano intellectu si in se aliquā haberet corporeā
 naturā: aut pupilla aliquē colorē. Non obstat inq̄: quippe uerbum
 plij intelligit de natura que ita cognoscit q̄ nō est rō cognoscē
 di, sicut albedo respectu uisus & humanitas respectu intellectus,
 non autē de ea que est obiectum cognitiū & ratio cognoscēdi, ut
 lux in pupilla & similitudo humanitatis in possibili intellectu: ta
 lis enim natura uim cognitiuā nō impedit sed iuuat. Et talis ē an
 gelica substantia que est rō angelo cognoscēdi se pfecte, & alia l
 pfecte, unde speciebus superadditis opus est. ¶ Non obstat. 2. di
 ctum libri de cau. ois intelligentia scit quod est supra se inq̄tū est
 causata ab eo; & quod est sub se inq̄tum est causa eius: unus autē
 angelus alterius causa non est: cōsequenter aut uidetur illum nō
 cognoscere. Non obstat inq̄: quippe ratio cause & causati ad hoc
 q̄ angelus unus aliū cognoscat facit nihil, nisi ratioe similitudis
 in qua causa causatiū q̄municāt. unde si i angelis similitudo sine
 causalitate ponatur: in uno cognitio alterius maneat oportet.
 ¶ Non obstat tertio q̄ species qua angelus angelum nouit, non
 uidetur innata: quippe sequeretur si deus nouiter angelum crea
 rer, ille a prius creatus intelligi non posset: sed neq̄ uidetur ac
 quisita: quia angeli superiores inferiores cognoscere nō possent
 a quibus accipiunt nihil. Non obstat inquam: quia deus uni
 uerso quod fiendum instituerat proportionatam fecit quācūq̄
 creaturam: consequenter uero si instituisset facere plures ange
 los uel plures rerum naturas, plures species intelligibiles menti
 bus angelicis impressisset: seu si edificator domum maiorem fa
 cere uoluisset, fundamentum quoq̄ maius effecisset. Vnde
 eiusdem rationis est: q̄ deus adderet aliquam creaturam uniuers
 o, & angelo speciem aliquā intelligibilē. Si eigo deus uniuerso
 adderet angelū: cōsequenter aut naturam unā specificā, c. ilibet

Angelo creato adderet speciem & sicut nūc intelligunt p̄ inditas
 tunc intelligerent per inditas & acquisitam, nō a sensu sed a deo.
¶ Tertio aut̄ queq; intelligentia naturaliter intelligit deū quoquo
 modo. Nam tribus modis res aliqua cognosci pōt. Primo p̄ sue
 essentie in cognoscente presentiam: sicut si lux in oculo uideatur
 quomodo dictum est intelligentiam seipsam intelligere. 2. per p̄-
 sentiam sue similitudinis in potētia cognoscitiua: sicut ex hoc uī-
 detur lapis q̄ in oculo lapidis similitudo resultat, 3. ex hoc q̄ simi-
 litudo rei non a re ipsa immediate accipitur, sed ab alia in qua re-
 sultat sicut hominem uidemus in speculo. Prime cognitioni affi-
 nilatur diuina: qua deū per eius essentiam uidemus: quod natu-
 raliter creatura nō pōt, ut nunc supponitur: tertie uero ea qua deū
 p̄ creaturas cognoscimus. i. dei similitudinem in creatura resul-
 tantem: s̄m illud 10. 1. i. uisibilia dei &c. Vnde deū uidere dicimus
 in speculo: cognitio aut̄ qua deum angelus p̄ sua naturalia uidet,
 inter predictas mediat: & similas illi qua res per speciem ab ea captā
 cernitur: quia enim in ipsa angelica natura impressa est imago di-
 uina, per suā essentia deū angelus nouit in q̄tum dei similitudo ē
 sicut si nummus imaginē cesaris tenens se intelligeret cesarē in-
 telligeret. Nec tñ angelus dei essentia uidet: quippe quam nulla
 creata similitudo sufficit exprimere: ut suppono.

¶ Punctum Vndecimum. Quid uero circa naturalia intelligat
 bonus aut etiam malus angelus dico q̄ multa. Et quidē primo
 naturalium rerum species uniuersas cognoscit. **¶** Primo. Nam
 cū naturali perfectione intellectus eorū statim a sue p̄ditionis ex-
 ordio p̄fectus sit: utpote statim totus in actu existēs: nec instar n̄i
 paulatim suā p̄fectionē colligēs (ut mōstratū est) suū obiectum. i.
 eas intelligibile uniuersaliter p̄prehendat oportet: alioquin si qd
 sub ente contentū nō attingeret: q̄tum ad illud attineret in potē-
 tia esset & nō in actu. Sub ente uero intelligibili ē reze corporeae
 quum nature & spēs cōtinent: sunt. n. uera & uere entia. eas igit̄
 oēs substantie separate cognoscūt. **¶** Secdo. Nam cū reze species si-
 cut spēs numerorū distinguunt̄ ex. 8. met. & patet: quia ordine quo-
 dam p̄sistunt nec due sunt equales (ut probatū est) oportet ut cūq;
 in superiori spē quod inferioris est cōtinerit: ceu numerus maior cō-
 tinet minoriē. Cum igitur supra substantias corporeas oēs sine

substantiæ separate: quæcūq; in substantiis corporeis sunt per modum materialē in separatis sint oportet p modum intelligibiles quod. n. in aliquo est, per modū eius in eo est. Intelligunt igitur angeli tam boni q̄ mali oēs materialium rerū species & quæcūq; eis insunt. ¶ Tertio. Si substantiæ separate celestia corpora mouēt ut phi posuere, omne ex celesti corpore pullulās & emergens, ip̄sis quidē corporibus sicut instrumentis ascribitur (mouent. n. mota) ip̄sis autem intelligentiis sicut principalibus agentib⁹ attribuitur oportet: mouent. n. celos. Causant uero omne tale per celos eo modo quo artifex suum opus per sua instrumenta, per intellectum scilicet: agunt. n. & mouent per intellectum & uoluntatē: cū in eis aliæ non subsint uires. Intelligunt ergo omnia que uel generantur uel etiā corrumuntur. Nec obstat si que intelligentie celos immediate non mouent: quia cū motrices sint de infimis deputantur. n. corporib⁹ administrandis: mouentū actio ab aliis superioribus p̄det: sunt. n. oēs subinuicē posite: ut monstratū est. Si uero generabilia quasi proprios effect⁹ corruptibiliaq; cognoscunt: longe magis ip̄sas celestium corporum species ac si instrumenta propria nouit. Nec obstat q̄ res materiales ex hoc uidentur perfectione esse immaterialū: intellectum. n. perfectio ē intelligentis. Non obstat inq; quippe res intellecta intelligentis perfectio non est nisi similitudinis sue gratia quam in intellectu habet. non enim qui extra animam est lapis intellectū nostrū perficit: sed lapidis similitudo: que nostro intellectui insidet. Similitudo ergo rei materialis in angelico intellectu existens, forma & perfectio eius est: & hoc non absurdum sed uerum est.

¶ Secundo uero intelligentie tam bone q̄ male non species modo omnes corporee nature norunt: uerum etiam & singularia cūcta. Quia enim rerum similitudines in earum intellectibus uniuersaliores & efficaciores, sunt ad rerum noticiam q̄ in nostro: per eas res naturales non modo s̄m rationē generis uel speciei norunt: ut noster intellectus uerum etiam s̄m indiuidua.

¶ Primo. Cum. n. rerum species in intellectu existentes immateriales sint oporteat: secundum q̄ in nostro intellectu sunt, cognoscendi singularia per materiā indiuiduata nequeūt esse principium: sunt enim uirtutis adeo contracte & coartate: ut una in

tunus solum notitiam ducat unde quemadmodum generice nature similitudo in cognitionem generis ac differentie ducere non posset, ut si per animalis specie etiam rationale nouerimus ut per eam species noscatur: ita quoque specificie nature similitudo in notitia principiorum speciei & indiuiduatum que sunt principia materialia ducere non potest: ut per eam indiuiduum in sua singularitate noscatur, immo ex abstractione ab his causatur: unde in ea ducere nequit. Similitudo uero in intellectu substantie separate: cum sit uirtutis uniuersalis una & immaterialis existens in principio: speciei notitiam & indiuiduantium ducere potest: adeo ut per eam intelligentia non generis modo & speciei naturam possit suo intellectu comprehendere: uerum etiam & indiuiduorum omnium: consequenter autem nec infinitorum indiuiduorum habet species infinitas: eius modi .n. species non est ab indiuiduis abstracta: unde sicut affirmatio in nobis singularium ignorantiam ponit, ita in angelis non abstractio tollit. ¶ Secundo. Nam intelligibiles rerum species, & ad nostrum & ad angelicum intellectum ordine contrario ueniunt quippe ad nostrum per uiam resolutionis .i. abstractionis a conditionibus materialibus indiuiduantibus ueniunt: unde per eas singularia a nobis nequeunt cognosci: ad angelicum autem ueniunt quasi per uiam cognitionis: habet .n. species ex assimilatione sui ad primam intelligibilem speciem diuini intellectus, que a rebus equidem abstracta nequaquam sit oportet: uerum potius rerum factiua est: factiua inquam non modo quo ad formam: uerum etiam quantum ad materiam indiuiduandi principium. Species igitur intellectus angelici etiam indiuiduandi principia respiciunt: unde singularia cognoscit quod ea nos non cognoscat. ¶ Tertio. Quod inferior uirtus potest & superior utique possit necesse est: quod altiori modo si altioris & alterius ordinis sit: quo fit ut uirtus inferior plerumque per plura quam superior operetur: & quanto inferior, per plura per pauciora uero quanto superior: unde una uirtus sensus communis apprehendit omnia que quinque exteriores sensus apprehendunt. Anima autem humana substantia qualibet separata nature ordine inferior est: & ipsa per duo principia intellectum uidelicet & sensum & uniuersalia & singularia nouit. Eodem ergo modo hec omnis intel-

Ingentia nouit, uel alioxi id est potentia uita cognitius quam so-
lam habet. ¶ **Q**uinto. Si a spiritibus separatis apud philoso-
phos mouentur celestia corpora : & per intellectum ac uoluntate
agunt & mouent (quod uires alias non obtineant) mobile a se mo-
tum cognoscatur oportet, quod singulare quoddam sit oportet, si
mouetur: sicut etiam per motum renouati singularia quedam
sunt, nec ignorari ab ea substantia possunt, que per intellectum ad
hos mouet, & multo minus a superioribus: que etiam celesti mo-
tu producuntur singularia corruptibilia norunt illi motores, cum
ut artifices ea producant. Singularia ergo horum materialium
norunt intelligentie: siue bone siue male sint. ¶ Non cogno-
scunt uero intelligentie in spiritualibus uel corporalibus primo
quidem futura in seipsis id est ut aliquando erunt in suis existen-
tiis. Nam angeli in suis causis futura longe acutius quam nos pos-
sunt agnoscere: & certe si ex eis necessario emergant, ut crasti-
nus ortus solis: predicturaliter uero que ut in pluribus, nullo ue-
ro modo que raro eueniunt. In seipsis uero futura nouisse
dei solius est: non solum que necessario uel in pluribus sed etiam
que casualiter & raro emergunt. Nam in sua eternitate que
toti tempori adest, illudque concludit, deus omnia uidet sem-
per eodem modo: alioquin si futuro in esse posset nouo modo illud
uideret sua uisio non esset tota eterna: sed cresceret: quilibet au-
tem intellectus creatus ab ista eternitate deficit: & consequenter
ab huiusmodi cognitione que eternitatem consequitur: quia quod
sub tempore est (ut aliquo modo omne euerternum in quo suc-
cesso aliqua sit oportet: ut probabo pene statim) non potest ha-
bere presentia omnia que toto tempore fiunt. Unde diuinita-
tis insigne est nosce futura, isaye. 12. Annunciate que uen-
tura sunt in futurum: & sciemus quia dii estis uos. ¶ Nec obstat
quod intellectus angeli est supra tempus: cuius differentie sunt pre-
sens & futurum: & parificatur intelligentie eternitati id est eorum
ut dicitur in libro de causis. Dico enim quod intellectus angeli
& si est supra tempus physicum continuum quo motus corpora
les metimur: non tamen supra sed infra discretum est, quo succes-
sio intellectuum & uolitionum angelicarum mensurantur.

nōn. n. intelligunt angeli oīa simul: ut probabitur de quo tempo
re aug. 8. super gen. ad lit. deus inquit creaturā spirituale mouet
p̄ tempus. ¶ Non obstat. 2. q̄ angelus per species uniuersales &
a rebus non acceptas intelligat: que equaliter ad presens & futu-
protenduntur. Dico enim q̄ licet de se equaliter ad preterita pre-
sentia & futura se habeant: contra tñ ista ad illas nō eodē modo
se habent: nam p̄sentia quidē naturam habent qua speciebus intel-
lectus angelici simulentur, & per eam nosci possunt: preterita uero
eam aliqñ habuere sed futura nunc. Vnde per eas agnosci neque-
unt nisi ponantur in esse: & cōsequenter actu simulentur. ¶ Non
obstat 3. q̄ sicut s̄m locum ita & s̄m tempus dī aliquid distans:
nec intellectiōnē angelicam impedit distātia prima, & consequē-
ter nec secunda. Dico enim q̄ non est simile de utraq; distan-
tia: quippe que loco distant in rerum natura sunt, & speciem ali-
quam p̄cipār cuius similitudo in angelo est: quod de distātibz
tēpore. i. futuris uerū non est. Non cognoscunt etiam cordium
cogitationes angelice ille mentes. i. uolitiones & intellectuōes: ut
sunt uoluntarie: quia naturaliter oīa per substantiā suam aut spēs
inditas norunt: quibus cogitationes a uoluntate depēdentes non
colligantur sicut causis colligantur effectus: sed soli deo ut cause
subiciunt & uoluntati: hoc tñ intellige s̄m aug. in lib. de diuī-
demo. nisi cogitationes in corpore signa relinquunt: quia iam
talia colligationem habēt ad species angelici intellectus mouen-
tis oīa corpora. Pauce uero (meo iudicio) sunt cogitationes spi-
ritibus malis occulte: propter ingenii angelici sagacitatē. Quin
etiam cauendum est ne quis intimis suis cogitationibz fidat: qua-
si nesciat perfidus hostis, quid homo intendat: interdum. n. ipse
cogitatus suggerit: & inde eos saltē cōiecturaliter & probabiliter
nouit. Nec obstat q̄ angelus species intelligibiles anime uel al-
terius norit quoz nouit substantiā & accidentia: quia non sequit̄
q̄ norit quomodo angelus uel aīa speciebus intelligibilibz uolū-
tate utatur: immo licet angeli cognoscant actum appetitus bruta-
lis qui nō est liber, sed alterius cause corporalis uel spiritualis im-
pressionem sequitur quam angelus nouit: non tamen sequitur q̄
nouerit motus appetitus sensiciui hominis, & apprehensionem
fantasticam, secundum q̄ a ratione & uoluntate mouetur: quia
etiam

etiam inferior pars anime quoquo modo ratione participat, sicut
obediens imperanti: primo eth. Nec tamen sequitur qd si ange-
lus id quod in fantasia uel appetitu sensitiuo hominis est nouit,
id noscat quod in cogitatione aut uoluntate est: quia uoluntas &
ratio appetitui sensitiuo & fantasie non subiacent: sed eis diuersi-
mode uti possunt. ¶ Punctum Duodecimum. Cogno-
scit uero intellectus angelicus simul omnia que una specie cogno-
sci non autem que pluribus. Sicut enim unitas termini ad uni-
tatem motus, ita unitas obiecti ad unitatem operationis requiri-
tur: una ergo operatione multa & sensu & intellectu noscuntur ali-
quando quia aliqua ut unum & ut plura accipi possunt: ut partes
continui: que plures sunt si quelibet seorsum capiatur, nec simul
nec una operatione aut sensu aut intellectu noscuntur: sed si capi-
antur ut sunt unum in toto, unum sunt & una operatione sensu
& intellectu noscuntur ut patet in tertio de anima. Sic etiam in-
tellectus noster simul subiectum predicatumq; cognoscit, ut par-
tes sunt unius propositionis: & duo comparata ut in comparatio-
ne una conueniunt. Igitur multa ut distincta non possunt si-
mul intelligi: sed ut in intelligibili uno uniant, simul intelliguntur.
¶ Vnumquodq; autem actu intelligibile est, sicut qd eius species in
intellectu est: consequenter autem quecuq; per unam speciem in-
telligibilem cognosci possunt, ut unum intelligibile cognosci
possunt, & consequenter simul cognosci: que uero noscuntur per
species diuersas, ut diuersa intelligibilia noscuntur: nec simul no-
scuntur. Angeli ergo boni quantum ad notitiam habitam in uer-
bo diuino, simul norunt quecuq; norunt: quia una specie id est
diuina essentia norunt: quantum ad notitiam uero qua boni aut mali
res per innatas species norunt, ea simul intelligunt que una spe-
cie norunt: ut saltem unam specialissimam speciem cum suis in-
diuiduis, aut etiam subalternam, aut genus: prout speciebus al-
terioribus intelligunt. Ex his liquet qd demon quicunq; etiam mi-
nimus nouit omnia que dicam cum suis uiribus & proprietatibus:
primo omnia elementa. secundo omnia metalla. tertio omnes la-
pides. quarto omnes herbas. quinto omnes plantas. sexto omnia
reptilia & animalia terre. septimo omnes aues. octauo omnes pi-
ces. nono omnes Orbes & motus celorum, decimo omnes &

Q

lingulas stellas & constellationes & aspectus celestes ac influxus
ultimo omnes substantias immateriales, & ut dictum est omni-
um horum uirtutes.

¶ Demones naturali uirtute esse potentissimos. Ca. 14.

In substantia spiritali tres tantum esse potentias notum
est: intellectum uoluntate & uirtutem: que tamen a uo-
luntate minime secernitur re ipsa: sed ratione tantum-
modo. Et de uoluntate quidem eorum ibi actum est
ubi & probatum quod sint aliquę intelligentię male de eorū uero intel-
lectu capitulo priorē. Quantum autem se eorum extendat natura-
lis uirtus seu potestas nisi a deo comprimatur: paucis punctis eluceat.
¶ Punctū Primū. Angelus et bonus et malus potest moueri ex
loco in locū: licet equiuoce nobiscū aut corpori Angelus enī in
loco esse potest: ut experientia docuit de bonis: qui in aliquibus
corporibus assumptis apparuerunt: ut patebit et de malis, qui aliquā-
do humana corpora obsident: & preterea ipsi philosophi intelli-
gentias ponunt in orbibus celestibus ab eis motis: alioquin ea nō
mouerent: cum mouens & motum oporteat esse simul. 7. phy.
Non tamen est Angelus in loco eo modo quo corpus. s. sua quan-
titate molis replendo spatium loci quia hanc intelligētia non habet
sed alio modo. i. sua quantitate uirtutis quo spiritalia corporalia
tangunt: sicut uerbum ferens conceptum mentis tangit cor: aut
dolore aut gaudio afficiēs: immo & corporalia distantia: sicut lu-
na lunatici caput sua uirtute contingit. Vnde Angelum esse in
loco est contactu uirtutis attingere locum, uel mouendo, uel or-
nando, uel presidendo: quomodo etiam litterę diuine in celo esse
angelos asserunt. Quod autem est in loco nisi sit infinitum attingens
omnem locum, cuiusmodi non est intelligentia creata (ut
supponitur) nisi etiam sit loco determinato. alligatum a natura,
ut forte motores celorum determinate partium: uel etiam a uolētia, ut
aliqui demones a deo ligati sunt in inferno: uel a superioribus spiri-
tibus etiā malis in apullis uel anulis & eiusmodi. Quod iquā sic est
in loco, necessario potest moueri in loco: quia si in loco est aliquo quia
ibi operatur, si desinit operari ibi, & in alio loco operetur, necessario

alio loco erit ut angelus qui erat sodome dum illam evertebat, si deinde evertisset nivem ab uno loco ad alium transiisset: quod est localiter moveri. Vnde angelum esse in loco est operari in loco moveri aut localiter est successive operari in diversis locis: quod est equivoce moveri localiter nobiscum & corpori. ¶ Punctum secundum. Potest autem in suo locali motu angelus transire per medium, & ab extremo in extremum sine medio. Nam in motu locali angeli. i. in successione operationum eius vel contactuum spiritualium ad loca diversa, cōtinuitas adesse potest & et abesse. Adesse quidem: nihil enim prohibet angelo assignare locum: diuisibilem per contactum indiuisibilis sue uirtutis: sicut deus indiuisibilis totum mundum tangit, & anima totum corpus quod uiget: sicut etiam corpori assignatur locus diuisibilis ratione sue magnitudinis. Vnde sicut corpus successive & nō simul locum prius a se occupatum deserit, consequenter uero exinde in locali motu eius cōtinuitas causatur & adest: ita etiam intelligentia successive locum diuisibilem assignatum deserere potest: & sic cōtinuus motus eius erit. Potest etiam cōtinuitas abesse: potest enim locum etiam diuisibilem simul totum deserere, & toti alteri loco simul se per cōtactū applicare: quia sua operatio ex parte operantis indiuisibilis cū sit sicut & oīs intellectio ac uolitio, simul tota incipit & simul tota desinit. Quęcumq; uero ari. de motu dicit in libris phię naturalis sunt dicta de motu corporum: utpote qđ mobile est diuisibile, & dum mouetur partim est in termino a quo & partim in termino ad quem: qđ & hoc secundum in motu angelico continuo admitti potest: modo partialitas non ad substantiam angeli aut eius uirtutem uel operationem in se referatur; sed ad obiectum seu locum occupatum, & ad operationem consequenter ex parte obiecti non in se uel ex parte angeli. Si igitur cōtinuus sit motus angelicus, necessario angelus ab extremo in extremum motus medium transit: medium enim ut. 6. phy. liquet, est in quod prius uenit quod continue mutatur: sordo enim prioris & posterioris in motu continuo, est secundum ordinem prioris & posterioris in magnitudine: ut phy. 8. liquet. Si uero motus angeli cōtinuus non sit, potest ab extremo in extremum transire medio non transiro.

Q. ii

¶ Nam angelum sic ab extremo in extremum transire, est illam operari prius in uno extremo postea in alio: hoc autē facere potest absq; hoc q̄ operetur in medio: quia cum libere operetur (ut probatum est) deserto uno loco poterit alteri ad libitum applicari: unde si nunc in oriente operetur, & statim post in occidente, erit pene subito ex illo ad illum locum sine medio motus. Immo impossibile est in motu discreto quin omittat medium: ut dicitur tho. demonstrat. 1. q. 53. ar. 2. sed bona ratione pertransco. Et his uero patet q̄ angelus a loco maxime distantia ad alium maxime distantem, uelocissime potest moueri: immo eque uelociter ad distantem ut ad propinquū: cum eius moueri sit eius operari ubi autem cessat operari alicubi, potest ad libitum alibi operari: cum ipse de se non sit in loco, & consequenter equaliter omni loco sit propinquus ubi desinit alicubi operari. Infinita subtilissima de re hac dici potuissent: sed sicco pede transco: quia ad nostrum institutum non sunt necessaria.

¶ **Punctum Tertium.** Etsi angelus bonus uel malus localiter moueri nō potest tñ corpoream materiā pro suo uoto mutare formaliter. i. de forma in formam, sine medio agente corporeo. Nam illud in primis sciendum est platonicos existimasse materiales formas: ut asini, bouis, lapidis, & eiusmodi ex immaterialibus formis causari: quippe q̄ materiales formas participationes quasdam existimantur immaterialium formas: quos q̄tum ad aliquid auct. sequutus posuit omnes formas que in materia sunt, a conceptione procedere intelligentie, & agentia corporalia solū ad formas disponere. Qui in hoc uidentur aberrasse: q̄ formam quasi aliquid per se factam putarunt: ut sic ab aliquo formali principio quasi a sibi simili procederet. Verum ut in septimo metaph. probauit ari. compositum est quod proprie fit: sicut & compositum est quod proprie est. quasi subsistens: forma autem nō est proprie nec ens dicitur quasi ipsa sit uel existat, sed quasi id quo aliquid est: consequenter autem nec ipsa proprie fit: proprie enim id fit, quod quando factum est proprie est: cum fieri sit uia ad esse: sicut proprie mouetur ad terminum quod proprie illum attingit. Cum igitur factum sit similefacienti (agit enim sibi simile agēs omne) id quod res naturales efficit, similitudinē habet cum composito

64
quod proprie fit & est: uel quia est oppositum, sicut ignis generat ignem
uel quia in sua uirtute totum compositum quantum ad materiam &
formam habet: quod dei solius est proprium. Igitur omnis informa-
tio materie cum sit a producente compositum: uel a deo est immediate,
uel ab aliquo agente corporali: non autem immediate ab angelo.

¶ Nec huic puncto obstat primo quod conceptioni anime obedit ma-
teria corporalis: sicut ex conceptione anime corpus ad calorem aut
frigus aut uenerem immutatur: & multo magis ad conceptionem
intelligentie, & consequenter ei obedit ad nutum. Dico enim
non esse simile: quippe anima nostra corpori unitur ut forma: con-
sequenter autem non est mirum si ex conceptione eius transmutatio
preferat cum motus sensitiui appetitus, qui cum quadam transmuta-
tione corporea fit, subdatur rationis imperio: angelus autem non
sic se habet ad corpus. ¶ Nec obstat secundo quod corpus materiam
ad formam aliquam transmutare potest: ut cum ignis ignem generat
consequenter autem id uidetur posse superior uirtus intelligentia.

Dico. n. quod superior uirtus id potest quod & inferior, sed solum excel-
lentiori modo quando ad ordines diuersos attinent, sicut intelle-
ctus sensibilia nouit longe excellentiori modo quam sensus: & simili-
ter angelus materiam ad formam transmutat excellentiori modo quam
corpus: id est mouendo agentia corporalia tanquam causa superior.

¶ Nec similiter obstat tertio quod tota natura corporea angelicum
instrumentum est, ut patuit: consequenter autem in inferioribus ef-
fectibus aliquid est ex uirtute principalis agentis angelici quod attingere
nequit instrumentum. id est agens corporeum: & illud est principale
in effectu: sicut instrumentum aie calor naturalis digerit quidem, carnem
tamen anima sua uirtute generat: consequenter autem principale in effe-
ctibus corporalibus. id est forma substantialis ex uirtute est angelica. Non
obstat inquit: quia nihil prohibet angelica uirtute in rebus naturali-
bus aliquos sequi effectus ad quos agentia corporea nequaquam suffice-
rent: hoc tamen non est materiam obedire angelis ad nutum (sicut
nec coquo obedi materia ad nutum, qui per ignem arte mode-
ratur, aliquem decoctionis modum operatur: quem per se ignis
efficere nequiret) cum reducere materiam in actum forme substan-
tialis non excedat uirtutem corporalis agentis: quia simile sibi fa-
cere natura est: unde dicit ang. 3. de tri. Non est putandum istis natu-

gressibus angelis ad nutum seruire hanc uisibilem retum materiam: sed deo soli. ¶ Punctum quartum. Obediunt autem inferiora corpora angelis etiam malis ad nutum, quo ad motum localem. ¶ Primo. Nam experiētia nos docet totam naturam creatam graduatam & ordinatam a deo esse: consequenter autem quod in inferiori sit oportet: & in his scilicet supremo & infimo nature etiā spirituales uniuertur suo modo, sicut corpora p sua ultima sunt simul: sicut in anima nostra uidemus supremum esse id quod angelis cōuenit. s. principium intelligere sine discursu. Videmus etiam in elementis supra naturalem & proprium motum realem esse circularem qui celo est proprius: quod & dio. nō latuit quippe qui in .7. ca. de di. no. dicit q̄ sapientia diuina coniungit fines primorum principis secundorum: ex quo patet q̄ natura inferior in sui supremo a superiori quodam suo modo contingitur. Natura uero corporea spiritali inferior est (ut liquet) quia spiritus corpus uiuificat & mouet. ac nobilitat. in corporea autem natura inter omnes motus supremus est localis: ut probatur in .8. phy. cuius etiam ratio est: quia mobile secundum locum non est in potentia ad aliquod intrinsecum in quantum huiusmodi, sed ad extrinsecum solum. i. locum: nec a mobili aliquid abiicit absolutum sed relationem tantum. uel ubi. Igitur natura corporalis nata est a spiritali immediate moueri secundum locum: quod etiam in anima experiri licet: que corpus attingit ut motor medio locali motu cordis. Vnde & philosophi localem motum supremorum corporum intelligentis ascripserunt: & aug. dicit in .3. de tri. q̄ angeli adhibent femina corporalia ad effectus aliquos producēdos quod nisi per localem motum esse nequit. ¶ Secundo. Nam quod potest maius, utiq; & minus possit oportet. Sed angelici spiritus & quidem etiam de infimis possunt maius. i. mouere celestia corpora, secundum philosophos & sententiam domini, dicentis uirtutes celorum in die iudicii mouendas. i. amouendas a corporum celestium motione. Ergo utiq; possunt minus id est mouere corpora inferiora. ¶ Tertio. Nam quod natura inferior potest utiq; superiorem posse licet altiori modo necesse est: ut ex dictis patet. Sed natura inferior. i. anima rationalis aliquod corpus inferius localiter mouet ad nutum: ut suum corpus immediate & p

Illud alia. Ergo & angelus siue bonus siue malus. Et si dicatur quod
antiq̄ concluditur angelum posse mouere aliquod corpus ut mo-
bile proprium id est celum, & per illud alia & nō aliter hoc nihil
est quia angeli habentes mobile proprium & proportionatū, sūt
infimis supra quos inumeri sunt (ut supra ostēsum est) qui i mouē.
do excedunt p̄portionem mobilis celestis: & cōsequenter nō limi-
tātur ad motū celi, sed eis & celi & oīa corpora obediūt ad nutū
locali motu ita tñ q̄ celū solū ad motū uno modo: quia alias or-
do nature euerteretur: alia nero. i. inferiora ad oēm partē sine de-
trimēto mouere possunt: modo totū unū elemētū de loco suo nō
mutēt: q̄d nequīt quia sic h̄y ordo idit̄ nāe a deo. ¶ Quarto. Quā
to motor altioris est uirtutis tāto mobile ei p̄portionatū alti⁹ est
Vnde & apud philosophos motor sperę lune speram solis superio-
rē mouere nequiret: & sic de reliquis. Sed intelligētie sunt altiores
anima humana, que determinata est imediate ad corpus unū mo-
uendū humanū. s. Ergo intelligentie imediate mouere possunt hu-
manum & aliquid altius: & consequenter oīa inferiorā humano.
¶ Quinto. Anima humana mediate uel imediate pōt mouere oīa
inferiora uel ex toto uel in partes: & successiue oē totū mixtum, ēt
tutrim. Ergo a fortiori angel⁹ ēt sathane & altiori modo. ¶ Sexto
Nā idē sacris litteris & xp̄ianis tractatoribus patet: apud quos du-
biū nō est demonē esse tāte uirtutis, ut nō unū modo uerū & mul-
tos hōies simul & pene subito possit ad distantia loca portare: &
nil mirū, quia demones angelis bonis sunt in naturalibus pares &
interdū maiores: cū de oībus ordinibus ceciderint: & inter oēs su-
premus. Vñ & demon apud multos catholicos expositores, xp̄m
ex deserto in iēplū & inde in montē excelsū portauit luc. 4. &
itidē angelus bonus portauit ab achuc dan. 8. Nec scriptura aut san-
cti ascribūt hoc uirtuti dei: sed naturali angeli: que ēt in malis est.
Itē cyprianus adhuc malus p̄ demones iustinā uirginē habere tē
tabat: h̄ nequiret quia signo crucis munita p̄ualebat. Idē ēt i uita
beati iacobi p̄ de hermogene & phileto. Nostri ēt t̄pis magi cre-
bro ad longinqua loca a demone ferunt: quinimmo & alios secū
nolentes per ethera in caballo fremente. i. in demone sub for-
ma caballi per aera uehunt, monitos primum ne crucis signo se-
muniant: sicut & de scientia certa henri. instito. sic refert. Quā-
dam scolaris tunc nunc sacerdos frisingensis diocesis, adhuc ut

creditur uinens, referre solitus erat semel se a diabolo ad partes re-
 motas per aera delatum. Alius quoque sacerdos superest in obur-
 dorum opido: qui illius cōfodalis existens dictam subuersionem
 corporeis oculis uidit, qualiter .s. clamans & eiulans sublatis in
 celū lacertis ferebatur: & hac ex causa. Congregatis .n. multis sco-
 laribus in ceruisie potagiis, concordarunt ut portator ceruisie ni-
 hīl exponeret: unus ergo pro ceruisia conatus exire densissimam
 nubem in ipsa hostii apertioe statim offendit: qua territus statim
 rediit: & potum ferre omnino recusauit. Etsi diabolus adesset
 respondit alius, potum afferam: & sic egressus, omnibus aliis uide-
 tibus in aera subleuatus ferebatur, clamans & eiulans. Et in ui-
 ta beati petri de simone mago patet: quem quasi uolantem ex ca-
 pitolio demones efferabant: quem petrus intelligens a malignis
 spiritibus portari, eos adiurauit per christi nomen ne illum defere-
 rent: & statim illis obedientibus christo, magus corruit. Quidam
 quoque cuius nomen quia adhuc uiuit taceo: & qui inde conuersus
 habitum sancte religionis excepit: cum post uirginem quandam
 insaniret. eius ei copia promissa est a strigimaga, si se portari
 sineret ad ludum. Quo assentiente equus fremens per aera lon-
 ge tulit, transeuntem terras flumina & loca que nunquā uiderat, &
 que deinde uisa recognouit: & uirgine similiter delata potitus ē
 quis dei miseratione nunc peniteat. Et de huiusmodi experie-
 tie, infinite sunt: quas negare insanire est. Ex his uero sequitur: quod
 quecūque locali motu inferiorum corporum effici possunt, diabo-
 lus possit efficere: sicut potest domum aut urbē succendere: quia
 ignem ferre potest & admouere. Videatur etiam infra libro secū-
 do. capi. primo. puncto quinto & puncto octauo.

¶ Punctum Quintum. Angelos etiam malos corpora posse
 assumere & in speciebus diuersis apparere. Primo. Nam que
 cūque locali motu corporum inferiorum effici possunt, diabolus
 potest efficere: ut statim patuit. Eiusmodi autem est effictio cor-
 poris quod uideatur humanū uel leoninum, aut lupinum & eius-
 modi. Nam huiusmodi corporum similitudo in figura & colo-
 re consistit: per motum autem localem fieri posse figuram, nullū
 dubium: immo ipsam nisi per localem motum addendo, subtra-
 hendo, mutando, aut disponendo fieri posse clarū est experientia
 ceteris

teste: similiter per motum locale induci posse colores testatur op^o
 pictorum, per sua instrumenta corpora colorata admouendo. Igi-
 tur in quacūq; specie possunt demones apparere. Et ulterius ut pa-
 tebit. possunt iste apparitiones fieri in sola fantasia. ¶ 2. Nam cum
 spiritualis natura corpore superior sit, ab ea obedientiam habeas
 oportet. Sed hāc nō habet q̄tū ad augmentū uel alterationē, sicut
 nec q̄tū ad formarū susceptionē: ut patuit supra. Ergo eam q̄tum
 ad motum localem habeat oportet: cū his solis motibus obediata
 motu uero locali per condensationē & rarefactionē & applicatio-
 nem actiuorū naturalium corpus omne figurari & colorari potesta-
 ut in nubibus de utroq; experimur: & cōsequenter angelus in om-
 ni specie apparere potest. Et de his apud diuinas litteras & catholi-
 eos tractatores nō est dubiū: quia angeli boni crebro leguntur in
 diuersis formis apparuisse: & in eos teste paulo se transfigurari an-
 gelus sathane: unde apud greg. in dia. moniali i forma perpulcra
 et tenere lacte apparuit: antonio uero in forma disci argentei, &
 pueri parui & huiusmodi: & cuidā heremite in forma speciose pu-
 elle, adeo ut allectus ad nephādum actum se ultima dispositione
 pararet: & tunc euanuit & intrisit brutalem uirum, cui induxit uelle
 et subtraxit posse coire. ¶ An uero huiusmodi corpora uera cor-
 pora sint: utiq; dicendū est q̄ sic ueritate figure & colorū (alioquin
 exterioribus sensibus nō uiderētur) & ueritate alicuius nature cor-
 pore: quia sine subiecto accidentia illa. i. figura & color non subsi-
 stent: nō autē ueritate nature quā pre se ferūt: ut. i. sint uera huma-
 na aut leonina aut eiusmodi corpora: alioquin nō subito interire
 et in fumū resolui possent. ¶ Ex qua uero materia eiusmodi cor-
 pora sumantur: dicendum est cōmuniter fm theologos q̄ nō ex ter-
 ra: quia nequirent statim resolui: neq; ex aqua eadem ratione: neq;
 ex igne, quia tangentes urerent: sed ex aere. Cuius signā dixeris q̄
 nōnulli huiusmodi corpora gladio perfodere aut trūcare. amixi,
 id nequuerunt: quia partes aeris diuisi statim cōtinuātur. Aeris tū
 nomine omnē uaporē q̄tūcūq; grossum intelligimus. Sicut uero
 circa se eiusmodi corpora effingunt, ita & circa hoies possūt effin-
 gere: ut in diuersis speciebus & ipsi uideantur, aut etiā occultētur,
 et reddantur inuisibiles. Cui ueritati etiā maro fingēdo attestatur,
 qui nube sepsit aeneam.

R. i.

C Punctum sextū. Quid uero possint demones circa hoīes ex di-
ctis ostensurus dico multa. ¶ Primū. Angelus bonus hominē po-
test illuminare: ut apud oēs catholicos confessum est: nec in hoc
nos laborare oportet: maxime quia instituto nostro parū aut ni-
hil auxilii cōfert: angelus uero malus cū naturali uirtute ea possit
que & bonus hominē posset illuminare si uellet eius intellectū cō-
fortando: omnis enī uirtus inferior a superiore fouetur & uigo-
ratur, sed eius peruersa uolūtas istud minime patitur: quia cū uelis
hominis deceptionē, uelle nequit luminis intellectualis ei⁹ uigora-
tionē, que deceptionē repugnat: potest uero hominē docere ordi-
nando species intelligibiles ac imaginarias, tā bonus angelus: bo-
no fine ut doceat q̄ malus malo fine ut fallat: unde in hoc inuast
hoīem ut sciat dubitare: de uero eū deserit ne sciat iudicare: &
ide i desperationē deducatur in scrupulosis facit. ¶ Secundū. De
uolūtate uero hoīs nihil dico: cū planū sit eā a creatura aliqua effi-
caciter in aliquid cogi nō posse. ¶ Tertū. De hoīs uero fantasia
et sensibus. multa scribenda occurrūt. Nam euidentibus indiciis ex-
perimentisq; liquet, uirtute demonū hominib⁹ aliqua sensibilliter
ostēdi: quod equidē q̄q; per id fit, q̄ demones exteriora quedā
corpora humanis sensib⁹ exhibēt: uel q̄ preexistāt a natura forma-
ta uel que ipsi formant per naturalia semina, modo iā explicitos
et in hoc nullū nisi insanis est dubiū. Dupliciter aut hoīm sensus
demones imutare & possunt & assuenerūt. Nam dupliciter sensus
imutatur: uel ab exteriori: ueluti cū imutatur a sensibili: uel interio-
ri: quē admodū uidemus q̄ perturbatis spiritibus & humorib⁹, sen-
sus quoq; imutatur: lingua enī febricentis oīa amara sentit: quippe
que humore colerico plena sit. Frenetici etiā mira se uidere putāt
utroq; autē modo sua naturali uirtute angelus cum bonus tū etiā
malus hoīm sensus imutare potest: quippe qui sensui exteriori sen-
sibile aliquod pōt opponere, uel a natura uel a se formatū & extru-
ctū: sicut dū corpora assumūt: itidem pōt interiori spūs & humores
cōmouere, & ad fantasiā sensumq; cōmunē deducere, ex quib⁹ sen-
sus diuersimode imutentur: que oīa ex prioribus liquet: cū natu-
rali motu rerū inferiorū effici possint: ut liquet. Potest aut angelus
p̄terq; & lucis & sathane sua naturali uirtute hoīs fantasiā moue-

res: quod equidē sic ostēdi pōt. Nā supra monstratū est: qđ ad locale attinet lationē āgelo ad nutū nā hec corporalis obiequitur. Que ergo locali corporū motu effici possunt, siue spiritū siue humorum: uirtuti naturali angelice etiā demonū subint necesse est. Apparitiones autē imaginarias locali motionē humorū atq; spirituum aliquando posse fieri perspicuū est: unde in eo libro quē de sensu & uigilia aristoteles edidit, apparitionis somniorum causam redditurus dicit. Cum dormierit animal: descendente plurimo sanguine ad principium sensituum .i. sensum communem simul descendūt motus .i. impressiones ex motionibus sensibilibus relię que in spiritibus sensuālibus conseruantur, & sensituum principium mouent: sic ut apparitio quedam fiat, ac si tūc a rebus exterioribus immutaretur sensituum principium: & tāta esse potest humorum spirituumq; commotio: ut etiam uigilantibus eiusmodi apparitiones fiant: sicut in freneticis & melanconicis patet.

Quemadmodum igitur per naturalem humorum motionē hoc agitur: & qđq; etiā hoīs uolūtate, uolūtarie imaginantis priora uisitata etiā idē fieri pōt boni maliq; āgeli uirtute: & qđq; quidē cū alienatione ab exterioribus sensibus: qđq; etiā sine ea. ¶ Nec tamē predictis obstat qđ de rōe fantasie uidetur ē motus factus a sensu: patet i libro de air: & sic uidetur ei repugnare qđ fiat p imitationē angeli. Dico enī qđ principiū fantasie a sensu est s̄m actū: nō enī imaginari possumus qđ ullo modo nō sensus uel s̄m totū uel s̄m partē, cecus nat⁹ colores imaginari nequit: aliqñ tñ act⁹ fantasie mouēte diabolo excitatur p ipressiones pñ⁹ a sensu factas & seruatas itēri⁹. ¶ Nec secundo qđ angelus non potest imprimere formas in materiā sensibile: & cōsequenter nec que sunt in imaginatione: que sicut spiritualiores ita nobiliores quoq; sint oportet. Dico enī qđ angelus imaginationem transmutat: non quidem imprimendo formam nullo modo prius impressam uel sensatam: non enim ad ducere posset cecum, ut de coloribus haberet fantasmata: sed hoc facit per motum localem spirituum et humorum.

¶ Non obstat etiam qđ in uisione imaginaria, homo rerum similitudinibus quasi rebus ipsis adheret: quod est decipi: & consequenter hoc ab angelo bono esse nequit: consequenter autem

R. ii

nec a malo. Dico enim q̄ angelus eiusmodi uisionem causans affi-
 quando etiã intel' eſtū illuminat de uisib', conſequēter autem nec
 deceptio incidit: q̄nq̄ uero eius operatione ſolum imaginariē ſi-
 militudines apparent: nec tamen ab angelo cauſatur deceptio, ſed
 ex defectu intellectus eius cui talia oſtenduntur: ſicut nec xp̄us de
 ceptionis cauſa fuit, multa turbis in parabolis proponens. ¶ Sed
 cōtra uidetur q̄ demō hoīm ſenſus preſtigioſis apparitionib⁹ lu-
 dificare nequeat. Illa enim forma que uidetur (ut dum quis aſpi-
 cit in aqua uel in igne & huiusmodi: ut dū homo uidetur equus)
 alicubi ſi oportet. Non autē poſſe eſſe in ſenſu: quia ſenſus ſpeciē
 non habet niſi a rebus acceptam: nec iterū poſſe eſſe in re que ui-
 detur, ſic q̄ mulier uideatur equa: quia due forme ſubſtāciales nō
 poſſunt eſſe in eodem: & preterea res illa uideretur talis ab omni-
 bus: nec iterū in aere circumſtante: qui ſuſceptibilis figure non eſt,
 nec ſemper unus idemq̄ manet circa rem illam, precipue quando
 mouetur. Ergo uidetur q̄ eiſmodi ludificationes per demones ſi-
 eri nequeant. So. Forme que uidentur in preſtigiiſ, nō niſi in ſen-
 ſu ſunt: quod tā dupliciter eſſe poſſe opere demoniorū: primo ut
 ſpecies que ſunt i theſauro imaginationis ſeruate, demonis inter-
 uentu ad organa ſenſuū deſtillant: ueluti contingit in ſomno: exce-
 pto q̄ ad organa exteriora nō attingūt, quia ſunt ligata: unde q̄n
 ſpecies ille ſenſus exterioris organa contingūt, uniūtur ac ſi eſſent
 res preſentes extra, & actu ſentirentur. 2. eſſe poſſe ex immutatiōe
 organorū: quibus imutatis fallitur iudiciū ſenſus: ſicut patet in eo
 qui guſtum corruptum tenet: cui omnia uidentur amara: quod de-
 mones facere poſſunt uirtute quā ſūdam rerum naturaliū: ſicut ad
 uaporationē fumi herbe cuiuſdam trabes de mus ſerpentes uide-
 tur, & multa eiſmodi experimenta inueniuntur.

¶ Ex dictis reddi poſſe rationem omnīū mirandorum
 effectūū demonū & ſtrigimagarū. Ca. ultimū epilogaſ.

Am ex dictis ergo epilogando oīum effectuum malefi-
 corum ſtrigimagarum, incantatorū & eiſmodi ratio-
 in genere facile reddi poſſe per puncta nonnulla.
 ¶ Punctum primum. Maleficiū a malefaciendo dictū

(ut ipsum nomen sonat) malum alicui illatum & cōsequēter iniu-
 stam dānū importat: dānū enī iuste illatū nō est malū simpliciter
 sed huic uel illi. Tripliciter ergo maleficiū dī: primo rerū dānū uo-
 lūtariū & iniustū. 2. dānū persone iniustū & uolūtariū: si enī nocu-
 mentū p̄ter propositū inferatur (ut quia iudex ex imperitiā male
 iudicauit: uel e domo aliqd eiectū est quod nocuit) nō quidē ma-
 leficiū, sed quasi maleficiū est. in sti. de oblig. que ex qua. delic. per
 totū. 3. dānum persone iniustū illatū a diabolo per hominē uel in
 stante homine: a quo maleficio usitatus quis maleficiatus dicitur
 si patiatur: & maleficus uel malefica si illud diabolo medio fieri
 curauit p̄cto expresso uel tacito incidere. Ad hoc aut. 3. modo di-
 ctū maleficiū signū federis inter maleficiū & diabolu pertinet: qd̄
 signū & ipsū dicitur maleficiū: ut infixio gladii uel gladius ifixus
 infra circulū, plumatū inuolutio, imago cerea acubus confixa &
 eiusmodi. Ad hoc etiā maleficiū reducitur oīs diuiniatio & incan-
 ratio. & oīs alligatura: ut. 26. q. 5. nec mirum.

¶ Pūctū 2. Ad quid, se diabolica sapiētia extēdat, et si ex dictis p̄t̄
 epilogando tñ ex diuo tho. 1. q. 64. ar. 1. ad 5. et 2. di. 18. q. 2. ar. 1. et 3.
 cōtra ca. 54. dico qd̄ demones tripliciter norūt ueritatē: per natu-
 rā reuelationē & experiētiā. Et per experiētiā quidē norūt inclina-
 tiones hominū & superandi modū: dicere cipri. qd̄ diabolus oīa tē-
 tandi genera, insidiasq; dei, ciēdi, usu ipso uetustatis edidicit. Expe-
 riētia tñ ibi sumitur iproprie & equiuoce p̄ notitia rei singularis
 quacūq;. Per reuelationē uero cognoscūt q̄tū deo p̄ se uel bonos
 angelos reuelāti placuerit. Per naturā uero ut liquet. 1. q. 89. ar. 3. et
 q. 109. ar. 5. et ueri. q. 2. ar. 4. et 2. cōtra ca. 97. a principio sue institutio-
 nis demones statim norūt p̄ species innatas oēs rerū species spiritus
 les & corporales a deo p̄ductas: p̄ quas etiā species quisq; eorū ac-
 tu cōsiderās naturā speciei simul distincta cognitione oīa eius idi-
 uidua nouit: ut simul oēs hoīes qui fuerunt & sunt, & oēs leones,
 et sic de aliis: ut etiam patet. 1. q. 57. ar. 2. et 2. di. 3. q. 3. ar. 3. et 2. cōtra
 ca. 98. Ex quibus liquet qd̄ quilibet demon etiam minimus notūt
 omnes angelos bonos ac malos & uirtutes eorum. & idem de om-
 nibus celis & stellis ac cōstellationibus & aspectibus & influxibus
 earum: et de uolucris & piscibus & bestiis & reptilibus & arbori-
 bus & plantis ac seminibus earū: & de lapidibus metallis & elemētis.

¶ Punctum Tertium. Ad quid vero se extendat diabolica potestas quum ad motum corporum, et si ex dictis patet: epilogando rati et obiter ex dno tho. prima q. 105. ar. 1. et q. 110. ar. 2. et 3. et 4. & q. 114. et q. 117. et 2. di. 7. q. 3. ar. 1. et 3. contra ca. 103. dico tria.

¶ Primum. Angeli mali ut de bonis taceamus nequeunt naturaliter aliquam imprimere formam in aliquod susceptivum: quod de corporalibus intellige primo. cuiusmodi sunt forme substantiales et accidentia corporum: secus de spiritualibus, quia possunt illustrare facta matasimo etiam intellectum absolute, licet non ex suppositione in se sui finis: licet non sit ibi proprie impressio luminis sed utgoratio et secundo intellige de formis habentibus esse per modum quietis: secus per modum transeuntis etiam in corporalibus: possunt enim movere localiter: consequenter autem illam imprimere formam ad quam localis motus sequitur: que impressio quedam est non durans.

¶ Secundum. Angelis malis quantum attinet ad motum localem omnia corpora inferiora obediunt ad nutum, ut probatur ubi supra: ita quod sicut humana anima se habet ad movendum unum corpus solum sibi unitum, ita spiritus illi tanquam nobiliores & elevationes se habent ad movendum inferiora omnia: eo excepto quod terram totam aut aliud elementum movere nequeunt: & idem dicit mal. q. 16. ar. 10. ad. 8. quippe hoc esset nature ordinem evertens: posset tamen movere turrim aut montem. **¶** Sed contra hoc. Nam idem est motus glebe et totius terre. 4. phy. ergo potens movere unum potest movere & reliquum. 50. Negatur consequentia: quia unum mobile est ei proportionatum, non relinquum.

¶ Tertium. Angelus malus naturaliter tanta celeritate moveri potest, ut tempore imperceptibili ab oriente in occidentem et a celo in terram moveri possit, & e contra, nullo medio pertransit: cum suum moveri sit suum operari: quod est successio contactuum rerum circa quas movetur, eo scilicet modo quo nostra imaginatio a mediolano patius transit non imaginato lugduno: ut patet. 1. q. 53. potest etiam moveri continue, transeundo medium. Consequenter autem potest aliquod corpus celerissime deferretur modo illud celeritatem motus patiatur. Ex his vero tribus sequi-

fur demones posse facere quecumq; locali motu effici possunt, aut per motionem virtutum astruorum que sunt in tota natura ut pluias, ventos & eiusmodi & similiter condensare aerem & illum figurare: & in eo apparere in forma uiri aut mulieris aut bestie & huiusmodi ut experimenta multa & sancti docuere,

Punctum quartum. Ad quid uero diabolica potestas specialiter circa hominem se extendat quum ad animam, corpus, substantiam ac famam, etsi ex dictis iam liquet: epilogando tamen ex dicto tho. in locis citandis dico multa. Primum. Angelus bonus in nostrum intellectum naturaliter potest imprimere. 2. di. 8. ar. 5. ad sextum. 12. q. 80. ar. 2. 22. q. 172. & 3. contra ca. 154. quod tamen non est imprimendo formam uel lumen nouum, sed nostrum lumen nigorando. secundo ubi supra, & ueri. q. 11. ar. 3. ad tertium. angelus uero malus in nostrum intellectum non potest imprimere: ut liquet in locis precitatis: quod tamen non intelligitur absolute: quippe cum hoc naturalem proprietatem angelicam consequatur, bonis & malis angelis congruat oportet: intelligitur autem ex suppositione sui iniqui finis & sue inique uoluntatis: ut dictum est. potest autem malus hominem priuare usu rationis. 12. q. 80. ar. 3. quippe qui potest humores & spiritus omnes hominis ad caput deducere: imo organa sensus de capite posset auferre si permitteretur.

Secundum Demon nostram potest immutare uoluntatem: non equidem directe mouendo, uerum suadendo exterius & concitando passiones mal. q. 16. ar. 11. **T**ertium. Tam boni quam mali angeli agunt possibiliter in nostra fantasmata applicando suum lumen, illaq; ordinando. 2. di. 2. et 12 q. 80. ar. 3. quod malus quidem angelus non ea intentione facit, ut homo ad intelligendum iuuetur & illuminetur: sed ut noxi dubitationes percipere quas dissoluere nequeatur in scrupulosis aut rectius grupulosis accidit: qui subtilissime quidem dubitant, ineptissime uero solunt & diiudicant, nullum pene iudicium in propriis habentes.

Quartum. Demones hominem ad peccatum aliquod efficacissime nisi reprimatur inclinatio operando interius. s. in fantasiam & appetitum sensituum. 12. questione. 80. ar. 2. mal. questione. 16. ar.

11. quod intellige quia per motum spirituum in quibus sunt fantas-
 mata, illa ad imaginationem deducunt: que uel alliciant concupiscen-
 tiam uel irascibilem concitent: & inclinare possunt intellectum ad
 iudicandum et nolentem ad uolendum illud quod ad peccati pa-
 trationem conducit. Adde uero quod existetes in hoie spūs mouere
 possunt, & per eos concupiscētiā excitare. Adde similiter quod etiam
 per exteriora ad idē tripliciter inducūt: primo exterius suadendo:
 sicut xpo tentator affuit, in humana forma loquatur: & sanctis nō
 nullis in forma iuencularū blandientiū usq; ad barbe atrectatio-
 nē, & deteriora itidē. 2. aliquid exterius ostendendo sicut in an-
 thonio argēteā mensam, moniali lactucā, & a deustibus lurdū eius
 uiros & feminas & ioca camalia: aut certe ostēdendo aliquid ue-
 rum, ceu ecclesiam adēti procurando occursum dilectę femine
 aut quod aliquid turpe aut uideat aut certe audiat. 3. aliquid extrinse-
 cum intromittendo: quippe qui cū ad nutum possit corpo-
 ra mouere localiter, homine dormiēte uel alias in stomachum no-
 strū inferre potest quod irā aut quod concupiscētiā moueant: puta aroma-
 ta, uinū, tubera, & eiusmodi. ¶ Qui iū. Demon oēs hoīs sensus cū
 interiores tū exteriores imutare pot. 1. q. 111. ar. 3. et 4. ueri. q. 1. ar. 3.
 q. 12. ar. 8. po. q. 6. ar. 3. ad. 3. mal. q. 16. ar. 1. ad. 16: quod intellige sic &
 eo modo ut etiā homo decipiatur, aliter re apprehēsa quod sit: quod
 equidem fieri posset multipliciter. ¶ Prio ex hoc quod ex aere corpora
 format, ostēdēs quod uere nō sunt: sicut aliquos terruit aliquis sub for-
 ma draconis: & monialis apud greg. credidit se manducare lactu-
 cam, & erat corpus aereū. 2. applicādo per motum localem actiua
 quedā naturalia, que hoc possūt: sicut apud diuū tho. quedam her-
 ba fumigans trabes facit apparere serpentes. 3. reducendo spūs qui
 in homine sunt ad fantasiā & eam suo modo immutādo (& con-
 sequenter etiam sensus: ut de prestigiis dictum est) ut apparet in fre-
 neticis, arrepticis & insanis. 4. per aorisiā uel aorasiā: que ceci-
 tas est, qua celantur nobis non omnia sed quedam: sicut oculi di-
 scipulorum euntium in emaus tenebantur ne xpm cognoscerent
 potest enim graphio quem queris pretendere cartam: aut tabule
 cui insidet supra ponere aliā similitē in qua nō sit graphius: & strigi-
 mage pretendere formam bouis: & reliqua. ¶ Sextū. Potest etiā
 demon in corpus humanū infirmitates inducere: ut patuit in iob
 quē repēte

72

quem repente ulcere pessimo toto corpore percussit: infirmitates inq̄ omnes, que medio inferiorum corporum possūt inferri: quippe qui omnium eorum uirtutes norit: & ea omnia corporibus humanis possit admouere. ¶ **Septimū.** Potest etiam in facultate nocere: ut patuit in iob: quem subito accepta licentia omni facultate priuauit, & res omnes penitus ademit: & itidem nocere potest infama: quippe qui sumere potest humanā speciem, & obloqui & cal⁹ effingere in quibus deliquere uideamur: sicut sub lecto cuiusdam sancti uiri in forma puelle latuit: ut ibi inuentus illum infamie notaret: quod & fecit: licet deus occurrerit. ¶ **Pūctum quintū.** Quid uero cupiat diaboli iniqua uoluntas, etsi iam ex dictis liquet: tamē obiter ex diuo tho. dico multa. **Primū.** Liberū arbitrium demouum in malo firmatum & obstinatum est: nec ad bonum regredi aut uult aut potest mal. q. 16. ar. 5. ueri. q. 24. ar. 10. unde omnis motus liberi arbitrii eius est inordinat⁹ ueri. ubi iam. ar. 11. quippe qui in ordine ad suum malum finē uult quecunq; libere uult: & letaliter peccat in omni sua uolitione. I. q. 64. ar. 2. ad quintū 12. q. 89. ar. 4. et 2. di. 7. et si quem habet naturalē uoluntatis motum in bonū illum mala electione deprauat. ¶ **Secundū.** Animas defunctorum se esse peruersi demones fingunt: ut uiuētes ad sui familiaritatem alliciant, & inde seducant. I. q. 89. ar. 8. ad secundū q. 117. ar. 4. mal. q. 16. ar. 1. ¶ **Tertiū.** Similiter per mendacia & uanas superstitiones aduocati ueniunt, ut homines talia credant. po. q. 6. ar. 10. ad octauum. ¶ **Quartū.** Et similiter alliciuntur aut se allici fingunt, diuersis generibus herbarum, animalium carniū, rituū: ut signis aliorum quorum sibi placentium: non ut rebus sibi placentibus. I. q. 115. ar. 5. ad tertiū. & po. q. 6. ar. 10. ¶ **Quintū.** Et similiter ad inuocationē diuine uirtutis adueniūt: ne a participatione diuine iustitie omnino exclusi uideantur po. q. 6. ar. 10. ad quintū. ¶ **Sextū.** Et similiter licet celestibus orbibus nō sint subiecti: sub certa tamen constellatione uocati adueniunt: ut uel decipiant & in errorem inducāt humanū genus: uel a superioribus demonibus coacti. I. q. 115. ar. 5 & po. q. 6. ar. 10. & quol. 2. q. 7. ¶ **Septimū.** Et similiter a uirginibus uocati ueniunt: ut homines in diuinitatis sue opinio: ē adducāt, quasi munditie sint amatores po. q. 6. ar. 10. ad quartū. ¶ **Octauū.** Et similiter per nigromanticos aduocati & rogati aut etiā iussi inferio

S. i.

res sibi demones corporibus alligant: puta anulis & gemmis uel
 ampullis & eiusmodi. 2. quol. questione secunda articulo primo: &
 quol. 3. q. 1. articulo. 1. quod ideo faciunt uel quia illos odiant (est
 enim inter demones odium crudele. 1. q. 109. articulo secundo ad
 secundum. 2. di. 6. arti. 4. licet in oppugnandis nobis omnes con-
 sentiant & concordent) uel ut nigromanticis lucrifaciant unde
 & superiores curant atrepticios. inferiores ab eorum corporibus
 expellentes, non tamen ab animabus. 3. q. 43. arti. 2. ad tertium
 quod scilicet faciunt eadē ratione ut eos homines qui eos ad hoc
 inuocant lucrentur aut alios. ¶ Decimum. Et similiter in lune
 augmento, amplius lunaticos uexant. ut lunam infamie notent
 quasi scilicet malam dei boni creaturam: & rursus quia tunc luna
 tici ad patiendum aptiores sunt. ¶ Undecimum & ultimum.
 Demones omni ingenio & uirtute homines a salute auertere nitū-
 tur. 16. q. 2. uisus: & hoc ratione multiplici. ¶ Primo quidem quia
 usq; ad iudicii diem in summo sua pena non est: crescit enim ac-
 cidentaliter semper: tunc uero in summo erit: & omnes qui iam
 in mundo hoc ad nostrum exercitium versantur ad ima profundi
 detrudentur: unde iudicium dei futurum timent: quod quia erit
 electorum numero completo, omnibus uiribus adniruntur ne
 compleatur: qui tanto tardius complebitur q̄to pauciores saluan-
 tur: id: oq; homines damnari curant. ¶ Secundo quia inuidet ho-
 mini: consequenter autem de bonis eius cruciantur: unde ut dici-
 tur in di. ca. uisus. demon satis dolet & erubescit charitatem quam
 in celo nequiuit habere, homines constantes ex lutea materia
 tenere in terra. Hec ibi.

¶ Punctum Vltimum. Iam ex dictis in genere ratio dari po-
 test & causa omnium mirandorum effectuum damnabilis creatu-
 re. siue angelice siue etiam humane per multa obiter dicta. Pri-
 mum. Homines diabolici qui ope demonis miranda operantur,
 omnes cum diabolo aut expresse aut tacite pacta iniere: ut augu-
 testatur: & expresse quidem, quando pacti sunt ut in suffragium
 uocatus adsit: uel quando expressa intentione effectum sui operis
 a diabolo expectant. ei sacrificantes uel thura ponentes & eiusmodi:
 tacite uero dum quedam faciunt aut noxia aut leuia ad quorū
 factionem sathanas operari consueuit, in quibus effectus non ex-

peccatur a deo sed a fortuna uel diabolo uel quocunq; modo eue-
 niat. ¶ Secundum. Eiusmodi effectus uniuersi q̄tum nunc
 sapio, saluo iure calculi melioris ad quinq; reducuntur: & hi sunt
 aut diuinationes in primis uel prestigiose uel quomolibet fa-
 cte: aut infirmitates secundo & damna: aut. 3. sanationes: aut quas
 to false apparitiones: aut quinto omnis effectus mirabilis & iu-
 dicio uulgi creature impossibilis. Tertium. Quantum uero
 ad diuinationes attinet dictum est quomodo demones possint
 futura aut scire, aut etiam docere: presentia autem occulta nobis,
 omnia norūt, exceptis cordium deliberatis cogitationibus: unde
 consilia principum & omnium hominum tractatus & corporū
 dispositiones, thesaurosq; & cuncta sub terra latentia norūt: &
 breuiter cogitationibus dumtaxat exceptis omnia que aut sunt
 aut fuere nouerunt: nisi prohibeātur a deo: sicut apud diuum tho-
 mam prohibiti sunt beate marie uirginitatem scrutari. Et de pre-
 dictis omnibus diuinare per certitudinem norunt: & coniectura-
 liter de his que a presentibus deriuantur: puta q̄ tale bellum erit,
 uipote qui norint regum consilia & qualitates: & q̄ talis uincet
 uipote qui sciant militum uires: & de presentibus etiam distanti-
 bus, quia ea norunt & subito nunciant. ¶ Quartum. Quan-
 tum uero ad morbos & sanitates attinet: patet q̄ omnia nocua
 & proficua remedia demon norit, & genus omne medicine ac
 ueneni & nociui: & ea repente a partibus etiam longissimis & ab-
 ditissimis afferre & ad mouere corporibus, etiam inuisibiliter siue
 sub specie aliena potest: & interius per os aut aliter inferendo, dū
 homo se aut bibere aut aliud aliquid sumere putat, medetur. Et
 hinc est q̄ anus carminatrix & omnis incantator morbos mirabi-
 liter etiam a iumentis curat: mirabilis enim est medicus iste qui
 ei cooperatur occulte ex pacto tacito uel expresso: & idem de sa-
 natione iudiciū est: cum oppositorum eadem sit ars & disciplina.
 ¶ Quintum. Quantum uero attinet ad apparitiones, iam ex di-
 ctis pateat: q̄ per aeris condensationem possunt quam maluerint
 oculis speciem ostentare aut etiam abscondere, speciem alterius
 rei presentendo: ueluti abscondere aureum, superiecta specie papi-
 ri: & eiusmodi: licet interdum diuina prouidentia eos aliter que-
 lent apparere cogat: sicut eue coactus est serpentis speciem pre se

ferre aut uel sic horreret. Vnde teste diuo thoma super iob, frequenter in bestiarum figuris uisuntur quibus eorum uitia deo uolente detegantur & pateant. ¶ Sextum. Quantum uero ad mirabiles effectus attinet (cuiusmodi est acus euomere, clauos, pilos, ossa magna, uel q̄ plume sint ingeniosissime cõteite & huiusmodi) patet quoniam modo fieri queant: quia aut ista sunt illusiones, ut ea uideantur que uere nõ sunt, siue per naturalia actiua admodum ista sint facta, uel aorasiã, aut aeris condensationem & colorationem: aut si uere res sunt ipse diabolus locali motu rerũ ista inuisibiliter efficit, et inde uisibiliter ea pandit: & ualde magna per foramen parũ interdum educẽs: quippe q̄ ad libitum ea in partes diuidit & reunit: cum eius modi & partes eorum ad nutum localiter moueat: ut superius probatum est. Tempestates quoq̄ & procellas oēs aliquorum motu locali potest efficere: ut liquet ex dictis.

¶ Finit liber primus de strigimãgis.

De strigimagarum demonumq; mirandis
Liber Secundus.

De intellectu capituli epi. 26 q. 5.
Capitulum Primum.

Xpleto iam diuino munere libro primo,
de principiis & causis mirandorum, que
damnate creature demones & strigima-
ge operantur, iam secundo manum ad-
moueamus tempus urget: specialius de se-
cta strigimagarū & actis eius ac remediis
loquuturi. In primis autē intellectu capi-
tuli episcopi. 26 q. 5. unde hic paruus co-
dex occasionem sumpsit, dare oportetq; &

multis punctis fiat necesse est.

Punctum primum. Verba dicti capituli ad propositū nostrum
oportuna. Illud etiam non est omittendum, q̄ quedā scelerate
mulieres retro post sathanā conuerse, demonū illusionibus & fan-
tasmatibus seducte, credunt se & profitentur cum diana nocturnis
horis dea paganorū, uel cum herodiade, uel cum innumera mul-
titudine mulierū equitare super quasdā bestias, & multarum terra-
rum spacia intempeste noctis silentio pertransire: eiusq; iussionib⁹
obedire uelut domine: & certis noctibus ad eius serutiū euocari.
Sed urinā he sole in sua perfidia periissent: & non multos secū ad
infidelitatis interitū pertraxissent. Nā & innumera multitudo, hac
solum opinione decepta, hec uera esse credunt: & credendo a recta
fide deuiant: & errore paganorū inuoluuntur: cū aliquid diuinita-
tis aut numinis extra unū deū arbitrantur. Quapropter sacerdo-
tes per ecclesias sibi cōmissas, populo dei omni instantia predica-
re debent, ut nouerint hec oīa falsa esse: & non a diuino sed a ma-
ligno spiritu talia fantasmata, mentibus fidelium irrogari arbitra-
mur. Siquidē ipse sathanas qui transfigurat se in angelū lucis, cū
mentē cuiusq; mulieris ceperit, & hanc per infidelitatē sibi subiugauerit,
illoco transformat se in diuersarū species personarū atq; si-

multitudines: & mentē quā captivā tenet, in somniis deludens, modo lera modo tristia, modo cognitas modo incognitas personas offendens per queq; devia deducit: & cū solus spūs hoc patitur, infidelis hec nō in aīo sed in corpore euenire opinatur. Quis enī in somniis & nocturnis uisionibus non extra seipsum educitur: & multa uidet dormiendo que nunq̄ uigilando uiderat? Quis uero tam stultus & hebes sit: qui hec omnia que in solo spū sunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cū ezechiel propheta in spū non in corpore uiderit. & paulus nō audeat dicere se rap̄ū in corpore. Omnibus itaq; publice anunciandū est: q̄ qui talia credit & his similia fidem perdit: & qui rectam fidem xp̄i non habet, hic non est eius sed illius in quē credit. i. diaboli Nam de domino nostro scriptū est: omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo credit posse fieri aliam creaturā, aut in melius aut in deterius immutari: aut transformari in aliā speciem, uel in aliā similitudinē, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quē omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, et pagano deterior. hec ibi: pro quorū ueritate illud scito errorem fuisse paganorū, ex hominibus fieri heroes si boni essēt meriti, alias demones qui essent lares, larue & manes: ut per aug. liquet. 8. de ci. de. ca. 11. de quo uide mal. q. 16. ar. 1. in corpore et. 3. contra. cap. 106.

Punctū secundū. Secta strigimarū simul & maleficarū (quam strigimarū diximus) ea non est de qua in dicto capitulo episcopi, mentio habetur. Differt enim hec ab illa. primo q̄tum ad credere. Nam illa quidē primo credebat aliquā mulierē (puta aut dianā aut herodiadem) uersam in deam: & consequenter esse spiritū bonū, et habere aliquid numinis: & secundo se uocari & super bestias duci ad seruitiū deę cuiusdam: & tertio q̄ una creatura ab alio q̄ a uero deo mutaretur in aliā creaturā uel speciem eius: puta mulier in deā uel hō in speciem canis: que tria in textu patent: & quarto q̄ talis deā esset spūs bonus, que quattuor sunt contra fidem: ut ex littera patet. Secta autē strigimarū nullū horū credit: sed spiritū eis apparentē diaboli scit esse & fatetur: q̄ aut uoluptatis gratia aut desperatione ei se subiicit: p̄sequenter autē credit illū non esse hōiem uersum in deam bonā: nec se ad alicuius deę seruitiū uocari: nec creaturā unam mutari in aliā deam aut spūm bonū. Cōueniunt s̄ q̄tum ad credere in aliquo: quia & strigimaga: secta aliquā de

luditur uel deludi potest (sicut & alii homines) ut credat in corpore fieri quod in solo spiritu fit .i. imaginatione uel sensu. non tamen illuditur in intellectu: ut in sequentibus patebit. Differunt. 2. quantum ad operari: quia illa non negat expresse fidem aut conculcat crucem uel abutitur sacramentis, aut admittit maleficia, ut secta strigigarum: immo que agit, sub specie & colore boni agit: putans spiritui bono deseruire: ut patet in textu. Conueniunt uero: quia non esse solaciantur ambe cum diabolo uere: licet una scienter, alia non, neque uero credens eum spiritum bonum. Unde ista secta non est illa. Quod etiam tenuerunt duo solennissimi iuris utriusque doctores, dominus augustinus boca de sauliano in quodam suo consilio: & dominus iohannes grassius qui hoc sustinuit taurini: & senserunt de hac strigimagarum secta nihil in sacris canonibus haberi: quod etiam sensit inno. 8. qui in bulla (de qua forte infra in principio tertii libri) hanc sectam nuper exortam astruit: id est circa annum domini. 1404.

Punctum tertium. Erit uero hec & illa secta & in credere & in operari concordat quoque modo: non tamen adeo ut utraq; in di. ca. ppi. simul danetur & reprobetur: cum dicitur: qui talia & his similia credit, fidem perdit. Nam eiusmodi secte in tribus assimilantur generibus: & in unoquoque illorum genere: uero spiritus distant. scilicet heresis superstitutionis & illusionis. Quantum ad primum. n. & si ambe sunt in genere heresis, specie tamen distinguuntur: quippe illa credebat aliquid numinis extra deum esse, uero est heretica proprie, non autem scda: quia nihil hereticum credit: facit tamen quod sapit heresim: quippe qui adorat diabolum, crucem conculcat, fidem negat ore & si non corde: uero est heretica presumptiue: quia ei que diabolum credit diuinos honores exhibet: & preterea ista a fide apostatat, cum tamen uergeret ad illam, cum expresso uerbo fidem minime abnegat. Quantum est ad genus superstitutionis quod utriusque commune est, differunt spiritus: quippe illa est in spiritu firmiter: in illis. n. demonum loquebatur & miranda faciebat: ista uero cum hoc complectatur & pene omnem aliam speciem superstitionis, superaddit maleficiorum crimina: unde etiam composito nomine exprimitur: quod etiam non plene. Quantum ad tertium uero. id est illusionem etiam specie discernuntur: quia illusio illius usque ad intellectum pertingebat, ut crederet falsa de se esse: non autem istius (ut dictum est) nerum potius omnis istius illusio in sensu exteriori uel interiori consistit: qui equidem sensus iudicat aliqua esse caballos aut hircos

uel alias bestias & sunt demones in corporibus aereis, ut eorū iudicat intellectus:& aliqua eorum sensus iudicat esse uiros aut feminas & incubi aut succubi demones sunt:& eiusmodi. Quod autē dicitur de altero similibus non ea ratione qua simile sed qua diuersum; de reliquo non procedit:cuiusmodi est illud & his similia quia illud de secta illa dicitur quantum ad rationem speciei, in quantum extra deum aliquid numinis credit:in quo ab ista differt:non autem ratione generis. in quo congruunt ambe.Et si instetur hoc dici de locali motione in qua conueniunt: illud utiq; non est uerum:de quo dicit infra puncto septimo.

¶ Punctum quartum. Strigimagas ad diabolicū ludum realiter & incedere & deferri posse planum est. Nam eas incedere posse probare superfluum est, cum ludus est prope:& de facto oēs de quibus in.2.ca.primi libri dictum est, suis pedibus ludum adiere diabolicū:posse uero eas a diabolo ferri, iam ex his liquet que libro primo cap.penul.ex philosophia & sacris litteris ac tractatorib; citata sunt:&in hoc de possibili p̄sentiant omnes:quippe angelicis spiritibus cum bonis tum etiam malis, ad nutum quantum ad motum localem attinet inferiora corpora obsequuntur s̄m aug.& theologos uniuersos:omodo quo humane aut brutali aīe corpora propria obsequuntur,modo non cohibeantur a deo:unde & magi in hoc opere demonum frequēter utuntur:ut historie docent. Immo demones apud ur̄lie.hominē etiam inuitum localiter ferre possunt, nisi comprimantur a deo:sicut de quodam puero nobili & monacho pet.da.et uincen.in spe.refert li.26.ca.63. q̄ cum uespere in cella quieuisset mane in pistrino clausis ianuis inuentus, requisitus de negocio dixit a quibusdā hominibus ad conuiuīū magnū se deductum fuisse:ubi epulatum omnium deliciae uidebantur, qui eum manducare coegerunt:& illum deinde per superiora pistrino intulerūt. Cuiel. quoq; in ultima parte de uniuerso, demonem dixit posse puerorum translationem facere, unum pro alio supponēdo, uel etiam deo permittente demone pueruli locum tenente. Cuius rei signū dixeris, q̄ eiusmodi acherūtinos pueros uix quatuor aut quinque mulieres lactare sufficerent, semper eiulantes & nūq; pinguescentes:quod interdum ex blasphemis uirorū aut uxorū deo p̄mittēte euenit:sut cū dicunt, uellē diabolū portares & eiusmodi.

¶ Punctum

Punctum quintū. De facto uero ad diabolicum ludum strigimage an semper aut nunq̄ aut aliq̄ tñ realiter eāt, aut portetur. dico q̄ interdū realiter suis pedibus aduent ludū, qñ est proprie de oibus supra in primo libro recitatis liqueti & stultum est dicere q̄ uerint in spiritu, cū dicant se tali hora inisse anteq̄ irent dormitum, & rediisse tali: nisi forte dicatur q̄ in suo sensu & uigilia immo in tortura posite quod somniarūt credant fuisse in re: quod est insanire. Nec est uerū hoc accidisse mulieribus de secta alia de qua in ca. epi: ut patebit puncto sequenti. Aliquando autē deferuntur in spū. u. fantasia: & hoc ut ipse fatentur, tūc est qñ personalites adire ludū nolunt, cupiunt tamen ea scire que fiunt in illa cōcio: tunc. n. cum certis obseruationibus dormitū uadunt, ponentes se ad latus sinistrum mariti in noie omnium diabolorū: qui illis ostendunt que fiunt in ludotaliquando quidē in somno, aliq̄ uero etiā anteq̄ dormiant mittunt enim cooperante diabolo uaporem glaucum ex ore: & in eo ope diabolica uident que in ludo peraguntur. Nam auctores mallei maleficarum duo magni uiri maxime magister henri. insti. qui aduersus impium anthoniū rosselli scripsit, eiusq̄ blaffemū opus de monarchia christiana damnauit, ita referunt se ab incineratis strigimagis & a penitentibus didicisse. Aliquando etiā feruntur realiter talioquin oporteret priopene infinitos processus inquisitorū iuridice factos negare: & consequenter iura ipsa. Negare etiam .2. id quod quisq̄ homo in se experitur. s. q̄ quis qñ est in suo sensu inter uigiliam & somnum discernit: quod strigimage non facerent si realiter non ferūt: cū dicant in uigilia immo in tormentis, se realiter delatas. Negare etiā. 3. sensum: multa enim circa hoc multi experti sunt: que rationabiliter plus negari nequeunt esse in ueritate facta q̄ me nūc scribere: qd̄ utiq̄ potest quisq̄ pro uoto negare: dicēdo me aut alios illudi p̄stigio, ut scribere uidear & nō scribā. Res est & scripta & famosa quā refero: & paulo anteq̄ habitū diui prīs dñici sumptu expleta. Comi uicarius ordinarii & inquisitor, uel curiositate nel q̄ forte plene strigimagis quas carceribus detinēbāt nō credebant. media una eaz̄ ludum qui nō longe aberat adierunt: & oīa e regione uiderunt. Vex̄ oibus inde licentiatis demon caput ludi, fingens se eos durante ludo nō uidisse, repente omnē concio-

nem denuo reuocauit: & illos duos iudices a deo baculis ceciderunt
q̄ infra quindenā uterq̄ interiit. Sic deus eorum curiositatē & for-
te alia crimina permittendō multauit. Deferuntur ergo aliqui rea-
liter & uere aliquando etiam de die inuisibiliter. quod utiq̄ diabo-
lus potest per modos de quibus docet preceptorium de le. p̄cepto
primo ca. xi. q. i. uide de hoc q̄ s. realiter aliqui ferantur supra li. p̄l-
mo ca. pe. puncto quinto: uide et̄ circa finē huius capituli.

Punctum sextum. Quis autem sit sensus dicti capituli uerus sic
pateat. Primo enim illud sciendū est, q̄ aliquid est uel dicitur me-
re spūs: ut intellectus & omnis sensus interior, qui non habet or-
ganum manifeste: aliquid mere; corpus: ut lapis: aliq̄ i quoq̄ inter
hec medium. ut sensus exterior: qui & corpus & spiritum sonat. i. s.
organū patēs & uirtutē anime. ueluti uisus sonat pupillā & uim dī
secretiuam coloris: cōsequenter uero s̄m hec tria aliqd dicitur du-
pliciter fieri in corpore & similiter dupliciter in spiritu: x eo q̄ fa-
ctum in sensu medio inter illa duo extrema, & in corpore & in spi-
ritu fieri quoquo mō dicit: uidelicet eo modo quo mediū utrumq̄
extremorum dicitur, ad aliud & aliud relatus: x quinto phy. Co-
lor enim uiridis ad albedinē relatus nigredo, ad nigredinē uero
albedo est, in corpore ergo aliquid dupliciter fieri potest: & quidē
primo pprie: ut quia extra omnē sensum hominis tale aliquid ue-
raciter fit. ceu nūc ego scribo: & secūdo improprie aliqd in corpo-
re fit. i. in sensu corporeo seu exteriori, habente scilicet organum
corporeum patenter & manifeste, puta in oculo: sicut si ope dia-
bolica oculus meus uideat quod aut non est aut non uere est: aut
etiam naturaliter: sicut apud diuum tho. quedam herba fumigana
trabes facit apparere serpentes. Et similiter duobus modis aliquid
in spiritu fit: & quidē in primis quia in intellectu fit aut sensu non
corporeo. i. non habēte organū corpis manifeste: ut in imaginatiua
uirtute: secūdo uero improprie. s. quia fit quidem in sensu sed cor-
poreo. i. corporeum habente organū manifeste: non autem extra
sensum ueraciter. Proprie ergo in corpore fit qd̄ extra omnem sen-
sum fit: proprie etiam in spiritu fit quod in intellectu aut sensu in-
teriore fit: quod uero in sensu exteriori fit tāq̄ in medio utroq̄ mo-
do fieri dicitur. Secūdo uero notandum est q̄ delatio mulierū
ad diane dee paganorū uel alterius famulatum, dupliciter intel-

47
ligi pot esse realiter sine in corpore. primo. I. ut que ad hoc eodem
sunt sint realia non omnia sed quedam tantum ut motus non au
tem: & bestia sic aliquado est realis: quia realiter quidem feruntur
tamen bestia non est vera bestia, sed verus demō apparatus bestia: & secū
do quia omnia ad hoc cōcurrentia sunt realia: & sic nunq̄ realiter
feruntur qm̄ bestiis feruntur: quia ipse bestie non sunt vere bestie
nec dea ipsa vera dea: sed ista fiunt in spiritu. i. in sensu exteriori &
imaginatiua & in intellectu etiam in casu capituli episcopi: in ca
su uero strigimagarum fiunt in sensu & imaginatiua: non autē in
intellectu quia ipse sciūt illas bestias non esse ueras bestias & perso
nam apparentem: neq; deum neq; spiritum bonum esse, sed dia
bolum: ut ex earum cōfessionibus liquet, unde & dictum est, q̄
in illud in hoc distat hoc superstitiosū genus ab illo. Sciendū est
tertio q̄ capitulum episcopi saluari oportet: cum sit concilij aq̄
rētis: quod apostolica sede probatū putarim: alioquin quomodo
sacris decretis fuissent eius dicta cōmixta. que etiā dicta sunt cū ue
ra sint & rōnibus ac experimētis probata: & hec & illa sic oportet
intelligere ut uera sint: hoc uero non sine magna difficultate fieri pos
se ostēderūt canoniste: q̄ & huic textui glōsam non adiecerūt, pre
ter illā parulā, in corpore. i. sensu corporeo: & rursus etiam ho
die in capituli huius lectiōne cecuciūt, non credētes & p̄cessibus
& historis & experimētis q̄ diabolus interdū hominē spōtanē
& inuitū portant: immo nec philosophie que utiq; demōstrat hoc
esse possibile: ut liquet supra ex primo libro: & hoc totū ideo eis
accidat oportet, quia capitulū istud non intellectum sed creditū
q̄ sit intellectum obturat sensus eorū: adeo ut rome uiri peritissi
mi, propter capitulum istud contra quandā strigimagam procede
re recularent: qui ab inquisitore peritissimo & expertissimo starre
aug papiensi ordinis p̄dicatorum citatus fugerat: cum nihilomi
nus esset propter fugā inchoato p̄cessu indiciatus: & insuper labo
raret infamia huiusmodi apostasie, probata per testes 14 essetq; p̄
testes uiginti & duos accusatus: quorum nonnulli essent incinera
ti & nonnulli penitentes. Et in causa erat capitulum episcopi so
lum: cuius rei gratia cum essem ego cōiudex coactus hoc opulcu
lū cepi. Sciendū est quarto s̄m nonnullos et peritissimos theolo
gos (ut de scoto & seq̄cibus liq̄t. 4, di. x. q. 2.) q̄ unū corpus diuina

uirtute potest esse simul & eodem tempore in locis duobus in
 uno quidē naturaliter in alio uero diuina uirtute. Quod nō ideo
 dico quia uerum putem: sed ut intelligāt canoniste, q̄ si peritissi-
 mus & subtilissimus doctor ita credere potuit hominem posse di-
 uino opere simul esse consequēter autem sentire & uidere in duo-
 bus locis, longemagis in hoc decipi potuerit mulieres credule ut
 uirtute credite deē potuerint credere se ibi fuisse uere & realiter,
 ubi per somniū uel quemcūq; raptū esse potuerunt. Immo in hāc
 usq; diem multi fideles in hoc errant, ut putent uel diuum ambro-
 siū, uel frōtonē uel alios simul alicubi pura mediolani astitisse alta-
 ri, & eodem tempore uirtute dei interfuisse exequiis alibi celebra-
 tis pro beato martino uel alio. Crediderunt ergo muliercule ille,
 se uere equitare & ueras bestias, ad ueram deam & uera seruitias
 & ad ista credebant se uirtute illius deē euocari & iuuari: cuius uir-
 tute illas bestias factas existimabāt: ut patet in fine capituli in uer-
 bo transformari: quomodo autem pro tunc ipse mulieres in se es-
 sent disposite utram scilicet dormiētes aut rapte extra sensus, for-
 te non considerabant. Quis in se reuerse norant se talia uisisse iuua-
 re dea: & consequenter non eo modo quo alia uidebant, extra di-
 cta seruitia & in uigilia posite. Et ex his quidem sensus dicti capita-
 li quoquo modo patet: clarius tamen ex sequenti puncto patebit.

¶ Punctum sep:imum. Capitulum ergo illud uidetur prohibuisse
 se ne quis credat strigimagas realiter diabolico ludo inferri. quip-
 pe quod licet de strigimagas non loquatur, sed de alia secta po-
 tius ut mōstratū ē: ideo illa tñ loquitur ut uidetur in q̄rum habet cō-
 mune cum ista credulitatem delationis realis: tamē dico q̄ reuera
 illud non prohibet nec ex illo cap. nisi ignoranter deduci pōt. Pri-
 mo enim nō est dubiū q̄ eo tempore strigimagarū secta nō erat,
 quippe que ortum habuit circa annos domini. 1404. tempore in-
 nocentii octauis: ut patet in bulla quam idem edidit infra libro ter-
 tio forte recitanda: non ergo hoc capitulū loquitur de secta stri-
 gimagarum in specie: ut liquet: nec in similibus: quia iste secte in fide
 in superstitiōe, in illusione differunt: ut patuit: & specialiter in rea-
 li delatione dissentiūt: quia ille eam a bono spiritu & uera dea fie-
 ri putabant: ut patet in textu: strigimage autem dicunt se aut suis
 pedibus ludam adire aut a malo spiritu euehi: unde ab omni uer-

bo fando & signo crucis abstinere docent eos quos illuc deduce-
re mo iuntur. Quādo autem aliquae secte non sunt eadem, & in
aliquo facto non sunt similes: quod de una in facto illo dicitur, in-
telligere de alia est rude. de pñ. translato. ¶ Secūdo. Si ad multo-
rum canonistarum mentem & ad predictum sensum q̄ strigima-
ge realiter a diabolo non feruntur d. capitulum loquitur, quod
absurdum ē irritationabiliter & uane seu inualide loquitur: quia
prohiberet credere id quod philosophice possibile esse monstra-
tum est: scilicet malam intelligentiam posse hominem ferre: quid
autem stultius q̄ iubere nequis credat lupum fecisse aut diabolum
quod facere potest: tum etiam quia ridendum argumentum esset
ille muliercule ferebantur a diabolo in spiritu uel fantasia, ergo
nulla mulier a diabolo fertur realiter: & maxime quia utriusq̄ ra-
tio probabiliter reddi potest: quare. s. ille in spiritu iste interdum
in spiritu interdum realiter feruntur. Ille enim sub specie famula-
tus ad bonum spiritum decipiebantur: ideoq̄ diabolo expediebat
ut non essent uigilantes quando talia peragebant ne deprehende-
rent fallaciam demonis: iste uero decipiūtur gratia uoluptatum:
ideo expedit eidem ut sint uigilantes: tum ut magis alliciantur uo-
luptatibus: tum ut gratius peccēt. Non enim sufficit diabolo ada-
rari in somno: quādo homo nec habet iudicium nec potest habe-
re peccatum: unde ista in uigilia fieri curatur grauius iste peccens
& pereant. Tertio nam quicquid aliqua lege prohibetur, ex legis
ratione prohibetur: que. s. legislatoris intētionē & mentē compre-
hendit: lex enim non est aliud q̄ ratio legis: apud panor. in cap. si.
de rescip & cū ac d. al. & omnes scribētes in. l. non dubium. C.
de legi. & in. l. scire leges ff. eo. Realitas autem huius delationis q̄
tū attinet ad strigimagas, imo nec q̄tum ad eas mulieres de quibus
in. d. ca. non reprobatur ex dicti capituli ratione: quod inde patet
quia in hoc ratio illa consistit q̄ hi quorum credulitas ibi repro-
batur errore paganorum conuoluant, credentium aliquid numi-
nis extra deum: quasi anime mortuorum uertantur in deos uirtu-
te non diuina. Non ergo huius delationis realitas credi prohibe-
tur nec q̄tum ad strigimagas neq̄ q̄tum ad alias mulieres. Quar-
to. Nam quicquid lege aliqua maximeq̄ canonica prohibetur: ad
rationabilem nō autem ad absurdum intellectū prohibetur d. 4.

erit aut. Sed credulitas realis delationis strigimay: quā ad mo-
 tum locale & spacia ptransita dūtaxat reprobari nequit p dictum
 capitulū ad rationabilē intellectū: quia sequit̄ q̄ credētes historis
 & infinitis processibus inquisitoꝝ & experimētis q̄ plurimis ueris
 & probatis istā realitatē cōprobātib⁹ inuoluant errore paganorū
 credēdo aliquid numinis extra deū, & creaturā hīc uirtutē rerum
 immutatiuā & p̄dicta fieri a bono sp̄, & eiusmodi q̄ oīa absurda
 sunt ut liquet. ¶ Quinto. Nullius stanni sp̄s cōditū editū (cuiusmodi ē
 oē conciliare rite editū & probatū) intellectus pōt esse improbabī-
 lis & stultus. Hoc. n. asseuerare ē sp̄m̄ctū blasphemare. Sed itelle-
 ctus aliquorū canonistarū i uerbis di. ca. q. i. strigimay nō realiter
 sed in sōno ferant ad ludū semp est improbabilis & stultus: q̄ppe
 qui aliquid asserat quod oīs hō in seipso falsum experit̄: hoc. i. q̄
 strigimay ferant in somnis & q̄ uigilant credant se delatas fore
 uigilantes & realiter: sicut asserūt ēt in questionibus & cruciatib⁹
 quis. n. tā excors eē pōt ut uigilās inter uigiliā & somnū nō discer-
 nat: ut quod somniat uideat se uidisse dū uigilauit eadē sua
 naturali uirtute: hoc. n. freneticorū est propriū. Si dicat q̄ ille ipse de
 quib⁹ in di. ca. epi agit, credebant se uidisse uigiles q̄ somniantes
 dico non esse simile, quia ille credebāt se uidisse auxilio deē ad p-
 prium seruitiū euocātis quā credebant opari posse ut deus opera
 turam. i. creaturā in aliā mutando: ut id faciēdo q̄ una p̄sona si-
 mul in duobus locis eēt uel qualitercūq̄ diuina uirtute id esse pu-
 tabant: ut patet ex textu. Nō est ergo ille uerus intellect⁹ di. cap.
 ¶ Sexto. Si capitulū illud hāc delationē credere phibet quasi fal-
 sum: ideo hoc eē necesse est, quia hoc nō est demoni aut possibile
 aut pmissum, aut certe q̄a demon ista nō uult: q̄. n. facere pōt & fa-
 cere permittit̄ & facere uult, quis negabit eū actū facere: & conse-
 quēter sine errore & pctō credi possunt q̄a uera. Nō est uero putā-
 dum tertiū: ut. i. mala q̄ pōt & q̄ permittit̄ facere nolit efficere: co-
 natur. n. oībus modis humanū genus offendere quibus pōt. 6. q.
 2. uilis: q̄d maxime pōt p istā delationē facere, p quā aiām delat⁹
 offendit: ideo se ei dantis ut sic ad eius ludū ferat uoluptatis grās
 necnō & bonos quosq̄ quos etiā distantes offendit & pueros par-
 uos enecat, maxie nō baptizatos, dū ad eos maleficas etiā apertis
 iapuis q̄ firmate erāt adducit. Similiter nec primum. i. q̄ id neq̄at

demonstrat patet ex dictis lib. primo ca. pe. Similiter asserit se dnm quippe deus si maiora permittit no est ratio quin & minora pmittat permittit aut deus maiora, ut q pueri innocentes occidantur & comedant, maxie a ppriis parentib' potissimu fame no laborati bus uel et q p demones puen permulent in cunis, ut docuit guil. & q magi tot facinora admittant aut et q boni interdum similia patiantur imo pmisit xpm portari mat. 6. apud gre. & chriso. Nullo ergo modo capitulu illud eiusmodi credere prohibuit. Vellem aut istis tam incredulis interdum eueniret qd & in agro comesti: ubi episcopus micarius necno inquisitor curiositate ducti experiri noluerunt quid in ludo illo diabolico fiat & medio strigimage qua captiuam detinebant usi, ludum adierunt ubi tot uerba iubente diabolo & pmittente deo fustibus exceperuntq; uix domum se coferre ualuerunt infra quindenam monturi. Ita annales tradunt ut etiam supra dictum est. Vide etiam dicta libro primo cap. 14. Adde rem mirabilem quam de seipso narrate consueuit placentinus quidam nunc nisi a breui spacio interierit monachus sancti benedicti congregationis. S. iustine. dictus dñs hieronimus. Is puellam in seculo diligens ea potitus est medio cuiusdam strigimage cui assensit adire ludum diabolique utrumq; assistente demone ad ludu illum traduxit hoc pacto. Expoliatus inter manum & brachiū se certo ungueto liniuit: signans certum caracterem ut docebat illa strigimaga: illaq; itidem fecit: & similiter dicta puella ibidem presens & iam ab eo uiolata: & statim oēs sublatis sunt per aperturam tecti: & ipse quidem super equo frementi ut uidebas: & tanta uelocitate ad nucem beneuenti ferebantur ut aer scissus acutissimum sibilu redderet. ibi uero milia hoim ac mulier: multa fueret cu exiguo lumine tripudiantiu. Peracto ludo per uenerias delatus ut prius domu rediit: & uenerias ipsas quas nunq uiderat notauit & alia intermedia loca eundo ac redeudo & fluminatq; oia cu nunq uidisset postea uisa recognouit: & uenerias iprimis. Regressus domu expleta libidine in uirginē iāq; facinus ualde phorrens ut forte erat bene natus, aut diuina pietas miserata est, episcopum seu certe uicarium eius adiens plene fassus est: & ecclesie ianuis reclusis sollemniter uapulauit: & deo miserante religionem ingressus honeste uixit: & forte etiam uiuit in presens. Qui in se

hac ex parte certus esse cupit, fratrem andream genueruntque obsequiis
beatissimi domini nostri uacantem uirum cum religiose uite, tum
etiam doctrine eminentis interroget. Testes uiuos exhibeo. Ad
hec ne & ludi ipsi diabolici atque spectacula somnia putentur: aliud
quoque referam. Crebro pueri puellaeque duodecim aut decem uel
octo annorum, doctrinae & cohortatu inquisitorum respiscunt,
qui & in tante rei miraculum instar illius ludi saltare iubentur:
idque ita faciunt ut nullus sapiens negare possit quin altiori qua-
dam arte & que humana transcendat sint edocti. Nam cum ille cho-
rus per omnia humanis dissimiles sint: quae in illis femina post dor-
sum masculi teneatur, & non antecedendo sed retrocedendo salte-
tur: & in fine cum reuerentia presidenti diabolo soluenda est ei ter-
ga dantes inclinent caput non in ante sed retro: & pedem non ste-
tant retro, sed in ante eleuantes in altum. Id totum uero tanta gra-
tia & uenustate perficiunt ut id statim & in pueritia sit impossibile
didicisse. Siquis uero hec aut negat aut dubitat, certus effici potest
non modo in agro comensi ac brixiano ubi eiusmodi uigetur: ue
etiam hic rome per fratrem iohannem de berthenorio socium prothoectoris in gym-
nasio magistrum thome placentini uicarii nostri. Id uero sum-
mo opere cupio ut reuerendissimus aliquis ex dominis nostris car-
dinalibus id muneris assumat ut decem ex his puerulis & puellis
romam traduci curet (quod facillimum est) quo & urbi rome specta-
culum grande prebeat, & incredulis uelamē grandius auferat ce-
citatis. Sed contra arguitur ex uerbis dicti capituli. Nam dicitur
dicta fieri in somnis & solo spiritu, inter que est delatio. Solutio.
Dico primo quod capitulum per exaggerationem loquitur: sicut & docto-
res sancti: ueluti augustinus. iterum sic exaggerat contra artem quod uideatur fa-
cere sabellio: & eo casu uerba apud doctores non extendenda, sed
pie exponenda sunt: & sic quia frequenter homines in somnis & spiritu
imaginatione fiunt, dicitur simpliciter in somno uel spiritu fieri:
licet aliquando aliter fiant. Dico. 2. quod semper fiunt in somno &
spiritu, in dicta secta: non autem in secta strigimagarum, & differen-
tie ratio assignata est: quia scilicet sub specie boni & fidei diabolus
melius decipit in somno: sub specie autem experiende uoluptatis
in uigilia melius. Sed contra responsionem. Dicit enim textus
hec omnia

hec omnia fieri in solo spiritu ergo extra spiritum non sicut & consequenter semper in spiritu sunt. So. primo quidem textus non loquitur in strigimagine in quibus si loqueretur diceretur quod omnia sunt in solo spiritu quantum ad aliquid non quantum ad totum quod percurrit: ferunt. n. realiter quantum ad motum & spacium bestia in uel aliquid homini concurrens, est in solo spiritu. i. sensu interiori uel exteriori, non autem in spiritu. i. in intellectu ad quem eorum illusio non attingit: ut dictum est. Si autem textus intenderet omnia hec quo ad omne concurrens semper in omni secta in spiritu fieri, iuris per se ex particulari. i. paulo & ezechiele probaret uniuersale de omni & semper. Non intendit ergo textus omnia ista semper in spiritu fieri in sonis: nisi forte apud illam sectam: quia insufficienter probaretur: sed intendit quod non est uera dea aut uera bestia quam isti uident: & assigunt quomodo in hoc decipi homines aut femine potuerunt: quia hoc est uident in somnis & fantasia: quod possibile esse probat ex somniis nostris & uisionibus ezechielis & pauli. Videat etiam de hoc ca. sequenti: ubi ad quedam argumenta: soluetur: & ibi est puncto. 3. uideatur etiam in calce huius scilicet lib. ubi forte tractatum 10. fra. pozini. bii cribrabimur. Preterea arguitur sic a quibusdam. Nam in beati germani uita legitur exptum fuisse pertratum: & similiter alias: quippe mulieres de tali delatione infamate ac proinde obseruare eo tempore quo se delatas putarunt, ad latera maritorum iacuisse inuenite sunt. So. Vellem responderent mihi isti subtiles argumentatores, qua experientia constat id quod uiro adiacebat mulierem potius fuisse quam in mulieris specie demonem. Si ergo se nihil probare minime uident: cecutiunt. Sicut autem ibi legitur quod imaginane deferantur uita legitur & alibi quod ferant realiter plerumque & crebro. Legant hi modo piaceat theobrabantinum in eo libro qui de apibus inscribitur: & de fantastica & reali delatione multa miranda conspiciant: legant & nider in preceptorio precepto primo, & in fornicario, & sileant.

¶ Esse in rerum natura maleficia.

Capitulum secundum.

Am uero in primis ipsa maleficia (unde hoc genus hominum magi siue malefici dicuntur) in rerum natura esse uel posse esse in ostremus: non quidem mera naturali ratione uerentes (ut lib. primo scircous quod etiam in

fidelibus satis esset) uerum & diuinis litteris & diuinis tractatori-
 bus quasi testibus utendū nobis oportune est. Hoc autē multis pū-
 ctis agemus. ¶ Punctum primum. Circa maleficium. i. ma-
 lum illatū a diabolo homini p̄ hoīem, uel hoī ab homine suffra-
 grante diabolo: errores extitere. Quidā. n. ut diuus tho. in .4. di.
 34. testatur, maleficium nihil in mundo esse existimarunt, nisi in
 existimatione hominum: qui effectus naturales quorum cause oc-
 culte erant maleficiis impurabant: quod equidē doctrine sanctoꝝ
 compugnat, qui & demones esse & potestatem supra corpora n̄a
 & imaginationē habere firmarunt, modo a deo permittant: unde
 malefici per eos aliqua mira possunt efficere: ut etiam primo lib.
 monstrauius. Procedit uero inquit tho. hec opinio ex radice in-
 fidelitatis: quia. s. demones esse non crediderunt, nisi in uulgi exti-
 matione tantūmodo: ut terrores quos sibi ipsi facit hō ex sua exti-
 matione demoni ascribant: & quia etiā ex imaginatione uehemē-
 ti aliq̄e figure quales cogitant, in sensu apparent. creduntur de-
 mones uideri & non uident. Sed hec oīa nō uera fides modo, ue-
 rum etiā uera p̄lia & experientia repellit: quibus demones uere eē
 constat: & multa posse nature sue subtilitate que nequeunt homi-
 nes: ut probatum est libro primo: eos uero qui eos ad talia indu-
 cunt maleficos dicimus. Rursus alii dixerē maleficos quidē esse.
 maleficiales uero effectus non efficere sed cogitare tantum: ac per
 hoc non uere sed imaginarie ad maleficium concurrere: sic q̄ ef-
 fectus maleficiales realiter quidē in maleficiato sunt: non tñ reali-
 ter a malefico fiunt. ¶ Rursus uero alii e contrario cōcedunt malefi-
 cum realiter ad maleficium operari: non tñ reale sed fantasticum.
 Sumpsit uero hi erroneum ex canone fundamentū. 26. q. 5. epi-
 scopi: ubi quod de illis mulierib⁹ fantasticē fieri dicitur, ad omne
 maleficium extendi putauit: & ad idē ex eo moti sunt q̄ ibi dicit:
 qui credit uel asserit creaturam posse fieri aut aliquam creaturam
 in melius deteriusue mutari &c.

¶ Punctum Secundum. Omnes autem eiusmodi errores per di-
 sta in libro primo falsi patent alias etiam per doctores omnes in
 2. di. 7. & 8. qui per maleficos cooperante demone mira fieri astru-
 xerunt: alias etiam eisdē heresim sapere clarum est. Nam de pri-
 mo ex eo constat q̄ demones esse negat: contra illud uerbum do-

mini. Ite maledicti in ignem eternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. mat. 25. De aliis uero pater. P. lex enim diuina crebro mandat maleficos nō esse uitandos modo, uerum etiam occidē dos: quod utiq; nō fieret nisi realiter cū demone ad realia damna & reales effectus cooperari eos uerū esset. Nam dent. 18. omnes malefici & incantatores iubentur ite. fici. Et leui. 19. anima inquit q̄ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cū eis, ponam faciem meam cōtra illam, & interficiam eam de medio populi mei. Dicunt aut̄ ibi magi iidē qui & malefici uanoli uero hi sunt qui per esta animalium demoni uel idolo immolatorū diuī nabant. Et iterū ibi. 20. uir uel mulier in quibus phitonius uel dī uinus spiritus fuerit, moriatur, lapidibus obruent eos. Et dicunt phitones hi qui arripiuntur a demone, inde per eos diuinante: q̄ morti addicuntur, q̄n ex sua culpa seu suo consensu arripiunt: q̄d aliq̄n propter questum euenit: unde & paulus act. 16. uirgis cesus est q̄ curarit phitonissam, que suis questū magnū prestabat. Et exo. 7. idē pateat de magis pharaonis: qui uersa uirga aaron in colubrum uirtute dei, & ipsi per incantationes egiptiacas & archana quedā uirgas suas uerterunt in dracones: & paulo post etiā aquas uerterunt in sanguinē. Nec est modo discutiendū an dracones illi fuerint ueri: quod esse potuit demonibus ibi ueros dracones asferentibus, aut per actiua naturalia cum materia propinque disposita admota eos generantibus: aut certe fuere specie tenus tantum & non uere dracones. Quicquid uero dicatur omnino ibi fuit realis effectus: id est aliquod corpus: quod aut erat aut uidebatur draco. ¶ Secundo. Nam quicunq; de his que catholicam fidem concernunt aliter q̄ ecclesia romana sentit hereticus sit oportet 24. q. 1. hec est fides: & de here. ad abolendam. P. predictos uero opī nantes eiusmodi esse nulli dubium esse potest. ut pater. di. 24. q. 1. in capitulo per sortiarias: & extra de frigi. & malefi. per totum & per omnes doctores concorditer distinguentes de maleficio ppetuo & tempotali, nunq̄ difficultantes an sit uerum aut fantasti- cum: ut ho. gode. ray. & uniuersi theologi ac canoniste: & simili- liter per omnia iura & per omnes doctores de pena maleficorum tam subtiliter disputantes & distinguentes, ut si sit notorium cri- men eucharistia negetur, si occultū dierum quadragira pena mul-

retur de con. di. 2. pro ditione: item si sit laicus, excommunicatus clericus deponatur monasterio intrudendus. 26. q. 5. nō oportet et q̄ tales infames censeantur, & qui ad eos concurrunt: nec ad accusationem admittendi. 2. q. 8. quisquis. ¶ Tertio. Nam si dicti errores non sapiūt heresim, quilibet posset credere maleficia non esse veros & reales effectus: & cōsequenter nō posse humana lege gravissime & capitaliter plecti: quia propter opiniones aut fantasias lex humana non occidit. Sed hoc falsum esse nulli dubium est potest: quippe azo in sum. super libro. 9. codicis rubri. de maleficiis. l. post corneliam de sicariis & homicidiis dicit omnes quos vulgus maleficos dicit & qui diuinandi artem norunt, s̄m ciuilia iura peccata capitalē merentur: l. nō. C. de malef. & l. culpa. l. nullus ubi delinquentes excapitantur: & qui arte magica vite innocentium insidiantur, vel mulierum animos ad libidinem flectunt, bestiis obiciuntur: ut ibi l. multi: & ad eorum accusationem admittit quisq̄ ut ibi sic fit & s̄m canones de here. in fauorem libro. 6 & eorū quisq̄ nulla dignitate obstante questionibus subiicitur: & si fatetur excruciantur unguis. ubi supra. l. si ex. nūc tñ malefici cremantur forte propter sexum femineum: imo ibi dicitur q̄ tales ad alterius litem accedere nō pmittantur: alioquin cremantur: & qui eos aut cōsulit aut suscipit, deportatur & bona confiscatur. Ex dicto autē capitulo male intellecto suscepit fomēta errores eiusmodi: ut mōstratum est & statim mōstrabitur. Et si uero heresim sapit negare diaboli maleficiū eē: nō tñ sapit heresim negare maleficiū esse p̄ hoc uel illud genus hominū, puta strigimagarū: ita credo q̄ de hoc multa dici potuissent. Quod uero & magi & mage sine numero sint, testes sunt populi qui gregatim horum maleficia patiuntur: testes etiam sunt libri de his pleni: patet p̄ io. nider precepto primo & bedam de gestis anglorum: & guil. de uniuerso: & librum de apibus: & malleum maleficarum: in quo eius auctores inter cetera sic referūt. Quidam nobilis comes in cōfinibus diocesis argentine ducta in uxorem iuēcula eque nobili ad tres annos post nuptias cognoscere neq̄, maleficio prepeditus (urpatebit) frustra inuocans omnes sanctos: imo nō frustra: quia remedium ei allatum est. cū uero alicuius rei gratia ciuitatem metēsem intrasset ualidius familiam mulierem olim ꝓcubinam suam offendens, eam blande

ex antiqua amicitia salutavit nihil de maleficio quod patiebatur ad
uertens: que cernens comitis pietate econvertero eum salutavit & di-
ligenter quomodo cum comite ageretur inquisiuit: nec non cum comi-
tissa: quo respondente quod dei gratia bene: & quod tres filios singulos
singulis annis ex comitissa genuisset effinxit illa stupefacta siluit
cui comes amplius blandus: oro inquit carissima quare sic diligen-
ter interrogas indices. Tunc illa uere inquit congratulor: sed male-
dicatur illa uetula que obtulit se uos circa actum carnalem male-
ficiate: in cuius signum in medio curie urbe in fundo talis putei est
olla res maleficiales continens: ut quid ibi est coire cum comitissa
nequeatis: sed ecce omnia uana sunt. de quibus gaudeo. ita autem
esse comes inuenit & omnia igne absumpsit, unde comitissa noui-
ter nuptiis celebratis: iam affirmavit se dominam illius castri: que
tandiu uirgo per materat: quod & factum est. **P**un-
ctum tertium. Nec priori puncto quo maleficos & maleficia fore
monstrauimus, ob stare potest primo ca. epi. 26. q. 5. ubi dicitur quod a so-
lo deo creatura mutatur in deterius: qui inquit credit posse fieri alii
quam creaturam aut in melius aut in deterius aut transformari in aliam
speciem uel in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore qui omnia
fecit & per quam omnia facta sunt, proculdubio infidelis est & pa-
gano deterior. Non obstat inquit quia hoc capitulum ut dictum est per
exaggerationem loquitur. & eius dicta sequenter pie interpretanda sunt
alioquin sunt contra scripturam. Quod enim deus posse fieri aliquam crea-
turam &c. intelligitur per creationem: non per generationem ex actibus
naturalibus factam et demonibus adiuuentibus: alioquin contra
scripturam est: quia per magos uirtute demonum possunt fieri aliquae
creature imperfectae: quia exo. septimo magi pharaonis ianes. i. &
mambres serpentes & sanguinem fecerunt: ubi glo. dicit quod cum per
demonas malefici aliquid per incantationes efficere conantur per mundum
discurrunt & colligunt semina diuersa, ex quorum adaptatione
prorumpere possunt species diuersae. Et hoc non est dubium apud
alber. de animal. & tho. in prima. q. ii. 4. ar. 4. Quod uero ibi dicitur
in melius deteriorisue mutari, primo quidem ibi accipitur melius &
deterius non aduerbialiter, sed ut sunt nominata sit sensus quod
una creatura sine deo mutari nequit in aliam aut nobiliores aut

uiliorem: secundo uero si aduerbialiter sumatur a deo solo hoc fieri potest auctoritative & ad correctionē: alias multos scripturarū passus euerit: quia demon iob mutauit in deterius pcutiēs ulcere pessimo: item demon hominem priuauerat loquela math. 9. & curatus a domino loquutus est mutus & filia cananee male a demonio uexabatur: math. 15. itē lunaticus male patiebatur. Iam demone math. 17. & alia multa eiusmodi ex diuinis litteris liquent: & idem clare patet in capitulo. nec mirum. 26. q. 5. ubi non modo hominibus per magos nocet malus demon: uerum etiam mortem infert. Quod uero ibi. tertio dicitur in aliā speciem uel similitudinē trāsformari intelligere oportet de trāformatiōe reali & essentiali: nō de prestigiosa: hoc enim est cōtra tōrem: ut libro primo ostēsum est: & contra aug. 23. de ci. ca. 17. & cōtra scripturas: quia angeli sub diuersis speciebus se ostendunt & cōsequenter aliā demon autem transfiguratur se in angelū lucis: & psequenter ex ipse uideretur & alia ostendit sub specie aliena: quod etiam patet gen. secūdo cū euam sub serpentina effigie decepit. Non obstat secundo. q. si demō cū locali motu posset etiam corporales transmutationes efficere posset uniuersum genus hominū perimere: dico enim ex petro de tarā. q. utiq. eum perimeret ex magna inuidia qua aduersus hominē concitatur: si pmitteret deus. Nec tertio. q. demon celi motum in quē omnis corpea mutatio resoluitur: uariare nō pōt s̄m dio. in epi. ad policar. quippe quod solius dei est: & consequenter corpora alterare nequit: dico enim q. utiq. hoc infert q. demon hoc immediate nequit secus mediante locali admotiōe actiuorū naturalium: que tñ admotio i celi motum nō reducit: cum ex eius uoluntate procedat: ut libro primo oñsum est: quā superiorē celi motu eē oportet. Nec quarto: q. si esset maleficium diaboli nocēs creature dei: opus diaboli uideretur fortius ope dei. Dico enim hoc eē rude argumentum: quia dicere opus id est effectū diaboli esse fortius opere siue effectū dei ē dicere q. una creatura preualet cōtra aliam per uirtutem quā hēt a deo ipso permittente, quod nō est incōgruum si uero per opus intelligatur actio illud non sequitur. q. deus sua actione statim posset anichilare diabolum. ¶ Punctum quartum. Ad maleficium seu maleficiale effectum i ecclesia sem-

per & demon & maleficus concurrunt. ¶ Patet id primo ex de-
scriptione maleficiorum per isido. eth. libro. 8. cap. 9. malefici inq̄
dicuntur iob facinorum magnitudinem: mala. s. precunctis male-
factoribus efficientes. hi elementa concutiūt opere scilicet demo-
nium: ad grandines & tempestates concitandas. mentes homi-
num turbant. intellige ad amentiam, odium: et amorem turpem
ac sine ullo ueneni haustu: uolentia tantum carminis animas in-
terimunt: intellige ad eorum uerba spiritu malo cooperante. item
aug. de ci. dei & habetur. 25. q. 5. nec mirum magi sunt inquit qui
uulgo dicuntur malefici: & ob facinorum magnitudinem sicutum
cupatur hi sunt qui permissu dei elementa concutiunt hominum
turbant mentes minus confidentium in deo ac sine ullo ueneni
haustu uolentia tantum carminis interimūt homines: unde & lu-
canus. Mens hausti nulla sanie polluta ueneni. incantata perit de-
monibus enim accitis audent uentilare. ut quoscunq; suos peri-
māt malis artibus inimicos. Ex quibus patet propositum. ¶ Secū-
do, Nam id patet per omnia quibus supra libro primo magorum
opera a mala etiā intelligentia procedere: que enim per diabo-
lum solū fiunt mala: hominibus non dicimus malefici: sicut nec
iob ulceratum maleficiatum cōsueuimus dicere. Similiter nec ma-
leficia cōsueuimus dicere que ab homine homini iniuste mala
inferuntur: sic ut hi maleficiati dicantur: ut uulnerati: etiam si fiāt
diabolo suadente modo non fiāt eo cooperante. Concurrunt er-
go demon & magus. ¶ Tertio. Nam effectus penales & noxiū
qui a uoluntate proficiscuntur: multiplices sunt: & in primis qui
sunt per angelum bonum: ut decem plage egipti de quibus in
exodo: & pestilentia dierum trium tempore dauid de qua primi
par. 21. & decede octoginta duorum milium hominum tem-
pore senacherib de qua reg. 4. capitu. 19. deinde uero qui sunt
per angelos malos tantum de quibus in psal. immissiones per an-
gelos malos secundum quas populus israeliticus crebro ut non-
nullis placet cesus est: & iob ulceratus: & bonis spoliatus similiter
& qui per homines malos tantum sunt: ut uulnera & rerum iactu
res: similiter & q p utrūq; et q p sortiaras & eiusmodi diabolicos
hoies. Sed horū effectū nullū dicimus maleficiū sic q̄ patiens hō

maleficiatus dicat nisi ultimum; q̄ & ex consuetudine nostri idio-
 matis patet. unde nec etiā ipsi arcepticii maleficiati dicti sunt nisi
 cum demone concurrerit homo: ut ad pactum & preces incātato-
 nis diabolus hominem uexet. Vnde maleficia a zoroaste originē
 sumpserunt: qui primus artes magicas mūdo intulit apud omnes
 maxime uero aug. de ciui. dei: qui & diabolico opere nascendo ut
 si quisq̄ dicit fuisse cham filius noe. Quare at̄ dētm̄ sit in ecclesia
 dico q̄ effectum quē diximus maleficialē inter infideles circa ma-
 trimonium diaboli? aliquādo solus facit: sicut narrat petrus de pa-
 tr. 4. de iuvene quodam qui uxorem cognoscere non poterat; q̄
 idolum desponsasset prius: & propterea diabolus in corpore assu-
 pto se interponebat: non aut̄ in ecclesia, cuius rationē dixerim: q̄
 infideles diabolus quasi suo iure possidēs, nō utitur eis in eiusmodi
 ut eos peccātes lucretur: quod in fidelibus facit: in sanctificatis
 enim diaboli tentamenta crassantur s̄m remigiū. Vnde nec indei
 nunc quā iam eorum est certa damnatio, de idolatria tentantur ut
 prius. Et idem suo modo de gentilibus est. Vnde maleficiis de-
 mones utuntur perditionis eorū gratia: cū soli eiusmodi possent
 efficere. ¶ **Punctum Quintum.** Nec t̄n huiusmodi effectus
 maleficiales probantur sufficienter per solos demones, aut solos
 malos homines fieri. primo per illud quod aug. dicit in lib. 83. q.
 omnia. s. noxia que uisibiliter fiunt etiam per inferiores potestates
 aeris fieri posse creduntur. Non enim negamus quin noxiales ef-
 fectus, qui in hominibus & iumentis ac bonis fortune hominum
 cernunt̄ a demonibus deo permittente possint inferri: dicente eo-
 dem aug. 4. de ci. dei q̄ demonibus subiunt ignis & aer q̄tum eis
 a deo permittitur: dicēte etiā glo. super illud psal. immissiones per
 angelos malos: q̄ per malos angelos deus punit: sed dicimus hu-
 iusmodi effectus nō dici maleficia, nisi concurrente homine ma-
 lefico. ¶ Nec probatur idem. 2. per id quod uirtus demone infe-
 rior & grandines inducere & morbos inferre potest sine superio-
 re: dicente alb. de rerum proprie. q̄ saluia putrefacta modo ibi ta-
 cto in fontē proiecta mirabiles concitat tempestates: & homo per
 uenenum hominem interimat: & consequenter uidetur diabolus
 ista sine homine posse. Dico enim q̄ utiq̄ ista potest diabolus: &
 similiter saluia: sed non nisi celo conflente: uerum ista non dicit̄
 tur maleficia

ad maleficia nisi a demonē effectine & ab hoīe dispositiue & p-
catuue fiant. ¶ Nec tertio probatur idem ex eo quod mulier &
 maxime uetula magne malitiē hominē sine demone fascinat: ma-
 xime puerulum gal. 4. o insensari galate quis uos fascinauit? Di-
 co enim q̄ fasciatio non plus est maleficiū q̄ pestis uel epidimia
 ex contagione contracta: utrunq; enim est effectus naturalis: ut
 per ea patet q̄ primo libro dicta sunt: & que de basilisco dicuntur.
 Basiliscus enim primo uidens hominem interimit: primo uisus ab
 homine aliquando interimitur. Videns enim hominem excitat
 in corpore eius uenēnosa materia que oculos consequenter autē
 & contiguam aerem ad hominē usq; inficit, & occidit: uisus autē
 primo ab homine uolente occidere, & qui ideo speculis se muni-
 nit: postq̄ ad specula infectus aer attigerit reflectitur ad basiliscum
 usq;, & p̄ opuo ueneno basiliscus occumbit.

¶ Esse in rerum natura strigas aut lamias,
Capitulum Tertium.

Quia magos seu maleficos esse monstratum est: reliquū
 est ut strigas quoq; esse monstremus: quo nomine
 sc̄tam quandam intelligi uolo: maloꝝ cum uiroꝝ
 tum uel in primis mulierum: habentiū pacta expressa
 cum diabolo ea precipue ratione ut interuenientib⁹
 incubis & succubis demonib⁹ uoluptate uenerēa fruant nocte ma-
 xime. Quod equidem multis punctis efficiemus.

¶ Punctum Primum. Cum non possimus hoc genus homi-
 num esse monstrare nisi de operibus demonū per magos & cum
 magis multa cōseramus: expedit ex dictis in primo libro, & dictis
 doctorum in 2. di. 5. 6. & 7. multa obiter recapitulari. Oīa igitur
 opera sua per intellectum uoluntatēq; demō exequitur: quas uires
 & naturalia cuncta integra & perlucida possidet: adeo ut circa re-
 rum creaturam noticiā nō fallatur: nisi forte, in ordine ad supema-
 turalia iudicet. Triplici autē scientie uiget acumine: ex subtilitate sci-
 licet nature experientia t̄pis & reuelatione bonorū sp̄um, non il-
 luminādo sed loquēdo facta: vñ & hoīm affect⁹ corporeos & cō-
 plexiones & siderū effluxus in eos plenissime nouit: ex quo pites
 sciūt iniq; demones aliquos ad maleficia eē aliquib⁹ aptiores: quos

etiā & p̄cipue ad eiusmodi sollicitate & infestā. H̄nt aut̄ uolū-
 tē sic malo & culpe latentē: ut inde uelli neq̄ant: & cū semp̄ a d̄a
 intelligant & uelut semp̄ a tu peccāt, aut superbia, aut inuidias
 & furore, quo ferre neq̄t sathanas q̄ eo uero p̄tra eius uolūtate ad
 suā gloriā salutēq̄ hūani ḡnis ut. Ex his uero duob⁹ intellectu. i. i
 speculatiuis & uolūtate peūima, mirāda & p̄ōr & uult effice: adeo
 ut d̄i iob. 41. ut nō sit sup̄ terrā prās q̄ illi ualeat cōparari factus
 est ut neminē timeret: ubi gl. Et si neminē uimet mentis in sc̄ōp̄
 subiacet. Qua p̄tate fit ut cuncta inferiora corpa mouere possit ad
 nutū localiter p̄ se solū: medio uero alio corpe possit ea etiā acci-
 dentaliter & substācialiter de forma in formā mutare uarias spe-
 cies effingere & sub q̄ placuerit se oculis n̄is ingerere: quinimo
 & sensus nostros oēs ludificare & imutare iterius & exterius p̄ōr
 imo ip̄m intellectū & uolūtate quoquo modo indirecte attinge-
 re. Sunt et̄ spūs non ex natura sed ex uoluntate imundi: quippe
 quibus apud dionisiū insit furor irrationalis: amēs cōcupiscētiā
 fantasia p̄terua: q̄ t̄n sunt metaphorice dicta: & q̄ ū ad eorū spūa-
 lia crimīa sup̄biā, inuidiā & irā: p̄nt aut̄ sunt maximi hūani ḡnis
 inimici: & nocēdi cupiētissimi: semp̄ in fraude noui: imutātes sen-
 sus: & affectū pro uiribus inquinantes ac inflamantes in malū: qui
 & uigilantes turbēt: inquietēt uero dormientes: morbos inferāt
 concitent tēpestates, & sub boni forma ac sp̄e deludāt: uersi in spe-
 ciem angeli lucis. a maleficis diuinū cultū appetunt, exigunt, ex-
 torquent, magicis artibus fauent: q̄ & eorū auxilio sunt inuente.
 bonis semp̄ insidiant: bonos infestāt: maximeq̄ in morte: in uitia
 oīa pro uiribus trahunt: maximeq̄ in luxuriā: licetq̄ multas habe-
 ant artes & mille nocendi modos. 16. q. 2. uisus: t̄n ut d̄i iob. penul.
 fortitudo eius in lūbis eius. i. in luxuria q̄ in mastulis ex lūbis p̄fi-
 ciscitur: unde sperma decicit: sicut feminis ex umbilico: p̄ hoc n.
 p̄t̄m infinitos illaqueat: maxime utro frigidimagas que ideo sese
 diabolo tradunt: ut cum eo luxuriētur.

¶ **Punctum Secundum.** Demones incubos. i. in forma uiri cū
 mulieribus coeuntes: & succubos. i. uiris se in forma sup̄p̄site mu-
 lieris, exhibentes esse negantes catholice nō loquūtur. Qui n. ne-
 gant eos posse esse etiā philosophice non loquuntur: quia phi-
 losophis rationibus libro primo ostendimus demones posse in uariis

formis apparere: qui uero eos posse quidem esse astruunt: negant
uero ita esse de facto: cōtra dicta sanctorum loquuntur & poe. tap.
& contra experientiā. Nam aug. 3. de ci. dei li. ca. 7. in ordine ad
fabulas poetarum tractans an ex demone succubo nasci possit ho
mo uideatur indiscussum relinquere: cū tamen certum sit q̄ non
quia nō habet demon que necessaria sunt femine ad procreandū
unde dicit. Vtrum potuerit uenus ex concubitu anchise eneam
 parere in medio relinquamus. Postea uero ca. 5. q̄tum ad progres
sum scripturarum ex uera muliere & demone incubo posse nasci
 gigantes determinat & uerum est: quia qd̄ ex parte uiri est incubo
 non deest: cū possit uerū sperma ab homine qui polluitur sumptū
 infundere mulieri: unde ait. Creberrima fama est: multiq; se exptos:
 uel ab eis qui experti erāt: de quorum fide dubitandū non est: se
 audisse confirmat: siluanos & faunos quos uulgos incubos uo
 cat: improbos extitisse mulierib⁹: ac earum appetiisse ac peregisse cō
 cubitum: & quosdam demones quos dufios galli nuncupant: assidue
 hanc immunditiā & tentare & efficere plures talesq; affueuerāt
 ut hoc negare impudentie uideatur: hec. ille: qui deinde ibi deter
 minat: q̄ illud gene. 6. uidentes filii dei. i. filii seth. filias hoīm. i.
 filias cayn: non intelligitur de incubis solum. Preterea ibidē glo
 sa ait. Non est incredibile non ab hominibus sed ab angelis uel
 quibusdam demonibus qui mulieribus sunt improbi eiusmodi
 homines idest gigantes esse procreatos de quibus in littera dicitur
 gigantes autē erant super terram. Et ad idem est glo. isay. 13. ibi &
 pilosi ibi saltabunt: & isay. 34. super illos occurrent demonia: & 1.
 corin. undecimo. super illo propter angelos. Preterea isido. in
 libro octauo. ethi. capitulo ultimo. dicit pilosi qui grece panisci
 latine incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incu
 banbo hoc est stuprando: sepe enim improbi existunt mulieri
 bus & earum peragunt concubitum. Quos demones galli du
 fios nuncupant: quia assidue hanc peragunt immundiciam. Quē
 autem uulgo incubonem uocant: hunc ut supra tactū est: romani
 faunum ficarium dicunt: ad quem oratius dixit. Faune nympha
 rum fugientium amator: per meos fines & aprica rura: leuis ince
 das. Ad idem est Beda in gestis anglorum: & guil. in libro

de uniuersa parte uelima: & communis theologorum scola in secūdo senten. ubi supra: & specialiter doctor sanctus prima parte. q. 15. & quol. 7. q. 10. & super isay & in secundo di. 8. ar. 4. q. 2. reddit rationem quare inde possint procreari gigantes: quia scilicet demones nouerunt uirtutem seminis ab homine decisi & proportionem mulieris cui illud inferunt: & occurrentes constellationes ad hoc iuuantes. sub quibus infunditur. Nec tñ eiusmodi feda exercitia demones frequentant, quia uoluptatibus eiusmodi afficiantur: spiritus enim carnem & ossa non habet: ceterum ideo ut homines animo & corpore maculentur & pereant.

¶ Punctum tertium. Nec his quibus assertum est per demones incubos posse homines generari repugnat primo. q. humane generationis modus a deo institutus est: ut sit per marem & feminam genesis primo. Dico enim q. quia deus rationalem creaturam modo ei congruo regit & gubernat. i. cum libertate arbitrii multotiens permittit eam aduersus sua instituta operari & hominem fornicari & demonem generare hominem per modum predictum qui tamen non demonis sed uiri a quo semen quo demon utitur decisum est: sicut etiam sacramentum matrimonii a deo institutum per diabolica maleficia uitari potest: ut probatum est. Nec tamen opus diaboli fortius est opere dei: quia illud non uitiat per uiolentiam sed deo permittente: de quo etiam supra dictum est.

¶ Non obstat secundo q. procreare hominem sit actus uiui corporis: quo utiq. demon careat oportet: ut probatum est. Dico enim q. eo casu homo ab homine uiuente procreatur: quo semen deciditur: demon tamen ibi habet localem motum quo semē admouet mulieri: sicut ignis cibum excoquit. quem tamen admouet coctus. quod utiq. demō facere potest multipliciter. primo excipiendo semen resolutum ab homine in somno aut uigilia: secundo exhibendo se succubum uiro. & excepto ab eo semine illud sub forma incubi exhibendo mulieri uel alteri demoni qui eidem incubus fiat & eiusmodi. Semen secundo modo resolutum est uigorosius natura enim magis in coitu nitit ad presentiam femine q. alias: potest etiam per demonem naturalibus actibus cōseruari foueri & roborari. Cum autem demon semen & excipere & infundere inuisibiliter possit libentius hoc uisibiliter aut saltem sensibilibiter facit: ut

mel sic homines magis concitentur in libidinem & maculentur. Di-
 xi uero aut sensibilitate quia plerumque demones in tenebris exhibent
 se incubos etiam personis deuotis deo permittente: & hoc exper-
 tum est: imo uiri aut mulieres que sic temptari a deo permittuntur
 ut ad latus sentiant apparenter masculinum aut feminam, si boni sunt
 non nisi optimi & fortissimi esse queant: neque enim deus militi
 imbecillitatem uehementem temptationem inferri sineret: qui tem-
 ptari nos supra uires non permitit. Quod uero demon uiro succu-
 bus sperma tradit alteri: qui fiat incubus: ratio reddi potest. ut quisque
 demonum aliquid operetur ad malum: & suo principi famuletur: dum
 unus succumbit uiro mulieri uero alter incumbit. Non obstat ter-
 tio quod sicut anima nostrata & demon uidetur nihil posse mouere
 localiter nisi corpus a se uiuificatum: aridum enim digitum non mo-
 uet anima: & consequenter cum semen non uiuificet: illud nequit
 localiter admonere mulieri. Dico enim quod ratio non sequitur: quia
 ista ideo contingunt quod anima sit spiritus intellectualis infimus &
 corpori naturaliter unitus: & consequenter ad illud mouendum
 naturaliter limitatur. Angelus uero non sic limitatur ad unum
 corpus: quia nulli naturaliter unitus: & cum nature ordine anima
 sit altior: habet mobile sibi proportionatum latius: & consequenter
 corpora multa: & consequenter quodlibet eorum immediate respi-
 cit. ¶ Nec obstat quarto quod demones corpora sibi propiora mo-
 uere nequeunt. i. celestia: essent enim in celo: cum mouens sit con-
 iunctum mobili septimo philosophi quod neque platonici neque christiana fides ha-
 bet: consequenter autem nequeunt mouere remotiora. i. inferiora.
 Non obstat inquit quia dico quod si demones fuerunt omnes sub uno
 qui ordini terreitum preesset sua uirtus naturalis ad celestem motum
 se minime extendit: nec illa corpora sunt eis propiora istis. aut pro-
 portione aut situ: cum ista sint eis ad motum proportionata non il-
 la: & ipsi longe a celo distent. quippe qui in abisso uel in aere
 sunt ad nostrum exitium relegati. Si uero supremus eorum
 fuit supremus inter angelos simpliciter (ut credo) consequenter
 uero de ordine quolibet ceciderunt omnes aut aliqui eorum
 celos naturali uirtute rotare possent altiori modo quam eorum mo-
 tores sicut aut omnes aut quidam naturali ordine sunt altiores in
 ista sententia hanc sed deus non permittit in penam peccati eorum

Ne sibi sint tam nobiles cooperatores in generatione oſum rerum maxime uero electorum. Et ſiquo modo ad eorum uirtutē in ſuo naturali ordine pendebant celeftes motus: deus ſua omnipotentī ſapientia aliunde ſuppleuit: ne diabolo mouente celum tot & tanta beneficia ab eo capiamus.

Punctum quartum. A predictis autē illecebris & ſordidīs actionibus poſſent mali demones per angelos bonos cohiberi. quod tamen crebro non faciunt. Ratio primi. Nam ſecundum grego. in quadam omel. poteſtates dicuntur angeli quorum ditioni uirtutes aduerſe ſubiecte ſunt: & aug. in tertio de tri. ſpiritus inquit uite defertor atq; peccator regitur per ſpiritum uite rationalem. pium & iuſtum: & preterea ſicut creature deo p̄piores & ideo perfectiores aliis influunt: q. ſ. totus prelationis & regiminis ordo ſit originaliter in deo: & ſecundum propinquitatem ad deum participet ita etiam angeli boni deo maxime propinqui & uniti propter ipſam qua demones carent dei fruitionem demonibus principantur & demones regunt. Ratio ſecundi. Nā angeli diuine ſapientie miniſtri ſunt: omnes enim quod ait apoſtolus ſunt adminiſtratorii ſpiritus: unde ſicut diuina ſapientia ita & miniſter eius angelus bonus nonnulla mala fieri per malos angelos aut homines permittit ut inde bona maiora deo operante euegant: ad promotionem bonorum & malorum punitionem, perfectionem uniuerſi: & gloriam ſummi dei.

Punctum Quintum. Incuborum ſuccuborumq; ſpurcitiarū exercent demones uniuere ſiſed quidam inferiores. Hoc enim eorum nature congruit: qua ab inſtanti productionis ſue, ordinati ſubinuicem fuerunt cum omnes inuicem ſpecie differant: ut ſupra oſtenſum eſt libro primo: & eſt ſententia dio. 10. ca. cel. hierar. qui in eodem ordine primos medios & inſimos aſtruxit: naturam aut peccatum non abſtulit. unde naturalia demones non amiſerunt ut ſupra dictum eſt: naturales autem rerum condiciones operationes rerum proprie conſequentur eiſq; proportionantur & congruunt: unde multarum naturalium operationes ſunt multe & ſuperiorum ſuperiores: conſequenter autem inſime inſimarum naturalium ſint oportet. Congruunt & id diuine ac perinde inſinite ſapientie: ut ea que ab ipſa ſunt ordinata ſint: ut apoſtolus ad 10. 23. proſi

zetur. unde quia demones a deo sunt ordinati subintus sunt: & quia ad exercitium hominum ab eodem deputati sunt: ut exercitio boni proficiant & mali pro meritis damnati excrucientur: etiam hoc deus ordinate fieri voluit. Congruit etiam & diabolice nequitię: quia cum humano generi pro uiribus aduerfetur. ut magis impugnet ordinatius pugnat: unde apud diuinorum tractatores sub sathana rege tartareo sunt duces qui de luxuria q̄ de gula & eius modi tentent: & satellitibus suis pro cuiusq̄ natura consequenter ingenio & nequitia sua mandent imperia. Ex his ergo patenter concluditur luxurie nephanda opera non exerceri statim & sine medio per nobiliores demones: ceterum per eos potius qui in ultimo choro sunt ultimi. Immo quibusdam uiris etiã peritis uidetur q̄ a toto genere demones sodomiticum & alias omne contra naturam. i. extra debitũ uas coitus uitium horreant: quod inde arguunt tum quia nunq̄ in hoc legitur turpissimus demon se aut incubum aut succubum exhibuisse: tum etiam quia in suis opibus sicut natura. ita & demon superfluum effugit: est autem superfluum effundere sic sperma ut generatio sequi nequeat: tum quia archie. hoc uidetur sentite adducens theologie compedium: sed his non obstantibus in contrarium est ueritas: quippe uniuersaliter strigimã que in eiusmodi spurcitiis uersantur, aliqd̄ turpissimum: (quod tamen scribã) asstruunt uidelicet demonem incubũ utri mēbro genitali bifurcato: ut simul utroq̄ uase abutaf. Ad primũ ergo in contrariũ dico cõsequentia nō ualere: nō legit ergo nō est uerũ quia nec oĩa facta scribunt nec legunt oĩa scripta: vñ arguit ab auctoritate negatiue qđ minime licet. Ad secundũ dico illud esse quidem superfluum in ordine ad naturam. non at̄ in ordine ad finem gratia cuius demon incubus operatur: qui est ut strige sibi deputate adeo sue immergantur uoluptati: ut eas semper sibi detineat alligatas: & pereãt. Ad tertiũ dicitur archie. nō assertiue sed recitatiue loq̄: ut magis homines terreret & auerteret ab eius modi dãnãdis criminibus. Nō obstat q̄ at̄ huic ultimo pũcto q̄ si cut ad rōem hōi prinet modus & ord. apud aug de nã bo. ita ad rōem mali prinet iordinatio. & sequēter actiões malorũ angelorũ nō sunt ordinate: ut infime infimis cõgruãt. Nō obstat inq̄: dico em̄ q̄ & si bonũ sine malo iueniri possit: ut in deo & beatis: nō tñ ecõtra sine bono malũ iqd̄ semp in nã bona fundef oportet

cum prinato siq sine subiecto esse nequit. Et ideo demones inq-
 tum naturam bonā nacti sunt, ordinati sunt: & ordine quodā ma-
 las & perinde inordinatas actiōes fortiūtur inq; ū uero mali sunt
 actiones habent sine ordine ad finem debitum sibi a deo prestitu-
 tum. Vnde iob. x. ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabi-
 tatus sic intelligitur quia in inferno (ubi tñ non sunt demones qui
 nos impugnant) nō est ordo operationum bonarum moraliter
 que. s. sint ad debitum finē relate; cū dānati omnia referant ad suū
 finem ultimū qui non creator sed creatura est; & longe minus in
 eis est ordo actiōnū meritoriarum eterne felicitatis; est autem ibi
 ordo nature: & consequenter exercitiorum in puniendo malos: q̄
 tñ est a deo potius q̄ a malis angelis. ¶ Nec. 3. obstat dicere q̄ non
 omnib⁹ eiusmodi actibus turpissimis uacare, nō pōteis conueni-
 re a natura, quia eadem est que ante p̄m̄: neq; a culpa uel pena: quā
 cum ista maiora sint in maioribus, in eorum penam deberent hu-
 iusmodi miserrimis actibus add. ci. Non obstat inq; quia dico hoc
 esse propter natūā q̄ itegra quia est: superiori superior operatio cō-
 gruit. ¶ Non obstat .4 q̄ ubi nō est subiectio & obediētia: ut iter
 demones sinter superbos enim semper iurgia sunt. prouer. 13. ibi ē
 actiōnū indifferentia. Dico enim q̄ in eis est concordia non ami-
 citie: sed nequitię: ex qua & odiunt homines & iusticie diuine pro-
 uiribus repugnant. Et eiusmodi concordia consueuit esse apud
 impios: ut se subiiciant eis qui ad suam nequitiam peragendam
 aptiores & fortiores sunt.

**¶ Est in rerum natura strigimagas, & que secta
 earum. Capitulum Quartum.**

Si iam ex dictis magas & strigas esse liquet: quippe
 quibus probatū est eētūq; hominū genus reliquū
 tñ est ut etiam strigimagas esse probemus iqd̄ equi-
 dem fiat oportet, si eas dē p̄sonas & strigas & magas
 esse p̄barim: quod nōnullis punctis agendū est.

¶ Punctum Primum. Per magas ad strigiatum & magica fla-
 gitia: homines tribus modis aduocat demon. Et in primis quidē
 per tedium tētationum & aduerse fortune: quibus homo plerūq;
 magarum

magarum presidia cogat expetere. Nam proficiente dno greg. dia-
 bolus frequenter hominē tentat ut saltem per tediū uincat: quod
 tñ itellige circa uires hoīs que deus tētari sinittne propria igna-
 mia marcescat in cuius figurā de' oli gentes nōnullas in terra israe-
 lis remanere uoluit: ut in eis erudiret israel iudicū. 2. & in noua le-
 ge oportet hereses esse: ut qui probati sunt manifesti fiant ut ait apo-
 stolus. Igitur peruersissimus demon quosdā etiā innoxios per ma-
 leficas tantis dānis afficit temporalibus: ut quasi cogantur malefi-
 carum remedia expetere: & cōsequenter earum consiliis niti: qui-
 bus ad strigiatum primo. deinde uero ad maleficia trahantur hui'
 rei experimenta & exempla adeo multa sunt: ut nō oporteat nos
 in hoc fatigari: de quo inquisitores uniuersi interrogati responde-
 re possunt: quot mulieres eis officio suo insistentibus conqueste
 sunt aut etiā conqueruntur: q̄ propter dāna illata uaccis lacte pri-
 uatis & aliis iumentis maleficas consuluerint: & oblata ac oportu-
 na remedia perceperint: ita tñ ut semper uni spiritui promitterent
 aliquid quod modicū esse afferebant: modo illius magistri infor-
 mationibus: assentiret super certis obseruantis tēpore diuinorū
 aut confessionis & eiusmodi. Vbi illud aduertendum est q̄ arti-
 fex ille mille hñs nocenti artes. 16. q. 2. uisis: semper tñ inchoare a
 minimis assueuit: ut q̄ spuat in terram eo tēpore quo sacramen-
 tum eucharistie eleuatur: uel claudantur oculi (q̄ hoc secundū: ex
 humilitate & ne tentationes incredulitatis mentē uexent fieri licē
 te possit) aut q̄ cū sacerdos dicit dñs uobiscum: respondeat aliq̄
 uerbū insonum: aut q̄ pctā mortalia nunq̄ integre fateantur: &
 eiusmodi: sicq̄ ad omnimodam fidei negationem & sacrilegam
 professionem de qua puncto sequenti tandē adducunt. Et hoc pri-
 mo. mō ad matronas honestas carnalibus uitis nō infestatas utū-
 tur. Ad iuenculas autem & alias que illecebris carnalibus infestā-
 tur: utuntur alio per carnis uoluptates seducentes: ubi illud in pri-
 mis aduertere expedit: q̄ apud remigium in sanctificatis diaboli
 tentamenta crassantur: unde sicut bonos q̄ malos tentare mauult
 q̄q̄ mali habiliores sint fraudibus eius & lenociniis obtēparesita
 quoq̄ honestiores uirgines puellas, magis decipere conatur: cui
 rei testimonium est experientia & ratio, quippe qui cum malos
 iam possideat: anhelat ad bonos obsidēdos & possidendos: instat

X

principum humanorum: qui magis contra eos qui de suo iure plus
 obtinent, plus oppugnant. Ex malleo qui maleficarum inscribitur
 in oppido rauenis purg. quedam balneatrix se a diabolo multa pas-
 sam astruxit: quod deuotam quandam uirginem prediuitis filiam
 seducens non duxerit die festo ad loca ubi cum ea demon in spe-
 cie iuuenuli sua colloquia habuisset: & ea uirgo semper signo cru-
 cis utiq; inspirante angelo bono sese tutata sit. Quedam etiam alia
 uirgo tunc ut ibi dicitur in diocesi argentina uni ex inquisitoribus
 falsa dixit: dum in paterna domo aliquando die dominica sola co-
 sisterem: ex oppido uetula balneatrix uisitandi gratia me adiuuit: &
 inter scurrilia multa uerba: hec in calce sue narrationis intulit. Ad
 locum ubi iuuenes toti oppido incogniti morant te deducam: mo-
 do placeat. dum uero annuissem tibi ad gradus scale qua ad eos
 domo quadam ascenderetur uentum est: uide ait: ne signo crucis
 te consignes: quod utiq; spondi: clanculo tamen post eam me
 fidelium more signaui. Cum ergo summum scale gradum an-
 te iuuenum cameram uetula conicendisset: se uertens animo sto-
 machato. & toruo aspectu in me uersa: zen maleficaris inquit: si-
 gno crucis cur te munuisti? hinc in nomine diaboli abscede: sicq;
 ad propria illesa: redii. Deniq; prefata balneatrix incinerata tandem
 & ipsa in hunc modum a uetula seductam se astruxit: unde patet
 & uersute antiquus hostis in animas maximeq; uirgeneas baccha-
 tur. Hec tamen uetula de consodali quadam sua in hec uerba retu-
 lit. Cum amasum suum fornicationis gratia inuisere pertrexis-
 set. demonem in forma humana itinere medio obuium pertulit:
 a quo demone incubo cognita: & interrogata an illum cognosce-
 reticum respondisset minime: demon inquit ille sum: & si me ad-
 tuum beneplacitum uolueris semper ero presto. nec te i quibusuis
 necessitatibus deseram. Cui dum annuisset decem & octo annos
 cum eo in spurciis exegit. cum fidei: tamē abnegatione omnimo-
 da. Tertius uero modus est per modum paupertatis & tristitie.
 Inuencule enim corrupte & ab amatoribus sprete quibus nubendi
 gratia ad rem turpem consenserant: tibi se & infamatas & corrup-
 tas & relictas perspexerint: ad quecunq; presidia diabolica se co-
 uertunt: aut irrisorem amatorem malefici adoraunt se omnibus spur-

9
eiciis passim maculádo. Et sicut prohdolor talium iuueclaram
sic & margarum non est numerus: ut supra dictum est.

¶ Pundum secundum. Sollemniter & tacite strigas profiteri dia-
bolo ad instar religiosorum. liquet: ut etiam supra utcuq; tactum
est. Cum enim suus uir aut femina sectam strigarum intrare uo-
luerit: uantq; admittatur. profitetur aut sollemniter aut priuate: sicut
ipsemet reuelarunt. Sollemniter sic fit. Malefice certa die in contio-
ne ueniūt: & demonem in hominis effigie uident: qui exhortatio-
nem habet seruáde sibi fidelitatis. uitam longam & secundam for-
tunam spondens. Deinde ex eis certe astantes. nouitiam ad diabo-
licam religionem suscipiendam. presentantes. diabolo commen-
dant: qui si nouitiá, uoluntariam reperit. de fide christi abnegan-
da & xpiano cultu & extensa muliere (sic enim beatam uirginem
nocant) & de sacramentis nunquam uenerandis: extensa diabo-
lica manu manum nouitię apprehendens stipulantur. Illaq; pmit-
tit: ac deinde demonstatim iubiungit ista non sufficere: & require-
te nouitia aut nouitio quid amplius exquiratur: homagii inquit:
quod illud continet ut quo ad animam & quo ad corpus sibi eter-
naliter ptimeat: & p uiribus quoscūq; alios utriusq; sexus sibi asso-
ciare curet. Alius modus profitendi priuatus: scilicet sum demoni qua-
cunq; hora & loco fieri potest: & uariis modis fit. Interdum enim
aut uiris aut mulieribus afflictione quacunq; detentis adest demō.
interdum uisibiliter: interdum per medias personas alloquens: &
si secundum eius consilia operari uelint ac spondeant: omnia secu-
da pollicetur ad nutum: a paruis tamen ut supra dictum est incho-
ando ut ad maiora ducat. Hanc autem professionem uel tacitá uel
solemnem non aliter q̄ infinitis processibus inquisitorum proba-
re oporteret: quorum nullus est qui ante omnia non contineat
& negarint fidem conculcarint crucem diabolum adorarint: &
se se ei dederint: auctores tamen mallei malefici. de hoc plenissime
se doctos asserunt per iuuenclam maleficam: sed conuersam in
agro brisiaco a sua matertera incinerata edoctam sic. Cum
inquit die quadam scanderem gradus & iussu eius cameram
intratura essem: cum iuuenes quindecim uiridi colore uesti-
tos conspexissem: elige inquit ex his unum in sponsum quem

malueristeamq; tibi tradam. Cum autem me nullum uelle respon-
 disse grauius celsa tandem acquieui premissis modo: ac abin-
 de sepius cum ea intempesta nocte multa spacia terrarum transiui
 mus etiam ab argentina coloniam usq; interrogata uero an ima-
 ginarie an realiter portarentur: respondit q; utroq; modo: prout est
 superius dictum est. Confirmatur etiam hic modus proficendi per
 ea que in suo fornicatio Io. nider astruxit: qui se hunc accepisse
 scripsit ex relatu inquisitoris eduen: qui q; quidam magi in lausa
 uensi ducatu proprios filios excocos manducarat astruxit. addēs
 q; modus talem artem perdiscendi fuit. ut maleficis in cōtionē
 uocatis. demonem in forma hominis uiderent: cui discipulus fu-
 turus si sem necessario prestat de negando xp̄ano cultu & calcam-
 da cruce ubi latēter fieri posset: & eucharistia nunq; adoranda. Re-
 fert quoq; fuisse. famam referēte petro quodam iudice in boltigē
 q; in terra barnensium tredecim infantes magi uorassent: unde &
 publica iustitia satis dure ob hoc exercebatur: & animaduertebat
 in ei usmodi scelestissimos homines. Cūq; a detenta quadam ma-
 lefica quonā pacto infantes comederēt petrus exquisiuisset: respō-
 dit. Modus iste est infantibus. nōdum baptizatis precipue insidia
 murine. s̄ saluentur. maxime si crucis signo & orationibus nō ma-
 niantur. hos inquit in cunis aut ad parenū latera nostris. cerimo-
 niis enecamus. de tumulo deinde clanculo eos excipietes: & i cal-
 dario decoquimus quousq; euulsis ossibus tota caro efficitur pe-
 ne potabilis: & de grossiore quidem materiā unguētū cōficimus
 nostris uoluntatibus & artibus ac subuexionibus accommodū: de
 materia uero liquidiore uas replemus. de quo qui potarit additis
 paucis ceremoniis statim conscius & magister fit secte nostre. Ad
 idem in bernensium iudicio iuuenis cum uxore malefica captus
 & seorsum carceri i intrusus. dixit. s̄ i meorum facinorū ueniā con-
 sequi possem libentius in lucem efferē cuncta que de maleficis
 scio: mori enim me ut uideo oportebit. Cūq; eum affantes li-
 terati confortarent & ueniam ac misericordia eum cōsequi posse
 modo uere peniteret astruxissent tunc letus se morti obtulit: & sic
 exorsus est. Ordo inquit &c. ut supra capitulo secundo puncto se-
 cundo. Iuuenis hic preconfectus in magna cōtritione mori uisus
 est: uxor uero testibus cōcta quicq; uenitatis etiam in questionē

bus ipsis facta nõ est: sed neq; in morte quinimo parato incendio uerbis pessimis licet in cineres red.ãta est. Sic ergo patet modus profitendi: qui ubiq; in substãtia idem & si quoquo modo sit uariis in accidentibus est uariis.

Punctum tertium. Quare & q̄ multipliciter demõ homagium expetat. Homagium q̄tum ex ita magis colligi potuit hac rõe a professione secernitur, q̄ professio quidem essentialiter in totali aut partiali fidei negatione consistit: totali quidem ut cum ex integro fides negatur: partiali uero ut cum ex pacto inito cum morte aliqua contra ecclesie ritũ seruantur: puta q̄ diebus dominicis ieiunetur: q̄ sexta feria carnes edantur: aut certa crimina in cõfessione taceantur: & eiusmodi. Homagium uero in anime & corporis traditione consistit: illud ergo demon expetit ea ratione uel in primis, ut ad mouentiam & offensam maiorem diuine uelutis creaturam traducat: & ut certior sit q̄ illam in eternam damnationẽ secũ adducat. Exptos tñ se dñt multi ex p̄cipuis inq̄sitoribus: q̄ homagium interdum demõ una cum professione acceperit: interdum uero professione sola in presenti contentus ad certos annos homagium differt. Quare autem sic practicetur ex parte qui dem peruersi demonis multe cause deprehenduntur. Prima. Cum enim nisi ex signis & coniecturis cogitationes non norit: si quidẽ nouitiam ad consensum difficilem presentent: blande aggreditur ut paulatim ad maiora deducat. Secunda. Cum inter eos qui fidẽ negant diuersitas sit quibusdam ore solo: quibusdam ore & corde negantibus: an corde profiteantur experiri nolẽs ille dominus abbas inferorum: tempus quasi probationis instituit: ut interim ex operibus & conuersatione mentes experiat. Tertia. Nam ubi ex lōgo tempore nouerit aliquam minus uolũtariam. sibi q̄ ore magis adherere quã corde: presumit q̄ diuinam miãam ex angelica custodia illi affuturam: eam inde abiicere & aduersa fortuna fatigare conatur: ut uel sic eam ex desperatione lucretur. hec & similia nõ nisi inquirẽtium practica & exquisitis pietatis possunt agnosci: nõ enĩ hoc q̄ in tormẽtis. quedã strigimaga: nullo mō quedã uero facile ueritatem fateantur: item unde q̄ ipse postq̄ uerum falsũ sibi ipsis mortem laqueo aut quouis modo possunt asiscunt. Neq; enim a bono spiritu aut ad silentium aut ad confessionem

cooguntur: sed astuti demonis opera eiusmodi esse deprehēsa sunt qui eas quas toto corde & professiōem & homagium emisisse cōsequenter autem & pertinaces nouit inuat prebēdo taciturnitatis beneficium, aut uenias maleficium: de quo infra libro tertio: alias nero derelinquit nec uetetur q̄ eas sibi minus proficias putet. Hoc dicunt inquisitores se experiētia didicisse: quippe qui omnes quas incinerarunt per earum confessiones circa maleficia inuoluntari as fuisse norunt: quod tamen sub spe euadendi nequaquā dicebant, cuius etiam rei argumento erat plerumq; facies tumida & liuens: ex demonum uerberibus: quibus non ad beneplacitum inferniis sent. Quod uero post confessionem sibi mortem pro uiribus in ferant: experientia testis est: quod malus demon efficit: ne sacramē tali confessione saluentur.

¶ Punctum quartum. Strigimagas esse iam liquet. Si enim sunt magi & mage strigii ac strigie: & illi iidem qui magistrigii & que magestrigie sunt: iam strimage sint oportet. Ita uero esse ex professiōe ac homagio strigiarū liquet: quippe que ad maleficia se obligant: ut patuit.

¶ Punctum ultimum. Quomodo autem strimage ad ludum aut maleficia localiter ferantur a diabolo: quantum experientia docuit & inquisitores retuleret: dico q̄ multis modis. ¶ Quandoq; enim cum persone sunt uiles & locus uicinus, suis pedibus incedunt: quod equidem in agro cumano ex processibus factis in terra musci liquet: ubi omnes sic adire ludum planum est: Interdum uero equis aut hircis aut aliis efficitis bestiis feruntur: que sunt quidem apparenter bestie demones autem uere ut supra de eo dictū est qui forte etiam nūc monachus uiuit. Interdum uero & usitatus praedicatur ut cōfecto unguento ex mēbris puerorum precipue non baptizatorum baculum aut sedile iungant aut etiam se iter manum & brachium sub certo caractere & statim sublata in aera feruntur: quod infinite earum confessiones asseuerant. Interdum etiā feruntur nullo adhibito corporeo instrumēto sed sola demonis uirtute assistēt: ueluti supra de scolari patuit qui ceruissiam erat allaturus. Feruntur autem die & noctu ut libet & inuisibiliter diabolo interponēte aut circūuoluēte corpus aliquod sicut de enea dicit uirgilius cum cartaginem adiret: quia licet fit

nerit: dixit tñ possibile & similiter iterdū uisibiliter. Henrici insti. & soci? i hec fere uerba testant. In oppido ualzhut sup reno constā. diocesis: malefica opidanis & inuila & suspecta. q̄ ad nuptias non fuit inuitata. ad quas pene totū oppidū fluxerat: aduocato demōe ut grandinē ingentē sup choreas & reliquos inuitatos dumtaxat iſerret precabaf. Ab eo uero super monticulū ppe oppidū sine ullo corporeo instrumento uidentibus pastoribus quibusdā delata facta parua fossilla. cū ei deesset aqua quā inferret (quod ex more faciunt concitature tempestates: ut dicitur) imminxit & urinā digito mouens: sublato in aera uirtute demonis humores: ingens grādo cunctis mirantibus super iam dictos cecidit: & de hac malefica suspicātibus eo magis q̄ statim post ingressa est oppidum. & paulo post pastores uisa referarunt. Vnde capta & facta est hec & alia ac demum in cineres igne soluta.

¶ Strigimagarum genus cū incubis & succubis respectiue illecebris flagitiose domesticęq̄ uersari ca. quintum.

Via iam abunde an & quid sint strigimage deductum est. de q̄ secta ipsa dictum: iam de earum operibus tractandum est: & in primis de eo gratia cuius in talia feruntur: id est turpissima uita quam cum incubis & succubis respectiue ducunt. Quod equi-

dem multis punctis absoluemus.

¶ Punctum primum. Strigimagarum genus & si etiam ex uiris cōstat amplius tamen ex mulierculis: unde & femineo genere uti in eiusmodi consueuimus. **¶ Primo.** Prouerbum est tria esse que in bono uel malo mediocritatem non obseruant: lingua, per sona ecclesiastica. & femina. Et de lingua docet experientia: unde & esopus iussus emere carnes optimas, linguas emit: & itidem iussus emere pessimas linguas denuo emit: & irascenti domino q̄ non perfecisset iussa: immo inquit quia lingua bona nihil melius nec peius mala. de ecclesiasticis uero quo ad regulares aug. ad uincē. dona. paucis uerbis multa complexus: simpliciter inquit fateor charitati uestre coram domino deo nostro, qui testis est super animam meam: ex quo deo seruire cepi: quoniam difficile expertus sum p̄iores. sicut & non meliores quam qui in monasteriis defecerunt aut p̄oecerunt. Hec ille. Ratio uero est quia

cum assidue uersentur in diuinis: oportet q̄ diuinis inspirationib⁹
 aut iugiter assentiant & fiant optimi: aut iugiter dissentiat & fiant
 pessimi. In clericis autē secularibus eadem ratio militat: itē mo-
 do differēs p̄ magis & minus: unde ut criso. dicit in omel. super il-
 lud eiecit de tēplo &c. sicut inquit omne bonum a sacerdotio sita
 & ab eo egreditur omne malū. De femina uero preter experien-
 tiam idem diuinis litteris liquet: inā ecclē. 25. nō est caput nequius
 super caput colubri: & non est ira sup iram mulieris: cōmorari leo-
 ni & draconi plus placebit: q̄ habitare cum muliere neq̄. Et infra:
 breuis est inquit ois malitia: super malitiam mulieris. s. male. De
 bona uero idem ca. 2. mulieris bone beatus uir. unde & de bonis
 preclara in litteris diuinis & humanis leguntur. Eligat ergo demō
 magis mulieres q̄ uiros & mauult: quasi in omnia facinora pro-
 niores & ad quedam etiam apriorēs: ut ad ea que obstetricū mini-
 sterio patantur. ¶ Secundo. Nam mulieres ad credendum sunt
 proniores: unde quia fidem euertere demon nel imprimis querit
 feminas potius adoritur. ¶ Tertio. Quia propter complexionis
 fluxibilitatē: facilius impressiones patiuntur: consequenter autē
 ad reuelatiōes spiritibus separatis imprimētibus habiliores sunt.
 ¶ Quarto. Quia p̄pter lubricitatē sue lingue malariū artiū doctri-
 ces & auide: & pene coacte fiunt: dū nesciunt tacere q̄ norūt: accedit
 uero q̄ ob animi pusillanimitatē: cū aliud nequeant ad maleficia
 pro uindicta facile cōuolant. Sunt q̄ plures eiusce rei alię rationes.
Punctum Secundum. Corpus quo incubus aut succubus de-
 mon hominibus eiusmodi turpibus actibus miscet: in substantia
 aereum ē sic tñ grossis uaporibus & terreis p̄pressum & conden-
 satum ut ad terre p̄prietates accedat: quod sic elucidatur. Aereū
 enim simpliciter esse nequit: q̄ sit infigurabilis aer: nisi figura alie-
 na cuius rei signū est nunq̄ suis, semper autē alienis terminis clau-
 ditur: & in sua spera ubi ad concuum ignis & maria ac terras fini-
 tur: et extra suam speram: quippe qui ne uacuum detur angulos
 omnes rei qua ambitur occupat. Quia uero maxime transmutabi-
 lis est aer: & in quodcūq̄ uentibilis: ideo in se est p̄petens talis cor-
 poris materia ut ex eius substantia sibi corpus demon assumat: cu-
 ius etiam rei signum est: ut libro primo dictum est: q̄ corpus il-
 lud anxi truncare aut confodere nequiuerunt: q̄. s. statim coeant
 diuisi

diuisi aeris partes quia si figurari nequit nisi terrestre aliquid mi-
scaturum aerem illū inspiratis quoquo modo & ad proprietatē terre
ppingrare oportet: aeris tñ natura seruata: quod demones utiq;
motu locali quo partes aeris cōprimantur: & uapores terre gros-
si eleuati miscantur: facere possunt. Quod ubi faciunt demo-
nes ad alicuius rei proprietates signandas siue angelici siue homi-
nis siue equi uel eiuismodi iudicantur illia corpora ab eis assumptas
in quibus sunt non ut anime uegetantes & uiuificantes sed ut mo-
tores instar scilicet naute in nau: alias uero ubi talia corpora nō
ipsi effingunt: ad aliquid signandum: sed effingit ut a deo uel a
natura mouent: ueluti linguam a sine balaam: & arreptitiorum
membra malus angelus mouerit: non assumpta eiusmodi corpo-
ra: sed occupata dici contueuere.

Punctum Tertium. In assumptis uero corporibus cum stri-
gimatis demones loquuntur, uident, manducant, cocunt & gene-
rantque quoniam pacto faciant detegamus. Sonus est percussio
aeris ad corpus solidum: puta campanā uel lignum qui si ab ani-
mali fiat per eos uox dicitur animal enim ad cordis refrigerium
aerem inspirans & attrahens per pulmonem & illum ad uocalem
alteriam in guttulis extremo expirando percutiens uocat q̄q̄ & si-
ne pulmone & attractione ae is possit uocem emittere animal qd̄
alec facit cum extra aquam statim est moriturus: uocem enim fo-
rent. Si uero sonus ab ore animalis emissus perper linguam a
Dentes & labia sic dearticuletur ut aliud q̄ naturales passiones de-
signet dictio est: & si dictio dictioni sic iungatur: ut enunciatur
quid complexe loquutio est. Sciendum enim q̄ bruta uoce suas
suas passiones uel affectiones quidem designant & aliud nihil sunt
timorem, letitiam dolorem, famam, sitim & cetera. unde nō
loquuntur immo nec homines eo casu loquuntur nisi dicamus in-
fantem loqui dum plorat: aut hominem dum ridet: homo uero
mentis conceptum loquutione promit: per loquutionem aerem
motum & sonorum distinguens ac dearticulans proxime in ore:
deinde uero successiue extra quidem: sed tamen prope os: & sic
consequenter ad aures usq; eius qui est per aures alterius conce-
ptum percepturus. Demones ergo quia nec pulmonem nec den-
tes nec linguam aut labia habent uerba seu naturalia: sed apparen-

ria tantum: proprie non loquuntur: quia tamen mente concipiunt
& conceptum quibusdam sonis motu locali aeris instar dictio-
num dearticulantes exprimunt loqui per similitudinē dicunt: non
attracto uel respirato aere: sed in chriito assumpti corporis simula-
to ore proxime moto & percusso: deinde ad contiguum usque ad
aures magorum. Et non modo loquuntur: uerum etiam can-
tant. Quidam in ciuitate bononia satis religiosus sacerdos mihi
amicus cui hieronimo au. ola seu lira nomen erat quod eiusce instru-
mentum peroptime tangeret: mihi ad annū domini circiter. 1500.
in hanc sententiam retulit. Ex nigromanticis quidā mihi inquit
cognitus: interdum etiam domesticus: dum me liram tangere cre-
bro uideret: ostendam aiebat aliquando tibi meos pulsatores: &
quod nihil scias uidebis. Cūq; festo quopiam ad tempus quadrage-
simale post cibum sanctū michaelē in bosco declinata semita per
uineas angusto calle conscenderemus medio itinere lassī quieui-
mus. Cui ego. Quando illos de quibus toties pulsatores auditurus
sum. Qui statim quibusdam in terra formati: respice ait sursum:
uidiq; in aere quedam pernisiarum auium ut uidebatur alis luden-
tium & deffendentium ac descendendo crescentium: que cum in
terra steterunt: quindecim iuuenes pulcherrimi: quindecim instru-
menta musicalia tangentes fuere. Tota uero intentione ferebar
in eum qui liram tenebat: quo diu audito uisum mihi est quod in ea
arte scirem penitus nihil. His uero iussu nigromantis disparenti-
bus: & eo rursus characteres effingente: denuo similia ut prius sed
plura apparuere: que dum in terra consisterent: fuerunt qui prius
quindecim iuuenes pulsantes & puella totidem cantantes: quibus
(parcat mihi inquit deus si in hoc pecco) aut pulchriores aut in
pulchritudine pares uidi nunq̄. Hec ille: qui etiam deinde retulit
quod eodem nigromante autore bononie in platea mercati noctu per
sentibus duobus nobilissimis principibus ioanne bentiuoli & ro-
berto safenerinensi astiludum horrendum per demones actum ui-
derit. Cūq; tubarum ac timpanorum strepitu omnia uideren-
tur resonare ac perstreperere & ne tota bononia cōflueret extimuis-
sem: ne timeat inquit: extra plateam hanc quam cernis nihil sen-
titur. Et si interroget quis quonam pacto id fieri possit ut in-

gens sonus non audiatur eminus: dico q̄ cum duobus modis il-
 lud astiludum fieri potuerit: uel prestigio scilicet uel corporū ac-
 reorum dicto modo formatorum locali motu: si prestigiose res
 acta est nihil difficile emergit: cum omnia essent in sensibus eo-
 rum quos diabolus participes huius esse uoluisset: si uero locali
 motu corporum: iam illi soni ueri soni esse potuerunt: & tamen
 ibi tantum audiri: uel primo impeditis sensibus eorum quos dia-
 bolus audire noluisse per soporem: aut ludificationem iuxta di-
 sta in primo libro aut secundo per fixationem aeris ne suo motu so-
 num deferret (sine quo aerem contiguum sonus non immutat:
 nisi forte in mutatione spiritali que est demissiuā) sicut enim
 mouere corpora ita & figere potest: quippe sicut eadem discipli-
 na ita iadem uirtus contrariorum est: ut ars sanatiua sani & egri
 aut tertio per interpositionem impediētis puta densissimarum
 nubium aut ferri uel plumbi: quibus statim locali motu interce-
 dente uallare posset demon loca magna aut ultimo omnibus uel
 pluribus modis predictis. Et de his satis. In hominibus uero
 energuminis & arrepticii demones per uera naturalia instrumen-
 ta loquutionis mentem suam referant: quā nunq̄ eque bene eis utā-
 tur ut naturalis motor. Quidam uir sanus (auctor est .S. uincen-
 tius) arrepticiū a demone respōsum habuit uerbis latinis barbari-
 cum. De quo cum diabolū eruditissimum increparet non est in-
 quit demon in se mea in culpa sed lingua huius rustici tam
 grossa q̄ per ora eius uertere nequeo. Quantum uero ad uisum
 & auditum attinet: cum uisio auditusq̄ sint inuentis corporis
 actiones: hec similitudinarie & improprie habeāt oportet: sicut &
 corpa quibus eliciunt: uident tñ altiori mō & lōge clariori: qui nec
 corpea quidē distātia impediri possit. i. spūali seu mētali uisione si-
 militer at & audiūt: dū ea uirtute qua intuerēt etiā percipiūt men-
 tales hoīm cōceptus uoce aut signis expressos. Comestio uero cō-
 pleta & uera: in primis cibi in ore diuisionē traiectionē in cor-
 pus: uim digestiuam uimq̄ egestiuam exquirat: que duo prima
 angeli cum boni tum mali in corporibus assumptis exercere &
 possunt & efficiunt: quod id totum locali motu agatur: reliqua

duo non faciunt: modo uerum etiam nec possunt. quod illarum uirtutum uite resolutiuam cibi in preiacentem materiam nasci: sint christus uero post suam resurrectionem duo prima perfecit duo ultima non perfecit: quod iam immortale corpus enutriti nequeat: uirtutes tamen quibus ea fieri solent: quia uere habuit, uere etiam comedit: neque enim uere comedens necessauit aut digessit aut egerit: alioquin statim sumpto cibo euomens minime comedisset.

Punctum quartum. Quomodo uero coire possint incubi succubiq; manes. & quando id efficere ceperint & quod multi & crebro homines his spurcitiis uacent: sic liquet. Quomodo enim ista nephanda que bonis mentibus euoluere graue est. admittere possint: iam ex dictis liquet. Mutu enim locali effinitis uitorum aut mulierum formis: & ad opus nepharium admotis id uere quidem ex parte hominum apparenter autem ex parte demonum fieri posse uisis que supra scripta sunt dubitari nullus. Quando uero eiusce quo ad strigimagas ceperint: ante annos domini. 1404. incertum quidem est: quod nec sacre littere nec historie aut uiri graues id tracta uerunt nihilominus maleficos longe ante fuisse ex canonibus & doctoribus liquet & ex libro tho. brabantini de apibus. Nunc uero etiam uoluntarie sese eis muliercule strigimage sternunt: quin immo ut sternantur christum negant infantes enecant diabolum adorant eterna supplicia pati quod istis miseris carere malentes. Et tam crebri sunt qui id efficiant ut teste henri. insti ac socio inquisitoribus quotquot ex strigimadis quas seculari brachio puniendas reliquerunt in diocesi precipue constantiensi & in oppido rauespurg. (que exceptis secrete penitentibus. 48 fuere ignibus aduste) omnes cum incubo ab eo tempore quo sese diabolo tradidere usque ad suam incarcerationem in his spurcitiis uitam duxerint ut earum confessiones earum uel precipue que ad fidem rediere liquet. In eodem quoque asserentes de quadraginta & una ad burinam ultimo supplicio confectos. Immo nunc in apennino tantum excreuerunt ut dicant se breui plures fidelibus futuras: & se propalandum in publicum: & putrita erit sicut de ualdensibus in uale iucerna. Talis autem regulariter in his ordo seruatur: quantum ex horum confessionibus credi potest: ut succubus homini strigimago demon semper ab eo decissum excipiat: qui si quasi illi homini a principe suo depre-

tatus mulieri se in cibum exhibere recusarit: semē illud incubo malefice deputato tradit: qui sub certa constellatione sibi ad id seruē se in muliebri genitale tradit se incubum faciens ut inde genitus aut genita ad maleficia peragēda idoneus sit. Nec obstat q̄ hi de quibus genus primo gigantes tantum & uiri potentes ac famosi malici fuere. Dicitur enim primo q̄ tempore legis nature propter creationis mundi recentem memoriā: apud graues uiros & eruditos maleficia non fuere: unde nec idola tria locum habere statim potuit. iam uero hominum maleficia excrecente: etiā diabolus ipse hoc genus pecudum opportunius generare & educare potuit. Vltius dici posset q̄ nec uerba illa mosi uirtutis bonum redolent: potētes in seculo uiri famosi: q̄ in flagitiis subaudi ri possit. Ex his ergo nephandissimis actibus: strigimagarum genus maxima suscipit incrementa: tum q̄ eiusmodi uoluptates & multos in captiuitatem trahunt: tum uero. q̄ inde tales generentur: q̄ ius in uitia hec promptissimos dicas.

Punctum. Quintum. An uero demon quemadmodum semper cum fratis resolutione homini succumbit. q̄ tum ex parte hominis attinet: attidem quoq̄ semper mulieri cum seminis intrusione incumbat: id in primis nostre oportet q̄ cum habeat mille nocendi modos hostis iste nu 1. q 2. uisis: circa eiusmodi generalis regula dari non potest probabile tamen uidetur multis q̄ in habilem conceptum: ut annosam uel sterilem: absq̄ semine supponat q̄ scilicet sicut natura ita & demon superflua in sua actione pro uisibus euitet: unde eo casu illa obseruat que delectationem non q̄ conceptum pariant: q̄ id agere possit ut semper & interuenire cre datur: & non interueniat: cum eas effingat corporum formas que illi conducunt nisi obstiterit deus: ut dictum est. At uero si conceptui habilis est strigimaga: semen humanum & affert & infert: modo illud habere queat: quo inde proles sibi obsequens gignatur: & idem si pregnans sit facit ut conceptum inficiat.

Punctum. Sextum. An uero in predictis tempus q̄ tempus aut locum q̄ locum alium malit illud in primis aduertatur oportet q̄ preter ea tempora que sidereos influxus concernunt: de quibus crebro dictum est: certa tempora obseruat: quibus strigimagas se uenerea oblectet: que & omnium sanctissima sunt: ut festi dies

precipueq; natiuitatis seruatoris pasche & penthecostes. Et id. quidem ratione multiplici. Et in primis: ut strigimage peccati culpa magis obuoluantur: quippe que post apostasiam a fide. & ueneris spurcias: etiam sacrilegii quasi crimen admittant: atq; inde honori diuino iactura maior inferatur q̄q; nulla inferri possit q̄ deus ex omnibus talibus: per iusticiam gloriam sibi pariat. Deinde uero ut ex eo q̄ grauius offenditur pater omnium deus maiorem debacandi in homines licentiam nascatur deo per demonem animaduertente in malos: non obstante eo: q̄ dicitur filius non portaturus iniquitatem patris: quia illud in ordine ad eternam mortē intelligendum est alias quomodo uerum dixeris illud: uisitās iniquitatem patrum in filiis usq; ad tertiam generationem. Demum uero ut maiori oportunitate plures mere faciat: p̄sertim uero adoloscuntulas que festis diebus otio & curiositatibus magis operam nauant: sicut ut supra de quadam iuuentula dictum est: que ducta ad locum ubi demones in forma iuuenam prestolabantur monita ne se signaret que ubi locū attigit nullus fuit: q̄ scilicet se signasset & illi presentiam suam iuuentule ostendere nequiuisset. Vnde anus irata dixit uade in nomine omnium diabolorum. Te enim signasti. Quartum uero ad locum attinet: ex strigimagarum factationibus: constat in locis deo saccatis spurcitas illas omnino exereeri non posse ex qua re efficacia angelice custodie deprehendā potest: & quod longe mirabiliter est q̄ pacem nunq̄ habeant nisi in ecclesia tēpore diuinotū astruūt. unde eā aliis citius ingrediunt egrediūtur uero tardius: licet ibi ex demonum cerimonia & mēdatis aliqua nephanda obseruent. Quam uero ob causam illa in tempore quidem possint: in loco uero non possint: puto consecrationes in causa esse & sacra reposita. Tempus enim non nisi humana uoluntate per statutum attingitur quodi uino cultui mancipatur: sed loca etiam actione ipsa transeunte per sacrationem & sacrorum repositionem continguntur.

¶ Punctum. Septimum. An uero explectio ipsa nephandissimi opere inuisibiliter ex parte succubi uel incubi sicut ex parte hominis peragatur: q̄tum attinet ad astantes: illud premittere oportet q̄ q̄ experientia inquisitores docuisse potuit: q̄tum ad astantes illud aut nunq̄ aut non semper est uerum. Nam haberi institotis cum

Socio in hanc sententiam retulere. In oppido rauēspurg. necnō in
dominio nobilium repelstei ac locis aliis q̄ pluribus i campis aut
i siluis uise strimage sunt. suppine aumbilicum usq; & eo amplius
nudate: dispositis tibiis & cruribus prout nephāda uenus exigebat
se cogitantes: incubo nullatenus apparente q̄q; in calce talis exerci
tii: a malefica ad staturā hominis sursum fumus te terrimus leuare
tur. Sed & hoc contegisse planum est maritos incubos cum uxori
bus se turpitem coagitantes & uidisse & homines putasse: quos dū
gladiis nupeterent: illi soluebantur in auras.

¶ Punctum. Octauum. Sedet illud haud dubio uerum est demo
nes incubos non modo mulieribus ex suo incubatu generalis. aut
eis quas obstetrices demonibus obtulissent importunos fore ue
rum ad quascunq; sanctiores uirgines stuprandas per seductri
ces strigimagas anhelare. Nam in rauēspurg. id ante sententiā uli
mā nōnulle incinerāde fassē sunt: sibi a suis magistris demonibus
inuinctum omni conatu in sanctarum uirginum uiduuarumq; sub
uersionem debere laborare.

¶ Punctū. Vltimum. Nulli uero
dubiū esse debet: perfidū illum dei aduersariū: q̄ta pōt uoluptate in
tali nephario coitu homines ac feminas afficere: q; .s. id suo p uer
fo finii sit comodū: quo. s. ad se quosq; elicere pro uiribus cupit: q̄ta
tū eiusce delectatio sit: illud aduertendū putarim: q; & si naturalis
ordo sit ut maiorē habeat uir ad cōsimilē sibi uxorē uel generali
ter feminā & p̄tra: q̄ uir ad succubum: aut mulier ad nicubū demo
nem: mihi lominus ille tam potēs tam doctus tam uersutus tā malū
gnus hostis: ubi debita adiuua debitis passiuis admouerit: & suis ar
tibus fouerit ac tēperauit in calore teneritudine ubi ēt fantasmata
mouerit & sensus in libidinem coauerit: non minorem uoluptatē
afferre putat. Vñ qdā i agro comēsi mox arsurus ridēs diu iterro
gatus de cā dixit: se recordari de lenociniis & blāditiis sue caternii
e demonis succubi & cū iā flāma ora occupabit idē inqt faciam.

¶ Mirandos effectus maleficiales circa ue
nerea. Capitulum Sextum.

T uero ad ea q̄ statim diximus de ueneris dicēda' co
here int iā de ipsis strigimarū mirādīs particulariter
dicturi a ueneris exordiamur expedit quo nā pacto
seiusmodi efficiant: qd̄ multis punctis explebimus.

Punctum Primum. Naturali sua utilitate ad amorē carnis (ut
 aiunt) & sanguinis: similiter autem & ad oppositū odium homi-
 nes demon uehementissime flectere potest. Nam illud in primis
 quisq; norit q̄ a diabolo directe quidē. i. ex intentione hic & nūc
 operando non sunt peccata omnia proficiente origine q̄ etiam
 nullo diabolo estante adhuc & cibi & uenereoḡ nos appetitus
 fatigaret: & possibiliter inordinate indirecte tñ omnium pecca-
 torum causa est idū persuaso primo homine originale iusticiā
 eliminauit peccata omnia cohibentem. Si tñ non deesse sed de
 posse nobis sermo sit: & si demon illius inordinati amoris homi-
 nis uolūtatem directe inclinando causa nō sit (cor. n. regis in ma-
 tu dñi. s. solius) id tñ potest ad ista suadētis: quod dupliciter agi-
 tur: & primo quidem uisibiliter: ueluti cū homini in specie sensibi-
 li uisibiliter & apparet & loquitur: sicut & eum specie serpētis &
 christū in quauis sp̄e sensibili rētāuit: ad quē etiam modum & il-
 lud reduci pōt: q̄ exterius in facinora pellit hominē non suaden-
 do sed alliciendo: ueluti si se in forma speciose iuuenule ostēret
 nihil suadens aut dicens: sicut monialem sub specie latuce traxit ī
 gulositatē apud greg. in dia. .7. uero etiam inuisibiliter: non. n. id
 putandum est q̄ uisibiliter solū hominē aggrediat: alioquin dia-
 bolico suasu ea tñ peccata admitterentur ad que uisibiliter & exte-
 rius apparet suaderet. Inuisibiliter ergo interdū res agitur: & id
 dupliciter & in primis quidē disponentis ad instar sicut ex sufflam-
 te in prunas ignem accendere dicimus: quippe qui cū possit cor-
 pora mouere localiter: per spiritum & humorum motiones ad
 iram aut uenerē aut eiusmodi nos dispositiores facit corpore. n.
 aliquo affecto homines ad quedā fore dispositiores q̄ seffum
 est p̄nt aut ad his assentiendū procliuiores. Deinde uero res etiā
 agitur suasionis modo: seu suadentis ad instar ueluti cum uirtutē
 cognitiue nostre apparet aliquid sub specie boni & a nobis agen-
 di: quod tripliciter accidit q̄tum. s. ad intellectū & q̄tum ad inte-
 rionem ac exteriorem sensum. Et q̄tum ad intellectum quidē: quā
 & si a diabolo non illuminetur: ut supra lib. i. dictū est: quia tñ spi-
 ritus in quibus fantasmata quiescūt localiter mouere pōt: eos in-
 tellectui obicit: nā sicut phus de som. & uigi. testat ubi apparitio-
 num & somniom causas designat: cū dormit animal descendēte
 plurimo

plurimo sanguine ad principium sensitiuū. i. sensum cōtem simul
 descendunt motus siue impressiones relicte ex sensibilibus motio-
 nibus, cōseruate in uirtutibus sensibilibus interioribus. i. in fanta-
 sia quo ad sensata uel fantasmata: & i cogitativa quo ad nō sensata
 sicut inimicitia quam ovis in lupo nō sensu sed cogitativa nouit
 & sic res uident in somno ac si p̄sentes forent. Quod aut̄ sit locali
 motu animalis longe magis demon posset efficere. Quantum ad
 sensus uero interiores eadem est ratio: quia non potest intellectus
 quicūq̄ ostenderemisi fantasie quoq; p̄sequenter aut̄ & extimatus
 ostendat: cū intellectus nihil in uia nisi in fantasmatis intelligat
 ut experimur. & 3. de aīa lib. phis astruit. Quantum ad sensum uero
 exteriorē attinet, id liquet: quia demon dictam motionē & uisio-
 nem fantasmatum nō modo in dormiētibus (ut etiā natura ipsa)
 necū etiā & in uigilantibus pōt efficere. & hoc sua naturali uir-
 tute: cū etiam ipse homo uigilans hoc possit, ut ex uisibilibus & sensatis
 prius sibi fantasmatum idola formet ad placitū: & fantastica uisibi-
 bi effingat quod lubet & tanta tāq; uehemens eiuscē motio & im-
 pressio esse potest. ut ad sensus usq; exteriores eiusmodi idola per-
 tingere uideantur: quē admodum in freneticis uidere licet. Igitur
 amorē sensualem demones inducere efficacissime possunt: primo
 interiori cōcupiscentiam inflāmando: eo modo qui in lib. primo
 dictus est. scdo uisibiliter suadendo uel ostensa specie formosa al-
 liciendo. tertio etiā inuisibiliter & suadendo & alliciendo p̄ osten-
 sionem fantasmatum: quod quidē aliqñ sine ademptione natura-
 lis luminis uel usus rationis faciunt: ut in sponte amantibus imo
 quid ament eligentibus: qñq; uero rationis lumine penitus liga-
 to: quod uinū & humores etiā faciunt: ut in ebriis & freneticis: &
 longe magis demon: & eo casu tales dicuntur arrepticii q. s. ab
 altiori natura corripiantur. Et quidē hoc interdū sine maleficio
 facit: ut n. philosophus ubi iam proficit: qui in passione est a mo-
 dica similitudine uel amati uel oditi mouetur: unde perfidus de-
 mon cui hominū passiones note sunt q̄ corporee sunt. & ex acti-
 bus probantur, passiones aut concitans aut cōcitatib abutens tūc
 hoīem ostendendo & suadendo & alliciendo pro uiribus in amo-
 rem pellit. Cū maleficio uero qñ eiusmodi ad maleficā p̄ces &
 carmina pacto explicito uel implicito molitur: quod q̄ crebro fiat

experientia docuerit: qua teste mariti pulcherrimis & nobilibus
 coniugibus postergatis: turpissimas & uilissimas insequuntur &
 impetunt. Auctores mal. male. in hec referunt. Vetulam tres suc-
 cessiue abbates demetasse, fama publica apud omnes monachos:
 teste nouimus: licet contra eam procedere non uacari: & quartū
 iam similiter demetasse: quod & ipsa publice fatetur, nec dicere
 ueretur feri facio [& olim faciā: nec a meo amore desistere pote-
 runt: quippe qui tantū de meis stercorebus (protenso brachio q̄ti-
 tatem ostentans) comederunt. Sed & de monacho nigromanti-
 co peregrino in dia. greg. refert: q̄ uirginē sanđimonialem adeo
 in sui amorem arte diabolica concitant, ut se moriturā pene cla-
 maret: nisi dicti monachi uisitationem meruisset: quem ideo ēt
 de monasterio stratum exploserunt. Nec tamen predictis aliqua-
 tenus obstare potest: q̄ si diabolus ad amorem malum posset in-
 ducere: posset ipsas malas cogitationes agnoscere: cum oē agens
 a proposito effectum suum norit. Dico. n. q̄ agens a proposito
 cognoscit: effectum suum cuius est causa sufficiens etiam certa-
 notitia: non autem cuius est causa accedente libero arbitrio alteri?
 sed coniectaliter tm̄: & ita ē in proposito: unde & ñ diabolus cer-
 te nouit amorē inspiratū sensibus non tm̄ inspiratū uoluntati sua-
 sione uel alio simili modo nisi ipse amor seipm̄ alit. r. prodat.

¶ Punctum secundum. Virtutis generatiue opus sicut prouocare
 demonis auxilios: ita & impedire haud dubio strigimage possunt.
 Neq̄ enim in hoc dubiū esse potest: cum probauimus maleficium
 circa usum matrimonii esse in rerum natura: ut patet per omnia
 iura de fri. & male. & .33. q. 8. si per sortiaras: quibus ratio suffraga-
 tur: quia cum id homines herbis & uenenis possint hoc negare a
 demone cuius potestas maior est insanire est. De modo tamen
 quo tale maleficium procurari potest aduertere necesse ē. Impedit
 ergo & ex parte potentiarum anime & itidem ex parte corporis:
 de quo non minus obiter q̄ sapienter petrus de pal. in hanc sentē-
 tiam loquitur. Cum demon ex eo q̄ spiritus est: super corporea
 natura q̄tum ad localem] motum aut explendum aut uetandum
 dominetur. primo quidem corpora mascu i & femine ne inuicem
 propinquēt efficere potest directe, uel: ēt indirecte se. in assumpto
 corpore interponendo: sicut de eo iuuenē dictum est qui & ido-

sum & iuenculam desponsarati quam ideo cognoscere nequibat se in eiusmodi corpore demone interponente: secundo quoq; hominem ad actum uenericum aut inflammare aut infrigidare, naturalibus actiuis admotis . tertio imaginationem & extimationem turbare: ac perinde mulierem, aut dilectam aut ingratham reddere . quarto membri rigorem & impedire & abolere : spiritibus localiter motis aut etiam remotis : & quinto locali eodem spiritu aut aliorum corporum motu spermatum uias intercludere : ne excidantur uel emittantur . Plura autem inquit super eo actu quo primum peccatum traducitur : q̄ super aliis deus permittit : quod & doctores omnes firmarunt . Que autem de uiro dicta sunt de muliere quoq; respectiue: id est modo sibi cōuenienti intelligat oportet . Cur uero plures uiri maleficiis subiaceāt q̄ mulieres ideo est uel quia id q̄tum ad talem actum facilius fit in uiro : cuius meatus facilius obturantur : & qui membri rigore posito nihil potest & eiusmodi: uel ideo est quia plures malefice sunt mulieres: & plus conantur uiros inficere q̄ mulieres: ut adulterandi occasio utrinq; prestetur . Et hec quidem de modo quo ista interius efficiūt strigimage : exterius uero id per imagines uel caracteres aut serpentes interdum efficiunt aut herbarum comestu aut testiculoꝝ galli: his tamen semper accedente demonum cooperatione qua & eiusmodi strigimage colludant : dum aut coitum aut partum euacuare nituntur . Nider infor . Quidam maleficus cui nomen fuit stadhin . in diocesi lusitanensi captus fassus est : se in domo quam in uxoris domini uentre septem filios per abortum enecasse: & in omnibus eius pecoribus ac iumentis simile perpetrasse quorum nullum in annis eisdem partum uiuum ediderit , & per questiones de modo interrogatus , respondit : se sub limine hostii domus locasse serpentem : qui si amoueretur rediret ex templo fecunditas . Sublatis ergo pulueribus iam enim aberrat serpens in eos resolutus : eodem anno & uxori & iumentis fecunditas reddita est . Quid simile meo tempore in agro bononiensi (uillam taceam expedit) circa annū salutis millesimū quingētesimū quantū , actū est . Religiosus quispiam . sed magus ex his . s . q̄bus nullus est peior: q̄ppe q̄ in monasterio defecerat

(religionē tacebo) estiuis caloribus hospitiū in uia ad mutinam
 intrarat, hospite obese ualde & pregrandis corpore: refocillā dū.
 Qui oblati crudis olenibus: ut bene condirentur orauit dicens ita
 lico uulgari idiomate. Vnzela ben che ti paghero. Et refocil-
 latus sub limine loci cedula recondens abiit. Cūq; hospite
 filia uirgo paruula locum ut mensam reponeret intrasset, repente
 furere cepit: & nudata penitus saltare crebro dicens: unzela bē che
 ti paghero: quod mater adueritēs affectu materno & ipsa incaute &
 celeriter intrans statim similiter nudata saltare & eadem uerba ca-
 tare cepit. Que ad horas sic alienate manserunt tota uilla spectante
 donec miser ille obuiō cuiuspiam in itinere eodem rem propalanit
 & ut cedula cum illuc uenisset amoueret orauit. Qua remora
 cū ad camillas ambe rediissent: filia ut erat uelocior camisiā ma-
 tris casu preoccupans fugit: mater uero sequens eam que filie par-
 uule erat substulit in eamq; caput & humeros tulit: sed ut arctā ad-
 pudenda usq; tegenda immittere corpori nequiuit: uerum sic ex
 superiori parte tecta ex inferiori nuda uelut amēs aufugit. Quod
 autem medio demone circa nudationem publicam mulierum ac-
 tum est: etiam circa uenereā agi potuit. Ad ducerem infinita ad
 institutum p̄sens que modo succurrunt & libros complent nisi su-
 perfluum id putassem. Preter institutum uero pro instituto t̄m
 quedam alius repetuntur. Si interroget quis cur dictus actus re-
 spectu unius & non respectu alterius mulieris interdum prepedia-
 tur: diuus bona. respondet ideo esse aut quia maleficus respectu de-
 terminate persone diabolū asciuit aut quia deus respectu perso-
 ne cuiuslibet impedire uetauit: cuius occultum iudicium hic latet
 ut liquet de uxore tobie. Et si de modo queratur. respōdet q̄ ge-
 neratiuam impedit: non quidem interius ledendo organum: sed
 exterius uetando usum: unde quia artificiale & non naturale impe-
 dimentū est, impedire ad unam pōt, minime impediendo ad alias
 nel tollendo excitationem concupiscētie ad unam nō ad alias: &
 hoc quidem aut propria uirtute aut herba aut lapide. uel per occul-
 tam aliquam naturam. Cum uero ex naturali frigiditate & ma-
 leficio eiusmodi impedimenta proueniāt apud ho. in sum. signum
 q̄ ex natura sit uirga est si nunq̄ erigitur: q̄ uero ex maleficio si eri-
 gitur quidem uerum proficere nequit.

Concedendum Tertium. Circa uirilia membra strigimagas uisida quedam operari debet dubium esse nulli: ut ex uisib. & dictis plurimorum liquet ac perinde fama publicata: adeo ut quidam aut precti giose aut ueraciter genitali membro priuati cernantur. Nam auto ribus magro henni. infti. & socio in oppido rauenspurg. iuuenis qui iuuenule heferat uolens eam relinquere: membrum uirile ut uidebatur omnino perdidit. Cum uero triftis celarium uinū em pturus adiuiffet fuperuenienti cuidam mulieri caufam triftitie ap peruit & effectum ipfi requirenti monftrauit: necnon q̄ talem ma leficam fufpectam in negotio haberet. Cui mulier. Aut per be niuolentiam aut per uiolentiam eam ad te fanandū inducas oportet. Qui obferuato tempore in noctis crepufculo oportuno lo co eam comprehendens ubi non ualuere preces. iniecto ad collū panniculo lineo non ualentem clamare peñe ad mortem ftrinxit donec ea fpondente fanitatem alleuiauit: que tactu manus inter fe mora fanauit: quod & ille quodam ut ita dicam nature fenfu ante q̄ aut uifu aut tactu cognouit. Authoribus uero eisdem patet quidam religione & doctrina uenerandus in conuentu noftro fpi ren fi in hanc fententiam fepe retulit. Iuuenis quidam inter com feffionis facre uerba uirile mēbrum lamentabiliter uerbis & ope re fe perdidiffe monftrauit. Cui cum strigimagam quandam & fi diftantem tamen in hoc fufpectam adire iuffiffet: & blande ro gare ut fe fanaret: fanus & membro integer rediit gratias agens & uerbis & re ipfa: quod uerum erat aftruxit. Cum ergo ifta effe dubi um minime fit: an in fenfibus hominum uel in re ipfa ita fit & du bium & perfcutādum eft. Et quidem quibusdam uideri poffet q̄ per demonis poteftatem ita uere & non illuforie fit: tum quia ma iora poffunt demones, ut homines occidere: ut patet de filiis iob. & feptem uiris uxoris tobie: tum quia poteft alias infirmitates im mittere: ut primo libro oftentum eft: & oftendetur in pofterum: ergo & eam que circa genitalia fit: circa que plura deus permittit q̄ circa alia membra tum quia gene. 19. poruit mātius uxorem fci licet loth fecundum glo. fodomitico uirio infectam uertere in ftatnam falis ueram: quippe que etiam hodie cernitur: tam quia poteft naturales formas iducere: ut i magis patuit pharaonis: ergo etiam eas auferte poteft. Verum fi quid ifta probant: de poffe

clara nubilosa uideatur aut e contra : & uetula iuuenis uideatur
& e contra : nam & post fletum oculo turbato , aliter lumen ui-
detur q̄ antea uideri posset : quod & in organis aliorum sensuum
accidit : ueluti infecta colera lingua dulcia amara uidentur : &
post esum succhari dulce uinum mordax & acutum uidetur ultimo
per localem motum spirituum & fantasmatum ad imaginatiuam
sensumq; communem : quo fit ut etiam sensibus exterioribus ui-
deatur nobis q̄ noua percipiamur . Sicut etiam freneticis , ma-
lenconicis , maniacis & quibusdam ebriis solet accidere : qui
nequeunt discernere & diiudicare . Sic ergo pateat facile esse
se demoni uirile membrum occultare modo uelit multis ex di-
ctis modis : presertim formata specie humani uentris sine priapo
eamq; priapo ipsi supraponendo . Ceterum pro completio-
re doctrina & dictorum explanatione clariore multa dicenda ui-
deo . ¶ Primum . An demones hominum sensus eludere in
discrete possint : quibusdam uidetur q̄ non : sed eorum tantum
qui sine dei gratia uiuunt . Nam ex uerbis beati Anthonii li-
quet mentem aut animam alicuius demonem inuadere non
posse per penam : nisi primo sit destituta sanctis cogitationibus
& spirituali contemplatione : uacuata . Vnde & iob sexto dicitur :
q̄ qui libidini deseruiunt in eos diabolus accipit potestatem : in-
de etiam est quod demon in uitis patrum ludificans homines cir-
ca puellam que equa uidebatur : & ipsam puellam q̄ sacramen-
ta uite non suscipiebat : ut ibi dicitur : sanctum tamen macha-
rium ludificare nequiuit : quin puellam non equam uide-
ret . Igitur in rebus fortune exterioribus & corporis sanita-
te demon hominem potest malis afficere : ut patuit in iob . ta-
men sicut in peccata ita & in eiusmodi illusiones homines deo
gratos impellere non potest quasi eorum sensus demones illu-
dant ut habeant sua membra que tamē uidere nequeant uel eius-
modi . ¶ Secundum . Etsi demon id nequeat in sensibus san-
ctorum circa sanctorum membra hoc tamen posse a multis credi-
tur in eis circa membra aliena : non enim in hoc tam grande ma-
lum est sanctorum sicut in casu priore : ubi priuarentur uere
uel apparenter suo membro quod libidini non seruit . Circa
hoc tamen nihil certi ego compertum habeo . ¶ Tertium .

ntiq non de facto probant. In facto uero nequaquam ita esse uel ex hoc liquetque eiusmodi membra malefice restituere nequaquam quancumque diabolica potestate: alioquin non esset diuinum miraculum & consequenter nec restitutio nedum uisus uerum etiam oculorum sicut nec restituere genitales: quod est insanire. Prestigiose ergo ista faciunt: quod qualiter esse possit: efferamus. Prestigium igitur secundum isa. & ethi. ca. 9. aliud est nihil quam sensuum delusio quedam: & oculorum presertim: unde & a perstringo dicitur: quod aciem oculorum perstringit adeo ut res uideatur aliter esse quam sint: & ut alexan. de al. parte. 2. addit, prestigium proprie sumptum demonis illusio est: que ex parte mutationis rei causam non habet: uerum solum ex parte cognoscentis qui illuditur: siue quantum ad interiores sensus siue rursus etiam quantum ad exteriores: adde tamen quod etiam presente re exteriori aliter tamen uisa quam sit prestigium est. Igitur si non demonis modo uerum etiam hominis arte prestigiosam nostro sermone claudamus: tribus modis illusio prestigiosa concitatur: & in primis quidem manu uel uelocitate tum etiam dexteritate nulla demonis arte iuuante: sicut in traiectionibus ioculatores faciunt ostendendo & occultando quedam: sicut ex ore hominis educunt interdum unum quod intruserant: puta magnam pomum: cum tamen putent homines eos intrusisse paruam: fabelam quam non intruserant sed eius loco pomum supposuerant: elanculo. Deinde quoque etiam sine diabolica uirtute per naturalia actiua: ueluti apud diuum thomam .i. q. 114. articulo quarto & apud multos alios: herba quedam succensa ac fumigans ut trabes serpentes uideantur facit. Demum uero fit demonis arte per motum localem corporum uel spirituum corporalium, in quibus species sensate continentur: quod eum posse libro primo ostensum est. Igitur multipliciter demon homini potest illudere ut res uideatur aliter esse quam sit. ¶ primo Quidam artificiali traiectionem longe melius quam homo. ¶ Secundo per rerum naturalium admotionem etiam longe melius quam homo. ¶ Tertio Exteriori in assumpto corpore ostendendo esse quod non est: sicut momiali apud gregorium in dia. se in lactuce forma prestitit: & antonio in specie masse auri: & crebro etiam uerum hominem assumpto aliquo corpore tegit, ut uideatur equus aut brutum quodcumque: ut capitulo sequenti deducetur, quarto turbato organo uisus: ut res

Ex frigidioris quædam experientia teste apertum est copioso ite-
 dum numero ad .20. s. & .30. hmoi genitalium membrorum ad
 scrinium aut nidos auit arte demonu cõgessisse: ubi & quasi ui-
 uentia membra se mouen. Authore magro henri. insti. & so. qui-
 dam in hanc sententiã retulit. Dũ genitale mēbrum perdidissem
 & maleficam instantius pro mea sanitate rogarem: illam inquit
 arborem ad nidũ illam conscende & ex plurimis que ibi sunt, il-
 lud quod maui accipe. Cũ magnũ unũ subripere moliren: illud
 mitte inquit malefica: attinet .n. uni ex plebanis. **Quid** ergo de
 his sentiendum dicemus: nisi q̄ a demonibus aliquo ex dictis
 modis prestigiose fiunt. Non tũ credendum puto: q̄ id eo modo
 agant quasi formatis talibus corporibus ea demones assumãt: eo
 modo quo sumpto humano corpore cũ maleficis & colloquan-
 tur & contantur: facilius .n. illud possunt deducis fantasmatibus
 ad sensus. **Quare** aut̄ eo modo non utitur cũ maleficas alloquit̄
 id dicendum est q̄ eodem uteretur si aliud uellet nihil nisi ma-
 lefice se ostēdere in specie humana: sicut in dicto casu aliud uult
 nihil q̄ ostendere illa membra: modo uero quia altiora itendit ut
 loqui. conuesci, saltare. coire. & eiusmodi: ideo in assumpto
 corpore operari oportet: sicut & esse presentem: quippe qui ubi
 operatur ibi est: q̄q̄ & ista in sensibus tantũ perfici possent sine ex-
 teriori corpore: sed eo casu non esset aut incubus aut succubus ue-
 re, contra determinata: sed apparetur dumtaxat. ¶ **Quartum.** si
 per seipsum demon uirile membrum demat (quod utiq̄ potest si
 permittatur) & non per maleficam: plurimum inter hanc & illam
 ademptionẽ intersit oportentum quia hic ueraciter auferretur &
 ueraciter redderetur si redderetur: tũ quia id hic cũ dolore esset nõ
 ibi: sicut hic est lesio discõtinuatiua non ibi: tum etiam quia hic
 nunq̄ nisi inuito demone fieret: alioquin quomodo ipse spõte si-
 bi tantum lucrum quod per illud membrũ conquirat amputaret.
 ¶ **Quintum.** Qua uero ratione sciri potest q̄ apparetur per ma-
 leficam demonis arte aut ueraciter per demonem solum adimãt
 uirile membrũ deo uolente: id uidetur dicendũ in primis: q̄ cum
 eiusmodi mutilati sint uiri lubrici coniectaliter id deprehendet si
 amassiam uoluit deserere: quia eiusmodi femine in uindictã talia p̄
 maleficas inferre psuenerunt: quod si nihil irritamenti apud illã
 inuenieris

invenit conjectura est: q̄ deus peccatis eius tñā p̄cludere noluit.
 Deinde vero si aliquando redierit signum est id ex maleficio fuis-
 se: q̄q̄ nō sit natura malefici esse tēporale: ut experientia & cano-
 niste ac theologi docent: sed quedā possunt esse perpetua.

Punctum Quartum. Demonis per strigimagas maleficiū cit-
 ra uenera non modo ad illud extenditur ut impediatur coitus: uer-
 tum etiā apud canonistas ut ipediatur conceptio fetus: que si non
 impeditur per abortum natiuitas impediatur que si ipediti neq̄at
 in natiuitate p̄ strigimagas obstetrices noceat, aut extinguatur,
 aut saltē demoni natus offeratur. Et quidem de impedimēto cō-
 ceptus aut abortione non est dubiū: quippe cū etiam p̄ actiua natu-
 ralia id plerūq̄ etiam modo malefice faciant: herbis aromatibus
 ac aliis actiuis naturalibus. Quod nero cōtra nature humane cō-
 suetudinem, imo contra omīum bestiarū morem: lupis dumtaxat
 exceptis, infantes noceat & comedant: anthore hen. insti. quidā ex
 ordine nostro eius socius cumanus inquisitor testis est: quippe qui
 hac de causa se ab incolis cōmitatus burbie aduocatū atruxit in-
 quirendi gratias: quod quidā qui ex cunis puetum p̄didit iset explo-
 rando cōuenticulum mulierū tempore nocturno, infantē occidit
 & liquore ebibito uorari deprehendit: unde & anno uno ut etiam
 supra dictum est quadraginta & unā ex strigimagarū genere igni
 bus assumpsit: nonnullis aliis ad terras sigismundi ducis austrie
 commigrantibus. Accedunt p̄o firmitate horum quedā scri-
 pta nider in suo formi, quibus eiusmodi credibilia reddunt: ac-
 cedunt & strigimagarum penitentium testimonia: q̄ scilicet fides
 catholice nemo ex suo genere magis q̄ obstetrices officiant: que
 ubi pueros non interimunt: quasi aliquid acture extra cameram
 puetum ferunt: & eleuatum in aere demoni sacrificium offerunt.

Pro iā dictis tamen multa uel obiter dicere placet: quo plenius
 quomodo interimant pueros & offerendo execrent nosce liceat

Primum. Authore henrico insti. & so. in diocesi argentina
 oppido zambnio: honesta & beate uirgini plurimum deuota mu-
 lier hospita publica sub aquile nigre signo: ad se crebro aduen-
 tantibus in hanc sententiam retulit. Vbi a uiro meo impregna-
 te mihi tempus partus pene aduenit infamem mulierē sese mihi
 obstetricem spondentem bonis uerbis a me dimisi: aliamq̄ mihi

bb

ad id numeris tempore partus ascium. Evolutis nix diebus octo illa repulsa indignata, noctu marito in alia camera dormiente in eadem cameram duabus hincinde comitata mulieribus ingressa (diabolus enim portas ad libitum referat) ad lectum stetit: uolentibus mihi clamoribus excitare & aduocare coniugem: ita uires ex omnibus membris defecere: ut ne loqui uel submisisse potuissem: auditu tantum & uisu uigebam. Tum illa in medio duarum stans: ecce inquit hec mulierum omnium pessima: quia me in obstetricem recipere noluit, luet penas: nec immunis euadet. Supplicanti bus uero comitibus eius pro me dicendo quod nulli unquam sui generis nocuissem: subintulit illa: intestinis eius aliqua immittere statui: nisi tamen gratia ante elapsam annum medium non excrucietur. Cum ergo uentrem meum manu palpasset, mihi uidebatur quod intestinis sublatis immitteret quedam que tamen uidere nequiuimus. Cum autem abeuntibus illis uisibus receptus maritus clamoribus excitus aduenisset: & una filius archidiaconus tunc ruralis: uerbis meis fidem minime habuerunt: ascribentes omnia puerperio quod ex eo femine fantasmas crucientur. Quibus de spacio sex mensium futurum ueritatis signum dedi: quo euoluta statim adeo cruciari cepit: a clamoribus nocte aut die cum omnium inquietudine abstinere nequiret. Credidit tamen se beate uirginis auxilio cui singulis sabbatis ieiunium panis & que soluebat liberandam. Quadam igitur die opus nature cum expleret omnem simul strigimam immunditiam egressa: & aduocato marito ac filio: an illa essent puerperii fantasmata ostendit: rosarum scilicet spinas, ossa & uarii generis ligna. Secundum Authoribus eisdem. In basilicensi diocesi in oppido danu: quedam incineranda professa est ultra quadraginta pueros se hoc modo necasse: quod cum uterum exhibant acum in caput per uerticem usque ad cerebrum infixerat: alia uero in diocesi argentineni se pueros adeo multos necasse fassa est quod numerum scire nequiret: hac uero occasione deprehensa est. Cum enim ex quodam oppido quo obstetricandi gratia se contulerat rediret: ad portam casu lapsa est: & ex eius panniculo brachium pueruli lapsum apparuit: eaque detenta & constro quod puer ante baptismum interisset. & si sine altero brachio esset: questionibus exposita omnia cantauit: &

ignibus suffragantibus interit. ¶ **Tertium.** Hoc quoque horre-
 dum facinus in detestationem criminis strigimagarum minime
 tacendum est: ubi enim ista monstra pueros nascentes non inte-
 rimunt: in sacrificium sathane & eius angelis eleuatos super igne
 curant imolare. Authoribus qui supra quidam sic retulit. Vxo-
 rem suam partus tempore cum preter omnem puerperarum more
 animaduertisset nullius mulieris ingressum permittere nisi filie
 solius obstetricis officium gerentis reiusce rei causam experiri vo-
 lens oportuno tempore & loco latitauit: iudicij dicti sacrificij ri-
 tum: quod scilicet ad inuocationem demonum per uerba horrenda
 infans nullo humano auxilio fultus per appendiculum quo ad
 ignem olle suspenduntur: diabolo ferente eleuabatur. Qui ter-
 ritus puerulum statim baptizari iussit: & in ponte fluminis quo ad
 baptisma ibatur, obuians filie que puerum in medio duarum fe-
 minarum duobus uiris rei conciliis comitantibus portabat, exem-
 pto ense in eam irruit in hec uerba. Nolo infantem per ponte
 deferas. Aut enim per se pontem euadet aut tu imergeris in flu-
 uium. Territa illa a comitantibus mulieribus rem ignorantibus
 quesitit an pater compos mentis esset. At ille. Pessima femi-
 narum inquit que tua arte magica puerum scandere appendiculi
 fecisti: ut etiam nullo deferente pontem transeat facitor aut sub-
 mergeris. Coacta, posito puero & demone arte sua inuocato
 subito ultra pontem cecidit infans. O miseram que demonem
 deferentem puerum habere potuit: deferentem uero se habere aut
 non potuit aut nesciuit. Baptizato puero cum iam pater maleficiu hoc
 filie per duos uiros probare posset: sacrificium uero diabolo factu
 probare non posset: per iudicem peracto tempore purgationis,
 filiam una cum matre delatam, ignibus adiecit. ¶ **Quartum.** Illa
 uero sacrilega sacrificij oblatio quid operetur in puero, unde
 gaudere possit impius demon: dico e multis pauca: quod scilicet
 diabolus diuino honore tunc in sacrificij oblatione lete-
 tur: & quod talis proles experientia teste magis diabo-
 licis infestationibus subiaceat: & in maleficia
 pronior sit: maxime si a parenti-
 bus offeratur: qui in prole
 putiuntur.

bb ff

Morbos omnes per strigimagas a demonibus hominibus ac iumentis & terre nascētibus lesiones uera ceter inferri. Capitulum Septimum.

Via uero iam liquet ex his quonā modo demones per strigimagas hominibus in generationis actu ipotum insidientur consequens etiā est, ut quonā etiā modo ceteros morbos inferre possint & inferāt & hominibus & iumentis necnon arboribus & generatiter plantis lesionem, detegamus: quod equidem multis punctis absoluemus. **P**unctum Primum. Omne morborum genus demones per strigimagas hominibus permittente deo inferre possunt unde & leprosos interdū & epilenticos hoies reddidisse leguntur. Quicquid. n. per actiua naturalia inferiora in esse adduci pōt, hoc totū demones posse, iam ex his que lib. primo scripta sunt liquet scum locali motu oīa eiusmodi suis passuis ad effectus educendos adiuuere possint: sed omne genus infirmitatis per aliquod actiuum naturale inferius inducitur & non mō induci potest: non enim ex influxu siderum solo immediate morbos hoies patiuntur: cum oē agens naturale experientia teste prius in uicinium agat q̄ in distans: & consequenter prius in medium q̄ in extremum nisi effectum suū inducat in instanti: sicut sol ad certā distantiam simul illuminat propinquā & remotam partē. Omne ergo infirmitatis genus homini demon inferre pōt se solo: & cōsequenter per maleficas: quia ille eiusmodi effectus non efficiunt semp: sed diabolus ab eis inuocatus propter explicitū uel implicitum pactū. Preterea idem per isidoꝝ patet maleficarū opera descriptentem. s. ethi. ca. 9. Malefici dicuntur inquit ob facinorū magnitudinem. Hi. n. elementa cōcutiunt. s. opere demonū ad tēpestates concitandas, mentes hominū turbant modis uidelicet supra tactis: usum rationis uel omnino impediendo uel grauiter offuscādo. Et subdit. Et absq̄ nullo ueneni haustu uiolētia nū carminis aīas interrimunt: intellige nō per carmina sed per demones dū ille carminat cooperātes. Preterea idē tenuit. S. tho. 2. di. 5. 6. 7. & 8. & cōter theologi oēs ibi scribētes: & id indubie sentiētes q̄ hoīb^{us} obesse possit i corpe prole iumētis & reliquis bonis: q̄ oīa in iob accepta licētia se posse facere diabolus probauit & in septē mart-

nis sorte uxoris tobie . Immo & in fama: sicut teste io. an. in hie-
ronimiano: forma siluani episcopi nazareth. turpiter nobilē ma-
tronam sollicitauit . De priuatione quoq; usus rationis arrepticiū
testantur . Auctor est sigilbertus & uincen. in spe. libro. 27. i em-
pore. Indouici secundi imperatoris in agro maguntino . demon
quidā i primis quidē domos saxis quasi malleis percussit: de hinc
publice loquendo & ostendendo furta & perinde serendo discor-
dias plures turbauit: tandē omnes contra unū irritans eiusq; hospi-
cium ubicunq; maneret incendēs eū p hospitio agros habere cō-
pulsit: ac presbiteroꝝ hac de causa letanias celebrantiū multos la-
pidibus cruentauit. Nec añ trienniū elapsū ista quieuerē . Ceterę
ad predicta dubiolū superest . Cur . n. maleficium ascriberet strig-
image si demon solus efficit illud? Dico effectum ipsi soli demoni
ascrimō . n. si strigimage scopa aquā ad aera spargat, hoc ad se
quētem inde pluuiam aliquid efficeret: aut si imagini ceree infixā
acu crucietur maleficiatus, illa infixio acus quicq; ad cruciatum
operatur: cum utrunq; strigimage uires exuperet: sed utrunq;
demon efficit propter explicitum, aut implicitū cū strigimage pa-
ctum. Culpa tñ & reatus ex hoc effectu utiq; utriq; ascribitur demo-
ni. s. & strigimage: quia utriusq; uoluntas in illud coitallius operā-
do istius consentiendo & obsecrando .

Punctum secundum . Quia nero quid circa morbos demon
impius possit iam satis ex dictis i primo li. & hic cōstat: iam quid
circa hoc praticet historialiter libet referat: anthore henri. in sti. q;
inquireret cōtra strigimagas: multa in iudice deprehendit. Eo tē-
pore quo iquit in oppido per soruk. cōtra maleficas inquirebatur
honestā quedam matrona tabellione astante sub suo iureiurando
in hec uerba deposuit . Cū in statu uirginali cuidam . domine iler
uitem cuius capitis dolorē malefica quedā mitigare conabatur: uidi
aquā scutelle infusam cōtra naturam inde in ollā ascendere, & ma-
leficę indignata dixi me non intelligere quid faceret: cū nihil nisi
supstitiosa & q; ad mitigationē doloris nihil attinerent uiderem
At illa tertia iquit die senties an superstitiosa sint. Igit̄ die tertia
eū mane solum apprehendissem tātus me dolor subito corripuit.
primo in omni interiori parte corporis: deinde in capite adeo ut
mibi uiderentur ingiter igniti carbonēs imponi: demum in coe-

pons cute tota : sic ut nec spaciū ad instar puncti acis esset in quo pustula alba sanie plena non cerneretur : adeo ut diebus quatuor his doloribus agitata , eiulando & mortem in remedium aduocando : omnes uicinos perturbarem . Tandē me domine maritus (qui ut fama erat maleficam adulterio procabat) a malefica (ut creditur) habito consilio me stabulum quoddam intrare iussit : in ipso in exitu petram albam iacentem & tollere & enodare : quod ut potui cum fecissem : in ea quedam grana que nec edere nec uidere posse consueuerā & serpentū ac brutorum ossa , nec non grana quedam ad instar pustularum mearū alba intuita sum : que omnia ut domini mei iussu ignibus absumpsimō quidē post hore sut quarte partis hore spaciolum sed repente & statim sanitatem pristinam nacta sum . In eodem quoq; oppido alia honesta matrona iuridice in hanc formam deposuit . Cum in ortum meum ex uicino orto talis uicine mee transitum cum dāno meo fieri conspexissem & de hoc apud me submurmurarem : repente uicina illa astitit : & an illam suspectam haberem requisit . Territa ego quod malefame esset : hoc tantum respondi , quod gressus per gramina iacturam indicabant : illaq; indignata forte quod ad uota eius iurgis cum ea me miscere uolebam : submurmurans & nescio quid infrendens abscessit . Post paucos dies me dirus interitum dolor arripuit & in lateribus hinc inde punctiones due contrapugnantes : adeo ut die noctuq; uicinis forem clamoribus molestissima . Cūq; multi uisitacionis & condolendi gratia iugiter confluerent : sigulus quidam qui dicta uicina malefica aduiterans abutebatur : post consolatoria uerba discedens : die sequenti festinus regressus , quod nosset an mihi ex maleficio infirmitas euenisset , consequenter autem quid remedii esset indicauit : atq; ubi in aquam supra corpus meum plumbum liquefactum infudisset inspectis que resultabant imaginibus : ex maleficio inquit morbus est , cuius pars sub limine domus latitat . Cūq; ibi reperta esset imago cerea tota confossa cum duabus acubus ad latera hinc inde ad instar eorum quas ferebam punctiorum & nonnulla panniculis inuoluta & omnia in ignem coniecta essent repente abeuntibus doloribus conualui : sicut non plene quod scilicet totum maleficium uestigare nequiuimus . In eodem quoq; oppido coquans

quidam archiducis scilicet spreta amasia honesta & exteram iuuentula
in matrimonium conduxisset : amasia malefica in publica uia multis
honestis personis & spectantibus & audientibus predictae iuuentulae
se maleficium mortemque predixit : extensa manu dicens . Non
diu de tuo manto gaudebis . Sequenti die iuuentula lecto decu-
buit : & post paucos dies mortem obiit : semper contestans : et
sic moritur : quia illa deo permittente me suis maleficiis interemit .
Et simile ibi multis accidit : & cum aliis domicello cuidam : qui
cum per famulum amasiae eum nocte expetenti : excusationem
fecisset : quod ea nocte ei complacere nequiret : respondit amasia .
Dic domicello : me diu non vexabis . Igitur ille sequenti die
infirmatus : non multo post interiit . Si que in eo solo oppido
acta operi strigimagas sunt quis referre uoluerit : uolumen confi-
ciat oportet . ¶ **Punctum Tertium .** Quid uero iuuen-
tis que proximum nobis locum in nobilitate tenent officiant
strigimage ex his quibus notit . Si enim homines morbis affi-
ciunt : qui specialius diuine providentiae quam bruta subduntur : di-
cente paulo : nunquid de bobus cura est deo : quanto magis
bruta : que aliquid sunt hominis . Unde & oues iob ignibus de-
mon cuius suffragiis strigimage nituntur absumpsit : sic etiam per
uillas ubi strigimage uigent sibiindicem uaccas lacte ex inuidia
priuant : interdum etiam interimunt . Cum enim lac ex men-
struo sit ueluti menstruum exiccare potest uel a natura uel ab infir-
mitate aut arte malefica que infirmitatem inducere nouit . Practi-
cam uero quomodo strigimage conficiant : referre non expedit :
quia si referrem non strigimage predicta attentare uolentes pecca-
re quidem ex mala uoluntate possent : effectum tamen habere non
possent per nudam demonum aduocationem : quod se careat funda-
mento quod homagium diabolo non prestiterint & christianam fidem non
abnegarint uerbis aut ope aliqua leuia & supstitiosa admittentes .
Quidam in quadam societate iucunda positi (author est henri . insti .)
in prato iuxta torrentem tpe maii butyrum maicum quod ibi non
erat cupuerunt : ex quibus unus procurabo inquit uobis illud : &
quidem optimum . Et statim nudus torrentem intrans ac sedens dorso
aduersus impetum aque certa uerba dicens : & aquam manibus post

uergū ceteris spectantibus mouentibusq; eius rēparis copiosum
 ad istar quo eo tēpore ad for̄ iustice ferū oportunitatē qd̄ locū ne-
 luti optimū probant. Hic ergo hand dubio in sua practica fuit
 certus; & non aliter nisi quia aut per pactum expressum quasi ma-
 leficus auxilio demonis usus est; aut p̄ pactū tacitū ex his q̄ expe-
 tuerat diabolū sibi non defuturū; norausq; .n. sine uirtute huma-
 na altiore id factū est: sed neq; diuina hand dubiū factū: alioquin
 quonā pacto deus nuditatem & leuē in aqua sectionem exegisset
 unde diabolica factū sit opomet. Si ergo diaboli suffragio, quasi
 maleficus expresso pacto usus est; iam discussione opus non est: ali-
 bus .n. diabolus suffragari, deo permittente cōsueuit. Si uero ex-
 pressum pactū non interuenit simplicitū interuenient oportet: uel
 quia a matre uel obstetrice diabolo oblati & perinde execratus
 fuit; uel quia ipse aut uerbo, aut opere aliqua .s. superstitiosa admit-
 tendo apostatavit. Pro quo & illud scire oportet q̄ diuus tho. .e.
 di. 7. q. 3. ar. 2. q̄rens utrū auxilio demonū uti in effectibus corpora-
 libus qui per eos inducunt sit malū: respondet q̄ q̄ supra homi-
 nis & nature facultatem sunt, a solo deo exquirenda sunt: unde si
 cut grauitur peccat qui quod dei est per idolatriam exhibet creatu-
 re .s. cultū, ita & qui ea que a deo expetenda sunt auxilio demonū
 implorant: cuiusmodi est uaticinatio: de futuro isay. 8. nunquid non
 populus a deo suo requireret uisionē? & similiter in aliis operib⁹ ma-
 gicis in quibus cōplementum operis ex demonū uirtute quis pre-
 statur. In his .n. omnibus est apostasia a fide p̄ pactum inuitū cū
 demonē: aut uerbotenus, si interit inuocatio aut factio aliquo ē
 si sacrificia desint: nō .n. pōt homo duobus dominis seruire mat.
 7. hec ille. Alber. quoq; idem affirmans q̄ .s. in talibus semp̄ iter-
 cedat apostasia uerbo uel opere magis explicat dicens. Si .n. inq̄t
 inuocationes; cōiurationes; fumigationes & adorationes fiāt: tūc
 apertum pactum inuitur cum malo demonē abiq; hoc uidelicet q̄
 quis diabolo corpus & animā tradat: cū fidei abnegatione in toto
 uel in parte: quia p̄ hoc q̄ ipsum inuocat iam cōmittit apostasiam
 uerborum apertam: si uero uerborum inuocatio aperta non fiat:
 uerum solum opere simplici fit: quia .s. tale opus facit: q̄ nō nisi
 demonis auxilio perfici potest: tunc siue illud faciat inchoando in
 noīe diabolis: siue per alia uerba ignoratius absq; omni uerborilla
 tā intentione

in intentione ut dictū est. s. ut demon perficiat, tūc inquit est apostasia operis quia illud opus expectat a demone: aliquid aut a demone expectare vel per demonē percipere semper est fidei cōtumelia, ideoq; apostasia. Hec ex illo: ex quo elicere licet q; iuocatio demonis & cōsequenter pactū expressum dupliciter fit: primo p expressa uerba. s. iuocando aut cōiurando. secūdo p facta q̄ talia sunt ut expresse in demonis honorē cedant ut ponere eisthura aut eos adorare: quibus patēter annexa est intētio expressa demones iuocandi. Pactū uero implicitū siue iuocatio implicita est, cū opus aliquod ad aliquid assequendū fit qd̄ uirtute illius operis fieri nequit: sed expectat a demone: uel a fortuna, aut quocunq; modo dūmodo nō expectet a deo solo. Ex quo et patet q; q; ex simplicitate superstitiosis rebus utitur, putantes tñ q; effectus a deo aliquo modo emergat, nō sunt proprie apostate a fide. Colligitur etiam ex eodē facto aut et quocunq; cōsimili, q; quia diabolus nouas rerum species cōdere nequit, nisi infimas & naturalibus actiuis adhibitis: ubi tā subito butirū optimū ex aqua profiliuit, hoc demō nō effecerit aquā mutādo in lac aut butirū: sed uel butirū ex loco alio deferēdo, uel ex naturali bone naturale lac sumēs illud in butirū ea arte qua & mulieres celerius tñ cōuertendo. Ad quod etiam & illud reducit, q; superstitiosorum quidā, uino aut eiusmodi nocturno tēpore indigētes sumpto uase per uicū excurrēdo illud plenū excipiunt: demon. n. aliunde uero uino allato uasculū cōplet. Sic laude tēpore nostro quidā siluano spiritui iuisibili pecunias signatas dederunt aromata allaturo que non nisi in una eiusce generis apotheca habebatur: & ab aromatario quendā illic gallico seruilī habitu accessisse & dictas pecunias exoluisse didicerūt. Igitur iste bestiales & infernales furie sicut hominibus ita & iumentis, aut tactu & uisu, aut uisu solo cooperante demone, aut aliquo instumento maleficii sub limine porte occultato in nomine diaboli & omniū demoniorum inficiunt: immo & cōficiunt. Sic enim in rauenspurg. fassē sunt incinerande: addentes q; instantibus demonibus meliores equos & pinguiora iumenta semper aggrediebantur. Deniq; cum ex eis quedam cui anne nomen erat: uni ex melioribus uiginti & tres equos maleficiis interemisset: & ille uiginti simū quartū in extrema paupertate coemisset, i stabuli sui ostio stās

cc

malefice in ostio sue domus eidē stāti dixit. Deo & sue matri spō-
deo: si equus hic moriat, te manibus propriis iugulabo: sicq;
terror malefice equū saluauit. Capra deinde & interrogata quo-
nam mō talia fecisset, aliud inq; mihi foueā feci nihil in quā diabo-
lus certas res sibi incognitas immisisset. Ex qua re colligit q; aut
manū solā aut solū uisum strigimage necessario exhibent (cetera
p̄ficat demon) ut uel in aliquo cooperent ad maiorē diuine maie-
statis offensam: cōsequēter aut & maiorē licentiam seuiendi.

Punctum Quartum. Strigimagas per demones, demonesq; p̄
strigimagas fulmina, grādines, pluuias, uētos & eiusmodi super
terre nascentia d̄o pmittente posse cōcitare l̄te diuine testant: in
iob: quippe q̄ iſseuerant: q; accepta licentia a deo ipius demon fa-
beos in quingenta iuga bouū asinasq; quingentas rapiendas & pue-
ros gladio absumendos armavit & impulerit signēq; e celo dedu-
xit q̄ tria ouiuū milia & pueros custodes absumeret: necnō caldeos
in tria milia camelorū subripiēda & pueros necandos armavit: uē-
tum quoq; e regione deserti flare cōpulit qui euersa domo filios
filiasq; necarit in super ut etiā superius tactum est, carnē eius iob
scilicet graui ulcere vulnerauit: & qd̄ quibusdam oīum grauissi-
mum uideri potuit uxorem & tres amicos in eū oppugnandū ex-
citauit: ut liquet iob primo capite & sequētibus. ubi & diuus tho-
mas sic loquitur. Quod deo permittente demones aeris p̄e-
turbationem, uētos & ignis e celo casum inducere possint: confi-
teri necesse est. Quia uis angelis aut bonis aut malis ad forma-
rum susceptionem ad nutum nō obediāt natura corporea uerum
soli deo creatori: ceterum tamen secus quantum ad motum loca-
lem: cuius rei argumentum in homine uidere licet: quippe ad uo-
luntatis imperium mēbra ad opus uolitum mouentur. Que-
cunq; igitur locali corpore motu effici possunt: hec quisq; ange-
lus etiam malus naturali uirtute potest efficere modo ei non in-
terdicatur a deo. Ventos autem & pluuias & eiusce alias aeris
turbationes, solo uaporum motu a terra & aqua resolutorum fie-
ri posse planum est: unde ad eiusmodi demonis uirtus naturaq;
sufficiunt. Hec ex diuo thoma. Glo. quoq; in illud psal. uocauit
famem super terram. Hec mala inquit permittit deus per an-
gelos malos: qui talibus p̄posui sunt. Author est nider in formā,

Quidam maleficus detentus & sup eiusmodi a iudice interrogatus, facile inquit grandines procuramus : ceterum tamen omnes ledere non ualemus : puta signo crucis munitos : sed eos tantum qui sunt auxilio diuino destituti . Modus autem inquit noster hic est . In primis enim in agro demonum principem certis uerbis inuocamus petentes nobis e suis demonem unum dirigat : qui nobis auxilio sit & designatum maleficio uel damno afficiat . Cui iam presenti in bivio pullum nigrum immolamus iactantes in aeras quo ab eo suscepto statim obedit : & statim irruit aut pluuia aut grando & fulmina : & eiusmodi : non tamen semper ad loca per nos destinata : sed prout deus uiuens uoluerit permittere . Hec ibi sed intellige quod de substantia eiusmodi est inuocatio demonis : cetera uero ceremonialia sunt & debene esse uide inter dum pluuias & grandines adducunt facta fossila & aqua repleta quam manu in nomine diaboli mouent . Ibidem quoque de mago qui status dicebatur in agro bemensium : qui de ea re se iactabat quod e medio inimicorum suorum in specie muris per eorum manus dilaberetur : quod & sepe fecit aliquando tamen facere nequiuit tempore charitate deceptus : unde repente gladius & hastis interiit . Hic superstitem quem ex discipulo magistrum fecerat reliquit qui in hopo dictus est . Sciuerunt hi duo pro uoto tertiam partem firmi feni uel fumentum aut rei cuiusque ad proprium agrum de agro vicino nullo uidente transferre : sub oculis parentum pueros in aquam nullo eos uidente submergere : grandines auras & fulmina iaculari : sterilitatem & hominibus & iumentis inferre : ictu fulminis quem uellent interimere : & alia multa pestifera absoluerunt . Author etiam expertus est henri. instito , & socius . In dioecesi constantiensi ab oppido rauensburg. uersus farzburgam : ad duo de triginta miliaria teutonica , grando seuerissima , non fructus modo uerum etiam uineas & plantas in latitudine unius miliaris adeo triuerat : quod in uineis tertius annus frugifer minime iudicabatur . Tanta autem infamia de maleficio super duas agnetem scilicet quandam & annam extitit quod dicti inquisitores ad inquirendam clamante populo coacti sunt . Ambe capte & seorsum distinctis ergastulis detente : factum uno modo narrarunt : & facile quod hora meridiana : iusse a demone in agrum prodire , cum sub certa arbore

cc. ii

offenderunt, & inſu eius facta foſſula in iſtam aquam digito in nomine diaboli & omnium demoniorum mouerunt: que in aere a diabolo eleuata eſt: & ubi ambe hoſtio ſue domus propinquarunt grando ruit. Inſinita eiufmodi adduci poterant: niſi hec etiam ſuperflua forent.

¶ Quod ſe & ſtrigimagas demon per varias ſpecies formasq; demonſtret. Capi. Octauum.

Via iam quonā pacto demon ueraciter noceat monſtratum eſt: quonā etiam modo apparenter operetur monſtremus oportet: quod multo punctis abſolutum eſt. ¶ Punctum Primum. Demonem ſpecies varias rerum q̄ non ſunt in rerum exiſtentia

homini poſſe monſtrare: & ſi ex dictis libro primo patuerit: nunc tamen breui ratione & auctoritate monſtratur. Ratione ſic. Quocumq; locali motu corporum inferiorum effici poſſunt, utiq; demon efficere poſſit oportet: qui eiufmodi corpora pro libito mouet de loco in locum, ut oſteſum eſt. Sed eiufmodi fantaſticas & manas apparitiones locali motu ſpirituum & humorū poſſe fieri nedū q̄tum ad fantaſiā uerum etiā q̄tum ad ſenſum exteriorem, oſtendunt q̄tum ad fantaſiam quidem ſomniantes: unde ut etiam teſtatur ar. lib. de ſom. & uigil. id fit per motum ſanguinis & ſpirituum: q̄tum uero ad exteriorem ſenſum oſtendunt frenetici q̄ interdum uigilantes oſtendunt ſe uidere quod non eſt: quin etiā alii idem non uideāt eis miraculo eſt. Poſteſt igitur hoc demon. Preterea quod poſſunt actiua naturalia poſteſt & demon: quippe qui ea ad ſuos effectus locali motu ad mouere poſteſt, ut lubet. Sed eiufmodi illuſorias apparitiones naturalia corpora poſſunt manas herba quedam teſte diuo thoma fumigans trabes in ſerpentum forma oculis oſtentat: & ignis in ciato maluatici ad carbonem bullientis tactu accenſe candelę ſuccenſus aſtantes ſub forma tam liuida representat, ut acherontini ſpiritus in humana ſpecie uideantur. Igitur id poſſit et demon oportet. Auctoritate uero licet per canonem. 25. q. 6. epiſt. ut ſupra ca. 1. huius ſecūdi lib. citatū eſt: & per auguſtīnū ibidē in ca. nec migre: & in uitis patrū legis de iuencula q̄ oibus excepto bto machario equa uidebat. Poſſumus & ad id literas dī

vinas adducere: de nabuchodonosor rege daniel 4. ubi hētur
 hec verba. In aula babilonis rex deābulabat. Respōditq; 1& ait .s.
 ex magna supbia . Nōne hec est babilon ciuitas magna quā ego
 edificaui in domū regni in robore fortitudinis mee, & i gloria de
 coris mei? Cūq; sermo adhuc esset in ore regis: uox de celo ruit
 Tibi dī nabuchodonosor rex. Regnū tuū trāsibit a te, & ab hoīb
 eiiciēt te, & cū bestiis & feris erit habitatio tua, senū quasi bos co
 medes, & septē tempa mutabunt sup te, donec scias q̄ domine
 excelsus in regno hoīm & cuiuscūq; uoluerit det illud. Eadē hora
 sermo p̄pletus est sup nabuchodonosor, & ex hoibus abiectus ē;
 & senū ut bos comedit, & rore celi corpus eius infectū est, donec
 capilli eius in similitudinē aquilay crescerēt, & ungues eius quasi
 ungues auū. Igitur post finē dieꝝ ego nabuchodonosor oculos
 meos ad celū leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & altissimū
 benedixi, & uiuentē in sempiternū laudaui & glorificaui: quia p̄
 testas eius ptās sempiterna, & regnū eius in generatione & gene
 rationē, & oēs habitatores terre apud eū in nihilū reputati sunt.
 Iuxta uoluntatē. n. suā facit tam in uirtutibus celi q̄ in habitato
 ribus terre, & non est qui resistat manui eius, & dicat ei: quare feci
 sti? In ipso tempe sensus meus reuersus est ad me, & ad honorē
 regni mei decorēq; pueni & figura mea reuersa est ad me, & opti
 mates mei & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo
 restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi . Nunq̄
 igitur ego nabuchodonosor laudo & magnifico & glorifico re
 gem celi: quia oīa opa eius uera & oēs uie eius iudicia: & gradiē
 tes in superbia pōt humiliare . Hec tibi . Ex hoc aut̄ textu patet q̄
 iste rex percussus fuit amentia . quia dicit q̄ sit ei suus sensus resti
 tutus: item sibi uidebat q̄ non haberet formā hoīs: unde dicitur
 figura mea reuersa est ad me: uidebatur . n. sibi q̄ in parte anterio
 ri esset bos in posteriori leo: q̄ scilicet principes in iuuentute lasciu
 ni in senecta rapaces sunt: sunt at̄ p̄cussus p̄ angelū: q̄ ista corpalia
 p̄ spūs āgelicos de⁹ administrat apud oēs sanctos. vñ paulo supra
 eodē ca. uigil. i. angelus dī annūciasse istā regis p̄uisionē: q̄ n̄t at̄
 eū nālia in demonib⁹ integra māserint apud dīo. et demō eius m̄
 di fantasie apparitiones pōt efficere: nisi dicat q̄ ista furia & amē
 tia regis fuerit miraculosa; quod somniauit doctorum nemo,

Quobus autem modis apud diuum tho. ut etiam supra dictum est hoc per demonem fieri potest. ¶ Primo ut species que in thesauro interiori seruantur cum tanta uehementia ad fantasiam & sensum communem deducantur ut etiam sensus exteriores quorū organa fantasie & communi sensui contigua sunt quoquo modo immutentur. ¶ Secundo per alterationē organorū: eo modo quo propter coleram dulcia uidentur amara. ¶ Adde tertio per formationem alicuius corporis illud hōi circundādo ut uideat aliis asinus & sibi quoq; quo ad imaginationē & nō quo ad intellectū: ut infra patebit ubi de remediis agetur p̄tra prestigiosam ablationē membri genitalis. Nec tñ predictis obstat q̄ nulla creatura nisi a deo mutari pōt in aliā speciem uel similitudinē 26. q. 5. c. pi. Dico enim ut supra probatū est: q̄ illud intelligitur de mutatione essentiali: quā diabolus facere nequit: puta q̄ hō sit lupus: non autē de prestigiosa qua homo sit quidē homo: uideatur autē lupus. Non obstat etiam q̄ istam formā bestie que uidetur alicubi esse oportet: nec tñ est in sensu: quia sensus spēm non habet nisi a re acceptam: que res. i. uera bestia hic non est: nec iterum esse potest in ea re que uidetur: puta in puella q̄ uidetur equa: alioquin due substantiales forme in eodem simul essent: nec in aere tum quia non est susceptiuus figure: tum quia non stat: tum quia omnes uiderent. Nullibi ergo est & consequenter non est. Non obstat inq; q̄ hoc argumentum diuus tho. in. 2. di. 8 & facit & soluit: dicens q̄ est in sensu uel per deductionē ab interiori uel per alterationem organorum: & sic est accepta a re prius si primo uel accipitur tunc cū deceptione si secundo nō sit. Dicta tñ deductio ab interiori & immutatio non sic fit quasi demon assumpto corpore se interius obiciat fantasie que etiam est in corporeo organo: alioquin duo corpora simul essent: neq; imediate quicq; alterando sc̄i id neq̄at ut ostēsum est: sed id efficit mouendo localiter: non quasi organum fantasticum diuidens: alioquin dolor adesset: sed mouendo sanguinem & alios humores: consequenter autem & spiritus ac fantasmata. Sed contra hoc, quia nihil noni posset ostendere: contra augustinum dicentem q̄ formas & notas & ignotas ostendit. ¶ Solutio. Non potest ostendere aliquid nouum ex toto quod scilicet nec ex toto nec ex parte fuerit in sensu: ut q̄ ab

bedinem uideat natus cecus : potest tamen ostendere nouam specie[m] totius : puta montem aureum : cuius tamen partes in sensu fuerunt, mons scilicet & aurum .

Punctum secundum. Pro predictis melius enodandis multa dico . **P**rimum. Cum dicitur in capitulo episcopi nullam creaturam posse aliam transmutare in aliam formam uel speciem dicendum est q[uo]d transmutatio duplex sit : substantialis uidelicet & accidentalis: q[ue] et duplex est .s.in formam naturalē & rei q[ue] uidetur inherētē, & in formā solū herentē & inexistentē sensibus uidentis. Primam trāsmutationem .s. substantialem demon efficere non potest : ut q[uo]d homo fiat bos . Secundam uero per motum localem efficere potest : inducendo infirmitates & consequenter colores malos : ut probatum est : & similiter . Et tertiam de his non loquitur capitulum: sed de prima : alioquin esset contra experientiam & rationem & auctoritatem: ut patuit. **P** Secundum.

Quod augustinus .rs. de ciui. capi. 17. recitat q[uo]d circes ulixis socios mutauit in bestias: & q[uo]d stabularie quedam hospites suos in iumentā onera ferentia uerterunt : & diomedis socios mutatos in aues olim circa diomedis templū uolasse: quodq[ue] de suo patre constantius retulerit q[uo]d ipse pater suus ueraciter dixerit se & caballum fuisse & annonam cum aliis iumentis baiulasse : quantum ad circem attinet sic intelligendum est. Ibi .n. bestiarum uera forma etiam accidentalis inherens non fuit apud aliquos : sed ille species in sensibus illorum & intuentium erant per deductionem ex thesauro : q[ui] dāci posset demones corpus assumptum in specie btutali illis circūposuisse : ut sic ibi fuerit forma accidentalis alicui corpori extra sensus inherens . Eridem de stabulariis & caballo constantii dixerim : ita q[uo]d duplici dicto modo illa esse potuerunt : q[ui] credam modo primo fuisse : addens q[uo]d homo onus iumentis ferre uidebatur cum tamē ultra uires nequiter inuabat enim demon. Quantum uero attinet ad socios diomedis : cum illi una cum duce submersi aquis obuolui sint : fabricato duci templo demones in assumptis corporibus circūuolant : q[ui] & hoc p[er] deductionē sp[irit]uum ad sensus e[ss]e potuit: primū t[ame]n fuisse credit: ysa & diuus tho. 2. di. 8. dicit quorūdā opinionē fuisse angelos cū bonos tū malos nunq[uam] corporū sumpsiss[et] : oia autē que de apparitionibus eor[um] ex diuinis litteris

ta legunt in prestigijs aut s^m imaginariã uisionẽ extitisse . Hec ex illo : qui tamen eam opinionem non probat .

¶ Punctũ tertium . Predicta tñ nisi in capite hois sint demones aut in organis sensuum nõ efficiunt tunde quonã modo id in capite uel sensibus sine lesione opetur perscrutari oportet dicẽdo multa :

¶ Primũ . Si diabolica illusio ea rõe fiat, q̃ exteriores sensus per assumptũ corpus & eis obiectũ fiat ostendendo qđ non est uel qđ est interposito corpe occultando. iã demonẽ organa sensuũ occupare consequẽter aut & uexare nõ oportet, ut liquet si uero fiat p̃ sensus interiores tñ, aut per interiores usq; ad exteriores deducendo humores & sp̃s a memoria ad fantasiã & sensus etiã exteriores (ut supra) hoc utiq; nisi caput & organa a demone occupẽtur esse nequit : quia angelus ubi operatur ibi est hoc tñ sine dolore utiq; esse p̃õntũ quia ex tali motione organa nõ diuiduntur, sed sp̃s mouent dũtaxatũ q̃a organo nulla qualitas lesiua maxime infertur cũ omni tali qualitate careat demon. Nec obstat quia iuxta hoc duo sp̃s essent in uno loco angelus .s. malus & aia : & cõsequẽter cõfusio operationũ esset. Non obstat inq; quia operationum cõfusio ea rõe sequeretur, si eodem mō uel idem genus operis uterq; sp̃s eliceret: uel dicam' duos angelos occupare unũ lapidẽ quem uterq; localiter moueret: modo aia ibi operat' ut forma uegetans, non aut ut localiter mouẽs idẽ precise qđ angelus. An aut tales sint arrepticii dicetur pene statim .

¶ Punctũ Quartũ . Quid uero de his lupis sentiendũ sit qui pueros & hoies et intra oppida rapientes nulla ui aut arte capi aut leui possunt. dico interdũ hoc naturalẽ hęc causam interdũ diaboli eam . Et naturalẽ quidẽ multipliciter apud alber. de animal. puta famẽ ferocitatem aut catulos & eiusmodi diabolicã uero demonibus illudentibus: qñ deus propter p̃cã populũ aliquem punit : iuxta illud leui. 16. si nõ feceritis m̃adata mea mittã in uos bestias p̃grĩ: quod tũc accidit qñ ultra luporũ uires & astutiã de manibus insequentiu dilabuntur. Hoc aut dupliciter cõtingit : & in primis per demonẽ ipsum sine magico cõcursu: dũ uerum lupũ demon obsidet, & in talia urget : sicut quadraginta & duos pueros elisẽũ uidẽtes, ursi duo egressi de silua interemerũt: & propter simile letanie minores institute sunt ab ẽpo uienensi . Deinde uero et opere maleficorũ

malesico: sicut guil. narrat in li. de uirg. q. quidā centis tēporib⁹ in antris dormiēs putabat se uerti in lupū & pueros torare: cū tñ illū demon in obsessio lupo ageret. Iuxta p̄dicta āt p̄t demon multū pliciter genus hoīm sic illudere. primo obsessio uero lupo siue ar repto: quē p uoto in mala ipellit & e manib⁹ insequentiū eripit uel usu naturalis uirtutis lupine: uel eū monēdo localiter aut occultando & reddendo inuisibilē. sc̄do assumēdo corpus in figura lupi: & ista perficiendo. tertio oñdendo hoīem aut aliud animal in figura lupi p quē ista faciat. quarto prestigiose ut sensibus nostris ita uideatur & nihil sit in re: quod tñ locum minime habet qñ in re sunt ueri effectus puta p̄uiciorum mortes.

Punctū Quintū. An ad strigimagarū bñplacitū hoīes demon possidere q̄at enodare uolentes: multa dicemus. ¶ Primū. Diuus tho. 3. quol. ar. 8. sic habet. Diabolū hoīem inhabitare dupliciter potest intelligi: uel q̄tū ad aiām. s. uel q̄tū ad corpus. Et q̄tū ad aiām quidē diabol⁹ hoīez substācialiter inhabitare nō p̄t sol⁹. n. de⁹ illabatur menti. Sed contra hoc. Culpa. n. mortalis opponit gratiā: sp̄it⁹ sanctus aut cū gratia semp inhabitat hoīem: s̄m illud. 1. cor. 3. templū dei estis & S. S. habitat in uobis: & q̄nt cum mortali culpa v̄t sp̄it⁹ malign⁹ hominē substācialiter inhabitare. So. Nō ita diabolus culpā ut. S. S. gratiam causat: sp̄it⁹ sanctus. n. interior operat⁹ diabolus āt exterior suggerit: uel q̄tū ad sensum, uel q̄tum ad imaginationem: dicitur tñ inhabitare affectum hoīs p effectū malitię non solum qñ ex eius suggestionē p̄t̄m p̄petrat sed etiā p quodcunq; p̄t̄m mortale: quia ex quocunq; tali diabolice seruituti hō addicit. Quantū uero ad corpus diabolus p̄t hoīem substācialiter inhabitare: ut in arrepticis patet: sed hoc ad rationē pene p̄tinet magis q̄ culpe: pene aut corporales uite huius nō semp consequuntur culpam: sed qñq; peccantibus non inferuntur & inferuntur non peccantibus: ut de ceco nato d̄r io. 9. quod est s̄m altitudinē iudiciorum dei. Vnde non cū qualibet culpa mortali diabolus hoīem substācialiter inhabitat: etiā q̄tū ad corpus. ¶ Sc̄dm. Diabolū inhabitare hoīem substācialiter est hoīem esse arrepticū: ut patuit ex diuo tho. eē uero hoīem arrepticū qd sit minime legit⁹: ex lectis tñ puto qd sit hoīem dei p̄missu ita demoni tradit ut eius membris pro libito utatur ad interior & exterior: qd equidē ex quinq; cau-

da

fis in gñe euenisse lego: qđ ex alijs laicis maxime in spē eē pos
 set. Aliqñ. n. quis possidet a demōe pro suo merito maiore cumu
 lando: sicut ex seuro in hystoria diui martini liquet quēdam tan
 te sanctitatis uirū ut & uerba & uestes eius demones pellerēt, peti
 misse & obtinuisse ad humilitatis tutamen quinq; mēsis arripit
 quibus actis liber euasit a demone & a gloria uana. Aliqñ uero p
 aliena licet leui culpa sicut de abbate eleuterio greg. in dia. narrat
 qđ cū puerum quēdam arrepticiū diu inter moniales uersatum cu
 rasset, quadā die letiore q̄ par erat mēte suis monachis dixit qđ dia
 bolus cū illis sanctimonialibus iocabatur, sed ut ad seruos dei uertū
 est, puerū istum adire nō est ausus: & statim puerū in penam illius
 elationis arripuit demon: licet denuo ab eodē ieiunijs & orationi
 bus curatus sit. Aliqñ pro ueniali peccato proprio: sicut p cassia.
 patet, colla. abbatis sireni prima: dicentē qđ moises in heremo cū
 singularis & incōparabilis uir esset ob reprehensionē unius sermo
 nis quē contra abbatē macharium disputans paulo durius protu
 lit quadam. s. opinione preuentus diu confestim traditus est de
 moni, ut hūanas egestionē ori suo ab eo supplet? ingereret: quod
 flagellum purgationis gratia dñs intulisse uidetur: ne scilicet in eo
 uel momentanei delicti culpa resideret: qđ ex curatione mira pa
 tuit. Demōne enim statim abbas macharius sua oratiōe fugauit.
 Simile huic est qđ apud gre. in dia. monialē qđ lactucā nō impres
 so signo crucis comedit, statim arripuit. Aliqñ pro graui peccato
 alieno: sicut apud gre. in dia. cum diabolus eiectus a btō fortunato
 nespere p uicos i specie peregrini clamaret: o scđm uirū fortunatū
 ep̄m, ecce de hospicio me peregrinū proiecit, nec ubi quiescā iue
 nio: quidā in spiritu detractionis (.i. ut ep̄scopum reprehensibilē
 redderet) cū uxore & filio sedens peregrinum excepit hospicio. qđ
 filiū eius arripuit & in ignem iecit & interemir. Aliqñ uero p ma
 gno facinore proprio sicut saul inobediens deo. i. reg. 15. arreptus
 est: sicut etiā plerūq; insequutores martirū sunt arrepti. ¶ Tertiu.
 In statibus frigiditatis hoies a diabolo arripiunt interdū. Cū. n.
 mō quo p se hoies ledere pōt, ēt maleficis statib⁹ pōt nō. n. uī p
 dit innocens timor cū frigiditāte cooperāte deus magis offenda
 tur; maior etiā licentia feriendi in homines datur. Vnde tem
 pore pii secundi magister henri. inquit, quēdam arrepticiū sacerdo

rem & declamátorem secum habuit, & in iudicere & Rome rex eius
 us dicitis que ad doctrinam conferant per plura eliciuntur .
 Mihi inquit malefica quedam a me obiugata infirmitatem hanc
 attulit : prius minata q̄ post dies paucos his intendet que
 mihi euenirent . Vñ autem rationis tunc solum p̄uor : cum
 aut diuinis uacare , aut pia loca inuisere uolo . Cum uero iste
 inter ecclesias transeundo genu figeret pro diua matre & uirgi-
 ne salutanda eius linguam non parum extra os protendebat : &
 interrogatus an huic posset obistere minime inquit , sic enim
 membris omnibus & organis utitur collo , lingua, pulmone ad
 loquendum uel ciuandum ut ei placet , quod ego quidem uer-
 ba que ex me format audio sed resistere nequeo : & quanto au-
 dius orationi in isto tanto acrius linguam meam prorogat & pro-
 tendit . Et de his satis . Epilogando uero patet q̄ strigime
 grauissimis & horrendis criminibus obuoluuntur : puta concu-
 cationis crucis : abnegationis fidei , adorationis demonis , pro-
 fessionis qua se eius seruituti etiam cum innocentium damno ani-
 me & corporis adiiciunt necnon homagio quo se ei eternaliter
 quantum ad corpus & animam tradunt in super additis fornic-
 tionibus adulteris maxime cum incubis damnificationibus in-
 mentorum & terrenascensium : homicidiis maxime infantium nõ
 baptizatorum & eorum uocationibus : quibus sceleribus peccatõ
 abusus sacramentorum adiciunt , ut predicta medio corpore
 christi crismate & aliis factis efficiant . Hoc enim earum con-
 fessio & experientia docuerit , q̄ in oĩ maleficii genere eas demõ
 edoceat , ut malicie sue in strã sacramẽta aut sacramẽtalia pro uiri-
 bus sumant : seu quecunq; diuina aut deo sacrata : ceu posita ima-
 gine cerea sub palla sacri altaris , uel filum per crisma sacrum tra-
 hendo uel eiusmodi . Quod equidem possumus demon multi-
 plici ex causa cupit , & curat . Et in primis quidem ut homines
 per eiusmodi non solum perfidi fiant uerum etiam sacrilegi : di-
 uina q̄ ad se attinet contaminantes : consequenter autem deum
 plus offendant & irritent plures in peccata secum trahentes . De-
 inde uero ut deus pius sic irritatus magis seuiendi in hoĩes demo-
 nis licentiam relaxet : sicut & greg. astruit deum aliqua homini-
 bus quibusdam concedere , iratus que aliis propicius denegat ,

dd ii

Demum ut sub specie boni appareris: dum sacris ritibus, plures & facilius inuoluat simplices. Henr. inst. & so. ex experientia dum in oppido quodam cuius nomen tacere maluerunt inquireret sic referunt. Malefica tandem incinerata dum communionem ageret sumpto christi corpore illudque populo ad os illato inuoluens in ollam in qua bufo & nonnulla alia maleficiis apta a demone sic edocta proiecit, & sub terra in stabulo sub fossa abscondit: quam diuina pietas ut tam horrendum scelus pleteretur sic detexit. Sequenti. n. die mercenarius ibi nocere quasi eiulantis infantis audiuit: & tanto clarius quanto magis loco suffosse olle propinquasset: quia eritus infantem aliquem a muliere ibi sub tumulo latum praesidenti insinuanit: quae posita custodia quae antea mulier aliqua illo se praeserret latenter obseruaret maleficam deprehendit: quam clanculo sub pallio ollam asportaret: quam capta & questionibus addita rei ueritatem fassa est. Sed & illud aduertat plebani: quod ubi sine deprehensione quae sunt sub lingua & non supra linguam: ad hunc corpus suscipiunt strigimaga: siue ut illud facile ex ore recipiatur: siue ut abnegationi. fidei impedimentum non praestet: siue ne peccata sua interdum uelint fateri

¶ Quod aduersus strigimaga: ueneficia remedia multa praeseruatiua non desunt. Capitalum Nonum.

Via uero iam quenam sint strigimagarum factiores planum est: reliquum est ut de remediis quoque aduersus eiusmodi diabolicas artes quae nobis diuina pietas largitur aliquid agamus: & in primis quidem de illis quibus aduersus eiusmodi morbos ne inferantur tutamur: cuius rei causa multa puncta absoluemus.

¶ Punctum Primum. Et quidem in primis illud nosce debemus quod tria sint hominum genera, quibus illud pessimum strigimagarum genus suis maleficiis obesse non potest: qui scilicet iustitia uel officio publico contra eas inuehantur: qui se remediis ecclesiarum tutantur: qui denique per sanctos multiphariam protegentur: sed nunc de primis agamus: id ratione & actis probaturi. Et ratio ne quidem. Nam quae deus in opus aliquod mouet eietiam necessaria ministratio loquimur deficeret in necessariis. Ceterum autem publicam iustitiam exercente sunt dei ministri: in hoc ei seruietes: ut apo-

Solus ad rō. r. p̄ofitef. Exhibet ergo deus his que necessaria sunt cuiusmodi est cōtra diabolum patrociniū. Nec tamē cōtra hāc rationem militat: q̄ p̄fides interdū male tractentur: quippe qui id uel ex imprudentia uel ex malo animo aut alio crimine merentur: ceterum deus regulariter ministrum suum iuuat: q̄a deus & natura apud arift. non deficiunt in necessariis. Preterea ad idē notare doctores q̄ modis multis uel penitus uel ex parte potestas de monis eneruatur. r. p̄ limites diuinitus ip̄ositos: ceu in iob. dominus sathane dedit potestatē in substantiā modo non extenderet in p̄sonā, deide ēt in p̄sonā mō eū uita nō priuaret: & apud nider in for. demon innocatus ut uirum unū extingueret, se non posse quicq̄ in p̄sonā eius r̄ndi: sed in fructuū partē undec cimā dūtaxat: q̄. s. ille esset bone fidei: beneq̄ se crucis signo muniret: quod & his accidit qui p̄tra diabolum sciunt sepugnare. Secundo autē uirtute angeli boni demones arcentis: sicut de asmodeo patet qui uiros sarre uirginis interfecit, qui tamen contra tobiam raphaelē angelo tutante non p̄ualuit: quod & inquisitoribus & iustitiē ministris accidit: qui & custode angelo ut ceteri & rursus alio cui cōmunioris boni cura sit munif. Tertio ex ipsa propria diaboli uolūtate: quippe qui interdum ledere non uult ut peiora sequantur: ueluti excommunicatum sibi corpore traditū non uult uexare cū possit: sicut excommunicatē paulo uexauit corintū. r. cor. 5. & id ea ratione, ut fidē de clauium potestate aboleat. Et eodem modo & si diuina aut angelica potestate non arceatur: tamen quādo iustitia publica strigimagas supplicio afficit patrociniū suum maleficis denegat: uel q̄ timeat ne tandem conuertantur: uel q̄ earum damnationem expleri celerius cupiat. Actis quoq̄ & gestis idem probatur. Nam & idem doctor nider, & e xp̄erientia docet: & ip̄ semet fatentur: q̄ ad tactum iustitię publice omnis maleficorum potestas enertatur. Nam & petrus iudex: de quo etiam supra: cum iussu eius sui ministri maleficum detinere uellent: eorum manus tremore, & fetore tanto nates occupate sunt: q̄ eum aggredi non audebant: nisi ipse dixisset securi inuadite: quia publica iustitia tactus vires omnes sue nequitie perdet: quod & factum est. Vnde eum propter facinora in cineres redegit. Sed & henricus insti. ac socius inquisitores famosi, & si occulta multa se tacuisse scribant:

¶ glorie uane notari timere: ex his tamen que homines laterè nequiuertunt multa experti narrarunt. Nam in raenſpurg. malefice incinerande a conſulibus interrogate cur didis inquitſitori bus maleficia non inferrent, reſponderunt hoc ſe pluries & ten taſſe & nequiuiffe: & interrogate de cauſa, reſponderunt ſe neſci re niſi ¶ ſic experte & ſic a demone docte eſſent.

¶ Punctum Secundum. Genus hominum ſcđm cui ſtrigimage nequeunt obeſſe: ſunt qui remediis eccleſie catholice ſe tutantur ut per ueram confeſſionem, et inuocationem ſanctorum: aque benedictæ aſperſionē ſalis exorcizati ſumptionem: candelarum & oliuarum benedictæ: licitū uſum. Nam ſi cuiſmodi cōtra demones efficaciam non haberent deciperetur eccleſia: que huius rei gratia predicta uel multa ex cis exorcizat: unde & in ciuitate ſpi renſi authore dicto henrico inſti. quedam mulier deuota rixata cum malefica ueſpere infantem cunis reponens & de malefica ti mens, herbas benedictas puero ſuppoſuit, aqua ſancta illum cō ſperſit, exorcizatum ſalem ori appoſuit, ſigno crucis muniuit. Nocte media cum infantem uagientem audiuiſſet, extenſa manu ad cunam eam quidem mouit ſed infantem minime inuenit. Territa accenſo lumine eam ſub lectica in angulo ſanum inuenit haud dubium protectum exorcizatiſ. Inſuper in raenſpurg: diabolus in forma muliebri quendam ad uenerem importune aſſentire nolentem ſollicitabat qui ſicut in predicatione didice rat in ingreſſu ſtuphe ſalem exorcizatum ori ſuo admouit, & ſta tim mulier cōuerſa toruo aſpectu, qui inquit diabolus te docuit? & repente diſpauit. Predicta ergo admodum & hominum & locorum ac iumentorum & fruſtuum: preſeruatia ſunt: ſed & uerba ſacra collo appenſa uel corpori quomodolibet admota: ſi tñ que ſequenti capite dicentur, diligenter obſeruentur.

¶ Punctum Tertium. Qui uero tertio loco a ſtrigimags immun nes ſunt: hi ſunt qui a deo & angelo iterius p gratiam & exterius per cuſtodiam & ſuffragia etiam celeftium corporum muniunt. Nam licet noſtre menti deus p ſemet gratiam ifundat: iuxta illud pſal. gratiam & gloriam dabit dominus: cum tamen deus aliqua notabilem grām infundere ſtatuit, ſm nonnullos theologos an gelus bonus diſpoſitione operat: quod & dio. 4. ca. de di. no. ptem

dit dicens, q̄ hec sit diuinitatis lex immutabiliter stabilita ut ima
 per media pficiantur a summis ita q̄ quicquid boni a bonitatis
 fonte in nos emanat, totum illud bonoꝝ angelorum ministerio
 possidemus. Vñ 1; sola deitas unione hominis & dei in uirgineo
 ventre peregerit: tñ angelico ministerio mens uirginea p̄ saluta-
 tionem & illuminationem & monitione angelicā predisposita ē.
 De exteriori uero custodia angelica & diuina pleni sunt libri: sin-
 gulariter tamen dauid eam expressit de homine iusto dicens. An-
 gelis suis deus mandauit de te ut custodiant te in oibus uis tuis.
 In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedetū.
 Super aspidem &c. Ex dictis tamen generibus hoim quidam sunt
 qui bñficiantur q̄tum ad oia maleficia & quidā q̄tū ad quedā tm̄s
 de quibus q̄ necessaria adeo non sint sicco pede transeundū est.

¶ Quod aduersus strigimagaram ueneficia remedia
 uana non congruunt. Capitulum Decimum.

Via ergo de remedijs presertim actum est: de cu-
 ratiuis quoq; sed uanis multis punctis agat̄ oportet.
 ¶ Punctum Primum. Ante omnia illam que-
 stionem enodemus oportet: an maleficia maleficijs
 elidere liceat christiano: & quidem primo ut alias eā
 absoluimus: ut absoluunt nonnulli: pro quo multa dicam.
 ¶ Primū. Quēadmodum in siluestrina alias scripsimus, tribus tm̄s
 modis maleficiū auferri pōt: primo autore deo p̄ se uel angelum
 aut hoim: ut cōfessum negat homo nullus: scdo uirtute naturali
 angeli mali q̄ maleficiū intulit uel alterius modo nature ordine
 superior sit authore maleficii angelo itidē malo: quia. n. inter ange-
 los etiā malos ordo ē: cū spē differantur probatū est: deo supior
 in inferiorē imperiū & habet & pro uoto exequit̄: alligādo aut ē
 alligatū soluendo, & de obsessio corpe pellēdo: aut ē eius effectus
 maleficia. s. abolendo: quod indei p̄di non ignorantes de christo
 dño blasphemādo dicebāt q̄ in demonioꝝ oium p̄cipe ac p̄i
 de superiore belzebut eiiceret demonia. tertio nāli uirtute āgeli bo-
 ni, si angelo authore maleficii nature ordine itidē superior sit: q̄
 enim est de eo ratio minor, & de angelo malo itidem superioris

q̄ tñ oīa intellige nisi ad maleficiū iuuetur malus angelus p̄ malā
 nature ordine altiorē; q̄ cōtra maleficiū naturaliter pugnat. Nō. r̄
 aliter maleficia destrui p̄nt: cū effectus inferioris nō nisi uel ab eo
 uel a superiori destrui possit: & p̄terea si hoc esse posset nullo alio
 mō eē posse nisi ab hoīe ad sanandū actiuis nālibus admotis: q̄
 inuito demone maleficii autore esse nequit: q̄ppe cui ista actiua in
 motu locali obediūt ad nutū. Scđm .Vt supra li. r. liq̄t maleficiū
 a quo & malefici dicti sunt: sumi cōsueuit & pro nocumēto illato
 per demonem instante malefica: & pro signo federis demonem
 inter ac maleficum: ut imago ad cuius torturam maleficiatus
 quoq; torquetur: & cedula uel quicquid ē sub limine uel aliter aut
 defossum, aut quolibet modo delitecēs. Tertiū. Apud diuū tho. r. 2.
 q. 92. supstitio uitii religioni oppositū est: & hoc p̄ excessum & nō
 p̄ defectū: inq̄tū. utiq; diuinū cultū exhibet aut cui nō debet, aut nō
 eo mō quo debet. Huius uitii due sunt subalterne spēs. i. species
 alias sub se ordine quodā habētes: quarū prima in eo cōsistit qd̄ est
 exhibere cultū deo uero, mō tñ indebito: puta fm̄ ritū pfidie iudai
 ces: scđa uero in exhibere diuinū cultū ei cui nō debet: sicut spurcis
 simo machomet, ut agarreni uel incubo demoni, ut strigimage.
 Hec uero spēs i tres alias subdiuidit: harū prima idolatria ē: scđa ē
 diuinatiua: q̄ & ipsa in multas species subdiuidit: de quibus nō est
 nisi īstituti mō loquertia ac p̄inde ultima obse ruātia est: ad quā
 ars notoria p̄tinet: & obseruationes uniuerse ad corporū imutatio
 nes ordinate. puta sanitatē aut egritudinē. i. oēs incātationes & li
 gature. Quartū. Cōualiter oēs diuinatores & incātatores apud iura
 dicunt malefici: ut. 26. q. 5. nec mix. Quintū. His p̄missis ad q̄stio
 nem dico maleficiū rite & licite destrui oīonibus itē & adiuratio
 nibus ecclesiasticis & catholicis: ut p̄fessum ē: p̄t quoq; quisq; ēt
 autor eius maleficiū. i. signū federis sciēs destruere si p̄t. i. si cōtra
 diabolū ualeat: hoc. n. nō est inniti diaboli suffragio. sed sua ui ad
 pximū subleuandū: sicut si maleficialē ollā suffosam inuenio &
 ignibus arsurā tradō: nulli tñ licet hoc signū aut maleficiū ipm̄ p̄
 aliud maleficiū. i. ritū maleficialē aut incātationē quācūq; cōterere
 hoc. n. esset eē maleficū & cū diabolo exp̄sse uel tacite pacisci: simi
 liter nulli licet aliū iducere ad maleficiū p̄ maleficiū soluendū: q̄
 idē eēt ac si induceret ad p̄tū: nec similiter licet uti parato soluē
 te p̄ maleficiū.

rep maleficiū .i. maleficialē ritū: q̄ ad id suasionē nō eget: ut pate-
 bit: & multominus p maleficiū .i. dānum illatū alteri uirtute dia-
 bolica p magū aut frigidagū. ¶ Sextū. In hoc tñ ultimo qd̄ sta-
 tim dictū est de parato ad eiusmodi sunt inter summissas opinio-
 nes. Nā sūma roselle & supplementū doctrinā diui tho. obserua-
 tes petri de pal. alber. mag. & q̄ plurium dicunt hoc aliquo pacto
 nō licere: summa uero āgelica eiusdē ordinis sibi suo more fidēs
 & audēs hoc licitū astruxit: id pbare iuxta auctoritate petri aureoli
 & rōe, qppe qui ad nfm bonū alieno malo uti possumus: & exem-
 plo, quia apud aug. licitū est uti iuramento infidelis in noie dei sui
 iuratis: & adici pōt de parato fenerari, a quo quis licite mutuū ca-
 pit. ¶ Septimū. Sed ista opinio nephāda est, & infinitarū culpārū
 occasio maxie cōducens dilataioni diabolici regni: quod sic elu-
 ceat. Nā legi nāli aduersat: q̄ reuerentiā fidē ac obseruantia ad suū
 dñm exquirat: nō .n. suo dño fidelis est q̄ ab inimico e? & qui cū
 eo de regno certet, auxiliū aut accipit aut petit, et auxiliari parato
 pacto intercedēte quo se eius seruituti adiiciat: hoc .n. est cū eo ami-
 citiā cōponere: cū naturale sit bñfactorē & diligere & amare: dia-
 bolus uero inimicus dei est: & talis qui sibi dñm mūdi ambiat,
 & p uiribus nanciscat: & ut deus cupiēs adorari ēt ab ipso xpo dō
 math. 6. & nisi suscepta professione imo interdū & homagio hō
 nō suffragat: nisi ideo suffraget ut ad homagiū pelliciat: ut ceme-
 re liquet ex dictis. Est et cōtra legē dei: mā magi maleficiq̄ sunt
 idē: ut ex dictis liq̄t, & nihilominus dī leui. 20. aīa q̄ declinauerit
 ad magos & ariolos: sponā faciē meā cōtra illā: & interficiā illā.
 Si ad hos nō licet accessus pro p̄silio uidelicet excipiēdo, eorū suf-
 fragiis uti: quo mō licebit? Est quoq̄ cōtraria iuri p̄tificio: quod
 nedū prohibet suadere alicui ut eiusmodi faciat ueruetiā & ad do-
 mum taliū accedere: nec aliquo pacto mihi dubiū est quin aug. ta-
 lem determinatorē a fide apostatā appellaret: qui. 26. q. 7. in ca. nō
 obseruetis . enumeratis multis diuinationū sp̄ibus & incātationi-
 bus ac alligaturis concludit. **Qui has .s. obseruantias & quascunq̄**
diuinationes obseruat aut attēdit aut consentit obseruantibus &
qui talibus credūt ad domū eorū euntes aut suis domibus introdu-
cunt & interrogant: sciant se fidē xpianam & baptismū p̄nari casset:
& tanq̄ paganū & apostatā .i. retro abeuntē & dei inimicū irā dei

grauiter in eternū incutisse. Hec ibi . Ex quibus nota nō solū sua
sionem maleficii phiberi ue uetiā p̄sensum. Est et̄ p̄tra iura ciuilia
q̄ istos p̄suli uetarūt: vñ istemet summissa in uerbo mathematicus
dicit q̄ diuini ad alimē alien⁹ accedere nō debēt: alioquin cremā
turnec eos aliquis suscipere seu p̄sulere, alias deportantur: & eorū
bona p̄fiscant: & diuinator gladio ultore feritur. C. de male. & ma
the. l. nullus. l. nemo. l. culpa. Ecce ergo q̄ q̄tuncq; sint parati non
licet eos adire uel p̄sulere & longe minus eorū suffragiis niti. Est
et̄ hec opinio occasio criminū pluriū & sine numero: aperit. n. uia
oibus incantationibus cū utiq; multi sint cū uiri tū femine p̄resto
eiusmodi exercere: & maleficia p̄ maleficia soluere: & p̄n̄r multi
ad eiusmodi hoīes currerent: in qua re diabolicū regnū p̄sistit: cū
adire eiusmodi hoīes sit a diabolo cuius ope nitunt̄ sanitatis auxi
lium expetere. ¶ Octauū. Ad auctoritatē uero quā iste citat: dico
doctorē illū petrū aureoli nullius eē auctoritatis, quippe q̄ multas
falsas opiniones fundauit: utpote cuius studiū fuit oīum senten
tias euertere: in quo multum q̄dem ualetū determinando at̄ nihil.
Ad rōnem dico licere ad n̄m bonum alieno malo uti, q̄n̄ ipse n̄
usus uel actus quo utimur nihil est de se illicitum aut malū: ueluti
deus oibus peccatis ad sui gloriā utit̄, permittendo & bona inde
eliciendo: q̄ ea p̄mittere aut inde bonū; elicere, non est in se ma
lum: secus aut̄ si ipse noster usus in se sit illicitus: sicut non licet
mihi uti parato ad iniuste interimēdum inimicū meum, quod ce
dit in bonū meum: quia ipse meus usus esset in se illicitus: quip
pe qui sit cōsensus in occisionē hoīs iniustam. Vnde diuus tho.
ma. q. 13. ar. 4. aliud est inquit consentire alicui in malicia: aliud
alicuius malicia uti ad bonum: ille enim alicui in malicia consen
tit cui placet ut malitiam ille exerceat: & ad hoc forte eum indu
cit: quod semper peccatum est: utitur autem alterius malitia qui
illud malum quod alius facit intorquet ad bonum. Hec tho. Et
ita est in proposito scilicet q̄ talis usus de se est illicitus & consen
sus in maliciam: tum quia hic usus est cum accessu ad tales: quem
nedum ius diuinum uerum & canonicum & ciuile uetarunt: tum
quia est cum directo cōsensu in aliquid quod sine peccato esse ne
quit: ut scilicet quis utatur auxilio diaboli pacto expresso uel taci
to: in quo semper est apostasia perfidie, ut patuit: & consequenter

est consensus in crimē horrendum. Ad exemplum autē dico non simile sed longe dissimile esse nā in eiusmodi iuramento cōsensus nō est in id q̄ per falsum deum iuretursed in id q̄ talis dictum suū iuramento firmet: unde cōsensus est in aliquid quod sine culpa ē ac fieri pōt. i. i iuramentū: licet iurās ex sua malitia hoc faciat cum peccato iurans per mahumetū. Et si dixeris q̄ pari mō hic consentitur in hoc q̄ maleficiū destruat non in hoc q̄ illicite destruat: hoc nihil est: quia maleficus illud non nisi per malefium destr. uere pōt: ille autē iurate sine peccato. i. per uerū deum potuit. Et simile est q̄ accipiens mutuū sub usuris non peccat: quia consentit in mutuū non autem in usurā: quia usurarius mutuum sine usura dare utiq̄ potest: quod si nō posset illicite ab eo petere: quia esset cōsentire in pctm̄. Et ita liquet rationē dissimilitudis in hoc stare: q̄ i maleficio directe consentitur in pctm̄, non aut in eo iuramento: quod ex uerbis aug. ad pupbl. liquet: dicentis q̄ qui fide utitur per falsos deos iurantis ad bonū: non peccato illius se sociat qui per demonia iurauit: sed pacto eius bono, quo fidē serua nit: & similiter ex uerbis diui tho. qui. 22. q. 78. ar. 4. dicit: q̄ accipiens mutuū sub usuris, in crimē usurari minime cōsentit: sed eo utitur nec placet ei usurarum acceptio: sed mutuatio que bona est: unde istius summi iste opinionem in. 4. di. 34. ar. 3. ad tertium damnat: & idem alber. magnus, & pet. de pal. ¶ Nonum. Vtrum uero in curandis maleficiis tollerabile sit uanis uana retundere: quod quidam astruxer: precipueq̄ hosti. de frigi. & mal. in capit. litere. §. mulier. dico illicitum esse secundum iura allegata credere maleficiis: quod non ea ratione dici putandum est, quasi peccatum sit credere q̄ per maleficos fiant uere sanitates aut etiā egritudines: in hoc. n. dubium esse nequit propter infinita experta: sed potius ea ratione q̄ peccatum sit credere q̄ effectus quos certum morborum sanitatum iacturarum sint uirtute dei aut uerborum malefici aut operationū eius aut admotione rerum que ad id apud medicorum disciplinā operentur nihil sunt. n. hi effectus a malo spiritu ex pacto cum malefico: ut eo eiusmodi prosequente demon miranda que cernuntur operetur: ut libro primo ostensum est. Et hec est henri. de gan. mens: & patet. 26. questione. 5. nec mirum: si tem capituli iungendo principio; & ibidem. q. secunda. illud.
ec ii

Ad quæstionē uerō dico illud dictū h̄re posse ueritatē: primo quā ista uana. i. indifferentia de se nec bona nec mala ea ratione faceret, quasi credens aut experiri uolēs an p̄ talia soluat̄ maleficiū: nō diabolus operāte, sed ab opatione cessante: utpote qui illud cū malefico pactū h̄ret siquid tale fieret: talia .n. aliquñ diabolus detegit; quā aut ueniunt in notitiā hoim: uel etiā ex ipsa experientia: sicut crebro expertū est demonē siluanū ab inquietādo, podicis p̄grā di crepitu desuuisse. sc̄do quā ea mente quæ talia facit, quasi nesciēs ea illicita aut peccā fore: tunc. n. illud factū tollerari pōt: nō quasi oīno culpa uacet: sed quia nō est culpa mortalis: & forte ista erat mēs ostensis. Est at̄ illud dictū falsum siquis eiusmodi indifferentia superstitiose operet̄, credēs. s. talibus eo mō quo & aliis incātationibus: oīa. n. remedia dese ad tales effectus uana & naturaliter nō cōducentia, illicita & pernicioſa sunt. 26. q. 2. illud: & longe magis illud dictū falsum est, siquis eiusmodi uana utiq; uana crediderit, ad talium tñ exercitiū diabolū operari putat ad maleficia dissoluenta: immo pat̄ culpa mortalis: quia nō refert qua re demon aduocetur modo aduocetur: quia in aduocādo culpa est: non ex re qua inuocatur si de se iniqua non sit.

Punctum sc̄dm. Cū ad dictam quæstionē ex mēte ppria respōsum sit: libet quoq; eam ex aliōrū opinionibus tractare: pro qua re multa dicent̄. ¶ Primū. Duē in quæstione hac sunt sollēnes opinionēs: quibusdam cū canonistis tū ēt theologis sentientibus, quæ etiā per opera superstitiosa & uana licite maleficia destruant: quod apud quosdam sco. godo. hosti. & pene regulariter quisq; canonista uerum putarit: uerū hec opinio male scoto ascribitur: qui non sensit quæ liceat sanare maleficiatū per maleficiū: sed quæ liceat destruere maleficiū. i. signū federis: de quo supra. Vñ in. 4. di. 34. sic egregie loquitur. Si per orōnes sanctorū uirtus demonis; impediāt. benefiti tñ deus illas non exaudiat, tunc si maleficiū sciret & destrueretur demon non fatigaret maleficiatū amplius: quia ex pacto nō adest nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quæ trifatica est illa quæstio: an liceat tollere maleficiū intentione curādi maleficia tñ: nō. n. solū licet, sed est meritoriū destruere opera diaboli: nec est in hoc infidelitas aliqua: quia destruens nō acquiescit operibus malignis: sed credit demonē posse & uelle fatigare, dū tale signū

durat: & destructio talis signi imponit finem tali vexationi. Hec scilicet
 ualde bene. Cui addo quod ipsamet malefica rogari potest ut illud destruat
 quia id facere sine demonis auxilio per sua uoluntate potest. Hosti. at in
 sum. de frigi. & mal. & tit. de impo. coeu. sup. ca. lre. §. mulierem
 dicit quod in hoc defectu recurrendum est ad remedia medicorum: & licet
 quidam remedia contra hec scripta uana seu supstitiosa uideantur: tamen cuius
 bet authori in sua arte credendum est: sed & satis tolerare potest ecclesia
 retinere uana uanis. Hec ex illo: quod est bene loquitur ad sensum puncto
 priori datum: quibus aliud dicere uideatur nihil quod per remediis per medi-
 cos admotis (quod quod nihil in eis uirtutis intelligamus) acquiescendum sit
 quasi quod sint peritiorum: quod uerum est nisi de contrario est uel scia uel suspi-
 cio: puta quia creditur nigromanticus. Sed & illud uerbum tolerare potest
 randum est: quod longe aliud est quam efficere. Hubertinus quoque in suo. 4. di-
 34. dicit quod maleficia aut per sortium preces aut per arte qua facta sunt tolli
 possunt: quod est bene dicit si primo sit de posse facti & non iuris nisi iuxta
 predicta. Et breuiter omnes opiniones glossari possunt & ad uerum sensum de-
 duci: nec uerum unquam aliquis catholicus scripsisse quod liceat demonis au-
 xilio uti pacto tacito uel expresso: & siqua possint tolerari: cum etiam
 lupanaria tolerant. Vnde alia opinio si tamen est alia diuinito. bona. alber.
 mag. petri de pal. & aliorum quod plurius est: quod nullo modo facienda sunt ma-
 la ut ueniant bona: & quod magis debet homo eo casu mori quam supstitioso
 aut uano remedio opere demonis liberari: quod proculdubio uera est &
 ut probatum est. Distinguitur ergo quidam. Nam maleficium aut per aliud
 maleficium. i. iniustum danum a diabolo illatum instante malefico, aut
 sine maleficio, sed tamen per maleficium seu maleficiales ritus tolli potest: &
 hoc dupliciter scilicet per ritus maleficiales uanos & illicitos: aut uanos
 tamen. Primo illicitum est penitus ex parte authoris & ex parte ipsius
 remedii. Secundum est. i. sine maleficio quidem sed tamen per maleficiales ritus
 siue per maleficium siue alias per honestam personam: est illicitum dicunt. Ter-
 tium est tolerabile. Dicunt ergo isti quod multipliciter maleficium soluitur
 Primo per maleficium & maleficium aliud. Exemplum. Tempore nicolai
 5. quidam ex germania episcopus cuius nomen charitatie subicebat romam
 uenit pontifici pre dilectus: quod cum amore detentus iuuenula ad dioce-
 sim misisset cum duobus famulis & nonnullis preciosis: illa ut furto
 eiusmodi subriperet, in mortem episcopi cum malefica esset ma-
 chinata est: ut ea iter carpente antistes occumberet. Igitur nocte

sequente episcopo inestimabili pectoris calore pene periclitante cum de ueneno suspicaretur sine spe uite, die tertia adest altera malefica dicens eum maleficio laborare nec aliter quam ad eam que cum infecerat delato morbo sanari posse. Cui episcopus assensit: & media nocte sanum se penitus sentiens per internum quod ea hora puella periclitari cepisset agnouit. Cum ergo gratia impie pietatis episcopus eam uisitare tentasset horribilibus maledictionibus exceptus est: a dicens: maledicaris in eternum cum tua quam te docuit. Cumque eam episcopus molliore tetaret: & ut omnes offensam remitteret hortaretur: illa uultu auerso clamabat: texeas maledicte, hic nulla spes uenie: animam meam de monibus cunctis recomendo: & sic ut merita erat expirauit. Simile aliquid nider in formi. narrat. Iesus inquit maleficam adiit petens de malefico uindicare: malefica facta ope demonis imagine ex plumbo in aqua fuso: ubi uis inquit ledi eum qui te lesit: at ille in humero inquit exempli gratia: qua ibi configente acule aut gladium quod similibus locis ille torqueretur inuentum est. Et eiusmodi remedia illicita fore non est dubium. Secundo dissoluuntur maleficia per maleficos absque nocimento persone, in toto tamen cum demone pacto expresso uel tacito: sic. n. multe sunt malefice sanantes & non ledentes, & infirmitatum causas indicantes: quod demon cupit ut uel sic etiam homines in crimina pellat. Hac. n. ratione quedam malefica in quodam oppido germanie richoffen: adeo crebro pro rehabenda sanitate ab infectis maleficio uisebat: quod princeps inde pedagiū sibi redimere uoluit: quolibet uisitantium pro se certum quid exoluerit: unde & plurimum se lucratum gloriatus est. Et in diocesi constantensi & alibi eiusmodi apparere. Tertio soluunt non quidem per apte maleficos sed tamen superstitiosis ceremoniis: ueluti quidam maleficiat per demum liberatus est per quandam dei adiutorio, ut dicebat qui primo ex fusione plumbi in aquam nouit morbum illum ex maleficio esse & interrogatus demodo sciendi dicit: quod septem cum sint genera metallorum & saturnus super plumbum dominetur: proprium eius dixit esse ut maleficiū plumbo detegat: denique sanauit infirmum aliquotiens uisitando. i. tot diebus quot sub infirmitate detentus erat: inspicendo pedem & tangendo & aliqua uerba submissis proferendo. Hic tamen uidetur interuenisse pactum implicitum non tamen explicitum cum demone unde et eiusmodi non licent. Quarto uero soluunt uanis nullo pacto

110
ettā tacto cū demone saltē ex intētionē practican-
tū: sicut alicubi
rustice ubi uaccas lacte siccas uiderint ad maleficam deprehēden-
dam: imposito uiri saraballo aut alio immundo uase eā de domo
baculis trudentiq̄ recto calle domū malefice petens magno mugī
tu ostium cornibus impetit. Eiusmodi sunt quē canonice dicunt
tollerāda. Multa eiusmodi practican-
tū leuīa. Ego tñ oīa ista dico
supstitiosa & tollerabilia quidē nō tñ faciēda: iuxta supradicta.

¶ Quenā aduersus strigimagas uera remedia cōgruāt. Ca. XI.

Am uero huic sc̄do uolumini manū ultimā allaturi: de
peris maleficiorū remediis agendū ē: p̄ūctis q̄ plurimis.
¶ Punctū primū. Sunt quidā demones incubi ac suc-
cubi: non mō strigimarū genus agitantes: uerum q̄ cū
mulieres tū ēt interdū uitos iuenerē etiam inuitos sollicitēt siue
interueniēte malefico siue ēt nō: maxie uero mulieres: q̄ minorē
hēant uigorē rōis: & eis facilius sit inuenere inferre uolentiā. Nā
hēri. inst. & so. in hāc sn̄iam referūt. In ciuitate cōfluentie pauper
est sic maleficiatus ut ēt p̄nte & eiulante uxore: se ad instar coeū-
tis cū muliere agitet, nullo apparēte succubo, tñ modo auditis uo-
cibus eius: quibus duob⁹ uel tribus actibus expletis dicit: uolumus
incipere de nouo: vñ tandē uiribus remanet destitutus. Extra casus
istū sepositus & de his interrogatus dicit se nihil uidere sibi suc-
cubens: se tñ ita demētari ut abstinere oīno nō possit. Dicit at se i
hoc suspectā h̄re maleficā q̄ illi q̄minata sit. Tho. ēt brabantinus in
lib. de apib⁹: i hec refert uerba. Quādā sub religioso h̄itu uirginē
cū lachrimis q̄stendo audiui a demōe icubo primo uolentē suba-
gitatā. q̄ tñ inde dolēs quotidie lachrimabiliter q̄stibat: nec ige-
nio arte uel studio ab eo liberari: sed nec signo crucis uel aq̄ b̄ndi-
cte asp̄sione munita: nec sac̄to copis xp̄i. Credit tñ q̄ ille cōcubit⁹
posteaq̄ dolēs q̄stibat: ei fuerit potius pena q̄ culpa. Hec eadē cū
apud christinā uirginē deo & deuotā & dicatā monachali habi-
tu in ualle ducisse brabantie lamentaretur q̄ nō auderet sequenti
die penthecostes cōmunicare propter demonis uexationē impor-
tunam cōpatiēs ei christina: uade inquit secura & cōicatura in cra-
stinū: i me tuā penā excipio. Abiit, quieuit, cōicauit: uerū christina
penas luit. Nam diu noctu exercitata & territa: tandem intellexit

demonis pñtia de qua iã nō cogitabat: vñ postea q̄ pluries lecto
dissiluerat, tandē eo ex toto postergato noctē in somnē ducebat :
& orate uolens demonis cruciabat insultibus. Facto uero manes
renūcio uobis ait penā vřaz. Tādē orōnib⁹ & ieiuniis pie curata ē.
Aduersus ergo eiusmodi incubos ēt maleficio intercedēte uexan
tes eiusmodi remedia sunt. primo p̄ cōfessionē sacramentalē. 2. p̄
iugē & stām aliquam exercitationē, orando, flectēdo genua, in
primendo crucē, salutando uirginē, cōicando crebro & eiusmo
di. 3. p̄ ecclesiasticos exorcismos. 4. p̄ cautā demonū excōicationē
Et de p̄dictis oībus modis exēpla legunt̄ p̄ cesariū in dia. nec abii
cienda sunt prima propterea q̄ dicte moniali non profuerint :
quod. n. uni est remediū nō statim ideo erit alteri: nec qđ non est
nō erit: unde oīa sunt probanda, exercendū uero crebrius quod
melius est. De excō icatione tñ lōga disputatio deduci posset: expe
rientia tñ docet q̄ eam timeant demones: & p̄ eam diuus bernar.
mulierē ab incubo liberaffe dī. nec hoc ideo est quia demones cōi
cent, & q̄nt̄ excōicabiles sint: sed qa deus uult clauēs eē in reuerē
tia. Vñ & alicubi locuste excōicate itereunt. & demones id in ma
gnū despectū accipiunt, cū hoc simultimū ecclesie flagellū: unde
si uexare propter podicis crepitū desinit nil mixe si ēt propter ex
cōicationem desistat. Puto tñ q̄ remediōꝝ oīum optimum foret
siquis illud matrimonium cū celesti sapientia celebraret de quo ī
horologio sapiētie legit̄: quod obiter in his consistit. Cōtractis
in deuotionē oībus spiritibus, rogetur sapientia illa: ut in spon
sam sibi assistere uelit, & loco anuli & consensus sensibile aliquod
signum faciat, puta prostrationē : & similiter loco anuli & signi
cōsensus aliquā pro aie salute grām petat. Et post hec refrigerata
deuotione denuo cōtrahat : & q̄to crebrius tanto melius.
¶ Punctū secundum. Pro maleficio circa uim generatiuā : antido
ta remedia . Nam. 33. q. 8. in capitulo sup sortiaras . ista remedia
ponuntur : ubi dicitur . Si per sortiaras atq̄ maleficas artes non
nunq̄ occulto dei iudicio permittente & diabolo preparāte con
cubitus non sequit̄ : hortandi sunt q̄bus ista eneniuntur corde cō
trito & spū humiliato deo & sacerdoti de oībus suis pctis puram
p̄fessionē faciant: & profusis lachrimis & largioribus elemofinis
& orōnibus atq̄ ieiuniis dño satisfacciant . Hec sibi : ubi et innuit̄
quod

quod superius dictum est probabile esse quod existētibus in matrimonio, non
eueniat eiusmodi nisi aut alter aut uterque sit in culpa mortali. Obi-
ter ergo his hec remedia congruunt. Peregrinatio ad sancta & ibi
deuota confessio: signi crucis & orationis continuatio, maleficii cobus-
sio uel destructio: & exorcizatio: de qua infra.

Punctum tertium. Contra maleficiū amoris uel odii inordinati re-
media. Ex capite multiplici inordinatus & lasciuus amor oboriri
solet: & in primis ex incauta circumspectioe oculorum iacobi. 1. unus
quisque tentat a concupiscētia suarum & hac ratione sichen dinā filiā iacob
adamauit: gen. 34. deinde uero ex hostis tentamētis: ueluti per de-
amone qui sororē suā thamar ita adamauit ut deperiret in eā. 2.
reg. 1. neque enim in facinorā adeo horrendū & indecorū sine sabuli in-
sufflatioe descēdit: postremo uero ex arte maleficis ut supra pro-
lixè deductum est. Vbi uero quam ex causa hic iuuenilis ardor
oboriat. ignotū est, an ex maleficio sit ex pietatis accipiendū: est uero
delicet quis adeo inflāmat, ut uerbis, plagis, confusione nulla di-
uerti queat: si pulchra uxore postergata sordidā insequit: si tpe non
eterno quiescere nequit: sed adeo dementat ut per deuia queque ince-
dere ad dilectā cogat. Et quidē eiusmodi amor quā ex maleficio
minime est & tamen adeo infestat, ut et ualitudinē iducatur. li. 3. septi-
mario numero remedia docuit, ut. s. si lex sustinet matrimonio co-
pulascat aut ad moueant medicinalia, de quibus ibi aut licite eger aut
ad aliū diligendū uerita: & punitā dilecti fugiant: aut si corrigibilis est
eger tribulet hortetur, ostēda amoris miseria: aut submittant qui
quā cum deo ualent: corpus dilecti ut uerent: uel in rebus arduis &
distractiuis occupetur. Sed quia eiusmodi instituto non minime
aut parū producant missasint. Si uero ex maleficio quis eiusmodi
amoris morbo laboretiā quā proxime puncto. 2. remedia data sunt
et hic congruunt: precipueque licita exorcizatio: quā sibi maleficiat⁹ ad-
mouere potest: tum legēdo tum etiam portādo ad collum ut infra:
& angeli custodis crebra inuocatio.

Punctum quartum. Contra prestigiosam mēbris uirilīs ablatio-
nem aut inbestiāque formas uersionē remedia. Nam cum tales ut supra
dictū est sint diuina gratia destituti (ut probabile est: & de nabucho-
donosor pater) que destitutio eiusmodi maleficii fundamentū est
nec uulnus curā recipiat in manere ferros: ideo contra eiusmodi preter
ff

priora remediū primū uera p̄fessio est, q̄ deo aīa p̄ciliēs: deinde ue
 ro q̄a eiusmodi mēbra non uere sed p̄stigiōse subtrahunt, sc̄dm̄
 remediū & propriū est, bonis uerbis maleficā ad id ducere ut ma
 leficiū soluat, q̄d nō est uti auxilio demonis sed maleficam̄ in q̄tū
 malefica sed in q̄tū pōt sua uirtute signū diabolici federis. abolere
 aut aliqua nālia actiua docta p̄ demonē ad id efficacit̄ admoenere.
 Quantū uero attinet ad transformationes: q̄tū ad ipsas quidē st. i
 gimagas in regnis occidētis usitātū est, ut sub aliena sp̄e maleficia
 plerūq̄ adeant: puta lupi, catti & eiusmodi: vñ & crebro leguntur
 uulnerate ab his qui se cattū uulnerasse purabāt: & ita factū in dio
 cesi argentinēsi in oppido cuius nomē subiticef, henri. in s̄ti. astru
 xit: q̄ uero alias p̄sonas transformēt usitatus in orientalibus eue
 nit: vñ ex militatibus fratrib⁹ s̄ti io. hierosolimitani rodū incolē
 tibus factū mirū pulchrū & uerū, idē inquisitor cū so. in hanc sen
 tētiā scribit. Cū ad portū salamine in cipri regno nauis applicuis
 set: cūctis gr̄a cōmeatūū exeuntibus: quidā iuuenis robustus & for
 tis exiens ubi ad domū cuiusdā malefice ad littus maris uenit, ue
 nalia ouare req̄suiuit: n̄sum bonū & oua suscepit: & adiūxit malefi
 casī nauī intrate nequeris regrediare. I gr̄ ap̄d nauim dū reliquos
 p̄stolat oua comedit: & post horulā mutus factus & pene mēte de
 stitutus est. Cūq̄ nauis tētaret igressus eū naute uerbis & baculis rī
 su magno quasi asinū abegerūt: & idē et sc̄do fecerūt: vñ abeunte
 nauī coactus est nō abire: & huc illucq̄ discurrens asinus ab oībus
 habebat: itellexitq̄ tādē se maleficio aff. ctū: & seip̄z quocq̄ q̄tū ad
 imaginationē & sensū asinū uidebat, licet mēte q̄ nō erat ex toto
 destitutus se hoiem noscet Coact⁹ iḡ maleficā adiit & p̄ sua uita
 ei triēnio f̄uiuit oīa asinorū officia pagēs: hoc tñ hñs solatii q̄ ab
 ipsis maleficis p̄iūctim & diuisim ut hō habebat & tractabat. Si q̄
 ratur quomō illa onerā portare quibat: dico ut supra q̄ demō in
 uabat ubi iuueni uires nō suppetebāt. Simile huic narrat augu. 18.
 de ci. dei. ca. 17. ut supra citatū est. Peracto triēnio dū die quadam
 añ meridiē ciuitatē salaminā intraret malefica sequente cū uirga
 a longe (ut forte cum aliquo loquutura morā traxerat) & nolā pro
 eleuatione corporis christi pullantem audiens (ibi enim latino nō
 greco more celebratur) ad ecclesiam hic rationalis asinus se uertit:
 uerum uerberum metu intrate non audens, foris stans flexit ge

10
na: pedes scilicet posteriores asini; ut uidebatur: & manus erexit
id est pedes anteriores: & asinino ut putabatur capite sacramentū in-
tuebatur: & se deo commendabat. Quod prodigium nonnullos
mercatores genuenses in stuporem & in circulum circa asinum
uertit: & ecce malefica asinum tundens urgebat. Quia uero in eis
partibus hmoi maleficia plurimū in usu sunt: ad genuensiu instā-
tiam & malefica & asinus per iudicem detinetur, & malefica per
questiones interrogata crimen falsa est: & iuuenem sue forme re-
stituere sponndit, si domum rediret. Rediit, restituit & denuo
capra pro demeritis interit. In eiusmodi ergo miserandis casi-
bus remedium est oratio: ut patuit: & exorcismi: quibus inter-
dum demon contra suū maleficium obedire cogitur ab eo de-
sistendo secundum potestatem a christo traditam nobis super de-
monia: sicut & obediuit] tempore machanii oratione iuuenula
ex forma eque ad humanam reducta: & tertio concordare malefi-
cam, iuxta dicta superius.

Punctum quintum. Contra arrepticios intercedente malefi-
clo remedia. Nam si id dubitatur ex peccato obsessi aut persone
coniuncte que in eo puniatur euenisse, remedium primum uera
confessio est: deinde exorcismi ecclesiastici quibus & deus me pre-
sente nobile matronam in ciuitate bononia liberauit: que ad instā-
tiam cuiusdam famose strigimage annis tredecim arrepticia fuit
que strigimaga cimera dicta est: quam tandem inquisitor magi-
ster io. de tabia, author tabiene summe qui etiā modo uiuit in ci-
neres redegit. Sunt preter hec & alia remedia: & eucharistia
in primis: unde & cassia. dicit si possibile foret, eam eis quoti-
die exhibendam: cum sit quasi ignis spiritus malos exurens: quod
intellige etiam si sunt mente capti modo prius illud sana mente
appetuerint sacramentam. 26. questione sexta. is qui intellige
etiam nisi adsit periculum uomit us aut irreuerentie ad sacramē-
tum. Et hoc remedio cassi. curatum scripsit abbatem andromi-
cum. Et est oratio propria ac aliorum.

Punctū sextū. Aduersus gradines, quod uicium nobis auferunt, re-
media: cuius rei, gra multa dicatur oportet. ¶ Primū. In uerbis ex
eo quod uerba sunt nulla uirtus est nisi moriendi auditum: ut probat
guil. glo. ray. si qua uero si pro quia in aliquibus uerbis est uirtus,

et in sacramentalibus & benedictionibus & quibusdam licitis cano-
nibus de quibus capite sequenti: nō ideo est quia uerba sunt uerū
ex institutione & ordinatione dei potius, ut hoc q̄ ad formas qui-
bus ecclesia in sacris & sacralibus unitur applicatur: quibus deus
sp̄aalem intentionalem uirtutē largit̄: & idē est de uerbis multis dā
uine scripture: ut de euāgelio sancti iō. creditur: & forte de oībus.
Interdū tñ & si in uerbis nō sit uirtus nihil tñ prohibet eā diuini-
adesse: ut si adiurat demon in uirtute dei uel sanguinis xpi & eius
modi. ¶ Secundum. Contra grandines: quidam sic practicant.
Tria grana grandinis in nomine sancte trinitatis in ignem ia-
ciuntur in signum destructionis diabolici operis & ignis perpetui
diabolo & āgelis eius preparati, & ad diabolum molestandum, adiu-
ctis ter dñica orōne, & salutatiōe angelicam: cō & euāgelio sc̄i
iō. In principio erat uerbum, semel cū signo crucis cōtra tēpestatem
undiq̄ an̄ & retro & ex parte oī: & illud uerbum caro factū est, ter
replicat̄: & deinde ter dicit p̄ euangelia dicta deletur & fugiat tē-
pesta ista. Et quidē si tēpesta ex maleficio est subito cessat. Hec
sunt uerissima experimenta & catholica. ¶ S̄dm. Quēdā malefica
interrogata per iudicē an modo aliquo tēpesta a maleficis cō-
citate sedari q̄ant: respondit q̄ sic modo isto. Adiuro uos grandī-
nes & uētos p̄ quinq̄ uulnera xpi: & tres clauos qui manus eius
ac pedes pforarūt: & p̄ quatuor euangelistas sanctos matheū mar-
cum, lucā, & iōannē: ut in aquā resoluti descēdatis. Hic nihil sup-
positionis est aut illicitū: quia a xpo potestate accepimus imperādi
demonibus, ne aut nobis aut proximo noceant: imperare autē esse
tū demonis. i. grandini est imperare diabolo cōcitantū: cū irritio
nalia precepti capacia non sint. Ad idē est q̄ itra uineas aut fruges
quidā signū crucis erigūt cū floribus aut frondibus benedictis in
die palmarū: qui & id asserunt q̄ frugibus grandinē undiq̄ lesis,
illese in eorū campis durant: quod totū licitū uidetur. ¶ Tertium.
Fatentur ēr malefice q̄dam quidē sponte: q̄dam uero p̄ tormenta
& difficulter: q̄ quedam sunt quibus multū impediuntur ex to-
to uel in parte & ne in psonam uel amicos fiant: & sunt: integra si-
des cū obseruatione mandatorū dei & signo sancte crucis ac ora-
tione: itē sunt cultus ecclesiastici ritus & ecclesiasticarū cerimoniarū
q̄m bona exequutio iustitie publice: unminatio passionis xpi ueg

bo aut mente. ¶ **Quarta.** Dicit quoque nider q eadē cā gñaliter cū pane contra aera pulsantur recedant demones a strepitu p̄secratum deo tubarū etia ut populus excitatus cōtra tēpestates deū aduocet: adde etiā q ex naturali uirtute oē quod aeiē mouet: ut magnus sonus cāpanarū & machinarū iaduersat grandini. ¶ **Quinta.** Eadē cā cum sacramēto altaris & sacris uerbis ad aurā proceditur: quod qui superstitiosum putat regulas superstitiosa discernē di minime norunt: q̄ excipiunt ex glo. col. 2. super illud: q̄ sunt rōnem habentia: & sunt he. **Prima.** Cū in oibus opibus nris dei gloria, n̄ principalis scopus & finis esse debeat: iuxta illud: siue mādū ducatis siue bibitis siue aliud quid facitis oīa in gloriā dei facite: ideo in oī opere quod ad xpianā religionē attinet, attendatur an illud sit ad gloriā dei: & an hō in opere illo deo gloriā principaliter tribuat: ita q̄ p̄ ipsū opus ēt mēs hominis deo subiciatur. **Secunda.** Attendatur an opus exercitiū ad exercitiū: corporis sit, uel frenū p̄cupiscentie, aut cōferens corporali abstinentie: s̄m mediū uirtutis, aut quasi hoc est s̄m ritū ecclesie uel doctrinā moralem: quia rōnabile debet esse obsequiū nostrum: 1. 2. Vñ propter hāc regulā facta sunt uota de nō p̄cedo capite die sabbati uel die dominico ieiunando & eiusmodi. **Tertia.** Attendatur an opus sit s̄m statutum uniuersalis ecclesie, uel s̄m testimonia scripturarū, uel saltem s̄m ritū particularis ecclesie: aut gñalē p̄suetudinē: q̄ s̄m aug. pro lege habenda est: unde greg. anglorum episcopo qui q̄ cētē ecclesiarum consuetudines diuerse in celebratione missarū querēti respondit. Siue in romana siue in galliarum siue in quacūq; ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotēti deo placere possit sollicite eligas: diuerse enim consuetudines ecclesie in cultu diuino in nullo ueritati repugnant: ideoq; seruande: & eas preterire illicitum est. **Quarta.** Inspiciatur ut opus quod sit habeat uel a deo uel a natura proprietatem ad effectum qui expectatur: deo quidem ut uerba consecrationis ad trās substantiationem panis & uini: a natura autem ut palee ad nives: asseruandas: alias enim si hec non habuerit: superstitiosum est: ex qua consideratione carcteres oēs ignoti & imagines astronomicæ & nigromatice & nomina ignota tanq̄ superstitiosa oīa refutantur. **Quinta.** Attendat ne opus qd̄ sit occasionē scandali p̄beat: quia & si tunc superstitiosum

nō est: propter scandalū tñ aut omittendū aut differendū est, uel occulte peragendum. Efferre autē contra demonum tempestates corpus christi aut reliquias sanctas ad auras: sicut genue cōtra impetum maris reliquie precursoris admoventur: contra nullam est dicta: regulam: imo est s̄m tertiam: quia ita galliarū ecclesie, & multe in germania antiquitus p̄sueuerunt: ita tñ q̄ eo modo quo ē consuetudo feratur, id est in atrio sacraii uel alio secreto loco ad auram reuenter: quin & si publice ferretur iudicio discretorum si delium sicut in die corporis xpi nihil sup̄sticiosum uideo: nisi q̄ si effectus gr̄a cuius defert nō sequatur, scādalizari possent ibecilles unde eiusmodi celebranda sunt q̄to secretius fieri potest.

¶ **Punctum septimū.** Aduersus maleficia iumentorū remedia: cuius rei gratia multa dicuntur. ¶ **Primum.** In partibus sueuie sic practicatur. Prima die maii ante solis exortum exeunt rustice mulieres, ex siluis & arboribus deferentes salicū & aliatum frōdium ramos, in circulorum modum ad ostium stabuli suspēdentes: asserentes anno integro iumenta a maleficiis illesa seruari. Quod eodem remedium nō est illicitū apud eos quibus uanis uana retūde se licet: sine offensa tñ dei, dico q̄ si nō obseruata, die prima plusq̄ secunda neq̄ solis ortu, colligantur herbe uel frondes cū oratiōe dominica uel simbolo & fide bona dicto modo suspendant, committendo iumentorū custodiā deo, nō est reprehensibile: ut liquet 26. q. 7. non obseruetis: ex uerbis aug. nā & sine incantatione licet arceptio herbas & lapides habere. Ad idem est q̄ quedam muliere ne uacce maleficio lacte siccetur: ac quod die sabbati semūgū ex integro pauperibus erogant: asserentes inde uaccas non mō illelas durate uerū etiam & magis lacte exuberare: quod totū probatum si ex cā licita dies illa seruatur: puta deuotionē ad beatā uirginem uel hmoi: & deo iumentorū asseruatio per eiusmodi pietatem commendetur. ¶ **Secundum.** Nider in suo preceptorio precepto primo: dicit etiam per carmina & uerba sacra licet sicut homines infimos ita & iumenta benediceretiam si incantationis speciem habere uideantur: modo seruentur he conditiones de quib⁹ capite sequenti: a terens se a deuotis personis & uirginibus experientiam tenuisse: q̄ adhibito signo crucis in uaccam, & oratione dominica p̄a cum salutatione, angelica ter uel circiter, cessat op⁹

diabolicum: etiam si maleficio intercedente sit. Qui & in suo loco
dicit constare per maleficos quod ritibus ecclesie veneratis & servatiis
eorum maleficia prepediuntur: ut per aque benedictae asperisionem
per salis consecrati sumptionem per cadelaorum in die purificationis
& oliuarum ac palmarum in die sua benedictarum usum: quia huius rei
gratia ab ecclesia exorcizantur. Non est uero mirum si in eisdem
aliqui fideles simplices mira faciunt: quia fidei miracula consueve-
runt ascribi. Eo tempore quo cardinalis sancti petri ad uincula quae
& deinde Iulius secundus a facie alexandri borgie fugiebat: saona
per gallos impugnata sed non expugnata est: mauro & uenetis sub
fragantibus: ego saona predicationis gratia missus tempore car-
nis priuii in fraichea cerdonae & serrauallé inter peditem ducem
quendam marzochéu nomine offendi: cum quo ex burgo quae for-
nariorum dicunt genuam relictis copiis adiui. Cuius mula cum
pedi pedem imposuisset se adeo uulnerauit ut singulis passibus sin-
gulas sanguinis guttas effunderet. Super quo cum plurimum an-
xiaretur quod pulchra & non sua mula esset: rogauit an eam signare
noscerem. Respondi me eam in nomine sancte trinitatis signa-
turum: & confidere quod ei bene esset. Acquieuit signo dei, cum
diabolicum habere nequiret. Signata per me mula signo cru-
cis in nomine sancte trinitatis, statim sanguis stetit: & sic iuga
superantes ad oppidum qui punctus decimus dicitur deuenimus:
illudque paululum excessimus. Cuius alius dux peditem nobis ob-
uiaisset: ut mulam signaret petiuit. Qui an aliquis signasset in-
quisiuit: & audito quod ego signassem: suspirans: o diabole inquit
quasi scilicet ipse uir ut erat diaboli nihil posset ubi dei seruus
manum admouisset. Signauit tamen: & abinde usque genuam
sanguis qui steterat semper refluxit. Ecce coram deo quia non
mentior. ¶ Tertium. Strigimago quando iumenta uolunt la-
cte priuare modicum lactis aut butiri ex eis iumentis coagulandi
petere solent: inde si queunt arte sua iumenta maleficiis impe-
rentes: unde expedit mulieres cautas fore cum eiusmodi a sus-
pectis de strigimagatu expetuntur. ¶ Quartum. Sunt mu-
lieres que ubi in coagulando butirum sentiunt se nihil profi-
tere: subito ex domo suspecte malefice modicum butiri ha-
bere conantur: illudque in tria frustra diuisum inuocata sancta

trinitate in uas inferunt & fugatur maleficium ; quod est uanis
uana retundere si tamen id ex quocunq; butiro indifferenter fie
ret, adiuncta dominica oratione & aqua benedicta, & effectus di
uine uoluntati committatur: iam nihil superstitionis haberet & ma
leficium eque fugaretur, ¶ Quintū. Quia persepe omnia stabuli
iumenta maleficiis inficiuntur: sub limine ostii, aut e presepio uel
ubi ada quantur, terra exportetur, & alia cū aque benedictæ asper
sione reponat: quia sepe strigimægæ fassæ sunt se maleficii signū lo
cis talibus oculisse per demonem, fossula tātum per eas effectas
quod quidem signum res uilissima fuit, aut lignum, aut lapis,
aut serpens, aut eiusmodi.

¶ Punctum octauū. Cōtra quosdam occultos demonum effectū
tā in frugibus q̄ in personis remedia: grā cuius multa dicuntur.
¶ Primū. Deo permittente plerūq; demones per locustas & eius
modi nō tam aues q̄ uolantes terre uermiculos cuncta uirētia ter
re demoluntur: & remedium est per adirationes: q̄ apud. S. tho.
22. q. 90. ad irationalia fieri possunt sub relatione ad rōnales de
mones: ne nobis ut demonū & maleficatū instrumenta sint nocu
mento nel nostris: nec non & per excōicationes q̄ demonibus ad
irationes sunt: quo tñ casu processiones orationes & ieiunia de
berent iniungi: quibus deus placatus misereri uellet: cum propter
adulteria & alia eiusmodi crimina talia deo permittēte plerūq;
inferantur. ¶ Secundum. Aliud horribile deus permittit: q̄ sub
tractis interdum mulieribus filiis propriis alienos demones sup
ponunt: & hi suppositi in germanico uulgari ut fertur campsores
appellantur seu nechsekind: & in differentia triplici sunt. Quidam
enim maleficiis acti semp macilenti eiulant, etiam quatuor mu
lieres lacte uberes exugentes: quidam incuboꝝ coitu modo supra
exposito permittente deo sunt producti quos interdum supponit
quidam rursus demones sunt in paruuloꝝ forma apparentes: &
sele nutricibus adiungentes. Huic triplici gñi cōmune est, esse pō
derosos macilentos non exerescentes: nec satiabiles potu lactis: &
sepe dicuntur euantisse: quod tertio generi propriū est. ¶ Tertiū.
Quantum capere possumus diuina pietas ideo talia permittit: tñ
q̄ pueros nimium parentes ament: consequenter autē ad utilita
tem anime eorum talia permittuntur: secundo quia presumitur q̄
eiusmodi

125
eiusmodi malleres quibus accidunt talia, ut plurimum superstitione
sunt: & in multis aliis & in hoc a demonibus in penam seducunt.
¶ Quartum. Remedium uero ad hec est uera confessio & oratio
consequenter reconciliatio deinde arma spiritualia exorcismus
de quibus pene statim.

¶ Aduersus morbos oēs in gñe p exorcismos remedia
ac de modo exorcizandi: Capitulum ultimum.

Via iam & strigimagaꝝ opera ac maleficia & specia
lia et remedia pro nostra uirili attulimus: ultimo lo
co circa exorcismos qui contra omne opus diabo
li ualēt & modum utendi nos uerari oportet: quod
multis punctis faciemus.

¶ Punctum primū. Licite & illicite carminibus quis utitur: pro
quo dico multa. ¶ Primum. [Diuus tho. in. 4. di. 22. innuit q̄ non
modo exorciste, sed quilibet fidelis demones licite adiurat: ut
eius nocumenta a se & a proximo ac rebus repellat: licet exor
ciste, soli hoc ex suo officio faciant. Nam & uirgo quedam uisi
tans amicū maleficiatum pedem, medicoꝝ iudicio rogata ut ali
quid benedictionis apponeret, oratione dominica & simbolo apo
stolorum silenter dictis & geminato signo crucis eum statim sana
uit. Qui in futurum perspiciens & querens quid remedii attulisset
uos inquit alii ex fidei debilitate reiectis dei remediis quibus cura
remini illicita carmina morbis admouetis. Ecce oratione domi
nica & simbolo ac signo crucis estis sanatus. ¶ Secundum. Vnde
uero usus & abusus carminū exortus sit rex bis liquet. Nam prin
cipium horum sanctissimum fuit apostoli enim & alii uiri sancti
fm̄ illud mat. ult. in noīe meo demonia eiicunt infirmos uisitantes
sup̄ eos oñones p̄ sacra dei uerba fundebāt: imo interdum ipsa dei
uerba scripta sup̄ egros deponebāt ut barnabas euangelium diuī
math. successu uero tēporis sacerdotes similia pegerūt: p̄pter qđ et
& exorcismi & deuotissime oñones in antiquis ecclesiis et hodie
aspiciuntur, ad omnia que homines circa demones aut agere aut
pati potuissent; sine omni proflus superstitionis labe: ceu etiam
hodie catholici & literati uiri infirmos uisitantes efficiunt. Dia

bolus uero hominum genus deludere cupiens, per **superstitiosos** homines multa cum uana tam etiam illicita instar predictorum aduenit: quibus hodie circa infirmos & reliqua utuntur: adeo ut mundus his superstitionibus plenus sit & sacerdotes dei licita remedia ex desidia postergant. Dicit tñ **guil. duran. glo. ray.** q̄ religiosus sacerdos & laicus siue uir siue mulier excellentis uite & probate discretionis, prefata exercere p̄t, s̄sa licita oratione sup̄ infirmum, nō super pomū aut euangeliū aut eiusmodi: iuxta illud super egros manus imponens: neq̄ huiusmodi p̄sone sunt arcende a talibus: nisi timeatur q̄ inde alii carminationibus hōr̄ exemplo abutantur. Adde uero tu q̄ cū christus hāc auctoritatē cōtulit xp̄ianis, & non christianis bonis tm̄, adiurandi demones (q̄ etiam iudas fecit: ut creditur) ideo quisq̄ p̄t adiurationē demonē & a se & a socio propellere: licet habita copia exorciste ei sit deferendum: & licet prelati talia possent interdiceri ne publice ab aliquo fierent, ratione aliqua bona permoti. ¶ **Tertiū.** In cultu uero christiane religionis. i. in cultu dei id licet quod nō est sup̄stitiosum: sup̄stitiosum uero. i. quod est in religione seruātū supra modum ut liquet per glo. ad col. 2. id est cū circumstantiis malis & defectuosis practicatur: est etiam superstitiosum quicquid humana traditiōe absq̄ superioris noto nomen religionis usu: pat: ut hymnū angeli cum defunctorum missis interponere, prefationem abrumpere: & symbolum fidei breuiare: in missa cum qui respōdeat nō habere, & his similia. ¶ **Quartū.** Qui ergo infirmos carminare licite cupit, septem conditiones obseruet: quibus extantibus b̄ndictio licita erit: que & si modo adiutorio fiat per uirtutē diuini nominis aut sanguinis christi aut alteri⁹ rei sacre, dicent̄ eiusmodi carmina licita & liciti exorcismi: & qui exercent exorciste dici poterūt & carminatores, itē & icantatores catholici & liciti: iuxta illud is. 8. ethi. in cātatores dicūtur qui artem aliquā uerbis peragunt: q̄q̄ hoc nomē usitatus in malū resonet. Prima ergo conditio est: ut nihil quod ad inuocationem demonū attineat: uerba contineant. Secunda uero conditio est ne carmina ignota nomina cōplectantur: talia enī s̄m chriso. metuenda sunt: ne ibi sup̄stitio lateat. Tertia ne materia uerborū quicq̄ falsitatis p̄tineat: sic enim effectus expectari a deo nequiret: quippe qui nequeat testis esse falsitatis: in quo delinquūt

tretule suis carminibus fatua nedū falsa complectentes. Quarta ne
 adducantur uana, & characteres inscripti preter signum crucis. ?
 Quinta ne spes in modo scribendi ligandi aut quauis eiusmodi
 uanitate nihil ad rem aut diuinam reuerentiam faciente ponatur
 alias oīno totū superstitiosum iudicatur. Sexta ut in citatione & p
 latione diuinorum uerborum aut scripture sacre respectus solum
 ad ipsa sacra uerba & eorum intellectum habeatur & reuerentiam
 dei ac dei uirtutem, a qua quis effectum prestolatur: uel ad sancto
 rum reliquias, a quibus aliquid secundo expectatur. Septima ut
 effectus expectatus diuine uoluntati & beneplacito relinquatur: q
 scit quid plus & quid minus postulanti conducat. His obseruatis
 licitum est etiam serpentes tollere: mar. ultri. Collecta sunt hec ex
 medulla doctrine sanctorum. ¶ Quintum. In eiusmodi tamen
 multum aduertere debet exorcista & cauere ut etiam nider testa
 tur. Primo ne de suis uiribus presumat: nam apud greg. in dialo.
 hac ratione diabolus sacerdotem qui super artem in oratorio
 diui sebastiani sidonē de altari poluit inuasit. Et secundo ne in se
 riolo dei opere iocos misceat aut superstitiosum uel suspectū alio
 quin mirum si penas non luat: unde idem dicit se in conuentu co
 loniensi ordinis predicatorum fratrem nouisse ualde iocosum &
 ad demones expellendos multum uirtuosum: qui cum infra
 dem conuentus terminos demonem in obsessio corpore coarcta
 retiam demon petiuit quo recedens secederet: & frater letus ioco
 se in cloacam inquit meam uadas. Cum ergo noctu frater uentū
 purgaret, pene est a diabolo ibi suffocatus & uix euasit. Et tertio
 ne eiusmodi carminibus aut exorcismis aliter q̄ pro necessitate ad
 repellenda nocumenta quis utatur. Author est henri. insti. in ci
 uitate saltzburgensi: incantator ad spectaculum multorum ex spa
 cio unius militaris serpentes omnes se ad fossam quandā adductū
 rum, & in ea interempturum, & spondebat & moliebatur & peisi
 ciebat. Cūq; post omnes unus ingens ac ternicus serpens cō
 uenisset & fatalē fossā ingredi recusaret (quinimo motib; corpis
 quasi licentiam petere uidebatur abeundi) & nihilominus incanta
 tor urgeret: tandem ex opposita ripa fosse steterunt incanta
 tor ac serpens: qui impetu factō fossam transiliens in incantato.

rem irruit ac ventrem eius circa cingulum stringens secum in fossam traxitamboq; interiere. Igitur nō nisi prohoim utilitate cum timore ac reuerentia dei sunt talia practicanda .

¶ Punctum secundū. Quomodo uero carminibus & exorcismis utendum sit: aut quonā pacto ad personam ferantur alligata dictis nonnullis confiterit. ¶ Primum. Aug. in. x. de doctri. christia. dicit ad superstitionem pertinere mille magicarum artium ligaturas & remedia que medicorum quoq; disciplina cōdemnat. chri. quoq; super math. reprehendit q̄ aliqui partem euangelii scriptam portant ad collum: q̄ uirtus euangelii non sit in characteribus sed in sensu intellectuq; uerborū: cōsequēter autem predicta superflua uidentur. Sed diuus tho in 4. di. 15. dicit q̄ in eiusmodi duo cauēda sunt: unum ne in scriptura aliquid contineatur quod ad demonū inuocationem pertineat manifeste: quia illicitum & apostasia a fide esset: secundum ne contineat ignota nomina uel characteres inueta superius dicta. Quibus stantibus sicut super infirmos ita super propriam personam ista licite & dicuntur & ponuntur. Aug. autē damnat alligaturas & remedia supstitiosa: chrisost. uero damnat eum qui magis ad characteres q̄ ad intellectum uerborum attendit. Et si quis intellectum uerborum non habet, ueneretur dei uirtutem in euangelio scripto, quod in genere nouit euangelicā continere ueritatem, se diuine uoluntati committens: & non peccabis sed meritorie aget. ¶ Secundū. Cuiusmodi uero res exorcizari possint pro demonibus compescendis: dico ex doctoribus maxime diuo tho. in 4. di. 6. q̄ quia propter peccatum in hominem diabolus accipit potestatem, & in omnia que in usum hominis ueniunt in nocumentum ipsius: & christi ad belial conuentio sit nulla: ideo quotiens aliquid in diuinum cultum sanctificandū est prius exorcizatur: ut liberum a potestate diaboli qua in nocumentum hominis assumere potuisset, deo consecretur: quod in cōsecratione templi, benedictē aque, & omnibus huiusmodi liquet. unde cū prima p̄secratio qua hō dicatur deo i baptismo sit: oportet hōiem prius exorcizari q̄ baptizari. Cū ergo exorcismis diabolū cōpescere o; prius exorcizādus est hō maleficiat⁹ q̄ adiuret demō ut recedat: sicut ēt puer prius exorcizatur, deinde iubetur diabolo quaten⁹ recedat. Itē sicut exorcizatur sal & aqua ita oia que in usū maleficiati

conuerti possunt ut cibaria & potagia exorcizanda & benedicti-
 da sunt. ¶ Tertium. Licet uero multe ceremonie circa puerū bap-
 zandum seruentur: ut exufflatio uersus occidentem, abrenūciatio
 & eiusmodi: circa maleficiatum tñ exorcizandum eiusmodi obser-
 uare neq; oportet, neq; expedit: q; utrobique eadem signa & signa
 ta non congruant: ceterum sufficit si sit pure confessus, & cōmu-
 nicauerit, & succensam benedictam candelam si ualet teneat: & lo-
 co uestis candidę que in baptismo traditur, candida & benedicta
 candela s̄m longitudinem corporis christi si haberi pōt ad corpo-
 ris nuda cingatur: deinde sic dicatur. ¶ Quartū. Exorcizo te .N. in
 firmum uel infirmam: sacro tñ baptismo regeneratum per deum
 uiuum ✠ p̄ deum uerum ✠ per deum sanctū ✠ p̄ deū qui te pre-
 cioso suo sanguine redemit: ut fias homo exorcizatus, ut effugiat
 atq; discedat a te omnis fantasia & neq̄cia diabolice fraudis, oīsq;
 spiritus immundus adiuratus: per eum qui uenturus est iudicare
 uiuos & mortuos & seculum per ignem . Amen . Oremus. Deus
 misericors: deus clemēs: qui s̄m multitudinem miserationum tua-
 rum quos diligis corripis: & quos recipis pie ad emendationem
 coerces: te inuocamus domine ut famulo tuo .N. qui in corpore
 patitur membrorum debilitatem gratiam tuam conferre digne-
 ris, ut quicquid terrena fragilitate corruptum quicquid diabo-
 lica fraude uiolatum est, unitati corporis ecclesie membrum re-
 demptionis añectet: miserere domine gemitum miserere lachri-
 marum eius: & non habentem fiduciam nisi in tua misericordia
 ad tue reconciliationis sacramentum admitte . per christum do-
 minum nostrum . Amen . Deinde diabolus adiuretur in hunc mo-
 dum . ¶ Quintum. Ergo maledicte diabole recognosce senten-
 tiam tuam: & da honorem deo uiuo & uero da honorem do-
 mino iesu christo, & recedas ab hoc famulo dei .N. cū tua factura: quē
 dominus noster iesus christus suo precioso sanguine redemit .
 Demum secundo & tertio iterum exorcizetur & adiuretur ut su-
 pra: & in secundo exorcismo oratio . Deus qui facture tue semper
 pio dominaris affectu: inclina aurem tuam supplicationibus no-
 stris: & famulū tuū .N. aduersā ualitudine corporis laborantē pla-
 catus respice, & uisita in salutari tuo: & celestis gratie ei p̄sta me-

dicinam ꝑ christum dominum nostrum. Amen. Pro tertio exorcismo oratio. Deus infirmitatis humanæ: singulare presidium, auxiliū tui super infirmum nostrum ostende uirtutem: ut ope misericordie tue adiutus, ecclesie tue sancte incolumis representari mereatur, ꝑ christum dominum nostrum. Amen. Et crebro aspergatur aqua benedicta. ¶ Sextū. Et nota primo q̄ non limitatur quis ut his precise utatur exorcismis sed ut catholicis utatur. Nota secūdo, q̄ in arreptitio diabolus semp̄ in se est presens quando cruciatur: quia ubi operatur angelus ibi est: non autem semper presens est secundum suum esse in maleficiato dum torquetur: ratio autem diuersitatis est, quia arreptitium torquet per se: nisi simul etiam sit maleficiatus, habens. s. in corpore suo aliqua actiua naturalia, quibus crucietur: maleficiatus uero actiuis naturalibus torquetur, unde sufficit si demon sit presens in suo effectu: si tamen maleficcium esset extra ut in olla suffossa, cū torqueretur maleficiatus demon esset presens secundū esse. Notandū est tertio, q̄ sicut licet nobis uti demonis auxilio quasi superioribus precipiendo ut facturā suam siue maleficcium destruat & cum eo recedat (non enim esset infirmus sanus demone solum desinente cruciare, si naturalia actiua intus remanerent: quia ipsa nocumentum inferrent) ita licet nobis superioris demonis auxilio uti iubēdo ut inferiorem coerceat. Omnia enim hec ad id tendunt ne nobis diabolus noceat: nō autem ut nobis suffragetur, quippe qui ope superioris demonis nisi carentiam mali nāciscamur. ¶ Septimū. Hec ergo practica in eiusmodi obseruetur. Primo maleficiatus pure cōfiteatur: iuxta ca. si per sortiarias 26. q. 6. & absoluat ab excoicatione si opus est, uel ad cautelam, & communicet: deinde fiat diligens inquisitio per domum, lectam ac uestes: et si inuenitur maleficcium statim ignibus absumatur: si etiam cōmode fieri posset mutentur uestes & lectisternia & domus: deinde uero pro posse ecclesiā intret & genua flectat cum candelis: ut supra: & astantes orient ac sacerdos cōfiteatur, & deinde incipiat. Adiutorium nostrū &c. & aquam sanctā aspargat. deinde dicatur deus in adiutorium: & prolequatur letaniam. eo modo quo super infirmos dici consueuit: dicendo ora pro eo, libera eum: & eiusmodi usq̄ ad orationes, quarum loco subinferat

127

exorcismos & adiurationes ut supra mel alio meliori modo si pos-
 test, bis uel ter in ebdomada. Expedi etiam legere euangelium
 missus est: & euangelium in principio erat uerbum, & collo su-
 spendere: & passionem domini, & psal. qui habitat: qui mirande
 uirtutis contra demones est: quod expertus compertum habeo.
 Notandum 4. ex diuo tho. 4. di. 6. q. tam exorcismus q̄ aqua san-
 cta contra demonum molestias ordinatur, uerum exorcismus cō-
 gruit contra uexationem intrinsecam: unde exorcizantur energu-
 mini: id est intus laborat: estaqua uero benedicta cōtra extrinsecā.
 ¶ Punctum tertium. Que uero supersint remedia, si exorcismi
 et premissa egrum non curarint: quibusdam dictis absolua. Pri-
 mum. Ex multis causis euenire solet q̄ predicta non liberent: quo-
 rum nonnulla colliguntur mathe. 17. & mar. 9. ubi presente chris-
 to & discipulis unigenitus patri lunaticus curam suscepit. Prima
 est circūstantiū uel offerentium fides exigua: unde pater ille dice-
 bat, credo domine adiuua incredulitatem meam: & ad turbam cir-
 cūstantem iesus dixit: o generatio incredula. Secunda est peccata
 sustinentis maleficium, unde illum filium iesus increpauit: & ibi
 hieronimus dicit eum propter sua peccata fuisse a demone oppres-
 sum. 1. etia est negligentia exhibentium remedia: unde ibi uiri per-
 fecti non fuere presentes. unde ibi dicit chris. q̄ fidei columne, pe-
 trus. s. iacobus & ioannes non aderāt: sicut christi transfigurationi
 affuerant: nec aderant itidem oratio & ieiunium, sine quibus mi-
 nime curatur genus illud. Quarta est aliquod exorciste in fide ui-
 tium: unde ibi christus discipulis querentibus cur spiritū nequiuif-
 sent eiicere, respōdit, propter incredulitatem uestram: ubi hila. cre-
 diderunt inquit apostoli, sed nundum erant in fide perfecti. Quin-
 ta est ut notificetur uirtus in alio q̄ in exorcista existens: sic enim
 in uitis patrum legimus obsessos quos beatus anthonius non cu-
 rarat, aliquando paulum eius discipulum curasse. Sexta est purga-
 tio eorum qui patiuntur: sepe enim abolita culpa, pena non a-
 boletur ad expurganda priora delicta. Septima est si ritus ba-
 ptismi non fuit ex toto bene obseruatus. experientia enim docuit
 nonnullos liberatos ex rebaptizatione cōditionata: quo tamē re-
 medio uti nō licet nisi in dubio, prout doctores limitarunt: quia

amen deficientibus his que sunt baptismo annexa diabolus
minus recedit ab homine, & sacerdotes circa eiusmo-
di multos defectus admittunt, & multo magis ve-
tile nō exorcizates; omīssa repetere bonū est.

¶ Scdm. Et si vero predicta impedimenta
sup emergunos & arreptos sonant
in maleficiatis tñ locum hñt:
quia utrobique eadē diuina
virtus exquiris: imo
maioris uidetur
esse difficul-
tatis maleficiatū
q̄ arreptum
curare: quia arri-
piuntur hoies interdū
pro nullo proprio delicto:
ut patuit supra: maleficia uero
adultorū: ut plurimum ex pctis eorū
emergunt. ¶ Tertiū. Qui uero pdictis licis
tis remediis curari nequeunt ppter ipedimēta
q̄ diximus, ad patientiā & tolleratiā p̄monēdi sunt,
in remissionē suorū peccaminū: & ne ad illicita remedia
contra dei uoluntatē nitantur, ne eis deteriora contingant.

Finis libri secundi: de strigimaga; demonūq; mirādis.

De strigimarum demonumq; mirandis
Liber tertius .

An in strigimagas ut in hereticum genus sit
animaduertendum . Capitulum primum .

VIA uero iam de principiis mirandorū creature damnate in primo & de mirandis ipsis atq; antidotiseorum remediis in secundo li. tractatum est: reliquū & ultimum putarim, ut de remediis cōtra ipsas dānatas creaturas agamus: ne mundus tāta labe confectus tabelcat: que equidem remedia aduersus demones nulla sunt: q̄pe qui nec ad bonum uerti, ut obstinatis

nec eliminari e mundo, ut incorruptibiles queant: unde aduersus strigimagas remedia meditemur. Que cū duo sint tearum ad deum. s. uersio: & earum e mundo explosio: primo ueluti difficilimo misso, de secundo tractandum restat: quonā. s. modo aduersus eas criminaliter ad supplicium aut correptionē procedatur: ut uel elimentur moribus, uel ignibus eliminentur. Illud autē ante oīa enucleandū est: an p̄tra eas ueluti contra hereticos aut apostas p̄ inquisitores inquirendū sit: qđ multis punctis facturi sum⁹.

Punctū primum. In hac re due sunt inquisitorum opiniones cōpugnantes in ordine meo: in cā fuit q̄ eorū quidā q̄tum cum deo poterant ut ipsimet testantur, uoluerunt inquisitoribus esse la boꝝ subleuamento: unde eis cōmuni iure & si non priuato strigimarum negocium subtraxerunt: ut henri. insti. & so. ac reliqui germanie superioris inquisitores: alii uero zelo fidei in strigimagas ardentes, eas inquisitorib⁹ et cōi iure subiugarunt: ut hi qui ī hispaniis inquirunt. Si autē me nec inuidia nec obsequio docentē uerū dicere oportet: est hispanorū ut patebit opinio uera. Vtramq; ergo citabo: & hispanorū in primis. hi q̄ ad inquisitores p̄tineant cōi iure oēs malefici fortilegi diuinatores nigromātici senserunt: modo aliquid dicerēt aut facerēt quod heresim saperet manifestes

hh

sic tamē ut in tribus que in ea, multorum querela notantur. de he-
 re. in cle. nec inquisitor sine episcopo nec sine episcopo inquisitor
 iure procedantq̄ in multis aliis possint diuisim & in solidum pro-
 cedere: de quibus ibi. his addūt blasfemos (quod intellige de blas-
 femia proprie & ex obiecto: que. s. deo aut indebitū tribuit aut de-
 bitum auferit: & consequenter semper heresim sonat) & quocunq̄
 modo demones inuocantes (q̄. s. hoc heresim sapiat) & eos qui in
 causa fidei sententiā excommunicationis obstinato animo anno
 integro tulerunt. Alia uero opinio (imo potius uoluntas) est q̄ or-
 dinarij contra maleficas sine inquisitoribus procedere possunt: li-
 cet non sine iudice seculari, ubi punitio in sanguinis uindictam
 trāsiisset: nec ipsi inquisitores cōmuni iure contra eos procedunt.
 Ceterū ut dictum est: opinionē hāc uoluntatem potius dixeris q̄
 opinionem: quippe ipsimet opinantes uiderunt se suam non posse
 firmare sententiam, nisi per antiqua iura, limitata per noua: unde &
 de ea dubitarunt manifeste: & facti sunt inquisitores cōtra eiusmo-
 di bene facere procedentes, ubi ordinarij non procedunt: quod uti
 q̄ uerum minime esset, si id iure nequirent: iniuria enim procede-
 rent. Procedunt ergo episcopus & inquisitor etiam diuisim iuxta
 ea. multorum querela de here. in cle. nisi ut ibi patet in tribus. scilz
 additione ad penalem carcerem, additione ad torturam, & in
 sententia contra delatum: quod intelligo etiam si nō sit contra in
 ordine ad sanguinem, ceterum in ordine ad purgationem: canoni-
 cam uel abiurationē: quia talis sententia est contra: & si etiam sit p
 delato in parte p quanto absoluitur a morte: & hoc per regulam
 odia. libro. 6. & maxime quia p. se sententia est contra, per accidēs
 autem est pro. i. non ex causa iudicis, sed ex qualitate delati. Et ita
 multotiēs per peritos cōclusum est: & tenet inquisitorū directoriū.
 ¶ Punctum secundum. Quomodo autem in his sese ueritas ha-
 beat, olim per multa dicta: in hanc sententiam monstrauius.
 ¶ Primū. Inquisitor heretice prauitatis, contra hereticos & com-
 participes. i. fautores, defensores, receptatores, posset inquirere &
 procederet extra eodē cōtra libro. 6. adde & contra credētes: quip-
 pe qui ueri sunt heretici. ¶ Secundum. In eodem etiam ca. dicitur.
 Contra christianos qui ad ritum transierunt uel redierint iudeorū:
 etiam si eiusmodi redeuntes, dum erant infantes aut metu mortis

non tamē absolute aut precise coadi baptizati fuerūt, erit tanq̄ cōtra hereticos si fuerint de hoc cōfessi, aut p̄christianos siue iudeos conuicti: & sicut cōtra fautores receptatores & defensores hereticorū, sic contra fautores receptatores & defensores taliū est p̄cedē dum. Hec ibi. Et addit glo. q̄ in iudeorū ritum: hi trāferunt, qui nūq̄ antea fuere iudei: redeunt uero qui fuerunt aliq̄n: nec nō q̄ hōz bōa sicut alioz p̄fiscātur: nec ad filios etiā catholicos deuoluūtur.

Tertiu. Sicuti etiā ibi glo. pbat & tenet io. an. in no. & archie. 3. parte titulo. 19. ca. 2. §. pe. in fi. p litteras clementis quarti & gregoriū decimi iudei xp̄ianos utriusq̄ sex⁹ ad ritū p̄dictū inducētes, in iquū sitorū officiu cadūt: quippe qui & si nō sunt heretici pprie aut hereticoz fautores: large tñ fautores, imo factores hereticorū sunt. Regulariter tñ cōtra eos p iustitia seculares iudices adire solent ut extra de iudeis iudei. & ca. si nulli: & in cle. cedit eo. titulo dicit de satracenis. Et quia tales iudei ad iudaismū redeunt, solent se nouiter irritorie baptizare, lauādo atq̄ radēdo caput. uidet̄ p seculares iudices capitis pena ipōnēda. C. de apostatis: quia si rebaptizanti ipōnitur. C. ne sanctum baptisma l. 2. fortius se rebaptizanti seu uolenti baptismum tollere. Si tamen inquisitores illud punire uolunt possunt: una tamen cum episcopo per cle. primam de here.

Quartum. Cōtra diuinos autem uel sortilegos inquisitor procedere non potest: dicente alexandro de here. accusatus libro. 6. q̄ de diuinationibus & sortilegiis inquisitores se intromittere non debent, nisi heresim saperēt manifeste: ubi glo. infert q̄ in dubio nō habent iurisdictionē: qd̄ nequaq̄ intelligendum est in dubio an factum sit patratum necne: sed in dubio an hec sapiāt heresim aut ex directo, iquisi. & ex textu liquet. Ibi etiā glo. io. an. explicat de sapiētib⁹ heresim: sicut inquit est, circa aras idolorū nepharias preces effundere, sacrificia offerre, demones consulere, eorumq̄ respōsa suscipere. ut. 26. questione secunda hi qui: uel si associant sibi ppter sordes exercendas hereticos: uel faciunt predicta cum corpore & sanguine christi: uel in fontibus ut possint a demonibus habere responsa puerum baptizant: uel his similia. Hec ibi. Oldradus tamen consilio. 210. limitat inuocationem demonis heresim sapere manifeste, si fiat ad exercēda opera ei naturaliter ipōssibilia: alias sec⁹ puta si iuocet̄ ut mulierē tētet: quā quidem limitationē

hh. ii.

alias in silue. retulimus truncate. Ipse enim non distinguēs inter
 esse heresim & heresim sapere; dicit sapere heresim demonis in-
 uocationem si ad impossibile sibi inuocetur: ut ad predicendum
 futura: quod dei est proprium: si uero ad tentandum mulierem
 quod est ei proprium, non sapit heresim manifeste, si fiat per mo-
 dum imperii: sapit uero si demon adoretur. Hec ille ualde bene.
 ¶ Quintum Pro his ergo sciendū est: q̄ cū heresis essentialiter in
 intellectu sit: est enim infidelitatis species: & infidelitas in intellectu
 est, ueluti & fides, ex nullo sortilegio probatur quis esse aere & p̄
 prie hereticus: cum omnia eiusmodi ex concupiscētia possint nō
 ex infidelitate p̄ficisci: p̄pter talia tamē interdū est quis hereticus
 presumptiue: secundū io. an. ubi supra, & oldr. similiter ubi supras
 et direct. inquisi. & omnes pene doctores: & ita etiam consuetudo
 legū interps obseruat, & id est quando sapiunt heresim manifeste.
 Quod equidē q̄tum ad inuocationes demonū atinet tripliciter
 est: ut probat directo. inquisitionis, primo si eis honor, latrie defer-
 tur. secundo etiam si honor dulie. tertio si nullus quidem defer-
 tur honor, inuocantur tamen ad sibi impossibile: ut ad noscēdum
 futura aut cordis archana: & hec etiā est mēs oldr. ubi supra: apud
 quem hec sapiunt heresim si ad impossibile inuocetur: uel ad possi-
 bile quidem sed nō per imperiū, uerū p̄ adorationē: que supple est
 aut latria aut dulia. Addit tamen unū non usq̄quaq̄ bene dictum: &
 quia inquit si adorans hereticum hereticus est, de here. quicūq̄ &
 eo. ca. accusatus in 6. multo magis adorans diabolum: hoc enī nō
 procedit nisi quando quis diabolum adorat credens adorandum
 non aliter, sicut nec hereticus est adorans hereticum p̄pter timorē
 humanū aut amicitia aut terrenū cōmodū uel eiusmodi, sine hoc
 q̄ eius doctrine credatur. q̄tum ad alia uero dicendū est de mente
 doctorum q̄ heresim sapiunt manifeste: quando ex sua natura ali-
 quid preferunt quod manifeste est heresis: sicut baptizare imagi-
 nē, p̄ se fert q̄ eiusce sacramēti ipsa sit capax: & rebaptizare p̄ se
 fert puerum bis posse baptizari, & sic de reliquis. ¶ Sextum
 Nec ipsi inquisitores id possunt in dubio an quid heresim sapiat
 necne cognoscere: quia nō est eis attributa iurisdictio: ut glo. no.
 in di. ca. accusatus. Et licet alias in dubio iudex cognoscat an sua
 sit iurisdictio, & eā h̄c dicatur in dubio ut. ff. de iudi. l. si quis ex

alienatū s̄m iō. an. hōc locū habet in ordinatio: inquisitor uerō
 nisi clare & manifeste pateat non se intromittit: quippe qui non
 ordinarius sed delegatus iudex est. Glo. at̄ in ca. r. de offi. dele. q̄
 uidetur sentire p̄trariū, s̄m angelicā sum. intelligenda est, q̄n̄ cer-
 tum est q̄ aliquid sapiat heresim sed dubitat an sit manifesta nec-
 ne. i. notoria: q̄si id uelit dicere q̄ iquisitor p̄t se intromittere de
 sapientibus heresim si sint notoria uel dubia de notoreitate: non
 aut si sint occulta, licet sit manifestū q̄ heresim sapiat. Qui sensus
 nullo mō p̄cedit: quia nō dicit tex. de sapiētibus heresim mani-
 festis: sicut tex. illius glo. loquēs de p̄seruatoribus dicit de iniuriis
 manifestis: ueq; tex. n̄r dicit manifeste: q̄ aduerbiū cū sit, p̄tr̄ aut
 uerbū limitet oporteat, necesse est ut ad uerbū sapere referatur: cu-
 ius adiectiuū est: non aut ad ipsum esse manifestum. Vnde dico il-
 lam glo. in istis iudicibus locū minime habere: sed in aliis.

C Pūctū tertiū. Opinio ergo p̄ria, q̄ p̄tra strigimagas & oēs quo-
 cūq; mō demones iuocātes cū heresis sapore iquisitores cōi iure
 p̄cedāt: & si iā ex dictis liq̄t, sic t̄n̄ ampli⁹ p̄bať. ¶ P̄rio. Siquid. n.
 obstat, id maxie obstat, q̄ hi p̄nt p̄dicta facere, nec t̄n̄ de heresi cō-
 uinci: quia cū eiusmodi facere possint & ex infidelitate & ex uo-
 luptate. p̄cludi nequit q̄ ex infidelitate: interuenit. n. fallatia cōse-
 quentis in eo quod est a duabus causis possibilibus ad eam: unam
 determinate descēdendo p̄cludere. Sed hoc aliquo pacto obfata
 nequit, alioquin p̄tra nullū penit⁹ hereticū p̄cludi poterit q̄ here-
 tic⁹ sit. q̄tūcūq; dicat hereses & affirmet: p̄t. n. quis heresim, astrue-
 re, aut iudeorū dogma p̄fiteri, quia ita credit: uel ēt si nō credit;
 propter aliū finē: puta p̄pter scisma tuendū. 24. q. 3. inter heresim
 aut certe ut iudeā dilectā uxore ducat, uel ut feneretur, uel ut licē-
 tius peccet, dū aliquod uitii esse uitium negat: & infinita eiusmodi:
 q̄nt̄ aut cum ois heresis ex infidelitate uel alia causa possit emer-
 gere p̄cludi nequit determinate q̄ ex infidelitate emergat: & p̄tr̄
 nullus cōuinci p̄t esse hereticus proprie: & cōsequēter nullus po-
 terit hereticus dānari, quod est absurdum. Possunt ergo inquisi-
 tores p̄tra p̄dictos procedere. Et obfirmatur amplius rō: quia ī ca.
 p̄tra de here. li. 6. statuit ut p̄tra xp̄ianos qui sunt iudei uel redeūt
 ad iudaismum sicut contra hereticos p̄cedatur: & t̄n̄ constat q̄
 crebro qui ex iudeis baptizant, ad iudaismum redeunt plerumq;

non ex infidelitate, sed ex paupertate plerumque experientia docet.
¶ Secundo. Nam hec opinio est determinata per canones: in ca.
accusatus de here. in 6. ubi dicitur quod inquisitores de diuinationi-
bus & sortilegiis se non intromittant nisi heresim saperent mani-
feste. Sensus enim horum uerborum quibus inquisitoribus annui-
tur in casu aliquo posse de sortilegiis & diuinationibus cognosce-
reant est ut id possint quando heresim sapiunt sortilegi & diuini
aut quando id sapiunt diuinationes & sortilegia etiam si eiusmodi
homines non sapiant. Sensus primus aliquo modo procedere non
potest: primo, quia textus non loquitur de dictis hominibus: uerum
de dictis operibus, quippe qui non dicit de sortilegis & diuinatori-
bus sed de sortilegiis & diuinationibus: unde ad istum sensum li-
saperent uerbum non haberet casum nisi per suppletionem, quo
modo loquendi ius pontificium uti non consueuit. Secundo: quia
apud istum intellectum non distingueretur inter esse heresim & sa-
pere heresim: & consequenter nec inter esse hereticum & heresim re-
dolere: quia ipsi sortilegi uel diuini seclusis suis operibus non ali-
ter sapiunt heresim nisi quia credunt: sapere enim ad intellectum
pertinet, in quo respectu spectantium ad fidem, non est nisi crede-
re, decredere, dubitare, quod etiam ad decredere spectat: oportet au-
tem, omnino distinguere inter esse & sapere heresim: alioquin nul-
lus suo opere sapere posset heresim nisi etiam hereticus esset: quod
contra omnes doctores est: precipue io. an. & oldr. d. cōf. 210. apud
quos inuocatio demonum semper est cum sapore heresis: & clarum
est quod non semper cum heresi. Oportet ergo secundum dicti capituli
sensum procedere quod est, nostrum institutum. i. inquisitores de cri-
mine sortilegii & diuinationum eo casu se intromittant, quo ista
redolent. i. pre se ferunt heresim: quod forte qui hec exercent heretici
non sint. ¶ Tertio. Omnis sensus qui ex littera legis non extorta
aut uiolentata haberi potest, & ex consuetudine que legum inter-
pres est seruetur, & a doctoribus omnibus uel precipuis traditur, se-
quendus sit oportet, nihil enim obstat. Sed quod inquisitores proce-
dere & inquirere ac pronunciare possint contra diuinos & sortile-
gos, etiam si non sint heretici, modo faciant predicta que heresim
pre se ferunt: est sensus, eiusmodi in illis uerbis d. ca. accusatus: nisi

heresi in sapientia manifestentur quum ad literam patet quia de for-
 tilegiis & diuinationibus non de eorum authoribus loquitur: &
 quum ad consuetudinem: quia ubique inquisitores ita obseruant.
 Et ex doctoribus uel precipuis: ut patuit de io. an. & oldr. & idē ar-
 chi. sup eodē ca. §. lanei & super eodē uerbo sapientia & io. mo. &
 guil. de mon. laudu. & ray. cuius dicta de omni simili in quum si-
 mile accipienda sunt. Is enim ubi loquitur de reuertentibus ab
 apostasia dicit. Reuertentes ab apostasia perfidia, cum fuerint here-
 tici, tanquam reuertentes ab heresi sunt recipiendi: qui uero metu mor-
 tis fidem abnegant & erroribus non credunt, licet uere heretici non
 sint, postquam non habent in mente errorem, iudicio ecclesie que habet
 per exteriora de interioribus iudicare, heretici habendi sunt. Hec il-
 le. Si ergo iudicio ecclesie heretici sunt & ut heretici recipiuntur
 et tractantur qui metu mortis fidem negant: quid dicemus de his
 qui id non causa uitande mortis sed assequende uoluptatis pa-
 trarunt: ut strigimage. Est ergo sequendus hic sensus. ¶ Quarto.
 Qui heretici & plures heretici sunt, in iudicium inquisitorum ueniāt
 necesse est: hos enim inquisitores dico, qui contra hereticos inquirunt.
 Sed omnes malefici, incantatores, diuinatores, strigimage & eius-
 modi monstra, habentia cum diabolo & morte pacta expressa uel
 tacita: seu quod in idem redit, faciunt erga demones ea que here-
 sim redolent: sunt heretici, pro quo aliquid de fide negant: & plus
 quam heretici, pro quo negant totam: sicut si dicamus tetragonum tri-
 gonum esse & amplius: aut quaternarium trinarium & amplius
 quia omnes eiusmodi sunt apostate: quippe qui fidem aut expresse
 ut strigimage, aut implicite ut reliqui negant: dum se inimico tradunt
 quod utique sensit diuus thomas in secundo distinctiōe septima.
 ubi querit an uti auxilio demonis sit peccatum: ubi inter alia per-
 tractans illud isay. octa. nunquid non populus, a deo suo requi-
 ret uisionem: dicit. In omnibus in quibus operis complementum
 ex demonis uirtute expectatur, est apostasia a fide, propter pactum
 initum cum demone: aut uerbotenus, si inuocatio inter sit: uel fa-
 ctio aliquo etiam si sacrificia desint. Et idē petrus de taran. & alber.
 magnus ibidem: & s. bona. & alexan. deal. & guid. or. carmeli quod omnes id
 unanimiter asserunt, quod quod demones inuocant apostate a fide sumus & quod

plurq̄ heretici sunt. Et consequēter iudicio inquisitorum tēnēte
condēnandi: & maxime strigimāge, que ultra fidei sancte abnega
tionem habent crimina maxima & horrenda: ut patuit propter q̄
apud aug. botā. iuris utriusq̄ doctorem, possunt etiam nō relap
tradi brachio seculari: sed de hoc modo nihil. Sic ergo patet q̄
habito q̄ aliqua p̄sona negauerit fidē, uel iuocauerit demones, nō
est querendū necessario qua de cā id effecerint: quia sine ex infi
delitate siue ex uoluptate aut utilitate id fecerint, puniuntur ut he
retici aut uere aut presumptiue. Alioquin adorans hereticū non
esset conuictus: contra ca. filii & ca. accusatus de here. lib. 6. & q̄tra
no. p. archi. ibi in ca. quicumq̄: sed oporteret interrogare de cā: &
preterea expresse ut hereticus dānatur qui forte in re non est her
eticus: ut contumax in cā fidei & propterea per annum manēs ex
communicatus: ut in ca. cū contumacia de here. lib. 6.

¶ Punctum quartum. Sed contra predictam opinionem sic de
claratam ac firmatam argui multipliciter potest. ¶ Primo. Nam
crimen contra quod eiusmodi inquisitores possunt procedere, op
portet esse & heresim & manifestam heresim: ut patet per ca. accu
satus in. 6. eo titu. in uerbo nisi heresim sapere manifeste. Sed
ea que canoniste & theologi dicunt sapere heresim manifeste: ut
inuocationes demonum &c. non sunt crimen heresis: quippe que
sine heresi cōmitti possunt: puta ex uoluptate uel cōmoditate, &
eiusmodi. Non ergo de his debēt se inquisitores itromittere nisi
ex radice procedant infidelitatis. ¶ So. Negatur maior de heresi
proprie: que uera est de heresi presumptiue: de qua loquitur capi
tulum adductum: negatur etiam minor de heresi presumptiue, q̄
tamen uera est de heresi proprie: t̄ hoc probatio p̄cludit & aliud
nihil. ¶ Secundo. Ad hoc q̄ aliquis sit hereticus quinq̄ requirunt
tur. primum ut sit error in intellectu: tum quia id omnes astruūt
q̄ duo sunt que hereticum faciunt: error in intellectu, quasi mate
riale & obstinatio in uoluntate, quasi formale: tum quia apud aug.
hereticus is est; qui opiniones nouas & falsas aut gignit aut seq̄
tur: tum quia heresis est species infidelitatis: & consequenter sicut
& fides in intellectu est: in quo non est nisi cognitio uera uel fal
sa: nec huic obstat q̄ sine errore simoniacus est hereticus. i. q. i. quis
quis: quia ibi sermo est de heresi improprie per quamdam assimi
lationem

lationem tunc allusivè ad nomen heresis quod divisionem sonat
quam simonia facit a gratia dei & discipulatu xpi. secundum ut ille
error circa ea sit que fidei sunt, vel circa determinationes ecclesie
in spectantibus ad fidem & mores ecclesie. n. est regula fidei. 24. q. 1.
quotiens secus si error esset in philosophicis: ut quod sol sit minor terra.
tertium ut is in quo est error sit catholicam fidem professus: alias
esset iudeus vel paganus, non hereticus: unde dicit aug. in li. de
civi. dei, quod diabolus videns humanum genus a cultura idolorum
ac demonum liberari, hereticos movit: qui sub vocabulo christiano
doctrine resisterent christiane. quartum ut talis errans aliquam ve-
ritatem de christo confiteatur: alias si totum negat apostata est, ut iu-
lianus: non hereticus proprie: & si quicquid unum pro reliquo ponit
quintum ut errorem eiusmodi comitetur voluntatis pertinacia: vix
non qui falsas opiniones gignit vel sequitur, sed qui pertinaciter
defendit apud aug. hereticus est censendus. Unde & dicebat terra
re poterò, hereticus non ero: quia. s. paratus erat corrigi: unde. 24.
q. 3. dixit apostolus. Sed in divinis, sortilegis, strigimags & huius
modi, non sunt necessario ista: imò possibiliter deficit eis error in
intellectu: ut plerumque experientia docuit, quod eiusmodi multi de fide
per oia bene sentientes abusi sunt sacramentis, baptizarunt imagi-
nes, christi corpus & crucem conculcarunt, fidem negarunt: ut a
demonibus assequeretur optata. Non ergo eiusmodi necessario
sunt heretici: & consequenter non incidunt in iudicium inquisitorum:
unde & beatus anthoninus in. 2. parte: dicit quod homo non sunt he-
retici, quis ecclesia statuere posset quod punirentur ut heretici. ¶ So.
Conceditur quod concluditur. s. quod eiusmodi in veritate non sunt
heretici proprie, sed presumptivi: cum vero infertur, consequenter
autem non incidunt in iudicium inquisitorum: hoc utique negatur: ut in
liquet. Beatus vero anto. oia bene dicit: nec oportet aliquid adde-
re: nisi id tantum, ut quod ecclesia dicit posse facere, nos dicimus ecclesia
fecisse in. d. ca. accusatus: ut probatum est. ¶ Tertio. Si strigimags
& huiusmodi ea ratione quod demones inuocant, veniunt iudicio in-
quisitorum plestende, quasi heretice vel apostate: pari ratione &
salomon adorando idola cum vera fide in corde, fuisset apostata,
vel hereticus. Hoc autem est falsum: quia nullus hoc dixit. Ergo
&c. ¶ So., salomon fuit vere apostata in conspectu sinagogesitum

ii

& hieroboam, qui uisulos coluit nō quin crederet unū neq; deū
 sed ne .x. tribus, propter accessum ad templū domini in hierusalē
 regrederentur ad regnum dauid. Coram deo tamen qui cor in-
 tueretur nullus recte credens, apostatat a fide. Cum uero dicitur q̄
 nullus hoc dicitur arguitur negatiue ab autoritate: quod nō licet
 maxime ubi agitur de regis ignominia. ¶ Quarto. Nam si strigi-
 mage ueniunt puniende quasi heretice presumptiue, aliquis ex p̄-
 sumptione de heresi damnaretur: p̄tra ca. literas de presump. ¶ So.
 In primis quidem ca. illud nō utitur uerbo presumptionis sed sus-
 picionis: ne tñ uideamur effugere: dico q̄ si presumpcio de aliquo
 crimine inde uenit, q̄ testes sufficienter non probent crimen he-
 resis, nullus damnatur: & hoc uult capitulum illud: si uero inde
 uenit q̄ unum crimen probatur maius heresi & illam includens,
 quod de heresi crimine minori facit presumptionem, iam licet ta-
 lem puniri ut hereticum: non enim punitur quia sit hereticus
 sed quia commisit crimen, in foro ecclesie heresim includēs. Vñ
 hic est suspicio uiolenta iuris immo & de iure: de qua infra ca. ult.
 puncto secundo. Inducerem hic rationes francisci ponginibii si
 essent alicuius momenti: & non scirem q̄ ex uoluntate non ex in-
 genio scripsit. Adduco aut̄ inconfirmationem predictorum eru-
 ditissimum uirum dñm io. de turre cremata: qui super dicto capi.
 epi doctissime probat impossibilia fore: & tandem preferuans se
 ne crederetur tenere contra predicta, dicit aliud esse q̄ uera sint q̄
 ille muliercule dicebant, aliud q̄ diabolus hoīem realiter de loco
 ad locū ferat: quia primū est impossibile nō secundū. Hec ex illo.

¶ Processum in strigimagas practice & obi-
 ter inchoari, Capitulum secundum.

Via iam que speculative dicenda erant in modo cōtra strigimagas
 q̄ procedendi absoluimus: iam ad practicam descē-
 demus, breuissimam praxim edituri: q̄ hec res iam abunde
 per multos expressa sit, etiam quo ad oīum sententię formu-
 las: quas p̄sulto omitemus: q̄. sp̄ssim hī possint, aut ingenio pro-
 prio formari. Igit̄ obiter quonā pacto p̄cessus inchoādus sit mō
 streuus oportet: qd̄ multis punctis expeditur necesse est:

¶ Punctum primum. Illud in primis notādum est: q̄ inquisitor
 & q̄s iudex in cā fidei, sū marie simpliciter & de plano, absq; ad-
 uocato: & iudicio: & strepitu & figura procedit: de here. statuta li.

132
6. **Que** uerba qđ p̄tendat, p̄ de uerbo, sig. sepe: nbi dī. Hac i p̄p̄-
tuum ualitura p̄stitutiōe sancimus, ut iudex cui taliter cām p̄mitti
mus (.s. simpliciter: ut i ca. statuta) necessario libellū nō exigat, litis
cōtestationē nō postulet, tpe feriāq̄ ob necessitates hoim indulta
rū a iure p̄cedere ualeat, ap̄tetur dilationē, & nām litis q̄tū poteris
faciat breuorē: exceptiōes, appellationes & dilatiōes frustratorias
repellēdo: partiū aduocatoꝝ, p̄curatoꝝ cōtentiones & iurgia tes-
tiūq; sup̄flua multitudine retinēdo. Nō sic tñ iudex litē obruar
quin probationes necessarie admittant: citationē uero ac p̄resta-
tionem iuramētī de calūnia siue de dicēda ueritate, ne ueritas oc-
cultetur, p̄ concessionem hmōi intelligimus nō excludi. Hec ibi.

Punctū scđ3. Tres apud iura sunt modi p̄cedēdi: extra de accu-
sa. denū. & inquisi. p̄ totū. Primus est p̄ uia accusationis: ubi neces-
sario p̄cedit inscriptio: qñ. .s. quis aliquē accusat de crimie heresis
pprie uel p̄sumptue corā iudice offerēs se probaturus: ad penā ta-
lionis inscribens. Hūc modū iudex nō facile admittatū qa in cā
fidei aut maleficæ nō est usitatus, & merito: qppe q̄ honesta cri-
mina sua, occulte admittantū qa accusanti ualde piculosus ē, pro-
pter talionē: tū demū qa ualde litigiosus ē. Scđus est p̄ uia denun-
ciationis: ubi necessario p̄cedit fraterna monitio: ut quū qs sup̄ eo
crimie denūciat aliquē deliquisse: nolens tñ obligare se p̄baturū,
aut sese partē efficere: s; tñ nūciare: uel zelo fidei, uel ut obediat
iudici id exq̄renti in gñe uel ipē, & multā euet. Tertius est p̄ uia
inquisitionis: ubi necessario p̄cedit clamorosa insinuatio: qñ. .s. nec ac-
cusator nec denūciator adest. neq; i ciuitate aut opido aut uilla fa-
ma de crimie eiusmodi laborat: quo casu iudex nō ad instantiā par-
tis s; ex officio suo p̄cedet. Et hos duos ultimos modos usus ap̄le
& f: utriq; tñ p̄miscēdo: ut. .s. iudex decretū suū publicet, & mādēt
sibi denunciari crimē a scientibus. & denūciantū dicta p̄scribat.
Punctū tert. ū. Si ergo processus inchoet p̄ uia accusationis: pra-
xis. In noīe dñi &c. Tali tpe, tali loco, corā talibus cōparui talis
de tali loco & talis dicitis: offerens scedulā accusationis talis te-
noris. Corā nobis &c. Inseratur tota. Acta sunt hec tali tempore,
loco, & corā tali iudice & testib⁹ &c. Sed hūc modū qa nō p̄gruit
in seq̄ntib⁹ omitteremus. ¶ Si at scđo mō procedat: a gñali citatio-
ne suum processum modo isto inquisitor exordiat, sequētib⁹

ad loca publica appensus. Quam nos inquisitor talis loci, totis nostris affectibus inhiantes ac ex omnibus nostris precordiis affectus populum christianum nobis commissum in unitate & serenitate catholice fidei confoueri, atq; ab omni peste heretice prauitatis uisceraliter elongari cupiamus: idcirco nos inquisitor prefatur, cui ex iniuncto officio hec incūbunt, ad honorem & gloriam recollendam nominis iesu christi, & ad exaltationē sancte fidei orthodoxe, atq; ad depressionem heretice prauitatis, precipue in maleficis: uniuersis & singulis cuiuscunq; conditionis & status aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos talis loci, ad quorum noticiam deuerint hec mandata, auctoritate qua fungimur in hac parte in uirtute sancte obediētie ac sub pena excoicationis precipim⁹ & mandamus: ac mandando requirimus, quatenus infra .xx. dies proxime computandos, quorū primos quatuor p̄ primo, & quatuor imediate sequētes pro secūdo, & ultimos quatuor pro tertio termino perēptorio, hac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si quis scit, uidit uel audivit aliquam esse personā hereticā & maleficam, diffamatam uel suspectā: & in speciali talia predicantem, que in nocumentum hominū, iumentorum aut terrenascentiū, & dānum rei publice cedere ualeant. Quod si quis nostris antefactis monitis & mandatis nostris non paruert cum effectu, premissa infra taxatum terminum non reuelando, sciat se excoicationis mucrone percussurum: quam excoicationis sententiam in omnes & singulos (taliter ut predicatur cōtumaces) prefata nostra monitione canonica p̄eunte, & eorū inobedientia requirente, nunc ut ex tunc & tunc ut ex nunc ferimus in his scriptis: absolutionē ab his censuris, nobis tantūmodo reseruādo. Datum. Et authenticetur. Potest autē quis ut res exigit addere uel subtrahere, & secularis iudex mutanda mutare.

¶ Punctū quartū. Quū uero aliqui denunciaturi cōparebunt, neq; probare neq; se partē facere uolentes, sed ex obedientia uel zelo bono denūciāt: habeat iudex notariū: & religiosas ac discretas personas saltē numero duas, siue clericalis ordinis siue laicalis sint secundum archi. & si notarius haberi nequit, loco eius duo idonei uiri habeātur: qui testiū depōnes p̄scribāt, siue scripto siue saltē uerbo deponāt: de here, ut officiū. s. ueg. li. 6. Et tūc notarius sic exor

ditur. In noīe dñi amen. Anno a natiuitate dñi &c. tali die talis
mēsis, in p̄sētia mei notarij & testiū ifra scriptoꝝ talis de tali lo
co & de tali dioceſi, cōparuit p̄ſonaliter in tali loco, corā honore
bili tali iudice: & obtulit ei ſcedulā tenoris ſequentis inferat̄ tota.
Vel ſi uerbo deponit dicat̄: & denūciat̄ eidē, q̄ talis de tali loco
talis dioceſis, aſſeruit & dixit q̄ ſciet hoc, uel q̄ quis talia nocu
mēt̄a ſibi uel aliis p̄ſonis intulerit. Quo facto ip̄m denūciatē in cōſi
nenti iurare faciet, mō p̄ſueto ad ſc̄tā dei euangelia uel ſup crucē,
de ueritate dicēda ſup denūciatis: & p̄ſtito iuramēto interrogabis
eū, unde ſcit eſſe uera que denūciat̄, & ſi uidit uel audiuit. Si di
xit ſe aliqua uidiſſe (ut puta quia ibi reptus eſt tali hora tēpeſtatis,
uel q̄ tetigit iumētū, uel quia intrauit ſtabulū) interrogabit iudex
ubi eū uidit & q̄n & quotiens, & quibus p̄ſentibus audiuit: form
do articulos de quolibet p̄dictorū ſingulariter & diuiſim: & nota
rius oīa ſcribat & ponat in actis: poſt dictā denūciationē continu
ando ſic. Qua quidem denūciatione ut premittitur facta ſiple in
quiſitor incontinenti fecit iurare ad quatuor ſancta dei euangelia
uel ſuper ſigno crucis, denūciantē de ueritate dicēda ſuper denū
ciatis: & interrogauit eū dē unde & quō ea que denūciauerat ſciet,
uel ſuſpicionē haberet eſſe uera. R̄ ſi uidit uel audiuit. In
terrogatus ubi uidit uel audiuit &c. & formentur articuli, ut dictū
eſt: & totū ponatur in actis. i. in proceſſu. Et ſpecialiter interroge
tur qui ſciūt cū eo in tali cauſa, & qui ſcite p̄ſt. Quibus paſtis uel
mo interrogabitur ſi mala uoluntate denūciat, odio uel r̄cōre:
uel ſi aliquid omittat fauore & amore: aut ſi denūciat rogatus &
ſubordinatus. Et poſtremo illi in uirtute p̄ſtiti iuramenti in iunge
tur tenere ſecretū quicquid ibi dixit uel dictū fuit per iudicē: & to
tum in actis ponetur. & omnibus expletis, ponatur paulo infra.
Acta ſunt hec in tali loco, tali die talis mēſis, & tali anno: in p̄ſen
tia mei notarij uel ſcriptoris: adiūcto mihi tali in uigorem officiū
tabellionatus, & talium teſtium ad hoc uocatorum & rogatorū.
¶ Punctū quintū. Quantum uero ad tertium modū & uſitatū & cō
munē ſi nullus aut accuſator aut denūciator apparet, ſed laborat
fama alicubi de aliqua ſtrigimagarant etiā de tali: & p̄pter famam
ex ſuo officio abſq̄ accuſatore uel denūciatore index procedere
inſtitueret, abſq̄ citatione generali & monitione de qua ſupra, eo

¶ talis clamor frequenter uenerit ad aures eius: tunc iterum processum inchoare poterit, in presentia personarum ut supra. In nomine domini amen. Anno a natiuitate dñi tali, de mense tali seu de mensibus talibus, ad aures talis iudicis, talis loci, peruenit plures, fama publica referente & clamorosa insinuatione producentes
¶ quidam uel talis de tali loco, dixit uel fecit talia ad maleficia pertinetia, contra fidem ac communem utilitatem reipublice: & ponatur totum prout fama laborat, & exprimat suam intentionem inquirendi. Et paulo infra. Acta sunt hec die tali talis mēsis, de anno tali, in presentia talium testium uocatorum & rogatorū, & mei notarii tali auctoritate, seu scriptoris & socii uigore tali. Deinde inquisitor citabit & examinabit testes iuxta formam dicēdam.

¶ Punctum sextum. Quot uero & quales debent esse testes: dico
¶ ubi testes non sunt singulares uel partiales sed in omnibus concordant, de rigore duo testes sufficiunt ad damnandum de crimine heretice strigimagarum: quum regula sit, in ore duorum uel trium testium stare omne uerbum: de equitate tamen sufficere semper non uidentur propter criminis enormitatem: quia in criminibus probationes esse debent luce clariores. ff. de proba. l. si autem. Si uero dicatur in crimine hoc sufficere leuior probationes: quod leui quis argumento detegatur. C. de here. l. 2. leui argumento. recedendo a iudicio catholice religionis & tramite, hereticum se facit. R. & spō. datur hoc utiq; uerum esse ad suspicandum: ceterum ad condemnandam minime: quia in crimine eiusmodi iuris ordo truncatur quia delatus nec testes iurare uidet nec sibi inotescunt: ubi preiudicium graue illis imminere possent in ca. statuta. de here. l. 6. unde tenetur ipse iudex per se & ex suo officio de testium inimicitia perquirere: quia excluduntur: ut patebit: & si confuse deposuerit, iterato de causa sciētie eos iterroget: quod utiq; potest. de test per tuas. ff. de quest. l. repeti. Igitur ad duorum legitimorum testium dicta, aliquem de tanto crimine damnare tutum non uidetur, si sit bone fame: uerum potius si diffamatus esset purgatio esset indicenda, uel abiuratio propter uehementem suspicionem ex duorum dictis obortam, uel esset questionibus exponendus, aut sententia differenda. Si uero esset male fame, secus. De his archi. in ca. ut officium. §. uerum. de here. l. 6. & in ca. fidei. in fine glose: & io. an. ibi.

Punctum septimum. An uero per testes singulares cum infamia possit quis de eiusmodi crimine damnari: respondetur q̄ non extra de sti. cū literis: quia oportet in criminibus probationes esse luce clariores: ut patuit: & in hoc crimine nemo est ex presumptione damnandus. de presump. litera s. Vnde tali iudicis purgatione ratione infamie, & abiuratio ratione suspicionis uehementis, ex dictis testium confurgentis. ubi tamen testes sunt singulares, cōcordat autē in substantia facti, necnō facti euidentia cōcurrat: tūc iudicis conscientia oneratur: & ex directorio liquet quoties possit testes examinare.

Punctum octauum. An uero iudex ad iuramentum de ueritate dicenda in causa fidei seu strigimagarum, testes compellere possit, a ut etiam eos pluries examinare: dicendum est q̄ sic presertim ecclesiasticus. de here. ut officium. §. uerum. li. 6. unde in causis ecclesiasticis testes cogendi sunt medio iuramento ueritatem deponere. de testi. cog. puenit: & de here. ex cōmunicamus. §. addicim⁹. dicitur q̄ archiepiscopus uel episcopus parrochiam i qua fama est hereticos habitare circueat, & tres uel plures boni testimonii uiros uel etiam (si expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat et sequitur infra, & iurare nolentes heretici reputantur. De repetitione uero examinis per inquisitorem uel iudicem, archi. in ca. ut offi. §. uerū. sup uerbo testium. & ibi textus de here. li. 6. quod etiā iure fieri posse liquet, de testi. p. tuas. ff. de quest. l. repeti.

Punctum nonum. Quantum uero ad testium qualitatem; id notandum in primis est: q̄ excommunicati, participes criminis, in defectum aliarum probationum cōtra hereticos admittuntur. de here. in fidei fauorem li. 6. Et similiter infantes, criminosi, serui cōtra dominos, in causa fidei ad agendum & testificandum admittuntur. De quo archi. eo. ti. in ca. accusatus lib. 6. dicit q̄ tanta sit labes criminis heresitisq̄ ad ei⁹ actionē et serui aduer⁹ dños suos, & q̄libet criminofus etiā infamis aduersus quēlibet admittunt: ut. 2. q. 7. §. huic opponitur. Item sicut hereticus contra hereticum ita maleficus contra maleficum ad testificandum admittitur, in defectum tñ aliarum probationū, & semper cōtra non pro: uxor et filii & familiares contra & non pro: capi. filii de here. lib. 6. Et idem de periuris: ut in ca. accusatus de here. in. 6.

Punctum decimū. An uero & capitales inimici admitti debeant

respondetur q̄ minime ut dicit archi. ubi supra. & 3. q. 5. cap. 2 & de
 simo. licet heli. in fine: de quo est ho. in sum. de accus. §. quis possit
 Non tñ oīs inimicitia est repellendi cāsed capitalis; q̄ tunc intelli
 gitur qñ de facto mors interuenit, uel intētata fuit, uel ea q̄ ad mor
 tem iductiua & uia sunt sequuta sunt ut uulnera graua & letalia;
 & huiusmodi. Alie uero inimicitie presertim graues (prouet etiam
 mulieres ad inimicitia facilliter cōmouentur) & si a testificando a
 toto non repellunt: dictum tñ inimicorum dubitabile utcūq̄ fa
 ciunt, ut non sit plana fides huiusmodi attestacionibus adhibēdas
 cum aliis tñ adminiculis & aliorum testiū dictis plenā probatio
 nem possunt efficere; presertim ubi iudex delatum interrogat, an
 ne putet se talem habere inimicum qui sibi tale crimen auderes
 imponere; & ille aut respondet q̄ non, aut spāliter de persona ite
 rogatus eam nō noiat que deponit, etiam si alii eum inimicū asse
 rant, & inimicitie cā deposuisse. Si uero personam exprimeret que
 deposuit, & iudex de inimicitiarū causa per alios honestos infor
 matus, & alia adminicula non succurrunt; eiusmodi testem meri
 to iudex repellit. Non ergo prudenter pleriq̄ repellere conantur
 mulierum depositiones, q̄ crebro rixas habeant inuicem; aliud
 enim suadent iudicium cautele; de quibus infra.

¶ Processum in strigimagas continuari practice
 & obiter. Capitulum tertium.

Via iam ostensum est quonā modo p̄cessus inchoā
 dus sit, qualiter sit continuandus ostendendū restat
 quod multis punctis fiet.

¶ Pūctum primum. Quia superius dictum est q̄ iu
 dex denunciantem interrogare debet de his qui cri
 men nouerunt, aut nosce poterunt: ideo testes illos citari faciet
 quos denunciās nominarit, & qui magis oportuni uidentur scri
 ptor uero p̄cessum hoc modo continuabit. Post que attēdēs ipse
 iudex denūciata sibi añdicta hereticalia fore; & ex sui natura talia;
 et tam graua, que nec possunt nec debēt cōniuentibus oculis tol
 lerari quum cedant in diuine maiestatis opprobrium; & tam fidei
 catholice q̄ reipublice detrimentam; descendit ad se informādum
 & ad testes

Et ad testes examinandum per modum qui sequitur.

Punctum secundum. In interrogatoriis testium, Talis testis de se si loco citatus, iuratus & interrogatus si cognoscit talem, exprimat nomen delati dicitur & sic. Item interrogatus de causa cognitionis, dicitur & per eo quod uidit & locutus est sibi pluries uel sic uel sic. Item interrogatus de cognitionis tempore dicitur &c. Item interrogatus de fama illius, & presertim in his que fidei sunt dicitur &c. Item interrogatus si uidit uel audiuit enim tale quid fecisse dicitur. Item interrogatus ubi dicitur in tali loco. Item interrogatus de tempore, dicitur. Item interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui propter maleficia fuissent incinerati uel suspecti habitus dicitur. Item interrogatus an cum suspectis maleficis habuerit familiaritatem dicitur. Item interrogatus de modo & causa quod dicta fuerunt dicitur. Item interrogatus si uidetur sibi quod talia dixerit aut fecerit trufatorie seu recitatorie seu animo indeliberato, uel assertine potius & deliberato animo dicitur. Item interrogatus de causa credentis huius, dicitur. Item interrogatus si hec deponit odio uel amore aut fauore, dicitur. Et sequitur. Et iniunctum est sibi rem habere secreto. Acta sunt hec in tali loco, die tali, in presentia talium testium uocatorum & rogatorum, & mei notarii seu scriptoris & socii. Vbi & illud aduertisse oportet, quod in eiusmodi examine semper oportet esse personas saltem quinque presentes: que sunt iudex inquirens, testis uel denunciatus, respondens uel ipse delatus postea comparens, & notarius seu scriptor ubi notarius deest (& tunc adiungitur sibi alius honestus & hi duo uicem tabellionis implent apostolica auctoritate ut officio de hereti. li. 6.) & duo honesti uiri testes eorum que deponuntur. Aduertere rursus oportet quod testis citatus scilicet ad deponendum, semper iurare debet de ueritate dicenda: aliter falso scriberetur & tatus & iuratus. Modo consimili alii testes omnes examinandi sunt.

Punctum tertium. Quibus examinatis si iudex factum aduertat probatum plene aut si non plene, tamen nider esse maxima insidicia & suspiciones uehementes. i. non que ex leuibus coniecturis sed que ex multa diffamatione super crimine proueniant: tunc & eo casu si de fuga timet delati, eum capiat: alioquin si minime timet, eum citet habito tamen si expedit consilio peritomin. Et siue capiat siue citet, ex improuiso scriptari faciat dotnam eius, apertis

kk

scribitis & paxidibus singulorum & omnia instrumenta de scriptis
ne tollantur : Consequenter autem collectis his de quibus est de
latus aut convictus aut suspectus , super eis interrogatoria forma
atq; inquirat habito secum notario . ut supra; prestito prius corpora
ali inamento de veritate tam de se q̄ de aliis dicenda : & omnia
per modum qui sequitur conscribantur.

¶ **Punctum quartum.** Interrogatoria generalia super delato
& constituto . Talis de tali loco , delatus iuratus super quattuor
dei euangelia corporaliter tacta tam de se q̄ de aliis dicere verita-
tem inter rogatus unde est sine unde originem traxerit respondit
q̄ in tali loco talis diocesis . Item qui sunt eius parentes , & si vi-
ui vel mortui respondit . Item an naturali morte uel incineratis
respondit . Nota id fieri : quia communiter tota progenies strigi-
magarum infecta est : & ubi negant quod testes deponunt , se sus-
pectos exhibent . Item ubi fuit nutritus , uel ut plurimum conuer-
satus item quare locum nativitatis mutavit : item si in dictis locis
vel alibi de maleficarum natura loquentes audiuit , & de operibus
earum item quid loqui audiuit : item si credit , maleficas esse , &
talia posse aut facere : & si negat (ut consuevere prima fronte , inde
oritur suspicio : unde subito interrogetur an credat q̄ innocentes
damnentur . Deinde vero iudex specialius interroget cur populus
eū sic timeat . Item an sciat se diffamatum item cur illi persone ma-
natus sit , tu non transibis impune item quid sibi fecisset illa per-
sona , ut talia proferret . Vbi & illud advertendum est , q̄ inter-
rogatio hec est necessaria , ut inimicitiarum fundamenta uestigen-
tur : quia delatus tandem inimicitias allegabit : q̄ ubi non est ca-
pitalis sed muliebri more concitata , non prepediat . Hoc enim
strigimagarum est proprium uerbis aut factis inutilibus efficere
puta expetendo sibi aliquid mutuari , uel damna inferendo in
homo & similia : & id ea ratione ut occasionem caprent : ab alio-
rum tamen presentia cauent , ne testes esse possint . Interroge-
tur etiam quomodo effectus tam cito sequi potuit post minas
item quare dixit illud uerbum , & ita factum est . Item si om-
nia negat , interroget de aliis maleficiis , & effectibus illiatis homi-
nibus , iumentis & frugibus item si uisus est in campis uel in sta-
bulo cum ianctis , ea tangens item cur tetigit puerum , qui de in-

De egrotant streum quid egit in campis tempore tempestatistitent
tur plus lacte abundat una uacca q̄ alii duabus aut tribus. Et
omnia responsa scribatur: & super eodem repetitis uicibus inter-
rogetur: ut nonit iudex an uacillet neene. Qua confessione
peracta & scripta, siue affirmatiua siue negatiua siue ambigua, de
inde subiungitur. Acta sunt hec tali loco &c. ut supra.

¶ Punctum quintum. Quid iudici curandum sit ubi delatus
persistit in negatiua. Eo casu attendat iudex ad tria, infamiam
indicia facti, & testium dicta: & ubi hec tria concurrunt, immo
duo ultima, immo tertium solum, est manifeste in heresi male-
ficarum seu strigimaganum deprehensus. Apud iuristas enim tri-
bus modis aliquis in prauitate heretica deprehensus dicitur (ut no-
tat bellar. de here. ad abolendam. §. presenti. uerbo deprehensi) pri-
mo facti euidentia: puta quia publice heresim predicauit (loco cu-
ius hic ponim⁹ indicium facti: quia publice minatus est in gene-
re: dicendo uidebis &c. & talis effectus sequutus est, quem homo
efficere nequiret) uel secundo legitima probatione per testes: uel
tertio per propriam confessionem. Si at hox unumquodq; reddidit
aliquem manifeste in heresi deprehensum, multo magis illa tria
quia quū sufficeret ultimū. s. testes nūero & qualitate legitimi, suffi-
ciunt illa tria uel duo uel ultimum, immo ultimum solum. Eo
etiam casu locus est pene. d. capi. ad abolendam. & capi. excom-
municamus. secundo de here. etiam si crimen minime factus si. t.
Nā sic deprehensus aut fatetur crimen: & tunc ut penitens secula-
ri brachio relinquatur puniendus ultimo supplicio: ut in capit. ad
abolendam (uide tamen mitigationem que ibi fit) uel perpetuo
carceri mancipandus: ut in capitulo excommunicamus. Si ue-
ro non confitetur, est impenitēs tradendus potestati seculari: ut
no. ho. in sum. ti. de here. Vnde casu isto iudex, maxime cum sim-
pliciter & summarie procedat, nihil erroris admitteret, si dela-
tum ad carceres perpetuos aut temporales adiudicaret: ut forte
squaloribus attritus fateretur.

¶ Punctum sextum. Amplior pretenitorum declaratio. Quid eo
casu faciendū sit ubi fama, indicia facti & testes concurrunt: sunt tres
dicendi modi differentes. Vnus q̄ mancipetur carceri delatus:

hæc quous modo sub quacumq; emulione dimittatur ut iuris clausus respondeat hac ratione q̄ sicut manifeste deprehensus habeat. Alius q̄ ante incarcerationem fideiussorum cautioni relinqui possit q̄ si fugam caperet pro conuictio censeretur licet post incarcerationem non sit relinquendus cautioni. & hic modus consuetudini innuitur. Tertius uero is est, q̄ regula infallibilis dada sit mî mime, sed iudicis moderationi relinquendum: ut s̄m testium dicta; persone infamiam, & indiciorum facti concursum distingatur; & si fideiussores idonei haberi nequeant, & de fuga sit fortasse suspensus, eo casu tradatur in carcerē. Qui modus tertius rationabilior uidetur, modo modo modificatus seruetur, qui constat ex tribus primo ut domus eius diligenter perlustretur in omnibus scriniis, angulis, fossis & latebris: secundo ut si ancillam aut sodales habeat malefica, seorsum includantur ad custodiam & si non ad penam etiam si non sint delate: ut nonnullis placet: presumitur, n. q̄ eius secreta aliqua nosit. tertio ut si in domo propria capitur, spatium intrandi cameram negetur: solent. n. si intrarint certa maleficia seorsum ferre, gratia taciturnitatis in questionibus seruandè immo alicubi id seruetur, ut capte malefice subito eleuentur a terra, & in sporta repositæ de cetero terram non attingunt. Et id merito quidem & licitum in primis q̄ attingentes pede terram, & se maleficiis liberarent interdum, & multos alios fulmine interimerent: ut nonnulli sic capti (& terram tangere eis id petentibus uetati) facti sunt se esse cautos si tetigissent: deinde uero, quia & si omnes uires ad tactum iusticie publice perdūt quo ad præterita maleficia (ut supra dictum est) tamen maleficio taciturnitatis interdum a diabolo eis succurrunt: quod hic cauetur. Illud etiam aduertere oportet: q̄ quum duplex sit carcer: ad penam scilicet, quo recluduntur criminosi: & ad custodiam, de here. multorum querela in cle. ad minus ad custodiam eo casu maleficus incarcerationis foret. Si autem ea pro quibus est quis delatus, forent leuia (ita q̄ non extaret infamia, nec indicia facti in pueris & iumentis uel frugibus) remittatur ad domum: uerū quia forte cum strigimāgis familiariter uersatus est, & eorū secreta nouit, det fideiussores si pōt alioquin iuramentis & penis astricti domū aut certos p̄anes nō exeat. Si uero sic delatus aufergerit, agē dū est iuxta ea. ut p̄missis. & ea. ut inquisitionis de here. li. 6.

Punctum septimum. Quid vero post raptionem agendum & dico multa. Primum. Si delatus ac detentus stet in negativa, & se delatores & delata nolle scire ad nullum horum index tenetur, nec nomina pandere nisi delatoribus placeret & uideri & delata in faciem effundere. Licet. n. diuersa diuersi potestates senserint tamen quod iudex eo casu pandere deponentium aut accusatorum nomina tenetur, sensit nullusquam potius aliqui id senserunt ut nunquam alii non semper uerum in casu liceat. Tandem uero bonifacius. 8. in ca. Statuta de here. 20. statuit in hunc modum. Inhibemus tamen quod accusatoribus uel testibus in causa heresis interuenientibus seu deponentibus, propter potentiam personarum contra quas inquirunt, uideat episcopus & inquisitor graue periculum imminere si sicut contingat publicationem eorumdem ipsorum nomina non publicent. Hec ibi. Vbi episcopi & inquisitoris nomine omnis index intelligitur procedens ex horum consensu, etiam laicorum eadem sit ratio quia procedit auctoritate apostolica & non imperatoria solus.

Secundum. Potentia autem personarum triplex est: prima generis & familie, secunda pecunie, tertia malicieque aliis diuersis est formidolosa non minus. n. periculum est predicta pandere delato pauperi habenti in malo complices, rebelles & homicidas (qui preter personam perdere possunt nihil) quam generoso uel diuiti temporalibus bonis affluentibus.

Tertium. Graue autem periculum ioh. an. ibi dicit illud esse si mors uel truncatio timeatur eorum uel filiorum aut parentum, aut substantie deuastatio, & huiusmodi. In eodem tamen ea subditur. Ceterum in omnibus precipimus tam episcopos quam inquisitores puram & prouidam intentionem habere ne accusatorum uel testium nomina supprimendo, ubi est securitas periculum esse dicant ne in eorum discrimine securitatem asserant ubi tale periculum immineret super hoc conscientias eorum onerantes. Hec ibi. ubi etiam patet quod sicut pena annexa est nomina testium indebite publicantibus, ita & indebite occultantibus. In his quibus merito essent manifestanda: ut afflictionibus & peritis, de quorum consilio ad sententiam est procedendum.

Quartum. Quia uero omnia predicta & sequentia usquequo ad modos sententiendi ueniatur, absque pena sanguinis fieri possunt: in quibus iudex ecclesiasticus iudicat, fieri possunt cum diocesanorum consensu per iudicem seculares

Idco non miretur quis si in d. ca. nominatur iudex ecclesiasticus,
 non secularis: qui modum sententiandi super sanguinem, ex mo-
 dis sententiandi etiã & penitentiandi ordinariorum capiet. ¶ **Quin-**
tum. Petit autem delatus defensionem sibi dari & expresse & etiã
 implicite: ut cum dicit se cupere uidere delatores & huiusmodi.
Que defensio fiat in tribus: primo ut ei detur aduocatus, qui etiã
procuratorio nomine agere poterit: secundo ut aduocato nomi-
na testium non pandantur, etiã prestio iuramento q̄ non reue-
labit (nisi esset irrephensibilis & zelator & iusticie amator) sed de
his q̄ in processu continetur informetur tertio ut aduocatus causã
delati quantum potest in meliorem causam interpretetur: sine ta-
men scandalo fidei & iusticie damnosus patebit. Et idem de pro-
curatore. Pro his nota q̄ aduocatus nullo modo dandus est ad ar-
bitrium delati, sed iudicis: qui det probum, nõ autem litigiosum
uel malinolum, qui facile pecuniis corumpatur. unde iudex eum
monebit que sunt boni aduocati partes, & specialiter q̄ non men-
tiatur allegando falsas leges uel quid simile faciendo: & diligẽter
moneat ne de aduocato fiat fanto: quia eo casu excommunicatus
esset. per ca. excommunicamus. primo extra de here. Nec prodest
si personam & non errorem se defensare dixerit: quia non debet
sic quouis modo defendere, quin procedatur summariè simplici-
ter & de plano: quod faceret si peteret omnino dilationes, uel im-
misceret appellationes: que omnia refutantur. Licet. n. non defen-
dat errorem: quia peior esset ipsis maleficis & heresiarcha. 24. q. 3.
qui illorum: tamen quia indebite defendit iam suspectum de here-
si. tanq̄ fautorem se facit, etiã uehemẽter secundum defensionẽ
quam facit: & debet publice abiurare coram episcopo: iuxta ca. ac-
cusatus. de here. in. 6. Si ergo aduocatus sit rephensibilis, repella-
tur, & secundum actã & probata iudicetur: alioquin ex malo aduo-
cato mala multa proueniunt: ipse expertus. sum nome ubi tamẽ
non iudex sed adiunctus iudici eram.

¶ Punctum octauum. Quid uero sit aduocatus facturus etiã p̄
 curatorio nomine agens, ubi sibi nomina testium celantur & cliẽ
 gulo suo. Dico q̄ de omnibus contentis in processu diligenter in-
 formabitur, habita etiã eius copia si mauult, suppressis tamen re-
 suum nominibus: qui delatum adiens singula proponet, dicẽs sic

127
ab illi sic fecerunt ex his ipse conleber, & tandem ad id tenet ut
inimicitias allegat, aut sua excuset: se talia quidem dixisse afferes,
sed non eo animo ut noceret & eiusmodi. Quo casu quantum at-
tinet ad inimicitias, eas iudici proponet: & ille inquiret an capita-
les intermenerint necne: & si sunt cum suis affessoribus iudex prou-
dus discutiet an ex parte delati aggraueretur inimicitia, uel ex parte
deponentis: puta quia coniuncti delati alios ex parte deponentis ini-
iuste opprefferunt: tunc si desit infamia & indicia facti, nec sunt alii
testes, presumitur q̄ ratione uindictæ depositum sit: & delatus ab-
solutur sub cautione de non uindicando. Quid si katherina male-
ficiata in se uel in suis, super illâ suspicatur cuius cõiuncti in publi-
co iudicio opprefferunt suam maritū scilicet katherine? Respõdetur
hic est duplex inimicitia ex parte deponentis, scilicet ratione male-
fici & oppreSSIONIS: unde si desint alii deponentes nec laborat infam-
ia contra delatum, depositio ista repellitur: delatus tamen reddi-
tur suspectus; si & in quantum moribus est maleficiosus: de quo ta-
men infra. Si uero adsint alii deponentes qui super alia indicia fa-
cti deponant, res plana est: si uero super infamia solum deponunt
& in re ita est, tunc licet iudex propter inimicitiam repulerit depo-
nentem, ipsum tamen indictum; facti quod ptulerat & ostēderat
iudex ex aliis testibus super infamia, capiet pro inter signo super
suspicionē uehementem: ex qua delatus potest multipliciter plecti.
Primo pena canonicè purgationis, propter infamiam, iuxta ca. in
per sollicitudines de purg. ca. x. scd̄o abiurationis, propter suspici-
onem: iuxta ca. accusatus in principio de here. in. 6. & secundum
uarias suspensiones ad uarias abiurationes ut infra. Et si accesserit cõ-
fessio criminis & penitentia, propter indicia facti non relinquitur
brachio seculari ad punitionem sanguinis: sed p̄ iudicem ecclesia-
sticum ad perpetuos carceres damnatur: quo non obstante, p̄pter
temporalia damna potest per secularem iudicē ignibus tradinuxta
ca. ad abolendam. §. p̄ se. & iuxta ca. excommunicamus secundo. de
here. & de his oībus infra. Epilogando obiter. Primo nō facile cre-
dat iudex aduocato sup̄ inimicitias capitalibus: q̄a depositiōes eius
modi rarissime sine inimicitia fiūt: cū malefice omnib⁹ sint odiose.
Secundo attēdat q̄ quatuor modis posset maleficus conuinciper
testes, per euidentiā facti, per indicia facti, per confessionem p̄-

primam: hoc uel super infamiam tantum, quod solum per testes
sicut super suspicionem leuem, uehementem, uiolentam: & quod
tam ad hec omnia sine confessione propria: que si accedat, quid
agendum sit dictum est. Tertio applicet predicta ad suum: propo-
sum super inimicitis respondeat aduocato. Vbi autem ipse ad-
uocatus allegaret secundum, scilicet uerba non esse dicta animo no-
tendi. adducat quod licet illa uerba dicta sint, ex alia tamen causa po-
tuit effectus uenisse: cum nouis modis infirmitates emergant, &
commune sit mulierum uerbis eiusmodi corrixari. Quibus allega-
tionibus iudex obuiatur: si quidem ex naturali defectu infirmi-
tas aduenerit, exculpationem admittere potest: ex signis tamen an
maleficiu sit aduertet, si nullo remedio naturali curatur, si medi-
corum sententia est morbus maleficialis, aut etiam aliarum incan-
taticum, si absq; debilitatione preuia superuenit, si curata fuit sub-
ito quia signum maleficii sub lecto uel indumentis reptum destruc-
tum est. Per hec. n. obuiabit iudex accedentibus mitis que de ma-
leficio suspicionem ingerunt: sicut si quis dicat succedam horreum
tuum, & effectus sequitur, suspicio aut uiolenta aut uehemes emet-
git: licet id alius potuerit effecisse.

¶ Punctum nonum. Rursus capitales inimicitias subtilius inda-
gaturi sumus, si circa eiusmodi difficultas emergat: poterant hi
modi & si cautelosi ad bonu fidei & reipublice praticari. Primus.
Nam aduocato in folio uno copia processus tradatur: alio uero
nomina testium, no eo ordine quo deposuerunt: sed tali ut neque
at coniectari quod talis tale quid deposuerit. Secundum. Date copie
et nominibus ut prius inserantur alia alibi a maleficia patrata & a
testibus in scriptis non deposita. Sic. n. delatus assertiue dicere ne-
quibit istum uel illum capitalem hostem: Tertius. Cum delatus
examinatur, anteq; defensio & aduocatus detur, interrogetur an
putet se inimicos habere qui tantum crimen auderent imponere
et forte respondebit, non: quod forte ex improuiso faceret: & si di-
xerit quod sic, nome eius & inimicitie causa scribatur ut loco suo iu-
dex rem certius uestigare queat. Quartus. Anteq; defensio aut ad-
uocatus detur: accepto nomine eius qui grauissime deposuit, inter-
rogetur delatus an illum notit: & si dixerit quod non, iam ex post fa-
cto cum hoste capitale i ea causa non potest facere: cum medio in-
tameto

ramento oppositum dixerit. Si uero dixerit q̄ sic, interrogetur an
 audiuerit eum aliquid contra fidem maleficarum more egisse : si
 dixerit sic & sic fecit, interroget si est eius amicus uel inimicus: sta
 tim respondebit forte q̄ est eius amicus, ut ei credatur: & sic non
 poterit ex post facto hostem asserere : si autem responderit se nihil
 scire de eo, interrogetur an sit eius amicus uel inimicus: & forte re
 spondebit q̄ amicus : quia allegare inimicum de quo nihil mali
 nouit, uidetur dedecus : & sic ex post facto idem erit quod prius .
 Si autem a principio allegauerit capitalis inimicitie causas iā ad
 uocato adhibebitur fides. Quintus. Data copia processus aduoca
 to testium nominibus suppressis, aduocatus delatum informabit
 qui coniectabit quis contra eum talia deposuerit, & crebro diuina
 bit. Tunc uero si dixerit, talis est capitalis inimicus & uolo proba
 re per testes : eo casu iudex conuocato peritorum uel antiquorum
 cōsilio clanculo, testes & causas inimicitie examinabit : & si inue
 nerit ita esse, repellet testes, & delatum dimittet si non sunt alioꝝ
 testium grauamina . Et hic modus usitator est. Est & alius & fina
 lis modus qui mandatur in iure (& quo iudex tandē utetur si pre
 dicti non placerent) ut sine omni imputatione transeat : ut scilicet
 habito peritorum & prudentū & honestorum cōsilio, iuxta teno
 rem .d. ca. statuta, ab eis prius habeat iuramentū q̄ rem celabunt
 & eis processum & nomina deponentium per notarium exponat
 & q̄ inimicitarum radicem habere non ualuit : & si eis uidetur,
 de duobus alterum fiat: primum ut per consilium discernatur quis
 ex deponentibus sint quasi hostes repellendi aut eligantur aliqui
 puta tres uel quatuor aut quinque i oppido, qui amplius norint ami
 citias uel inimicitias delati ac testium, & qui in consilio nō sint
 presentes : & eis publicentur nomina delati ac testium, non autē
 articuli processus : & eorum iudicio stabitur.

¶ Punctum decimum . Materiam uero questionum multis pun
 tis absoluemus . ¶ Primum . Si ut exigit iustitia communis,
 ad penam sanguinis iudicatur nullus nisi confessione propria de
 prehensus : quamuis quis pro deprehenso in prauitate heretica ex
 aliis duobus, scilicet euidencia facti seu ex iudiciis facti, & testi
 bus legitimis hēatur : utiq; talis delatus questionibus exponet, ut
 crimina fateatur. Pro quo etia; illud sciendū est: q̄ iudicium facti

LL

est aliquid minus q̄ facti evidentia: spiritus autem ex verbis maleficorum & factis simul, etiam si ipsa maleficia non subito emergant sed temporis lapsu modo precesserint mine. ¶ Secundum. Circa questiones tamen oportet iudicem advertere ad plura propter taciturnitatis maleficium: & in primis ad illud ne ad questiones maleficarum sit pronus: quia nisi diuina uirtus per angelū bonum assistat ut abeat diaboli maleficium, in doloribus insensibiles aliquando redduntur: adeo ut potius membratim scinderentur q̄ faterentur: & id est q̄ si sicut ore ita & corde diabolus sequitur cordiali professione & homagio: de quibus supra. Vnde has diabolus pro uiribus iuuat taciturnitatis maleficio: secus de aliis que aliquando fatentur se nunquam diabolo uoluntarie adhesisse & coactas maleficia peregisse. Has diabolus etiam si diuinitus non repellatur, faciunt ut confusione & morte in desperationē trahat, quas allicere corde nequiuit. ¶ Tertium. Aduertat etiā ut sententiam questionum sic uel modo consimili ferat, mutatis mutandis. Nos iudex & assessores, considerantes merita processus facti per nos contra te talē, talis loci, talis diocesis: & diligenter omnibus examinatis inuenimus q̄ tu es uarius in tuis confessionibus: utpote quia dicis te tales minas protulisse quidem non tamen animo nocendi, & nihilominus sunt indicia uaria que ad te questionibus exponendum sufficientia sunt. Eapropter ut ueritas ab ore tuo proprio habeat & ut deinceps aures iudicis nō offendas, interloquendo declaramus, indicamus & sentētiamus die presenti & hora tali te supponendū questionibus & tormentis. Lata fuit hec sententia &c. Aduertat tamen episcopus & inquisitor ut hec sententia quum sit contra delatum, feratur coniunctim, iuxta capi. multoꝝ de here. in cle. Demū non sit tñ iudex ad q̄ones pronus: sed delatū carceri ad penā mancipet sicut prius ad custodiā & adhibitis amicis, uideat an carcere & bonis uerbis suauioris euel lere ab eo possit ueritatē. ¶ Quartū. Vbi uero fide bona sibi suadet q̄ ueritatē tegat, eū q̄onibus modeste exponat. i. sine sanguinis effusionibus: illud sciens q̄ fallaces sunt q̄ones, & ut dictū est, interdū, et inefficaces. Dū uero ministri se disponūt ad q̄onandū, illū exolient uel si mulier ē, a matronis honestis priusq̄ penosos carceres adeat spoliata: sine maleficia getat in uestibus. Et dū ligatur moneat

& crebro, & ministri paulatim exequant q̄si p̄tra eū turbati ¶ **Quartum.** An uero iudex possit p̄mittere uitā si sp̄ote fateat, cum sit infamatus & p̄ indicia facti & testes dephensus, nihilq̄ desit nisi ut crimen suo ore fateat, sunt opiniones: quibusdā putātibz q̄ sic, mō p̄petuo carceri macerāndus deputet, mō plene detegat sua & aliena aliis similiter q̄ sic, si carceri deputet ad t̄ps, sed post ei⁹ interuallū iterimat: aliis similiter q̄ sic, sed substituat alius q̄ interimat. Mihi v̄ q̄ absolute possit: cū adhuc nō possit iuris eq̄tate inferre mortē: q̄a p̄fessio nō intercessit. An uero debeat, ḡn̄alis regula dari nequit: certū t̄n̄ est hoc mō sepe ueritatē elusisse, & multos eē q̄ ueritatē faterent nisi timor mortis intercessisset. ¶ **Sextum.** Si uero, nec sic h̄ri pōt ueritas q̄sita, q̄ōnef modis usitatis, nō aliter: & inter q̄ōnandū de articulis iterroget, a leuioribus inchoādo: & totum notarius in processu scribat, & quō torquet, & de quibus iterrogatur, & quid r̄ndeat. Et quidē si p̄ tormenta fatef, ad aliū locū ducatur ubi iterum ueritatē recognoscatur: si uero minime fatetur, terreat p̄positis aliis tormētoꝝ ḡn̄ibus: q̄d si nō iuuat, sn̄ia ad tormenta cōtinuanda pro alia die (non. n. p̄nt iterari nisi ex nouis indicis) feratur in hunc modū. Et nos prefatus iudex ut supra, assignamus tibi tali, diem talem ad continuandū q̄ōnes, ut a tuo ore proprio ueritas oriatur. Et totum ponatur in processu a notario. Interim adhortetur ad fatendum: nec solus relinquatur: quia si diabolus eū deferere aut uult aut cogitur a deo, eum ut sibi ipsi manus inferat sollicitabit.

¶ **Punctum undecimū.** Quonā autē modo sint cōtinuanda tormenta, & de cautelis iudicis, multis dictis enodabimus. ¶ **Primum.** Sicut uarie sunt delatoꝝ qualitates, ita & modos interrogandi & cautelas iudicum oportet esse uarias: nec una regula dari pōt, nec expedit: q̄a facilius filii tenebræ acsi perditionis sue laqueū euitarent: v̄ si taciturnitatis maleficiū uestigare curat, aduertat an corā eo lachrimare delatus possit: hoc. n. pro certo p̄pertū est, q̄ q̄ maleficus aut malefica est, et si p̄iuret ut lachrimet nō poterit: q̄ uoces gemētis dabit, & sputo genas & oculos liniet: ut fletisse uideatur. Modus at̄ adiurādi ad ueras lachrimas & ad eas cohibēdas hic uel p̄similis est. Coniuro te p̄ amorosas lachrimas a dño n̄so iesu x̄po in cruce pro mundi salute fusas, ac per lachrimas ardētissimas

ipsius gloriose uirginis marie matris super uulnera eius hora uesti-
tina emissas, & per lachrimas omnes olim sanctorum & electorū
omnium, a quorum oculis iam deus omnem lachrimam abster-
sit, ut quatenus innoxia sis lachrimas effundas, alioquin nullo mo-
do possis effundere, in nomine patris &c. Experientia docuit quā-
to plus noxie coniurantur, tanto sicciores effici: quā fingere conan-
tur. Alibi autem a presentia iudicis & extra locum tormentorum;
coram custodibus flere possunt. Causa uero eius rei putatur nobili-
tas doni lachrimarū in penitētibz: quod diabolus summe odit,
& pro uiribus impedit, ut finalis impietia inducatur: aut quia facile
malefica lachrimans, emollitis uisceribus penitere posset. Quod si
permittente deo astutia diaboli lachrimas a noxia excuteret: dico
eiusmodi non excedere terminos probabilis coniecture, nec super
his iudicium absolutionis aut condemnationis esse fundandum.
Secundum. Cautela secunda sepe obseruanda a iudice & assessori-
bus. Cautent ne se tangi maxime ad nudum maxime iuncturarū
permittant: armati uero semper signo crucis ferant potius secum
sal exorcizatum, palmas & herbas benedictas, & ceram itidem be-
nedictam, simul omnibus inuolutis: sunt enim efficacia: ut ex ec-
clesie consuetudine & strigimagarum testimoniis constat. Immo
nudem a tactu, sed etiam ab auditu & uisu talium, esset cauendum
pro uiribus: quia & per uerba & uisum coopante diabolo eas pos-
se maleficiis afficere compertum est. Tertium. Cautela tertia. Abra-
dantur omnes delatorum pili: in eis. n. sicut & in uestibus interdū
pro maleficio taciturnitatis scripturas aut alligaturas celant: immo
interdum in locis secretissimis non scribendis nec nominandis,
immo interdum inter cutim & carnē. Et quā demon haud dubio
eiusmodi taciturnitatem per se posset inducere: tamen eiusmodi al-
ligaturis & scripturis utitur, ad maiorem animarum perditionem
& offensam diuinitatis: quum ista per neces puerorū maxime non
renatorum & mille crimina procurentur. Nota uero taciturnitatē
in questionibus ex tribz emergere: primo ex naturali duricia cor-
dis: sicut in quibusdam ex mollicie passio adeo est facilis ut etiam
non admissa fateantur. Secundo ex maleficio apud delatum reten-
to: unde in diocesi ratisponen. quā dā heretici damnati illesi i igne
manserunt, & rursus adiudicati submersioni idem fuit: indicto an

tem triduo ieiunio omni populo, cuidá innotuit q̄ in certo cor-
poris loco sub cute erat maleficium: quo sublato statim incendio
perierunt. Tertio ex maleficio aliorum quantuncunq; distantium
sicut in isybruch quedam malefica se iactare solebat, q̄ si uel mini-
mum filum uestis cuiuscunq; detenti haberet, id posset efficere ut
mori potius q̄ fateri posset. Quartú. Cautela quarta. Vbi uero eius
modi rasura foret horrida, nonnulli inquisitores cōtra taciturnita-
tem hoc utuntur remedio. A brasis capillis, ciph⁹ aque benedictę
cum guttula benedictę cere infusa, ieiuno stomacho sancta trink-
tate inuocata ter potus delato ministretur. An uero omnibus reme-
diis cessantibus licitum esset diuinatrices inuocare pro soluendis
maleficiis: quidam absolute negando respondēt. Ego uero disti-
guo: quia aliud est per diuinos inuocare demones, aliud inuocare
ipso diuinos ad ea que sua uirtute possunt: non scilicet ut demo-
nes inuocent, sed ut sua propria notitia & uirtute utantur. Quod il-
licitum non puto: etiam si quid alias per demonē sciuisent, & nō
ideo quia nunc me instante inuocarunt: sicuti licite ad febrē quar-
tanam pellendam naturali actiō uteretur: puta pulueribus herbe ca-
medrios (que italice callamandrina nuncupatur) mixtis uino bo-
no albo, potato in hora accedentis parocismi, etiam si alias id de-
mon reuelasset, modo id me instante non fecerit. Primo ergo in-
dex utatur propria uirtute: deinde uirtute aliorum: & consilio et ma-
lorum, nec non sanctorū etiam uiuentium: tandem ad deum con-
fugiat etiam indicta oratione & ieiunio: ut prouideat rei sue co-
modo quo sue bonitati & sapientie, congrui: iuxta illud. 2. para-
20. cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus
residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

¶ Punctum ultimum. Vltimam uero interrogationē delati non-
nullis dictis explicare oportet. Primum. Sacrationibus diebus ho-
rā missarum cum rebus & uerbis sacris, maximeq; septem a chri-
sto i cruce prolatis, in scedula scriptis: & ut nonnulli scribunt cum
longitudine corporis christi benedicti a se haberi potest, qua malefi-
ca cīgatur. & sanctorum reliquiis, iudex aqua benedicta in potum
exhibita, delatum iterū questionandū aggrediatur: continue hor-
tando & dicti testium sine nomine legendo, ac dicendo: ecce per
testes conuictus es; & si testes id uellent, interroget an fateri uelit

si testes in faciem deponant:quo annuente id fiat, si forte uel sic
 rubore aliquid diceret. Et ultimo eo stante in negatiua, interroga-
 bit an pro sua innocentia iudicium ferri candentis subire uelit: &
 si annuerit (ut libenter faciunt, putantes q̄ a demone iuuabuntur)
 erit signum q̄ sit uere maleficus: & replicabit iudex, qua temerita-
 te tali periculo se submittat: nec illud patietur, sicut nec licet. Secū-
 dum. Si uero in negatiua persistiterit, his cautelis iudex utetur. Pri-
 ma. Carceri ad custodiam bene tñ munito tradetur: nullo aut mo-
 do eum sub fideiussione relaxet: quia nunq̄ haberetur ueritas: sed
 in dies peior efficeretur: sed id procuret ut in cibo & potu humane
 tractetur: deinde submittat honestos & tutos, qui de impertinēti-
 bus loquentes tandem se exhibeant mediatores, promittendo q̄
 iudex gratiam faciet: & idem etiā tandem faciat iudex: caute tamē
 loquendo, intelligendo sibi uel reipublice: & notarius omnia scri-
 bat uerba, & qua intentione sint dicta, prius edoctus a iudice. Se-
 cunda. Siqua complices examinati deposuissent ad propositum
 aut si qua instrumenta uel unguenta uel pixides ex domo eius ha-
 buerit: de singulis diligenter interroget, ad quem usum &c. Tertia
 Procuret iudex sibi fidum, & malefico non ingratum, qui collo-
 quatur, actandem cātus temporis tarditatem remaneat cum eo no-
 de: & si fieri posset, esset de complicibus cōfessus: foris autem sint
 qui explorent & uerba audiant, & si opus fuerit cōscribant. Quar-
 ta. Si quando incipiat cōfiteri, nulla ratione uel pacto uel hora iu-
 dex confessionem dimidiet, donec principalia excipiat: interrup-
 ptio enim multotiens ad uomitum reducit. Et post nouementa
 lata interroget iudex de succubo uel incubo, & tempore negati-
 uae fidei, & quando cū incubo coiuerit. Hec enim non nisi dictis aliis
 fatentur. Quinta. Si predicta omnia non inuenti ubi fieri potest in
 castro aliquo recludatur in carcere: & post dies aliquot, castellan^o
 se recessurum fingat ad partes distantes: & honesti uiri uel femine
 intrantes adiutorium spondeant, modo eos de certis expe-
 rimentis informet: puta super grandine concitanda,
 uel de camalibus cum incubis & eiusmodi. Eo ta-
 men casu quo omnia deficerent uel omnia
 fateretur: quid agendū sit iudici p̄ sen-
 tentia, iam dicere aggrediamur.

Sententias pro terminatione processus i strigimaga
 vario modo ferri. Capitulum quartum.

Via vero iam ostensum est processus quonam modo
 cōtinuetur nunc quomodo per sententiam claudatur
 multis punctis ostendemus.

Punctum primum. Iudicium ferri candentis, aque
 bullientis & duelli, quicquid sit de seculari iudice (qui tamen in
 heresi maleficarum crimine. s. ex ecclesiastico & civili mixto. i. he
 resi & maleficio non potest sententiaré: ut inquisitionis eo. titu. §.
 prohibem⁹ li. 6.) ecclesiasticus index nō exercet. 2. q. 5. monarchiā
 item ibi ca. quod sanctorum. Vnde his missis aut in conuictū aut
 in sponte cōfessum sententia ferenda est per aug. 2. q. 1. ca. 1. ¶ Que
 sententia triplex est: ut ibi dicit glo. sum. Prima est interloquu
 toria: que apud ray. dicitur q̄ non est sup principali, sed super aliis
 questionibus emergentibus inter principium & finē cācut de te
 ste repellendo uel dilatione danda uel non, & eiusmodi. Sic dicta
 q̄ inter principiu & finē cāe iudex ea; loquitur uel dicit: aut certe
 quia iter partes sine scripture sollēnitate proferet: de sen. & re iudic
 quod ad: q̄q̄ prolata scribitur. de proba. qm̄. Scda est diffinitiu;
 que ea est qua principalis cā finitur. ff. de re iudic. l. 1. Tertia est sen
 tentia p̄cepti: & ea est q̄ maior minori p̄cipit sine cāe cognitione;
 de qua in. d. glo. & ff. qd̄ me. ca. l. ultima. Sed ista tertia omiſsa de
 priā & de scda p̄cipue intēdimus. Priā at̄ & precipua. i. diffinitiu
 si lata fuerit iuris ordine p̄termisso nulla est. 2. q. 6. si qn̄. §. diffini
 tiua. Qd̄ de eo ordine s̄m glo. ubi supra intelligit, q̄ de substantia
 iudicioꝝ est: ut .i. fiat litis cōtestatio, & testes legitime recipiātur
 nō aut̄ de eo ordine q̄ de iudicioꝝ substantia nō est: ut q̄ sn̄a nō
 ferat̄ sub cōditiōe, ut prius nō pronunciet de p̄prietate q̄ de pos
 sessione: q̄ si nō seruent, sn̄a tñ tenet. 2. q. 6. anterior. §. biduū. In
 cā tñ strigimagaꝝ qa est cā fidei. & crimē heresis; mixtū, proce
 ditur sūmarie simpliciter & de plano: ut supra dictū et declaratū
 est: & semp̄ debet inquisitor & iudex in uidēdo merita p̄cessus &
 sn̄a ferenda, adhibere peritos oīm facultatum pro uiribus. Pro
 ferri aut̄ debet a iudice non ab alio: alioquin non tenet; item in
 loco publico & honesto, & sedēdo. 3. q. 3. inducie. §. spaciū: & simi
 liter de die, nō in tenebris; & sic de multis que ibi notātur. Hic ta

men fertur si iudici placet & diebus feriatis: quod ibi prohibetur
 & similiter sine scriptura sicut in io. an. multoties sine scriptu-
 ra teneat, maxime ubi est consuetudo loci uel fori. di. xi. consue-
 tudinis. Iudex etiam si est eps, per alium sententiam recitare po-
 test: instar illustrium. Lata autem sententia licet in actionibus cri-
 minalibus executio non sit differenda. 2. q. 1. sicuti fallit tamē in
 multis casibus: e quibus pro ista causa duos elicio: primus est si la-
 ta est in mulierem pregnantē: quia partus expectatur. ff. de re iudi.
 l. pregnantis: secundus cū is qui crimen cōfessus est postea negat
 quod intellige si fuit confessus solum in loco torture uel carceris:
 nō aliter: de quo uide. C. de custo. re. l. 2. Si autē est facta, sponte in li-
 bertate nō metu, nō est audiēda: alioquin quilibet uicinus patibu-
 lo se pro uoto liberaret ad tempus, & totiens quotiēs. Quod no-
 ta: quia nunc tōte ubi est malox oium suffragiū, quidā hac ratio-
 ne hereticum tuentur, qui confessionem spontaneā multotiens fa-
 ctam reuocauit: isus auxilio alicuius cardinalis.

¶ Punctum secundū. Suspicio autē unde interdū sententia emer-
 git, multis dictis absoluitur. ¶ Primū. Glo. in ca. nos in que q. 2. q.
 1. dicit quatuor esse modos convincendi reum: aut iurē. s. instrumē-
 tis & testibus: aut facti euidētia de cohabi. cle. tua: aut iuris inter-
 pretatione: ut sepius citatum esse reum. 3. q. 9. decreuimus: aut suspi-
 cione uiolenta. 32. q. 1. dixit. Canoniste uero suspicionem triphariā
 s. m. antiqua iura diuidunt: & prima est temeraria: que in reū nihil
 iure operatur: & de qua. 2. q. 1. nullum iudicetis suspiciōis arbitrio.
 Secunda est probabilis: & est qñ aliquid uidetur omnibus aut plu-
 ribus aut sapientibus (tu hic accipe prudentibus) & his aut omni-
 bus aut plurib⁹ aut precipuis: ut patet ex diffinitione pbabilis apud
 ari. in lib. topi. Et hec inducit purgationē canonicam. 2. q. 4. presbi-
 ter: admittitur etiā ad semiplenam probationē de presump. i. mul-
 tis. i. ad probationē coadiuuat, si alia adsint adminicula. Tertia ē
 uiolenta: que condēnationem inducit: de qua illud hiero. itelligi-
 tur. 32. q. 1. dixit uxor dimitti potest propter fornicationē aut for-
 nicationis suspicionem. Et ista est duplex: quedam. s. iuris & de iu-
 re: ut cum ius fingit & statuit aliquid super facto: cōtra quā proba-
 tio non admittitur: de spō. nec qui fidem: ne luri si data fide de cō-
 trahendo sequitur copula, m̄m̄ presumitur: quedam uero est iuris,
 sed non

sed non de iure : ut ubi ius presumit sed non statuit : ut si uir diu
 mulieri cohabitauit, psumitur cognouisse .27. q.1. dixit : & ptra hac
 admittitur probatio. ¶ Secundū. Quantū uero attinet ad nostrum
 institutū & nona iura, suspicio probabilis diuisa, tria nobis mēbra
 parit suspicionis : q̄ sunt modica, magna, maxima. Prima. i. parua
 in iure uocatur leuis: ut in ca. accusatus de here. li. 6. q. 1. leuibus cō
 iecturis oriatur & parua uel modica, q̄ paruis iudiciis seu modi
 cis constat: & pro hac puniatur strigimaga mō tñ pena relapsi. Exē
 plum in simplici heresi: si qui occulta cōuenticula celebrāt, aut uita
 uel moribus a cōi uita fidelium deuiant de here. excōicamus p̄
 mo. Exemplū in heresi strigimaga: si in angulis cōuenticula cele
 brant, aut in tēporibus anni sacrationibus in cāpis uel filiis nocte
 uel die, aut si seorsum aliquē reperiantur nō frequētantes ex mo
 re diuina aut modis consuetis, aut cū suspectis maleficis secretas
 familiaritates cōtrahere: eiusmodi. n. saltem leui suspicioni de he
 resi subiaccet: q̄pe q̄ talia crebro eiusmodi heretici faciē p̄sueuerit.
 De hac leui suspicionē hētur. C. de here. li. 3. in fi. ubi dicitur hereti
 corum uocabulo cōtinentur: & latis aduersus eos sententiis debēt
 succūbere, qui uel leni argumēto a iudicio catholice religionis &
 tramite detecti fuerint deuiare: quod dictū ho. in sum. ti. de p̄sum.
 §. si exponit q̄ heretici leui argumēto detegunt quātū ad hoc q̄
 suspecti habeant tñ nō debēt ut heretici h̄ri: adde tñ q̄ subiiciuntur
 sentētiis datis p̄ leui suspiciōe, nō aliter. Secunda uero suspicio. i.
 magna, in iure uocatur uehemēs siue fortis: de qua rursus in di.
 ca accusatus: ubi dicitur suspicio magna & uehemēs: ubi li & non
 copulatiue sed expositiue tenet s̄m io. an. ibi: uehemens aut idem
 est qd̄ fortis s̄m archi. ibi: & sic d̄ q̄ nisi uehementibus & fortib⁹
 defensionibus repellat & rursus q̄ ex uehementibus magnis & for
 tibus pieturis emergat. Exēplū in simplici heresi: aliq̄ eos qui sciū
 tur heretici eē occultāt, fauorē ipendūt, associāt, uisitāt, mūera of
 ferūt, recipiūt, defēlant & eiusmōi faciūt. Et similiter cognoscunt
 circa heresim strigimaga: eo q̄ suspicio oriat̄ q̄ p̄cipāt cū eis
 i crimie. Et hec patēt p̄ dicta archi. in. d. ca. accusat⁹. Tertia suspicio
 est maxia, & in iure uocat̄ uiolēta ca. cū p̄tumacia. & ca. accusatus
 de he. li. 6. Que & sic d̄ q̄ uiolēter & cogat ad credēdū in e qua
 cunq; tergiquetatione refellit: uel q̄ ex iudiciis & pieturis quincē
 m m

libus emergat. Exēplum in simplici heresi. Siqui hereticos adora-
 uerint. i. reuerentiā suo more exhibuerint, p̄solationē uel cōionez
 ab eis acceperint, uel similia q̄ ad eoz ritū attinent p̄petrauntq̄
 quādi sunt p̄ ca. filii. & p̄ ca. accusatus de here. i. 6. & p̄ no. p̄ archi.
 super ca. quicunq̄ hereticos. & in uerbo credentes eo. ti. li. 6. cū nō
 sit dubium eos ita facere in credentiā heretice p̄auitatis. Et in he-
 resi strigimagarum a simili. Siqui patrant pertinētia ad ritum strigimagarum, in uerbos ut tu senties in breui quid tibi cōtinget. &
 sequitur effectus: & similia. Et similiter in effectu: ut solo tactu in-
 ciendo hoīem aut bestia: & eiusmodi. Hi. n. ubi laborant infamia
 sunt cōiudi. ¶ Tertiū. Igitur suspecti de strigimaga: ū lecta triplē
 ces seu certe tripliciter hoīes sunt: leuiter, uehementer, uolentes.
 Et leuiter quidē, qui talia leuia seu modica peragunt, q̄ ex his le-
 uis aut modica suspicio emergat: qui quis heretici minime habē
 di sint. his tñ indici debet canonica purgatio: de here. excōicam^o
 primo. uel tanq̄ pro leui suspicione abiuratio ut p̄ ca. accusatus p̄
 tet. in. 6. eo. ti. non tñ punietur ut relapsus si deinde here. sim. com-
 mittat: ut ibi liquet. Quidā uero sunt suspecti uehementer ut dī
 ctum est: qui licet nec sint heretici nec ut heretici dānandi: ut liq̄
 in ca. literis. §. quocirca de presump. tñ talibus debet mādari ut ab-
 furent uniuersaliter oēm here. sim. & p̄ ca. inter sollicitudines de pur.
 & per capi. lras de presump. Et ex uerbis. d. cap. accusatus, patet q̄
 post abiurationē in triplici casu p̄na relapsōz p̄lectuntur: primo
 si relabaf i here. sz de q̄ erat suspectus uehementer. secundo si here-
 sim in gñe abiurauit, & in aliā labitur. tertio si hereticos receprat
 & deducit, uisitaf, associat, dona mittit. aut eis fauet. Quod si ad
 mandatū iudicis talis abiurare recuset: quidā dicunt tradendū bra-
 chio seculari s̄m ca. ad abolendā. §. in p̄nti. de here. quod nō bene
 probat: q̄ nō loquit̄ de uehemēter susp̄cto sz de manifesti d. p̄e-
 hensoriū quo agitur rigo. rosius. Vñ melius alii dicunt procedendū
 per ca. excōicamus primo. eo. ti. §. qui uero sola. unde excōl-
 catione p̄lecti: s̄m qua si anno integro durauit, ut hereticus dāna-
 bitur. Quidā uero suspecti sunt uolentes: ut etiā parui: & hi ut he-
 retici sunt habendi. Vnde si crīmen fatentur & uolunt redire, ab-
 iurata heresi ad penitentiā admittuntur per ca. ad abolendā. & per

ca. excōitamus fecūdo. eo. ii. Si nero abjurare reculant, tradendū sunt curie seculari p. d. ca. ad abolendā. §. primo. Si autē crimē non fateatur postq̄ est conuictus nec p̄ientit abinire, est ut hereticus inpenitens p̄demnāndus p̄ ca. ad abolendā: uolenta. n. suspicio sufficit ad dānandum, & probationē in contrariū nō admittit. de presump. l. rās. & ca. afferte. ¶ Quātū. Et quā hec in simplici heresi uera sint absq̄ euidencia aut indiciis facti (sicut infra. in 6. mō sentētiandi p̄tebit: ubi q̄s ut hereticus dānat̄ ēr si i re nō sit hereticus) quāto magis circa heresiz strigimagaꝝ: ubi semp̄ cōcurr̄t aut euidens factum in pueris, hoibus uel iumentis aut indicium facti, p̄ta per instrumēta reperta. Et licet in simplici heresi penitētes & abjurantes, ad p̄niam & perpetuos carceres admittant̄: in hac t̄n heresi licet ecclesiasticus iudex ut sic recipiat ad p̄niam laicus t̄n p̄ōt̄ propter dānā forte facta. ultimo supplicio intemere.

¶ Punctum tertium. Si delatus attentis meritis cāe adhibito peritorum consilio inuentus fuerit immunis. i. nullo ex predictis modis deprehensus in heresi, nec alias de ea infamatus uel suspectus sententiandi practica. Nos enim talis episcopus aut iudex talis domini attendentes q̄ tu talis de tali loco talis diocesis fuisti nobis delatus de tali heretica prauitate: attendētes etiam illa esse talia q̄ nequibamus nec debuimus cōnientibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si pred̄cta fulcirentur aliqua ueritates testes recipiendo, te examinando, & alia faciendo que decebant p̄. n. cauonicas sanctiones. Ea propter uis & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac causa: habitoq̄ peritorū in iure ac theologica facultate cōsilio, illoq̄ sepius repetito: sedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, ac habentes pre oculis solum deū & negotii ueritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis ut de uultu dei iudicium nostrum prodeat. & oculi nostri uideāt equitatem: ad nostram diffinitiuā sententiā christi noie inuocato descēdim⁹ in hunc modū. Quia p̄ ea q̄ uidimus & aud uim⁹ & p̄ducta & oblata acta & actitata sunt coram nobis in presenti cā: nō inuenimus aliquid contra te legitime probatū esse, de his de quibus delatus fueras corā nobis: p̄nūciamus declaramus & snialiter diffinimus, contra te non esse actum legitime coram nobis, propter quod possis aut debeas ut heretic⁹ aut maleficus iudicari, aut

m m ii

de heretica prauitate aliquo modo suspectus huiusmodi quare a p[ro]f[ess]o instantia inquisitione & iudicio totaliter te relaxam[us]. Lata fuit hec sententia &c. Cauendum uero est ne in sententia delatus dicat insons uel immunis; quod non fuerit contra eum legitime probatum; quia si processu temporis ite[m] defera[n]t & legitime probat[ur], potest non obstare predicta absolutoria sententia condemnari. Nota in super eodem modo absoluendos esse si defecerant alii qui de receptatione, defensione uel alia fauore hereticorum, ubi nihil legitime probat[ur]. Et eiusmodi sententia quum sit pro delato non contra eum, diuisim fieri potest ab episcopo solo uel inquisitore solo per ca. multorum de here. in cle. & ibi glo. io. an.

¶ **¶** unctum quantum. Aliquis delatus examinato processu cum peritorum consilio inuenit de heresi diffamatus solum: quod tunc est quum nullo eisdem dictis modis est deprehensus, nec indicia aliqua uerborum aut factorum probata sunt contra illum, sed infamia sola: quam in causa heresis non refert apud bonos aut apud malos et uilissimos esse: quia a quibus potest quod legitime accusari, apud hos et potest legitime infamari: & tunc hec sit practica. Nos talis episcopus aut iudex talis domini, considerantes quod mentis processus facti pro nos contra te talis talis diocesis nobis delatum de tali heretica prauitate, diligenter discussis de peritorum consilio: non inuenimus te confessum aut quicumque de predicta labe nec alias suspectum nisi quod te repetimus legitime et ueraciter in tali loco apud bonos & malos publice diffamatum: et propter ad purgandam eiusmodi infamiam, & ut odor bonus in ceteris fidelium existat: tibi indicimus canonicam purgationem ut iuris est assignando tibi talis mensis, talis diei, talis horam in qua coram nobis personaliter appareas, ut infamiam tuam purges tanta manu uel personarum numero ordinis tui qui quidem copurgatores sint homines fidei catholici ac uita probati, & qui tuam querelationem & uitam mouerunt, non tam moderno tempore quam transactis significantes quod si in purgatione defeceris, te habemus pro conuicto: prout uolunt canonice sanctiones. Eiusmodi autem sententia auctores mallei malefic. uident uelle quod ab inquisitore sine ordinario & ecclesia ferri possint: ego puto quod non: quia est contra delatum: qui si deficiat danatur. Nec obstat si aliquo modo sit pro eo: quia odia restringi & fauores conuenit ampliari. de reg. iur. in. 6. & tanto plus quanto inquisitor pro se quidem damnat & gratulatur, iuuat autem per accidens. Et ita tenet directionem inquisitionis. Eiusmodi tamen sententiam multi tenent posse inquisitorem sine ordinario face-

ietquia aut clare est aut dubiū de iure. Et si est dubium quom in
 quisitores possint ex privilegio interpretari ius in cā fidei, pote. ut
 ficere eiusmodi soli. Multo aut magis si est clare ut uidetur: quia
 in ca. ut offm̄ in. 6. hoc inquisitorib⁹ cōceditur (nulla hita mētio
 ne de ordinario. Et cōfirmatur: quia in lris clementis, vñ illud ca.
 sumptū est (q̄ incipiūt: l3. ex oībus) postq̄ mandatū est inquisitorib⁹
 recipere abiurationē, statim subiungit de aliquibus q̄ non pōt in
 quisitor solus dā subdi. f. Quod si aliqui fuerint iudicandi heretici
 uel incarcerationis pena ppetue &c. & tūc mandat inquisitoribus
 ut ordinarium requirāt. Quia ergo hoc eis l3 p hoc ius antiquum
 & p nouū nō exprimit p̄uariū, tenendū est: iuxta glo. i cle. multo
 rum .eo. ti. Nec obstat q̄ eis ibi p̄hibet snia p̄tra eos. s. hereticos
 quia intelligit de snia dānatiua de heresi. Hec ex his. Sed primum
 est ueritas: quia illud uerbū p̄tra corrigit antiqua iura: & hic male
 glosaf. v̄ ide de his de pur. ca. inter sollicitudines: & nota eiusdē or
 dinis si hñ pñs: alioquin erunt ordinis inferioris uel et laici. 24. q.
 5. si legitimi. Nota et sui ordinis: ut si delatus est religiosus, cōpur
 gatores religiosi sint: si clericus secularis, clerici seculares: si miles,
 milites: sumit. n. ordo in gñe. vñ si purgat eps, admittunt nō ep̄i
 mō, neq̄ et abbates, & religiosi p̄bri: & in aliis pari forma: de pur.
 ca. quotiēs. Nūerus ā p̄purgantiū hodie s̄m ray. iudicis rōnabilē
 taxatur arbitrio, oībus pensatis. Qd̄ uidetur graue: nisi utat pro
 borum cōsilio: alioquin posset tot imponere q̄ pro uoto dānaret
 Si autem hic delatus se purgare noluerit, excōmunicetur: & si p̄ ar
 trum indurato animo sic steterit, extunc ut hereticus dānatur de
 here. excōmunicamus itaq̄. §. qui aut. Si autem uoluerit quidē se
 purgare sed nequiuert: quia quot & quales iniuncti sunt nō iuenit
 pro conuictō hñ: & cōsequenter ut hereticus dānatur: de here. excō
 municamus primo. §. addicimus. & de pur. ca. cū dilectus. Si uero
 se purgare & uoluerit & potuerit: colligitur de pur. ca. quotiēs.
 §. porro & ca. accepimus. hec erit practica. In termino & loco sta
 tuto in quo scilicet est infamatus, purgandus cū suis coniurato
 ribus coram episcopo & inquisitore personaliter comparebit &
 manu super libro euangeliorum posita, sic exordietur. Ego iuro
 super ista quatuor euangelia sancta dei q̄ heresim talem (eam ex
 primendo) de qua sum infamatus nunq̄ tenui nec credidi, nec do

tui nec credo nec teneo. Quo facto oēs purgatores ponēt manū super euāgelioꝝ libros: & quisq; eorū sic dicet: ego iuro sup ista scā dei euāgelia, q̄ credo ip̄m uerū iurasse: & tūc est canonicē purgatus. Si aut̄ in pluribus locis fuerit infamatus: iniungat̄ ut in oībus publice fidē catholicā p̄stet, & heresiz de q̄ infamatus est detestetur de par. ca. inter sollicitudines. Nec p̄tēnat sic purgatus: quia si dem de lab. f. in heresim iam purgatū, pro relapso iudicat̄ & tradit̄ curie seculari: de here. excōmunicamus primo. §. addicimus. & capi. ad abolē iam. §. illos quoq;.

¶ Punctum quintū. A liqñ uero delatus: p̄itoꝝ cōsilio tratinato processu, reperitur q̄nibus dignus: uel quia uarius, uel quia suffiēter ad id indiciatus. & nullo dictoꝝ modoꝝ dephensus. Quo casu snia est ferenda cōiunctim & nō diuisim p̄ ca. multoꝝ de her. in cle. r. nec per inquisitorē solū nec p̄ ep̄m solū: & hec erit prāxis. Nos talis ep̄s uel inquisitor talis attentis meritis processus p̄ nos cōtra te talē talis loci talis diocesis, facti: & q̄ tu es in tuis confessionibus uarius, aut nihilominus sunt indicia uaria sufficientia ad te exponendum q̄nibus & tormentis: eap̄toꝝ ut ne: itas ab ore tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures iudicū non offendas, interloquendo declaramus iudicamus & sententiamus die presentī, & hora tali te supponendū q̄nibus & tormētis. Lata fuit hec sententia &c. Si aut̄ delatus reperiat̄ & uarius & suffiēter indiciatus simul, totū in sententia ponatur: si alterum tantum, ponatur illud. Sententia uero lata executioni mandetur: uideantur tamē illa que ea. priore puncto ro. scripta sunt, assignata etiā die ad cōtinuandum questiones si oportuerit: ut supra. Si ergo ueritatem fassus ueritatem petierit, abiuret: iuxta ca. ad abolendā. §. presentī. de here. & sententia liter ut deprehensus publice damnetur per modum qui dicitur infra puncto. 9. Si uero ueritatem dixerit, nō tamen penituerit sed in hac pertinaciter steterit, & relapsus non fuerit condemnabitur: iuxta. d. ca. ad abolendam. §. presentī: & exspectatus competenter & decenter informatus. tradetur brachio seculari. ultimo supplicio feriendus: ut infra puncto. xi. q̄ si relapsus fuerit, damnabitur: ut infra ibidem. Si uero decenter tormentis expositus ueritatem fateri noluerit, de cetero non uexetur: ceterę liber dimittat̄. Illud uero aduertendū ē: q̄ ea q̄ diximus de eo q̄

mando, vera sunt de quo nihil ad questiones probatur sed neq ipse se fateatur, propter quod heresim abiurare debeat uel possit ut hereticus condemnari. Aliquando tñ est deprehensus uel ea sunt probata indicia propter que deberet abiurare ut leuiter aut uehementer suspectus, propter q non est questionandus, sed aliquñ ultra hoc negat aliqua que nõ probantur, sed sunt indicia ad questiones sufficientia. Cum ergo pro talibus torquetur & nihil confitetur, non est absolueudus eo modo quo dictum est: sed sñ probata cõtra eum procedetur, & abiurabit ut suspectus uel deprehensus sñ merito processus. Si uero propter questiones illa uel eorum aliquid fateatur, tunc abiurabit hec et illa coniunctim & non diuisim quia est contra etiam si suspicio sit leuis: & pro his & illis sententia contra eum feretur.

Punctũ sextũ. Aliquãdo uero delatus processu peritorum cõsilio trutinato inuenitur de heresi solũ suspectus & leniter: quod tũc est, quando nullo ex tribus dictis modis est deprehensus, nec contra eum sunt alia indicia fortia aut uehementia, sed leuia tñ iudicio cõsiliũ: quibus talis debet heresim de qua delatus est abiurare: & si relabatur, non ut relapsus punitur: licet grauius plectatur q̃ si nunq̃ abiurasset: ut in ca. accusatus. de here. in. 6. & tunc ista est praxis. Abiurabit. n. & publice in ecclesia si publice est suspectus in hunc modum. Ego talis, diocesis talis, habitator talis loci, in iudicio constitutus corã uobis domino ep̃o tali, uel iudice tali. sanctis euangeliis positus coram me, & propriis manibus eis per me tactis: iuro me credere corde & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sacrosancta Romana ecclesia credit, confitetur, predicat & obseruat. Item iuro me credere, & profiteor ore q̃ dominus iesus christus cum omnibus sanctis detestatur heresim talem, puta pessimam maleficarum uel aliam: & q̃ omnes illam sequentes seu illi adherentes eterno igni cruciabuũtur cum diabolo & angelis eius eternaliter, nisi respiciant, & ecclesie sancte per penitentiam reconcilientur. Consequenter autem abiuro, abnego & reuoco illam heresim de qua habetis me suspectum: uidelicet q̃ familiaritatem cum maleficis habui. eorum errorem ignoranter def. ndi. odio habui inquisitores & illorum persecutores, seu etiam q̃ earum crimina non detexi.

Ite iuro q̄ nunq̄ p̄dictā heresi; credidi (supple p̄tinaciter) neq; cre
 domec illi adhesi, nec adhero: neq; unq̄ credā uel adherebo: nec
 illā docui, nec docere intēdo: q̄ si aliq̄ p̄dictorū fecero in futurū
 (q̄d deus auertat) penis uiris taliter abiurātib⁹ debitis p̄opto aio
 me submitto: p̄atus subire oēm p̄niam quā p̄ his q̄ feci & dixi, p̄
 quibus merito me habetis suspectū, uolueritis mihi iungere: & illā
 iuro me p̄ uirib⁹ adimplere, & nullaten⁹ p̄tra uenire: sic de⁹ me adiu
 uet & hec euāgelia scā Et si publice adiuratio, sit uulgarit̄ fiat: quo
 itelligat ab oibus. Qua facta moneat delatus, ut nonerit qd fecit
 & caueat. Cōsimili mō abiurabit in camera: ubi factū publicū nō
 ē. Quibus pactis sn̄a hoc mō feras. Nos talis ep̄s & talis inquisitor
 (si adest uel ecōtra) attēdentes q̄ uisis & diligēter p̄sideratis meri
 tis p̄cessus p̄ nos facti q̄ p̄ te talē, talis dioecesis, talis loci. nobis de
 heretica p̄auitate delatū, reperimus te hoc & illud uel illud admī
 sisse: q̄ de heresi te leuiter suspectū reddūt: p̄p̄ hec te talē merito ha
 bētes, te fecimus ut leuiter suspectū de p̄dicta labe eandē heresim
 abiurare. Verū ne p̄dicta p̄ te cōmissa remaneāt impunita & ut in
 futurū cautior efficiaris: de cōsilio multorū & magnorū iurisperi
 torum, ac et̄ religiosorū in & sup̄ his habito maturo pariter & di
 gesto cōsilio th̄ates p̄re oculis solū deum, ac irrefragabilē sancte
 fidei catholice ueritatē, sacrosanctis euāgeliis positis corā nobis
 ut de uultu dei iudiciū n̄m p̄deat, & oculi nostri uideāt equitatē
 sedētēsq; pro tribunali more iudicū iudicantiū. te talē: hic in n̄ra
 p̄ntia p̄sonaliter cōstitutū. p̄ modū qui sequit̄ p̄denamus, senten
 tiamus seu potius p̄niamus. s. ut de cetero nunq̄ sciēter teneas asse
 cies uel defendas talē & c. ponant̄ ea propter q̄ fuit suspectus. Lata
 fuit hec sn̄a seu penitētia & c. Videatur etiam punctus sequens: &
 caueat notarius ne pro leuiter ponat uehementer alias possibiliter
 esset magnum p̄iudicium.

Punctū septimū. Aliq̄n peritorū p̄silio examinato processu de
 latus reperit̄ de heresi suspectus, uehementērq; tūc est q̄n nō est ali
 quo triū dictorū modorū legitime dēphensus: sunt t̄n̄ indicia p̄tra
 eū magna & grauiā p̄bata; & talia p̄siliū iudicata: & eo casu hec
 est praxis. Hic. n. abiurare debet ut suspectus uehementēter: adeo q̄ si
 labatur teneat̄ pena relapsi: iuxtaca. accusatus. de here. in. 6. & abia
 rabit publice uel secrete, s̄m q̄ publice uel secrete fuit suspectus.

Modus

Modus uero abiurandi hic est. Inquisitor enim uel alius sermo hē habebit in die dominica quo expleto, per notariū uel clericū legētus ea de quibus est cōuictus, & ea que illū reddunt suspectū uehementer. Deinde subiunget iudex uel officialis eius: ecce ex his es nobis de tali heresi suspectus uehementer unde q̄ te de hoc purges & heresia illam abiures oportet & proposito euangeliorū libro delatus impouet manus super eos: & si scit cōpetenter legere, cōsequens abiuratio ei legēda tradetur i scriptis, & leget audire omni populo: si uero legere nescit, notarius leget eam uulgariter & morose, & delatus semp notarii uerba replicabit alta & intelligibili uoce. Hec autē est abiurationis forma. Ego talis, de tali loco, talis diocesis, in iudicio personaliter constitutus, corā uobis respōde dño episcopo tali & iudice uel inquisitore tali: sanctis euāgelis positus coram me, propriis manibus per me tactis, iuro me credere & profiteor ore &c. ut puncto priori, mutatis mutandis. Deinde sequitur sentētia uel penitētia, hoc modo. Nos talis episcopus & talis inquisitor si adest &c. ut priori puncto, mutatis mutandis. Aduertēdum uero est q̄ suspecti de heresi siue leuiter siue uehementer & nō deprehensi, non debent perpetuo aut incarcerari aut immitrari: quia hec est pena hereticorum penitentium: ut in ca. excommunicatus. secundo eo. ti. & in ca. qm̄ eo. ti. li. 6. possunt autē in carceres ad tēpus trudi, & deinde ut uidebitur liberari. Nō sunt etiā eiusm. odi consignandi crucibus: quia ista sunt insignia heretici penitētis: isti autem suspecti quidem habiti sunt non autē heretici. Potest tamē eis imponi ut certis diebus sollennibus ad ualuas stent ecclesie aut circa altare dum missarum sollennia celebrātur, tenētes manibus uidentem cereū, aut talē adeant peregrinationem & eiusmodi.

Punctum octauum. Aliquādo uero trutinato pentorum consilio processu, delatus inuenitur suspectus uolenter: & id est quando non est legitime aliquo illorum trium modorum deprehensus sed sunt iudicia non leuia aut uehementia solum, uerum iudicio consilii fortissima & uolentissima. Exemplum in simplici heresi. Non deprehensus, citatus tamen, non in causa fidei, & propter nō comparere excommunicatus est excommunicationem animo indurato integro anno sustinens, est de heresi leuiter suspectus: quia hoc non caret scrupulo heretice prauitatis; de peni. grauem. Cita-

tas uero de fide responsurus & excommunicatus propterea quod renuit
comparere, iam est suspectus de heresi uehementer leui suspitione
in uehementem transuente: & si integro anno sic sustinet in dura
to animo, est iam de heresi suspectus uiolenter, uehementi suspicio
ne in uiolentam transuente: contra quam non admittitur defensio:
ut in ea cum contumacia eo. ti. li. 6. Exemplum in heresi strigima
garum. Si dixit uel egit aliqua que ab eiusmodi praticantur, qua
do aliquem maleficiis uolunt inficere: ut si minatus est alicui, in
breui senties quod tibi accidat, & sequatur effectus aliquis incon
suetus & maleficialis. Item si ad iurit diabolicum ludu ex uolupta
te, & id fatetur negat tamen se christum negasse. uide. s. Vbi de
triplici suspitione tractatur. Eo casu hec est praxis in simplici here
si. Licet enim uiolenter suspectus forte non sit hereticus: quippe qui
nec in mente ei rorem, nec in uoluntate forte habeat pertinaciam:
ut no. archidia. in ca. citato nihilominus est ueluti hereticus dam
nandus, propter eiusmodi uiolentam suspitionem: contra quam
probatio non admittitur. Damnatur autem hereticus sic, quod si no
lit resilire & abiurare & condigne satisfacere, traditur brachio secu
lari. de here. ad abolendam § presenti. si uero uelit & cum effectu
consentiat abiurare heresim, carceri perpetuo mancipatur. de here.
excommunicamus. secundo. Et idem de suspecto uiolenter in he
resi strigimagarum, licet idem modus obseruandus esset: mitius
tamen agendo, dicendum quod si stabit delatus in negatione, dicen
do ut solent quod illa uerba non eo animo dixerit, sed ex uehemen
ti maxime muliebri passione: unde & iudici ideo uidetur cum pos
se ignibus addicere, non obstante suspitione uiolenta: tunc iudex
eo in carceribus detento inquirat, & proclamet si dudum in simi
libus notatus fuisset: & si sic, utrum publice sit de tali heresi disfa
matus: ex quibus ad ulteriora procedat, ante omnia questionibus
exponendo: & si de tali heresi apparuerint indicia: aut de maleficio
taciturnitatis, ut quia flere nequit, aut in tormentis non sentit, uel
statim post recuperat uires: procedat per cautelas superius tactas.
Eo uero casu quo omnia defecerint aduertat quod si similia dudum
patrauit, non est dimittendus omnino, sed per annum ad minus
equalibus carceris mancipandus, & sepiissime examinandus pec
catorum sacrationibus diebus. Si autem cum hoc esset diffamatus: licet

per ea que in simlici heresi dicta sunt posset ignib' adjudicari: præcipue propter multiplicationem testium, & quia sepius in eiusmodi uel similibus maleficiis fuit notatus: pie tamen uolens procedere indicet ei canonicam purgationem ut. 20. uel. 30. compurgatores habeat & procedat prout de iure: ita q' si defecerit cōcremetur. Si uero se purgauerit, abiuret omnem heresim modo superi' tacto cum pena relapforum & penitētia perpetua, per modum qui tangetur in sentētia. Et hic modus in omnibus sequētibus modis sentiendi seruari possit ubi iudex uellet pie procedere. Aduertat tamen notarius ut in actis scribat abiurat. onem factum per suspectū uiolenter. Postq' abiurauerit ab excommunicatione absoluat, si cut & omnis hereticus rediens quum sit excommunicatus, per ea. ad abolendam. & per ea. excommunicamus primo ac secundo: de inde sequitur sententia. Nos talis episcopus & talis iudex (si adest inquisitor uel alius loco inquisitoris) attendentes q' tu talis de tali loco talis diocesis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus fidei sanctam tangentibus: & q' nos processimus ad informandum nos super illis, ut iustitia suadebat: & meuis processus diligēter examinatis & omnibus actis & actitatis in causa presenti, inuenimus te talia & talia commisisse: ita propter & non immerito de tali uel tali heresi te suspectū uiolēter habētes, fecimus te ut taliter suspectū oēm heresim g'naliter & publice abiurare: prout nobis mēdant canonicæ sanctiones. Sane cum secundum eadem canonica instituta, omnis talis, sit ut hereticus condemnandus: & tu saniori consilio inherendo, & ad gremium sancte matris ecclesie redeundo abiurans (ut premititur) omnem hereticam prauitatem: propter quod absoluiimus te a sententia excommunicationis: qua ut obnoxius dei ecclesie astrictus merito tenebaris: si tamen de corde uero et fide non ficta reuersus es ad ecclesie unitatem. Idcirco inter penitentes deinceps computaris, ad misericordie sinum sacrosanctæ ecclesie te recipit de presenti. Verum quia indignum ualde existit offensas diuinas impunitas cōniuentibus oculis pertransire, iniurias hominum castigare: cum grauius sit diuinam q' humanam ledere maiestatem: & ne tua crimina aliis delinquendi incentiuum sint, & ut efficiaris cautior in futurum; ac in posterum minus proleuius reddaris ad predicta seu similia committenda, & in futuro

nn ii

seculo leuiter patiaris: nos episcopus & iudex prefatus, prehabeto
 in. & super his sano & maturo consilio peritorum sedentes pro tri
 bunali more iudicum iudicantium habentes pre oculis solū deum
 & sancte fidei irrefragabilē ueritatem, sacrosanctis euangeliis posi
 tis coram nobis, ut de uultu dei iudicium nostrum prodeat, & ocn
 li nostri uideant equitatem te talem in nostra presentia personali
 ter constitutum, hac die & hora tibi inantea assignatis, sententiali
 ter per modum qui sequitur cōdēnamus seu potius penitētiāmus.
 In primis q̄ statim induaris super uestes omnes quas desers, ueste
 liuida ad modum scapularis monachi sine caputio facta, ante & re
 tro habente cruce; de panno croceo, longitudinis palmoy trium
 & latitudinis duorum: quā uestē deserte habeas super omnes ue
 stes alias tanto tempore & nihilominus cum dicta ueste & cruci
 bus stes in porta talis ecclesie tali & tanto tempore scilicet in qua
 tuor festis principalibus uirginis gloriose uel aliis: atq; ad talem
 carcerem perpetuo, uel ad tempus sentētia liter condemnāmus tre
 nentes nobis ex certa scientia & expresse, ut nobis concedunt ca
 nonica instituta, quatenus dictam penitētiā possimus mitigare,
 aggfauare mutare, tollere in toto & in parte totiens quotiens no
 bis uisum fuerit faciendum. Lata fuit hec sententia &c, *Qua lecta*
 statim executioni mandetur, & induatur ueste predicta.

¶ Punctum nonum. Aliquando delatus trutinato peritorum cō
 silio processu, inuenitur suspectus de heresi & diffamatus: & id est
 quando nullo ex dictis modis reperitur legitime deprehensus, re
 peritur tamen diffamatus ac sic indiciatum ut suspectus reddatur
 aut leuiter aut uehementer ut pote, quia ad hereticos magnam ha
 buit familiaritatem: qualis fuit is de quo in ca. inter sollicitudines
 de pur. ca. Et eo casu hec est praxis. Nam tali ratione infamie indi
 citur canonica purgatio: & ratione suspicionis abiuratio. iuxta di
 ca. inter. Vnde purgabit se modo superius dicto: & deinde etiā mo
 do pretacto abiurabit, uel ut suspectus leuiter uel ut uehementer
 hoc obseruato q̄ si ut leuiter, illā tantum heresim abiuret de qua
 est suspectus: si autem ut uehementer, abiurabit generaliter heresim
 omnem. Et qui dem si ut leuiter, si deinde labatur in eandem, ratio
 ne abiurationis non debet puniri ut relapsus: ut patuit ratione ue
 go purgationis uidetur q̄ sic, per ca. excommunicamus primo.

addicimus neho.uel si post.& ca.ad abolendam.§.illos quoq. de here. Sit ergo cautus tabellio ne in actis ponat leuiter pro uehemēter aut ecōuerso. Quibus peractis sequitur sentētia uel penitētia sub hac forma. Nos talis episcopus & talis inquisitor diligentius attendentes, q̄ tu talis de tali loco, talis dioecesis, fuisti nobis de tali uel tali heretica prauitate delatusmos uolentes ut tenebamus, iudicialiter informari, ad inquirendum de hac causa, testes examinandū, seq̄ citandum & interrogandum medio iuramento, & ad alia faciēda que faciēda erant per nos, descendimus & processimus: ut decebat. Quibus peractis, uisis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huiusmodi cause, & omnibus & singulis productis actis & actitatis habitoḡ in & super illis theologorum atq̄ iurisperitorum pluries maturo consilio ac digesto: reperimus te de predicta heresi in tali loco seu talibus locis, apud bonos & granes publice diffamatum: propter quod ut nobis mādant canonica instituta, indiximus tibi purgationem canonicam, qua corā nobis hic publice te purgasti, & ipsi compurgatores pariter te purgarunt inuenimus etiam te talia & talia commisisse (exprimātur) propter que non immerito te suspectum leuiter aut uehemēter habemus de predicta heretica prauitate: propter que fecimus te ut taliter suspectum heresim abiurare (uel talem, si leuiter erat suspectus uel omnem si uehementer) Verum quia non possumus nec debemus talia que peregisti ullatenus tollerare, sed cogimur ea multa re iusticia suadente: ad hoc ut reddaris cautior in futurum, & ut crimi-
na nō remaneāt impunita; & ut ceteri nō reddantur procliuiores ad similia committēda, & ut creatoris iniurie non equanimiter tollerentur: ea propter te talem predictum, purgatum & abiuratum, hic in nostra presentia personaliter constitutum, in hoc loco & hora tali tibi inantea assignatis: nos episcopus & index prefati, sedentes pro tribunali &c. sententiam seu penitentiam per modum qui sequitur (exprimantur que imponuntur) Lata est hec sententia Qualata exequutioni mandetur: poteritq̄ dispensari uel mitigari uel mutari ut uideatur: iuxta ea. ut commissi. de here. li. 6.

¶ Punctum decimum. Aliquando peritorum consilio trutinato processu, delatus inuenitur heresim confessus, sed penitēs nec alias relapsus: quando scilicet medio iuramento coram iudice iudiciali

vel conficetur talem vel talem heresim tanto se tempore tenuisse : sed tamen uult resipiscere, & illam & omnem aliam ad libitum iudicis abiurare & satisfacere quod antea nunquam fecit . Et eo casu hec est practica . Talis modo uere reuertatur , est ad misericordiam recipiendus nec tradendus brachio seculari, aut si clericus est degradandus . de here . ad abolendam . § presentis & prius abiurata heretica prauitate, est perpetuo carceri mancipandus . de here . excommu nicamus . 2 . § . si quis ei absolutionis beneficio impartito & iniustus quod talibus iniungi consuevit . iuxta ca . ut officium . Deinde uero sequitur sententia, ut supra mutatis mutandis : ita tamen ut exprimantur articuli in quibus deliquit & in penitentia ponatur quod induitur ueste liuida, & sententietur ad perpetuos carceres : & referretur sibi iudex ex certa scientia & expresse auctoritatem mitigandi &c . . Lata fuit hec sententia &c . & hortetur delatum ad patientiam declarando penitentiam, & misericordiam spondendo . Lecta sententia mandetur executioni, secundum quod in huiusmodi seruari consuevit . Dum tamen indutus ut supra ducitur ad portam ecclesie, iudex ecclesiasticus iam non se intromittit : si autem curia secularis contentatur, bene quidem : alioquin agant ad libitum .

CP unctum undecimum . Aliquando uero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur hereticus confessus, relapsus sed penitens : quod tunc est quando delatus iudicialiter confitetur se alias abiurasse, & ita legitime reperitur, & post hesit tali erroris vel heresim aliquam specialiter abiurauit, & rediit in eandem, sed post saniori uis consilio penitet & redit ad ecclesiasticam unitatem . Tali si humiliter petat non negatur penitentia, non eucharistia traditur tamen brachio seculari ultimo supplicio ferendus quam tunc cum peniteat : ubi abiurauit ut deprehensus aut suspectus uehementer non autem leuiter tantum . Et eo casu hec est practica . Concluso enim maturo & digesto (& si opus est repetito) consilio quod is sit relapsus : mittet ad eum iudex uiros idoneos : qui loquentes de mundi huius contemptu & uita futura tandem illi indicent quod mortem obeat oportet : & hortentur ad prouidendum anime & ad sacramentum penitentie eucharistie, & id crebro . Mortem tamen ei iudex non significet : nam facies iudicis terret & impenitentiam magis adducit . Quibus perceptis post duos uel tres dies (in quibus

predicti cum pro viribus in catholica fide stabiliant) iudex mandabit potestati loci uel ei cui attinet, q̄ tali die & hora tali loco sit cum sua curia extra ecclesiam tamen (ubi erit sermo de fide) & talis iudex condemnabit quendam relapsum tradendum curie seculari. Interi si talis relapsus fuerit in factis, uel cuius uis ordinis seu religionis obumbratiōe fuscatus, est totius ordinis ecclesiastici prerogatiua mundāda. de here. ad abolendam. §. presentis; & hoc conuocatis conuocandis iuxta ca. qm̄. de here. l. 6. & modo qui sequitur. Cum igitur seculari curie tradendus erit, facto sermone in ecclesia uel aliqua platea, relapso ibi constituto & curia seculari episcopus pontificalibus indutus, & prelati sue diocesis eidem assistentibus, & relapso degradando induto iuxta ordinem suum, eum degradabit incipiendo a superiori ordine: ut fieri consuevit. Finita degradatione, ubi fienda esset officialis mandat notario, ut sententiā legat: que siue relapsus fuerit degradatus siue non. feratur per hūc modum. Nos talis episcopus & talis iudex attendentes &c. ut de more: & in fine sententię dicunt: rogamus tamen & efficaciter dictam curiam secularem, quatenus circa te citra sanguinis effusionem & mortis periculum suā sententiā moderetur. Et sic episcopus ac assessores recedentes, curia secularis suum officium exequetur. Quamuis autem & episcopus & inquisitor omnem diligentiam adhibere habeant ut relapsus peniteat & saluetur: tamen penitentia quantumcūq; grandis non facit quin ueraciter sit relapsus, & brachio seculari relinquendus. Non consueuerunt autē eiusmodi sententię die festiua aut sollenni fieri, nec etiam in ecclesia: quia sententiā est que reum ad mortē duci consequēter autē honestiusest ut die feriata & loco prophano fiat: que non sunt dicata deo.

Punctum duodecimum. Aliquando uero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur confessus sed impenitens & non relapsus: quod tamen rarissime accidit. Cum tali autē habita custodia bona est morose procedendum: ut saluetur. Si tamen expectato congruo tempore (quod est q̄ diu spes de eius conuersione haberi potest) nullo modo emolli potest: episcopus & iudices se ad eum tradendum brachio seculari disponent, significantes potestati ut puncto priore q̄ cum sua curia conueniat: & nihilominus proclamet per uicos, q̄ omnes conueniant habitui confectionem h̄

Dolgentiam. Quibus expletis per sententiam tradetur delatus curie
seculari in hunc modum. Nos talis episcopus & talis iudex &c. ut
de more, in fine precantes curiam secularem ut supra.

Punctum decimum tertium. Aliquando uero peritorum consi-
lio trutinato processu delatus reperitur confessus, relapsus & impe-
nitens: & quando id fit liquet: & tunc tradendus est curie seculari
modo predicto per sententiam, more consueto.

Punctum decimum quartum. Aliquando uero trutinato perito-
rum consilio processu, delatus inuenitur conuictus & deprehensus,
omnia tamen negans: quod eo casu est quod de eius heresi constat per
evidentiam facti aut testes legitimos (contra quos excipere legiti-
me non potest) & tamen stat firmiter in negatiua: & casu isto ista
est praxis. Duro enim carceri compedibus & cathene est mancipa-
tus: & crebro per idoneos ad confessionem monetur etiam ipso-
rum misericordia si fateatur alioqui brachio seculari tradetur. Quod
si noluerit repetatur diligenter examen testium, seorsum monen-
do eos ne se eterno damnent ut alius temporaliter dānetur: & sin-
gulariter illius quem melioris conscientie iudex putat. quod si ille in
negatiua isti uero in affirmatiua steterit, tradatur brachio seculari:
iuxta ca. ad abolendam. §. presenti. Non tamen cito tradatur sed
modo delatus, modo testes sollicitentur pro ueritate indagandas
& si quis ex testibus uacillet aut indicietur quod falsa deposuerit, de
bono consilio peritorum arrestetur, & agatur ut de iure. Frequen-
ter enim repetitum est etiam quod testes agitari malicia seinuicem col-
ligantur ad imponendum heresis crimen, & diutius fatigati mor-
sua conscientie instante iudice iniquitatem suam detexerunt: & quod
delatus post diuturnum tempus ad cor redierit, maxime certifica-
tos quod brachio seculari sit tradendus. Si ergo tandem delatus con-
fiteretur & peniter ueretur deprehensus penitens abiuret omnem he-
resim publice, modo supra exposito: si uero contineatur quidem sed
non penitet, ut impenitens tradatur brachio seculari, modo etiam
superius posito. Si uero ipse in negatiua steterit, testes uero culpam
suam cognouerint: ille ut inuicinis absoluetur, & isti ut falsi testes
puniantur non parua super ca. multorum de here. in cle. & super
eos fertur sententia ad arbitrium iudicium. Habet tamen episcopi
potestatem mitigare aut etiam aggravare post annum. Si uero de-
latus in negatiua

latus in negativa & testes in affirmativa per anhd nel alio maiori
congruo tempore steterint tradatur brachio seculari, obseruatis que
supra in simili dicta sunt. Deinde sequitur sententia . Nos &c. more
solito. ¶ q̄ si forte post sententiam, & iam relictus, & ad locum in
cendū ductus, dixerat se uelle fateri, abiurare & satisfacere ad arbi
trium iudicum : licet presumatur hec facere metu mortis, quidam
tamen putant q̄ possit ex misericordia recipi ut hereticus penitēs,
& perpetuo mutari iuxta glo. super ca. ad abolēdam. §. presenti. &
uerbo audientia. & ca. excommunicamus. 2. de here. quis de rigo
re iuris tali conuersioni magna fides non adhibeatur immo pro
pter damna temporalia illata, ipsum semper plectere possunt. De
hoc uero articulo olim in sil. sic scripsi. Quentur utrum parcēdum
sit hereticis redire uolentibus, postq̄ sunt per ecclesiam condēna
tis & dicit io. an. in quadam apostilla in ca. excommunicamus el pri
mo, de here. q̄ sic & idem tenet glo. in ca. excommunicamus el secu
do eodem titulo: & archi. in ca. ut cōmissi. eo ti. li. 6. Dicens q̄ tan
tum relapsis non parcitur: & idem uidetur uelle iura noua, que in
distincte parcendum dicunt redire uolentibus ut patet in ca. ut of
ficium eo. ti. li. 6. Sed tamen contrarium uidetur uerum esse de iu
re: quia ut patet in ca. ad abolēdam extra eo. non parcitur nisi redi
re uolentibus continuo. post deprehensionem erroris : quod quid
dem continuo ab aliquibus obseruatur de prima sessione iudicis a
prima die qua examinatur causa huius: quod uidetur sensisse rā.
Sed hoc dictum non procedit necessarium quia iura postero
ra non distinguunt sed indistincte dicunt parcendum esse redeun
tibus: tum quia consuetudo que ius interpretatur, est in contrariū
tum quia illud capitulum loquitur de dephēione manifesta : que
non est nisi post plenam probationem: inter quam & sententiā iam
nulla est difficultas, nec medius actus. Vnde quantum ad parcere
non est ratio maior si redire uelint postq̄ sunt conuicti aut etiam
condēnati: quum statim in eodem actu ista duo fieri possint. pro
bato plena & ultimata & iudicium sententiā . Et ideo prima opinio
que magis pia est, uidetur arbitrio iudicis tenēda, ubi probabiliter
uiderit penitentiā esse non fictam : tum quia in constitutionibus
penalibus, secundum iura fieri debet interpretatio benignior : tum
quia conuersionem esse ante sententiā uel post, non est ratio par.

et si sed veritas conuersionis cum spe nō recidivandi presump-
ta que etiam post sententiam esse potest & credi: licet non post rela-
plum, quia presumitur inconstan-
tia.

¶ Punctum quindecimum. Aliquando vero delatus examinato
peritorum consilio processu inuenitur conuictus sed fugitiuus seu
se contumaciter absentans, congruo tamē tempore expectatus. Et
id est in casu triplici: primo quando est deprehensus aliquo trium
modorum de quibus supra. sed legitime citat⁹ noluit comparere.
secundo quā aliquis est delatus, & ex aliqua informatione leuiter
suspectus aut plus, & citatus contumaciter non comparet, & excō-
municatus per annum stetit animo indurato semper cōtumaciter
absens, tertio quando quis directe vel indirecte impediuit processū
fidei per episcopum vel iudicem, vel ad hoc dedit consilium auxi-
lium vel fauorem: qui est excōmunicatus, & si animo idurato per
annum sustinuerit, ex tunc est ut hereticus condēnandus per ca. ut
inquisitionis. §. prohibemus. de here. li. 6. In primo casu damnan-
dus est ut hereticus iuxta ca. ad abolendam. §. presenti. In secūdo
autem & tertio casu similiter iuxta ca. cum contumacia. & per ca.
ut inquisitionis. §. prohibemus. de here. li. 6. Et circa singulos horū
talis erit practica. Nam congruo tempore expectatus citabitur per
episcopum & iudicem, in ecclesia cathedrali diocesis in qua deli-
quit, & in aliis ecclesiis illius loci ubi domicilium contrahebat: &
specialiter unde fugit. Citabitur inquam ad audiendam finalem sen-
tentiam: que feretur siue compareat siue non, sic. Nos talis episco-
pus & talis iudex &c. Adueniente autem die & hora prefixa ad dis-
finitiuam sententiam audiendam nisi comparuerit penitens, & oēm
heresim paratus abiurare & satisfacere ad arbitriū iudicum (si alias
non est relapsus) ad misericordiam admittetur: & si est deprehēsus
aliquo illorum modorum, abiurabit & penitebit ut hereticus peni-
tens, modo supra tacto. Si vero est suspectus uehementer (ut in sectō
& tertio casu) abiurabit & penitebit ut hereticus suspectus uehe-
menter & penitens, modo etiam superius tacto. Si autem non con-
sentit abiurare, tradetur ut hereticus impenitens brachio seculari
modo supra dicto. Si autem contumaciter reuerit cōparere, fera-
tur sententia: qua talem absentem tanq̄ presentem pronuncient he-
reticum pertinacem si fuit deprehensus: & ut talem relinquant bra-

chlo seculari, a foro ecclesiastico expulsus: si uero non fuit deprehensus, sed suspectus ut in duobus ultimis casibus, non indicabitur hereticus, sed ut hereticus & ut talis damnandus.

Punctum decimum sextum. A liquando autem trutinato peritorum consilio processu, inuenitur tantum ab alio malefico incinerato uel incinerando delatus: & tunc aliquando reperitur immunis quia non est deprehensus, inditiatus ita ut sit suspectus aut infamatus, & tunc per sententiam absoluetur. A liquando sic delatus, est etiam de heresi diffamatus: & tunc iudex attendens quod ultra infamiam nihil ab aliis fidedignis contra eum particulariter probatur (licet forte maleficus grauiam contra eum deposueritque fidem perdidit dando eam diabolo) iudicet illi purgationem canonicam: iuxta modum superius tactum. A liquando autem ultra infamiam, reperitur questionibus exponendus: ut quia infamia aggravatur delatione malefici asserentis eum secum in criminibus participasse & facta ueriusque afrontatione & responsis diligenter notatis, inuenitur uarietas unde iudex suspicari possit maleficum uerisimiliter esse torquendum quod tunc leuiter faciet, iuxta predicta. A liquando reperitur de heresi suspectus leuiter peritorum habito consilio: & tunc abiurabit, uel canonicè purgabitur iuxta predicta. A liquando inuenitur suspectus uehementer iudicio peritorum: & tunc abiurabit omnem heresim, ut suspectus uehementer. Ad hanc suspicionem pertinent uehementem omnes officium inquisitionis etiam indirecte impediētes, modo id sciēter fecerint: ex ca. ut inquisitionis. de here. in. 6. & omnes qui impediētibus prestant auxilium consilium uel fauorem, ex eo. ca. ut inquisitionis: & hi qui citatos aut captos hereticos instrunt de ueritate celanda uel falsitate dicenda: ex ca. accusatus. 5. si. de here. li. 6. Regula tamē decidendi omnia ista est peritorum consilium. A liquando reperitur suspectus uiolenter unde damnabitur eo modo quo supra dictum est tibi & pater quod faciendam si in negatiua perstiterit. A liquando reperitur diffamatus & suspectus si mul, leuiter aut uehementer peritorum consilio: & tunc ratione infamie indicatur canonica purgatio: iuxta ca. iter sollicitudines eorū. & ratione suspitionis heresim abiurabit, cū pena relapsus si suspicio erat uehemens, uel sine si erat leuis. Si uero heresim cōfiteatur, quid agendum sit liquet ex dictis.

Punctum decimum septimum. Aliquando delatus peritorum
 consilio cribrato processu, reperitur maleficus non inferens sed au
 ferens maleficia: quedam enim malefice (experientia teste curans
 & non nocent. non q̄ diabolus hominē diligit: sed curat corpus
 ut inficiat animam ad auxilia diaboli inuocanda) & eo casu qualis
 sit praxis obseruanda, his dictis accipitur. Primū. Si id licitis reme
 diis agit iam non est ut maleficus damnādus, sed ut naturaliter in
 dustrius uel in deo fidens cōmendandus. Si uero id agit remediis
 illicitis secundum quid (puta quia sine expressa & si non sine tacita
 demonum inuocatione) remedia non tam illicita q̄ uana sunt: &
 per iudices in foro causarum tolleranda in foro autem anime sunt
 interdicens & plectenda. Si uero sunt remedia illicita simpliciter
 (ut quia demon expresse inuocatur ore uel intētionē, ab eo scilicet
 expectādo effectum: uel opere, dum aliquid ei exhibetur quod nō
 nisi superiori exhibetur ut sacrificiū, incensum, adoratio & eiusmo
 di: que sunt quedam interpretatiue preces) & eiusmodi nullo mo
 do etiam in foro causarum sunt tolleranda. de here. accusatus. li. 6.
 quia sapiunt heresim manifeste ut patuit. Et hoc siue his remediis
 utatur sine alicuius hominis nocumēto, & multo minus si cum no
 cimento: ut maleficium auferendo aut etiam inferendo alteri etiā
 si is cui inferuntur sit eque maleficus immo nec si sit iumentū uel
 planta: quia ibi semper est inuocatio demonis expressa uoce uel in
 tentione (ut supponitur) que semper acriter est plectenda. ¶ Secun
 dum. q̄ si licitis se remediis & uerbis diuinis ut assolent eiusmodi
 se patrare dixerit iudex eo citato diligēter examine & si ecclesia
 sticus est, diligenter per se uel alium per parrochiam inquirat me
 dio iuramento quibus remediis utatur. ¶ Tertium. Illicita autem
 allicitis his modis fecerit. Cum enim eiusmodi sua illicita reme
 dia tegant (ne deprehendantur, & ut facilius illaqueant simplices)
 ideo uerbis & herbis utuntur tamen ex quatuor superstitiosis acti
 bus tanq̄ malefice & sortilege deprehenduntur. Primo quidem si
 ea dicunt & reuelant que non malorum spirituum doctrina norunt:
 ut quum & maleficium & maleficentem & causam maleficiendi
 referuntur puta die tali cum tali rixatus est. & fecit sic & sic. Secun
 do si ad unius a maleficio sanationem se intromittunt non alteri
 sicut in diocesi spirenſi quedam strigimaga aliquos curare nequi.

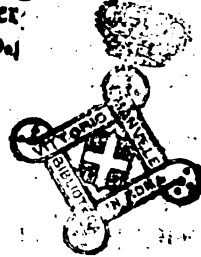
bat, & dicebat q̄ maleficia essent ab aliis nimis fortiter impressa non enim semper unus demon cedit alteri si sit eo superior. Tertio dum faciunt quasdam exceptiones ut dicendo te sanabo, nisi tale quid apparuerit: sicut in spira malefica intuitu maleficiatū in tibiis indicauit ei causam maleficii cum attamen ex rure a duobus milibus teutonicijs aduentasset) dicens nisi in uulnere habueris squamas & pilos sanabos quod & fecit. Quarto ubi superstitionis insitū aut insistere faciunt ceremoniis: sicut se frequentari uolunt ante solis ortum, aut alio determinato tēpore nihil faciēte ad rē, aut dicēdo se nō posse sanare nisi p̄sonas talis patrie: aut solū duas uel tres in anno & eiusmodi. Potest etiam ad famam & uitam aduerti preteritam. ¶ Quartum. Eiusmodi malefice eo modo quo cetera ab ecclesiast. co iudice plectende sunt: quis damna non inferant, quia uere sunt apostata a fide, & ea agunt que sapiunt heresim manifestam: cum eiusmodi peragant ex pacto diaboli expresso: iuxta capitulum predictum accusatus.

¶ Punctum decimum octauum. Aliquando uero trutinato processu ut supra, delatus iuste aut iniuste appellasse inuenitur: & eo casu hec erit praxis que per multa dicta explicabitur. ¶ Primum. In negotio fidei, suu marie simpliciter & de plano proceditur. de heret. statuta li. 5. & consequenter appellationis remedium iterdicitur de uerbo. sig. sepe. Quia tamen iudices propter arduitatē negotij libenter interdum illud prorogant & dilatant: aduertandum est quibus delatus sentiret se a iudice realiter & de facto grauatum iniuria: utpote quia eum se defendere noluit: uel quia solus sine aliorū consilio, uel sine assensu episcopi aut eius uicarii pronunciauit delatum questionari, cum alias sufficientes probationes pro & cōtra habere potuisset: & eiusmodi: tunc equidem iusta foret appellatio: alias non. Vnde iudex eiusmodi appellatione sibi presentata, quiescens animo copiam appellationis petat, protestando uerbo q̄ sibi non curat tempus. Habita uero, copia aduertat se duos habere dies ad respondendum, & apostolos dandum. 30 de appella. cordi. & ca. ab eo. lib. 6. Licet autem statim & respondere & apostolos dare possit: hos uel illos ad grauitatem tamen officij assignet aliquod spatium infra. 30, illos dies, ad dandum & recipiendum apostolos quales dare decreuerit cum potestate prorogandi terminum. Nō

autem ad dandum tantum talioquin iudex teneretur eos mittere. Dico etiam quales decreuerit, non autem negativos uel affirmati uos: ut quales dare debeat mature deliberet. A signat autem detegminatam diem & horam & locum ad omnem fraudem tollendū: puta suam cameram. ¶ Secundum. Interim si ex consilio peritorum se inuenient delatum indebite grauasse, adueniente termino assignato errorem corrigat: reducens processum ad eum statum & punctum in quo fuit quando eum grauauit, & grauamen auferat: quo ablato procedat prout antequa per hanc ablationem appellatio que aliqua erat sit nulla. de appel. cessante. Si tamen grauamē auferri nequit: quippe quod irreparabile sit (ut quia indebite questionibus est expositus: uel si qua instrumenta aut uasa sunt combusta & eiusmodi) tūc dicta reductio processus locū haberet minime. ¶ Tertium. Si uero iudex iustitia exigente decreuerit delatum arrestare, assignet ei tempus ad apostolos dandum uel recipiendum, & locum opportunum ad captionem: & instante termino det negativos, & statim eum detineat. ¶ Quartum. Ab hora autem presentate appellatiōis usq; ad traditionem apostolorum negatiuorum aduertat iudex ne aliquid innouet circa appellante, uel capiendū, uel questionando, uel carcere liberando, aut aliter. Adueniente autem termino dationis, si iudex est paratus apostolos dare, det: alioquin terminum alium statuat usq; ad diem trigesimum, qui est iuris terminus ultimus. ¶ Quintum. Adueniente ergo termino, si uult dare negativos, det sub forma qua dicatur iuste processisse, & rationes appellantis fuisse coloratas & appellationem nullam: unde nec eam admittit. Et q̄ hanc responsionem offert delato pro apostolis negatiuis. Et statim eam scribi mandet post dictam appellationem sic incipiendo: & dictus iudex respondens. &c. & tradat etiam notario qui appellationem presentauit. ¶ Sextum. Quibus apostolis negatiuis sic exhibitis appellanti, statim iudex continuando processum officium suum exequatur: capiendū, uel ad comparandum terminum assignando, uel aliquid faciendo quo appareat q̄ nō desierit esse iudex, quousq; a iudice ad quem appellatum est sit prohibitus ne procedat: & tunc cum processibus clausis & sigillatis, & cum fida ac tuta custodia, ac idonea cautione si oportuerit ad iudicem appellationis remittat. ¶ Septimum. Si uero iudex exhibere

159
decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente ter-
mino peremptorio ad dandum & accipiendum assignato, eos exhibe-
bit sub forma qua dicat se iuste processisse, & indebite non ag-
grauasse, soluendo rationes appellantis: propter reuerentiã tamen
apostolice sedis dictam appellationem admittit, assignando appel-
lanti tempus ad se presentandum cum processibus sigillatis, cum
fida custodia uel debita cautione se presentandi. Hanc responsionẽ
traderet pro apostolis affirmatiuis: & iubebit eam scribi post appella-
tionem, & traderet notario qui appellationem presentauit: & ex tunc
ipse in tali causa definit esse iudex, nisi causa sibi remittatur: si ta-
men cum appellante habet aliam causam in qua uon appellauit, in
ea remanet iudex ut aute. ¶ Octauum. Inquisitor sentiens reum iu-
ste appellatum, committat alicui uices suas in totum: & non po-
terit recusari. de offi. dele. iudex li. 6. uel amoueat grauamen, ut di-
ctum est. Cum uero iniuste appellat, eligat arbitrum iuris iuxta ca.
suspitiõis. de offi. dele. & de appel. requiritis. & ca. cum specialiter: &
mandat recusanti q̄ eligat alium: & arbitros cogat etiam per sen-
tentiam excommunicationis late sententie, ut citent recusantem
exhibiturum rationem: & infra octo dies ambo uel unus eorum
cũ tertio ab eis electo pronũciẽt, aut ipse utetur suo iure & officio.
Et si percipiat q̄ propter falsos testes uel aliter contra se pronũcia-
bitur potest cum delati consensu & non aliter alicui committere
plene uices suas: ut in t. ca. iudex. Si autẽ infra tẽpus nõ pronũ-
ciant, remanet iudex: & similiter si pronũciarint q̄ recusatio sit
nulla. Si autem pronũciarint legitimam, nec iudex est nec potest
committere uices suas. ut in di. ca. iudex. Et cum sine eo episcopus
non procedat, res pontifici maximo significatur: rogando ut cum
episcopo procedere possit uel alium subrogare. ¶ Nonum. Et
si admissa appellatione & datis apostolis, appellans nouiter accu-
setur de aliis criminibus heresis de quibus non agitur in causa p̄
qua appellauit, nõ definit esse iudex, sed procedere potest ut prius,
examinando testes & se informãdo, & finita prima causa in roma-
na curia, procedet libere in secũda. Non curet autem iudex rome
agere contra appellãtem, nec se partem facere: sed permittat eum
suis iudiciis iudicandum, ex officio suo ad procuracionem ap-
pellantis. Et si inquisitor personaliter citetur, caueat ne litem ingre-

Quam sed intēdat ad exhibēdū p̄cessus, & totā causā ad illos redū
 cere, & procuret q̄ citius poterit ad propria remeare me
 rome ipse tedius, miseris, laboribus & expensis fa-
 tigetur: necnon & causa fidei iacturam patiatu
 dum iudex non fouetur, fouētur aut̄ teis
 quo sit ut iudex infirmezur aīo, & he-
 retici insolecāt. Et de his ego & mi-
 rāda & incredibilia sum expert⁹,
 & de presenti inscio pontifice
 experior: & mirū q̄ similia
 nostre militie stipendia re-
 portemus. De mirādis
 demonum & strigi
 magarum liber
 sext⁹ finit. 1520.
 die . 24. no-
 uembris.

Impressum Rome per P
 bladis de Asula. die
 xxiii. Septem-
 bris Anno
 D. M.
 cccc. lxi.

Digitized by Google